

İman ve Küfür
Muvâzeneleri

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyyatı'ndan

İman ve Küfür Muvâzeneleri

(Hidâyet ve Dalâlet Mukayeseleri)

*Bediüzzaman
Said Nursî*

İstanbul - 2007

İMAN VE KÜFÜR MUVÂZENELERİ

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2007

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Ltd. Şti.'ne aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN

978-975-9090-82-1

Yayın Numarası

72

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan Matbaası

Sarıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR

Tel: (0232) 252 20 96

Ekim 2007

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31

Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Şahdamar Yayınları

Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

İman ve Küfür Muvâzeneleri.....	1
[Mühim Bir Suâle Cevap].....	3
Birincisi	4
Bu Asırda İkinci Dehşetli Hâl.....	7
Birinci Söz	9
İkinci Söz.....	12
Üçüncü Söz	15
Dördüncü Söz	18
Beşinci Söz.....	20
Altıncı Söz	23
Yedinci Söz.....	28
Sekizinci Söz	33
On İkinci Söz	40
İkinci Esas.....	40
Üçüncü Esas.....	41
On Üçüncü Söz	42
İkinci Makam	42
Câzibedâr Bir Fitne İçinde Bulunan ve Daha Aklını Kaybetmeyen	
Bazı Gençlerle Bir Muhaveredir	42
Birkaç Bîçâre Gençlere Verilen Bir Tenbih, Bir Ders, Bir İhtardır.....	45
Risale-i Nur Mîzânlarından On Üçüncü Söz'ün İkinci	
Makamı'nın Hâşiyesidir.....	48
Leyle-i Kadir'de İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme	54

On Dördüncü Söz.....	56
Hâtime.....	56
On Yedinci Söz.....	58
[Birinci Makam].....	58
İkinci Makam.....	62
Kalbe Fârisî Olarak Tahattur Eden Bir Münâcât.....	62
Birinci Levha.....	72
İkinci Levha.....	73
Yirmi Üçüncü Söz.....	74
Birinci Mebhas.....	74
Birinci Nokta.....	74
İkinci Nokta.....	75
Üçüncü Nokta.....	78
Dördüncü Nokta.....	79
Beşinci Nokta.....	80
İkinci Mebhas.....	84
Birinci Nükte.....	84
İkinci Nükte.....	86
Üçüncü Nükte.....	89
Dördüncü Nükte.....	93
Beşinci Nükte.....	95
Yirmi Dördüncü Söz.....	98
Beşinci Dal.....	98
Birinci Meyve.....	98
İkinci Meyve.....	100
Üçüncü Meyve.....	103
Dördüncü Meyve.....	103
Beşinci Meyve.....	104
Yirmi Beşinci Söz.....	106
İkinci Cilve.....	106

On Birinci Şuâ.....	112
Onuncu Meseleye Bir Hâtime Olarak İki Hâşiye.....	112
Birincisi.....	112
İkinci Hâşiye.....	113
Yirmi Altıncı Söz.....	115
Üçüncü Mebhas.....	115
Dördüncü Mebhas.....	116
Hâtime.....	117
Otuzuncu Söz.....	119
Birinci Maksad.....	119
Otuz İkinci Söz.....	132
İkinci Nokta'nın İkinci Mebhası.....	132
Birinci Lem'a.....	142
On Yedinci Lem'a.....	146
Beşinci Nota.....	146
Yirmi Dördüncü Lem'a.....	153
Tesettür Hakkındadır.....	153
Birinci Hikmet.....	153
İkinci Hikmet.....	154
Üçüncü Hikmet.....	155
Dördüncü Hikmet.....	156
Birinci Mektup.....	158
Dördüncü Suâl.....	158
Dokuzuncu Mektup.....	160
Sâlisen.....	160
Râbian.....	162
Yirmi Dokuzuncu Mektup.....	164
Beşinci Risale Olan Beşinci Kısım.....	164
[Gençlik Rehberi].....	168

Bir Zaman Eskişehir Hapishanesi'nin Penceresinde Oturmuştum.....	168
Birden İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme.....	170
On Birinci Şuâ.....	172
İkinci Meselenin Hülâsası.....	172
Üçüncü Mesele.....	175
Dördüncü Mesele.....	178
Sekizinci Meselenin Bir Hülâsası.....	180
Birincisi.....	180
İkinci Meyvesi ve Hayat-ı Şahsiyeye Bakan Bir Faydası.....	181
Hayat-ı Şahsiyeye Ait Üçüncü Bir Faydası.....	181
Dördüncü Bir Faydası ki İnsanın Hayat-ı İctimaiyesine Bakıyor.....	182
On Beşinci Şuâ.....	186
El-Hüccetü'z-Zehra'nın İkinci Makamı.....	186
Yirmi Dokuzuncu Lem'a.....	191
İkinci Bâb.....	191
Birinci Nokta.....	191
İkinci Nokta.....	194
Üçüncü Nokta.....	194
Dördüncü Nokta.....	195
Beşinci Nokta.....	195
Altıncı Nokta.....	196
Yedinci Nokta.....	196
Sekizinci Nokta.....	198
Dokuzuncu Nokta	198
Lemeât.....	199
Bir Meclis-i Misâlîde Şeriatla Medeniyet-i Hâzıra, Dehâ-yı Fennî ile Hüdâ-yı Şer'î Muvâzeneleri.....	199
Hakikî Bütün Elem Dalâlette, Bütün Lezzet İmândadır.....	204

İman ve Küfür Muvâzeneleri

(On Beşinci Şuâ'nın İkinci Makamı'ndan)

[Mühim Bir Şuâle Cevap]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ¹

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ²

Gayet mühim bir şuâle verilen çok ehemmiyetli bir cevabı burada yazmaya münasebet geldi. Çünkü kırk sene evvel Eski Said, o dersinde bir hiss-i kable'l-vuku ile Risale-i Nur'un harika derslerini ve tesiratını görmüş gibi bahsediyor. Onun için o suâl ve cevabı yazacağız, şöyle ki:

Çoklar tarafından hem bana, hem bazı Nur kardeşlerime *suâl etmişler ve ediyorlar ki:*

“Neden bu kadar muâırızlara karşı ve muannid feylesoflara ve ehl-i dalâlete mukabil, Risale-i Nur mağlup olmuyor? Milyonlar kıymettar hakikî kütüb-ü imaniye ve İslâmiyenin intişarlarına bir derece set çektikleri hâlde, sefâhet ve hayat-ı dünyeviye'nin lezzetleriyle çok biçâre gençleri ve insanları hakâik-i imaniyeden mahrum bıraktıkları hâlde, en şiddetli hücum ve en gaddarâne muamele ve en ziyade yalanlarla ve aleyhte yapılan propagandalarla Risale-i Nur'u kırmak, insanları ondan ürkütmek ve vazgeçirmeye çalıştıkları hâlde; hiçbir eserde görülmediği bir tarzda Risale-i Nur'un intişarı, hatta çoğu el yazması ile altı yüz bin nüsha risalelerin kemâl-i iştîyak ile perde altında intişar etmesi ve dâhil ve hariçte kemâl-i iştîyak ile kendini okutturmasının hikmeti nedir, sebebi nedir?” diye bu meâlde çok suâllere karşı *elcevap, deriz ki:*

¹ Ancak O'ndan yardım dileriz.

² Âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selam olsun.

Kur'ân-ı Hakîm'in sırr-ı i'câzıyla hakikî bir tefsiri olan Risale-i Nur; bu dünyada bir mânevî cehennemi, dalâlette gösterdiği gibi; imanda dahi, bu dünyada mânevî bir cennet bulunduğunu isbat ediyor. Ve günahların ve fenalıkların ve haram lezzetlerin içinde mânevî, elîm elemeleri gösterip hasenât ve güzel hasletlerde ve hakâik-i şeriatın amelinde cennet lezâizi gibi mânevî lezzetler bulunduğunu isbat ediyor. Sefâhet ehli ve dalâlete düşenlerin –o cihetle– aklı başında olanlarını kurtarıyor. Çünkü bu zamanda iki dehşetli hâl var:

Birincisi

Âkibeti görmeyen ve bir dirhem hazır lezzeti, ileride bir batman lezzetlere tercih eden hissiyât-ı insaniye, akıl ve fikre galebe ettiğinden; ehl-i sefâheti sefâhetinden kurtarmanın yegâne çaresi, aynı lezzetinde elemi gösterip hissini mağlup etmektir. Ve ¹يَسْتَجِبُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ âyetinin işaretiyle bu zamanda âhiretin elmas gibi nimetlerini, lezzetlerini bildiği hâlde, dünyevî kırılacak şişe parçalarını ona tercih etmek, –ehl-i iman iken– ehl-i dalâlete o hubb-u dünya ve o sır için tâbi olmak tehlikesinden kurtarmanın çare-i yegânesi, dünyada dahi cehennem azabı gibi elemelerini göstermekle olur ki; Risale-i Nur o meslekten gidiyor.

Yoksa bu zamandaki küfr-ü mutlakın ve fenden gelen dalâletin ve sefâhetteki tiryakiliğin inadı karşısında, Cenâb-ı Hak'ı tanıttırdıktan sonra.. ve cehennemin vücudunu isbat ile.. ve onun azâbı ile insanları fenalıktan, seyyiâtтан vazgeçirmek yoluyla onda, belki yirmide biri ders alabilir. Ders aldıktan sonra da “Cenâb-ı Hak, Gafûr-u Rahîm'dir, hem cehennem pek uzaktır.” der, sefâhetine devam edebilir. Kalbi, ruhu, hissiyâtına mağlup olur...

İşte Risale-i Nur, ekser muvâzeneleriyle küfür ve dalâletin dünyadaki elîm ve ürkütücü neticelerini göstermekle, en muannid ve nefis-perest insanları dahi o menhus, gayr-i meşrû lezzetlerden ve sefâhetlerden bir nefret verip aklı başında olanları tevbeye sevkeder. O muvâzenelerden Altıncı, Yedinci, Sekizinci Sözler'deki kısa muvâzeneler ve Otuz İkinci Söz'ün Üçüncü Mevkıfı'ndaki uzun muvâzene, en sefih ve dalâlette giden adamı da ürkütüyor, dersini kabul ettiriyor. Meselâ âyet-i nûrdaki² seyahat-i hayaliye ile hakikat olarak gördüğüm vaziyetlere gayet kısaca işaret edeceğiz. Tafsilini isteyen Sikke-i Gaybiye'nin âhırine baksın.

¹ “Bile bile dünyayı (âhirete) tercih ederler.” (İbrahim sûresi, 14/3).

² Nûr sûresi, 24/35.

ve boğan cereyanlar, ibtal-i his nev'inden bir sersemlik vermiş ki; ehl-i dalâlet, mânevî azabını muvakkaten tam hissedemiyor. Ehl-i hidayete dahi gaflet basıyor, hakikî lezzetini takdir edemiyor.

Bu Asırda İkinci Dehşetli Hâl

Eski zamanda küfr-ü mutlak ve fenden gelen dalâletler ve küfr-ü inadîden gelen temerrüt, bu zamana nisbeten pek azdı. Onun için eski İslâm muhakiklerinin dersleri, hüccetleri o zamanlarda tam kâfi olurdu. Küfr-ü meşkûku çabuk izale ederlerdi. Allah'a iman umumî olduğundan, Allah'ı tanıttırmakla ve cehennem azabını ihtar etmekle çokları sefâhetlerden, dalâletlerden vazgeçebilirlerdi. Şimdi ise eski zamanda bir memlekette bir kâfir-i mutlak yerine, şimdi bir kasabada yüz tane bulunabilir. Eskide, fen ve ilim ile dalâlete girip inat ve temerrüt ile hakâik-i imana karşı çıkana nisbeten şimdi yüz derece ziyade olmuş. Bu mütemerrid inatçılar, firavunluk derecesinde bir gurur ile ve dehşetli dalâletleriyle hakâik-i imaniyeye karşı muâraza ettiklerinden, elbette bunlara karşı atom bombası gibi –bu dünyada onların temellerini parça parça edecek– bir hakikat-i kudsiye lâzımdır ki; onların tecavüzatını durdursun ve bir kısmını imana getirsin.

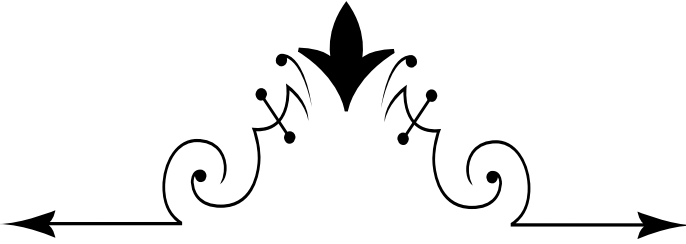
İşte, Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükürler olsun ki; bu zamanın tam yarısına bir tiryak olarak Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın bir mucize-i mâneviyesi ve lemeâtı bulunan Risale-i Nur, pek çok muvâzenelerle en dehşetli muannid mütemerridleri, Kur'an'ın elmas kılını ile kırıyor. Ve kâinat zerrelere adedince vahdaniyet-i ilâhiyeye ve imanın hakikatlerine hüccetleri, delilleri gösteriyor ki; yirmi beş seneden beri en şiddetli hücumlara karşı mağlup olmayıp galebe etmiş ve ediyor.

Evet Risale-i Nur'da iman ve küfür muvâzeneleri ve hidayet ve dalâlet mukayeseleri, bu mezkûr hakikatleri bilmüşâhede isbat ediyor. Meselâ, Yirmi İkinci Söz'ün İki Makamı'nın Burhanları ve Lem'aları'na.. ve Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıfı'na.. ve Otuz Üçüncü Mektup'un Pencerele-ri'ne.. ve Asâ-yı Mûsâ'nın On Bir Hücceti'ne, sâir muvâzeneler kıyas edilse ve dikkat edilse, anlaşılır ki; bu zamanda küfr-ü mutlakı ve mütemerrid dalâletin inadını kırarak, parçalayacak Risale-i Nur'da tecellî eden hakikat-i Kur'âniye'dir.

İnşaaallah nasıl Tılsımlar Mecmuası'nda, dinin mühim tılsımlarını ve hilkat-i âlemin muammalarını keşfeden parçalar, o mecmuada toplanmış.

Aynen öyle de, ehl-i dalâletin dünyada dahi cehennemlerini ve ehl-i hidayet-
tin dünyada dahi lezâiz-i cennetlerini gösteren.. ve imanın, cennetin mânevî
bir çekirdeği ve küfrün ise cehennem zakkumunun bir tohumu olduğunu gös-
teren Nur'un o gibi parçaları, kısacık bir tarzda bir mecmuacık olarak yazıla-
cak ve inşaallah neşredilecek.

Said Nursî

Birinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“*Bismillâh*” her hayrın başıdır.¹ Biz dahi başta ona başlarız. Bil ey nefsim! Şu mübarek kelime, İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcudâtın lisân-ı hâl ile vird-i zebânıdır.

“*Bismillâh*” ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle. Şöyle ki:

Bedevî Arap çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabile reisinin ismini alsın ve himâyesine girsin. Tâ, şakîlerin şerrinden kurtulup hâcâtını tedarik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacâtına karşı perişan olacaktır.

İşte böyle bir seyahat için iki adam sahraya çıkıp gidiyorlar. Onlardan birisi mütevâzi idi, diğeri mağrur. Mütevâzii, bir reisin ismini aldı, mağrur almadı. Alanı her yerde selâmetle gezdi. Bir kâtıu’t-tarîka rast gelse, der: “*Ben, filân reisin ismiyle gezerim.*” Şakî def olur, ilişemez. Bir çadıra girse, o nâm ile hürmet görür. Öteki mağrur, bütün seyahatinde öyle belâlar çeker ki, tarif edilmez. Dâima titrer, dâima dilencilik ederdi. Hem zelîl, hem rezîl oldu.

İşte ey mağrur nefsim! Sen o seyyahsın. Şu dünya ise, bir çöldür. Aczin ve fakrın hadsizdir.² Düşmanın, hâcâtın nihayetsizdir. Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî’si ve Hâkim-i Ezelîsi’nin ismini al.. tâ, bütün kâinatın dilencililiğinden ve her hâdisâtın karşısında titremeden kurtulasın.

Evet, bu kelime öyle mübarek bir definedir ki; senin nihayetsiz aczin ve

¹ Cenâb-ı Hakk’ın ismi zikredilmeyen bir işin eksik kalacağına dair bkz.: İbni Mâce, *nikâh* 19; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 2/359; en-Nesâî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 6/127-128.

² Bkz.: Nisâ sûresi, 4/28.

fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete raptedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbul bir şefaâtçi yapar.

Evet, bu kelime ile hareket eden, o adama benzer ki; askere kaydolur, devlet nâmına hareket eder. Hiçbir kimseden pervâsı kalmaz. “Kanun nâmına, devlet nâmına” der, her işi yapar, her şeye karşı dayanır.

Başta demiştik: Bütün mevcudât, lisân-ı hâl ile ‘*Bismillâh*’ der. Öyle mi?

Evet, nasıl ki görsen; bir tek adam geldi. Bütün şehir ahâlisini cebren bir yere sevk etti ve cebren işlerde çalıştırdı. Yakînen bilirsin; o adam kendi nâmıyla, kendi kuvvetiyle hareket etmiyor. Belki, o bir askerdir. Devlet nâmına hareket eder, bir padişah kuvvetine istinad eder.

Öyle de her şey, Cenâb-ı Hakk'ın nâmına hareket eder ki; zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar. Demek her bir ağaç “*Bismillâh*” der; hazine-i rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor. Her bir bostan “*Bismillâh*” der; matbaha-yı kudretten bir kazan olur ki, çeşit çeşit, pek çok, muhtelif lezîz tamlar, içinde beraber pişiriliyor. Her bir inek, deve, koyun, keçi gibi mübarek hayvanlar, “*Bismillâh*” der; rahmet feyzinden birer süt çeşmesi olur. Bizlere, Rezzâk nâmına en latîf, en nazîf, âb-ı hayat gibi bir gıdayı takdim ediyorlar. Her bir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, “*Bismillâh*” der; sert olan taş ve toprağı deler geçer. “*Allah nâmına, Rahmân nâmına*” der, her şey ona musahhar olur.

Evet, havada dalların intişârı ve meyve vermesi gibi, o sert olan taş ve topraktaki köklerin kemâl-i suhûletle intişâr etmesi ve yer altında yemiş vermesi, hem şiddet-i hararete karşı aylarca nâzık, yeşil yaprakların yaş kalması, tabiiyyûnun ağızına şiddetle tokat vuruyor. Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki:

“En güvendiğin salâbet ve hararet dahi, emir tahtında hareket ediyorlar ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asâ-yı Mûsâ (*aleyhisselâm*) gibi; ¹ *فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ* emrine imtisâl ederek, taşları şakk eder. Ve o sigara kâğıdı gibi ince nâzenîn yapraklar, birer âzâ-yı İbrahim (*aleyhisselâm*) gibi ateş saçan hararete karşı, ² *يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ* âyetini okuyorlar.”

¹ “(Bir zaman da Mûsâ, kavmi için su arayıp Allah’a yalvarmıştı.) Biz de: ‘Asânı taşa vur!’ demiştik.” (Bakara sûresi, 2/60).

² “(Ateşe şöyle ferman ettik Biz:) Ey ateş! Dokunma İbrahim’e! Serin ve selâmet ol ona!” (Enbiyâ sûresi, 21/69).

Madem her şey mânen “*Bismillâh*” der. Allah nâmına, Allah’ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar. Biz dahi “*Bismillâh*” demeliyiz. Allah nâmına vermeliyiz, Allah nâmına almalıyız. Öyle ise, Allah nâmına vermeyen gafil insanlardan almamalıyız.¹

Suâf: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiyat veriyoruz. Acaba asıl mal sahibi olan Allah, ne fiyat istiyor?

Elcevap: Evet, o Mün’im-i Hakiki, bizden o kıymetkar nimetlere, mallara bedel istediği fiyat ise; üç şeydir:

Biri zikir, biri şükür, biri fikirdir. Başta “*Bismillâh*” zikirdir. Âhirde “*El-hamdülillâh*” şükürdür. Ortada, “Bu kıymetkar harika-yı sanat olan nimetler; Ehad-i Samed’in mucize-i kudreti ve hediye-i rahmeti olduğunu düşünmek ve derk etmek” fikirdir.

Bir padişahın kıymetkar bir hediyesini sana getiren bir miskin adamın ayağını öpüp, hediye sahibini tanımamak ne derece belâhet ise, öyle de; zâhirî mün’imleri medih ve muhabbet edip, Mün’im-i Hakiki’yi unutmak ondan bin derece daha belâhettir.

Ey nefis! Böyle ebleh olmamak istersen; Allah nâmına ver.. Allah nâmına al.. Allah nâmına başla.. Allah nâmına işle..² vesselâm.

¹ Bkz.: “Allah adına kesilmeyen hayvanın etini yemeyin!” (En’âm sûresi, 6/121); “Ey iman edenler! Sadaka verdiğiniz kimselere minnet etmek, incitmek suretiyle o sadakalarınızı boşa çıkarmayın. Allah’a da, ahirete de inanmadığı hâlde sırf insanlara gösteriş yapmak için malını harcayan kimsenin durumu na düşmeyin.” (Bakara sûresi, 2/264).

² Bu tür fiilleri Allah için yapanın, kâmil imanı elde edeceğine dair bkz.: Tirmizî, *sünnet* 15; Ebû Dâvûd, *kıyâmet* 60; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/438, 440.

İkinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ¹

İmanda ne kadar büyük bir saadet ve nimet ve ne kadar büyük bir lezzet ve rahat bulunduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki adam; hem keyif, hem ticaret için seyahate giderler. Biri hodbin, tâlihsiz, bir tarafa; diğeri, hudâbîn, bahtiyar, diğeri tarafa sülûk eder, giderler.

Hodbin adam, hem hodgâm, hem hodendîş, hem bedbin olduğundan, bedbinlik cezası olarak nazarında pek fenâ bir memlekete düşer. Bakar ki; her yerde âciz bîcâreler, zorba müthiş adamların ellerinden ve tahribatlarından vâveylâ ediyorlar. Bütün gezdiği yerlerde böyle hazîn, elîm bir hâli görür. Bütün memleket bir mâtemhâne-i umumî şeklini almış. Kendisi, şu elîm ve muzlim hâleti hissetmemek için sarhoşluktan başka çâre bulamaz. Çünkü herkes ona düşman ve ecnebi görünüyor. Ve ortalıkta dahi, müthiş cenazeleri ve me'yûsâne ağlayan yetimleri görür. Vicdanı, azab içinde kalır.

Diğeri; hudâbîn, hudâ-perest ve hakendîş, güzel ahlâklı idi ki; nazarında pek güzel bir memlekete düştü. İşte bu iyi adam, girdiği memlekette bir umumî şenlik görüyor. Her tarafta bir sürûr, bir şeh râyîn, bir cezbe ve neşe içinde zikirhâneler... Herkes ona dost ve akraba görünür. Bütün memlekette yaşasınlar ve teşekkürler ile bir terhisât-ı umûmiye şenliği görüyor. Hem tekbir ve tehlil ile mesrûrâne ahz-ı asker için bir davul, bir mûsikî sesi işitiyor. Evvelki bedbahtın, hem kendi hem umum halkın elemi ile müteallim olmasına bedel; şu bahtiyar, hem kendi hem umum halkın sürûru ile mesrur ve müferrah olur. Hem güzelce bir ticâret eline geçer, Allah'a şükreder.

¹ "O müttakiler ki görünmeyen âleme inanırlar." (Bakara sûresi, 2/3).

Sonra döner, öteki adama rast gelir, hâlini anlar. Ona der: “Yahu sen divâne olmuşsun. Bâtınındaki çirkinlikler, zâhirine aksetmiş olmalı ki; gülmeyi ağlamak, terhisâtı soymak ve talan etmek tevehhüm etmişsin. Aklını başına al, kalbini temizle. Tâ, şu musibetli perde senin nazarından kalsın. Hakikati görebilesin. Zira nihayet derecede âdil, merhametkâr, raiyet-perver, muktedir, intizam-perver, müşfik bir melikin memleketi, hem bu derece göz önünde âsâr-ı terakkiyât ve kemâlât gösteren bir memleket, senin vehminin gösterdiği surette olamaz.”

Sonra o bedbahtın akli başına gelir; nedamet eder. “Evet, ben işretten divâne olmuştum. Allah senden razı olsun ki, cehennemî bir hâletten beni kurtardın.” der.

Ey nefsim! Bil ki; evvelki adam kâfirdir veya fâsık, gafildir. Şu dünya onun nazarında bir mâtemhâne-i umûmiyedir. Bütün zihayat, firak ve zevâl sillesiyile ağlayan yetimlerdir. Hayvan ve insan ise, ecel pençesiyle parçalanmış kimsesiz başıbozuklardır. Dağlar ve denizler gibi büyük mevcudât; ruhsuz, müthiş cenazeler hükmündedirler. Daha bunun gibi çok elîm, ezici, dehşetli evham, küfründen ve dalâletinden neşet edip, onu mânen tâzib eder.

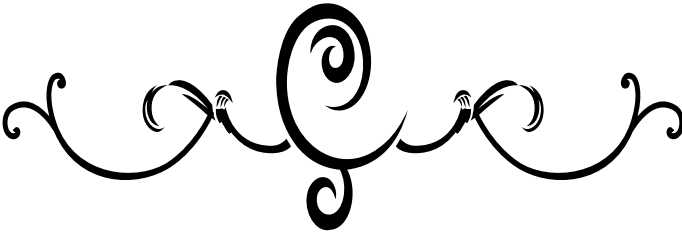
Diğer adam ise mümindir. Cenâb-ı Hâlık'ı tanır, tasdik eder. Onun nazarında şu dünya bir zikirhâne-i Rahmân, bir tâlimgâh-ı beşer ve hayvan ve bir meydan-ı imtihan-ı ins ü cândır. Bütün vefiyât-ı hayvaniye ve insaniye ise terhisattır.

Vazife-i hayatını bitirenler bu dâr-ı fâniden, mânen mesrûrâne, dağdağsız diğer bir âleme giderler. Tâ, yeni vazifedârlara yer açılsın, gelip çalışsınlar.

Bütün tevellüdât-ı hayvaniye ve insaniye ise, ahz-ı askere, silâh altına, vazife başına gelmektir. Bütün zihayat birer muvazzaf mesrur asker, birer müstakim memnun memurlardır. Bütün sadâlar ise, ya vazife başlamasındaki zikir ve tesbih ve paydostan gelen şükür ve tefrîh veya işlemek neşesinden neşet eden nağamâttır. Bütün mevcudât, o müminin nazarında, Seyyid-i Kerîm'inin ve Mâlik-i Rahîm'inin birer mûnis hizmetkârı, birer dost memuru, birer şirin kitabıdır. Daha bunun gibi pek çok latîf, ulvî ve lezîz, tatlı hakikatler, imanından tecelli eder, tezahür eder.

Demek, iman bir mânevî tûbâ-yı cennet¹ çekirdeğini taşıyor. Küfür ise mânevî bir zakkum-u cehennem² tohumunu saklıyor.

Demek selâmet ve emniyet, yalnız İslâmiyet'te ve imandadır. Öyle ise, biz dâima: ³الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى دِينِ الْإِسْلَامِ وَكَمَالِ الْإِيمَانِ demeliyiz..

¹ Tûbâ'nın, cennetteki bir ağaç olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/183; İbni Hibbân, *es-Sahih* 16/429, 430; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 17/127, 128.

² Zakkum ağacı için bkz.: İsrâ sûresi, 17/60; Sâffât sûresi, 37/62-65; Duhân sûresi, 44/43-44; Vâkıa sûresi, 56/ 51-53; Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 42, *kader* 10; Tirmizî, *tefsîru sûre* (17) 4.

³ Bize ihsan ettiği İslâm Dini ve tam, yüksek iman nimeti sebebiyle Rabbimize hamd olsun.

Üçüncü Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا¹

İbadet, ne büyük bir ticaret ve saadet; *fısk ve sefâhet*, ne büyük bir hasâret ve helâket olduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki asker, uzak bir şehire gitmek için emir alıyorlar. Beraber giderler, tâ yol ikileşir. Bir adam orada bulunur. Onlara der: “Şu sağdaki yol, hiç zararı olmamakla beraber, onda giden yolculardan ondan dokuzu büyük kâr ve rahat görür. Soldaki yol ise, menfaati olmamakla beraber, on yolcusundan dokuzu zarar görür. Hem ikisi, kısa ve uzunlukta birdirler. Yalnız bir fark var ki; intizamsız, hükûmetsiz olan sol yolun yolcusu çantasız, silâhsız gider. Zâhirî bir hiffet, yalancı bir rahatlık görür. İntizam-ı askerî altındaki sağ yolun yolcusu ise, mugaddî hülâsalardan dolu dört okkalık bir çanta ve her adüvvü alt ve mağlûp edecek iki kıyyelik bir mükemmel mîrî silâhı taşımaya mecburdur.”

O iki asker, o muarîf adamın sözünü dinledikten sonra, şu bahtiyar nefer sağa gider. Bir batman ağırlığı omuzuna ve beline yükler. Fakat kalbi ve ruhu binler batman minnetlerden ve korkulardan kurtulur.

Öteki bedbaht nefer ise askerliği bırakır. Nizama tâbi olmak istemez. Sola gider. Cismi, bir batman ağırlıktan kurtulur. Fakat kalbi, binler batman minnetler altında ve ruhu, hadsiz korkular altında ezilir. Hem herkese dilenci, hem her şeyden, her hâdiseden titrer bir surette gider. Tâ mahall-i maksuda yetişir. Orada âsî ve kaçak cezasını görür.

Askerlik nizamını seven, çanta ve silâhını muhafaza eden ve sağa giden

¹ “Ey insanlar! (Hem Sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz.” (Bakara sûresi, 2/21).

nefer ise; kimseden minnet almayarak, kimseden havf etmeyerek, rahat-ı kalb ve vicdan ile gider. Tâ o matlup şehire yetişir. Orada, vazifesini güzelce yapan bir nâmuslu askere münâsib bir mükâfat görür.

İşte ey nefis-i serkeş!

Bil ki: O iki yolcu, biri; mutî-i kanun-u ilâhî, birisi de; âsî ve hevâya tâbi insanlardır. O yol ise, hayat yoludur ki; âlem-i ervâhdan gelip kabirden geçer, âhirete gider. O çanta ve silâh ise, ibadet ve takvâdır. İbadetin çendan zâhirî bir ağırlığı var. Fakat, mânâsında öyle bir rahatlık ve hafiflik var ki, tarif edilmez. Çünkü; âbid, namazında der: *أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ* Yani; “Hâlık ve Rezzâk, O’ndan başka yoktur! Zarar ve menfaat, O’nun elindedir.² O hem Hakîm’dir; abes iş yapmaz. Hem Rahîm’dir; ihsanı, merhameti çoktur.” diye îtikat ettiğinden, her şeyde bir hazine-i rahmet kapısını bulur, dua ile çalar. Hem her şeyi kendi Rabbisinin emrine musahhar görür. Rabbisine iltica eder. Tevekkül ile istinad edip, her musibete karşı tahassun eder. İmanı, ona bir emniyet-i tâtme verir.

Evet, her hakiki hasenât gibi cesâretin dahi menbaı imandır;³ ubûdi-yettir. Her seyyiât gibi cebânetin dahi menbaı dalâlettir!⁴

Evet, tam münevverü’l-kalb bir âbidi, küre-i arz bomba olup patlasa, ihtimâldir ki onu korkutmaz. Belki harika bir kudret-i samedâniyeyi, lezzetli bir hayret ile seyredecek. Fakat, meşhur bir münevverü’l-akl denilen kalbsiz bir fâsık feylesof ise; gökte bir kuyruklu yıldız görse, yerde titrer. “Acaba bu ser-seri yıldız arzımıza çarpmasın mı?” der, evhama düşer. (Bir vakit böyle bir yıldızdan koca Amerika titredi. Çocukları gece vakti hânelerini terk ettiler.)

Evet, insan nihayetsiz şeylere muhtaç olduğu hâlde, sermayesi hiç hük-münde... Hem nihayetsiz musibetlere maruz olduğu hâlde, iktidarı hiç hük-münde bir şey... Âdeta sermaye ve iktidarının dâiresi, eli nereye yetişirse o kadardır. Fakat emelleri, arzuları ve elemleri ve belâları ise; dâiresi, gözü, hayâlî nereye yetişirse ve gidinceye kadar genişdir.

¹ “Şehadet ederim ki Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

² Bkz.: Bakara sûresi, 2/102; Âl-i İmran sûresi, 3/26; A’râf sûresi, 7/188; Fetih sûresi, 48/11; Mücadele sûresi, 58/10; Ayrıca bkz.: Tirmizî, *kader* 10; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/441.

³ Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/173.

⁴ Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/151; Enfâl sûresi, 8/12.

İşte bu derece âciz ve zayıf, fakir ve muhtaç olan ruh-u beşere¹ ibadet, tevekkül, tevhid, teslim; ne kadar azîm bir kâr, bir saadet, bir nimet olduğunu, bütün bütün kör olmayan görür, derk eder.

Malûmdur ki; zararsız yol, zararlı yola –velev on ihtimâlden bir ihtimâl ile olsa– tercih edilir. Hâlbuki meselemiz olan ubûdiyet yolu, zararsız olmakla beraber, ondan dokuz ihtimâl ile bir saadet-i ebediye hazinesi vardır. Fısk ve sefâhet yolu ise –hatta fâsıkın itirafıyla dahi– menfaatsiz olduğu hâlde, ondan dokuz ihtimâl ile şekâvet-i ebediye helâketi bulunduğu, icmâ ve tevâtür derecesinde, hadsiz ehl-i ihtisasın ve müşâhedenin şehâdetiyle sabittir ve ehl-i zevkin ve keşfin ihbarâtıyla muhakkaktır.

Elhâsıl: Âhiret gibi dünya saadeti dahi, ibadette ve Allah’a asker olmaktadır. Öyle ise, biz dâima ² عَلَى الطَّاعَةِ وَالتَّوْفِيقِ demeliyiz ve Müslüman olduğumuza şükretmeliyiz.

¹ Bkz.: Fâtır sûresi, 35/15.

² Bize yardımını ve kendisine itaat etmeyi nasip eden Rabbimize hamd olsun.

Dördüncü Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ¹

Namaz, ne kadar kıymetli ve mühim, hem ne kadar ucuz ve az bir masraf ile kazanılır; hem namazsız adam, ne kadar divâne ve zararlı olduğunu, iki kere iki dört eder derecesinde kat'î anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, gör:

Bir zaman bir büyük hâkim, iki hizmetkârını her birisine yirmi dört altın verip iki ay uzaklıkta has ve güzel bir çiftliğine ikamet etmek için gönderiyor. Ve onlara emreder ki: “Şu para ile yol ve bilet masrafı yapınız. Hem oradaki meskeninize lâzım bazı şeyleri mübâyaa ediniz. Bir günlük mesafede bir istasyon vardır. Hem araba, hem gemi, hem şimendifer, hem tayyâre bulunur. Sermaye göre binilir.”

İki hizmetkâr; ders aldıktan sonra giderler. Birisi bahtiyar idi ki, istasyona kadar bir parça para masraf eder. Fakat o masraf içinde, efendisinin hoşuna gidecek öyle güzel bir ticaret elde eder ki, sermayesi birden bine çıkar.

Öteki hizmetkâr; bedbaht, serseri olduğundan istasyona kadar yirmi üç altınını sarf eder. Kumara-mumara verip zâyî eder. Bir tek altını kalır. Arkadaşı ona der: “Yahu, şu liranı bir bilete ver. Tâ bu uzun yolda yayan ve aç kalmayasın. Hem bizim efendimiz kerîmdir; belki merhamet eder, ettiğin kusuru affeder. Seni de tayyâreye bindirirler. Bir günde mahall-i ikametimize gideriz. Yoksa, iki aylık bir çölde aç, yayan, yalnız gitmeye mecbur olursun.”

Acaba şu adam inad edip, o tek lirasını bir define anahtarı hükmünde olan bir bilete vermeyip, muvakkat bir lezzet için sefâhete sarf etse; gayet akılsız, zararlı, bedbaht olduğunu, en akılsız adam dahi anlamaz mı?

¹ “Namaz, dinin direğidir.” el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 3/135, 136; el-Beyhakî, *Şuabü'l-imân* 3/39; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/404.

İşte ey namazsız adam! Ve ey namazdan hoşlanmayan nefsim!

O hâkim ise; Rabbimiz, Hâlık'ımızdır. O iki hizmetkâr yolcu ise; biri mütedeyyin, namazını şevk ile kılar. Diğeri gafil, namazsız insanlardır. O yirmi dört altın ise yirmi dört saat her gündeki ömürdür. O has çiftlik ise cennettir. O istasyon ise kabirdir. O seyahat ise kabre, haşre, ebede gidecek beşer yolculuğudur; amele göre, takvâ kuvvetine göre, o uzun yolu mütefâvit derecede kat'ederler. Bir kısım ehl-i takvâ berk gibi, bin senelik yolu bir günde keser. Bir kısmı da hayâl gibi, elli bin senelik bir mesafeyi bir günde kat'eder. Kur'-ân-ı Azîmüşşân şu hakikate iki âyetiyle işaret eder.¹ O bilet ise namazdır. Bir tek saat, beş vakit namaza abdestle kâfi gelir.

Acaba, yirmi üç saatini şu kısacık hayat-ı dünyeviyeye sarf eden ve o uzun hayat-ı ebediyeye bir tek saatini sarf etmeyen; ne kadar zarar eder, ne kadar nefesine zulmeder, ne kadar hilâf-ı akıl hareket eder! Zira, bin adamın iştirak ettiği bir piyango kumarına yarı malını vermek akıl kabul ederse –hâlbuki kazanç ihtimâli binde birdir– sonra yirmi dörtten bir malını, yüzde doksan dokuz ihtimâl ile kazancı musaddak bir hazine-i ebediyeye vermemek; ne kadar hilâf-ı akıl ve hikmet hareket ettiğini, ne kadar akıldan uzak düştüğünü, kendini âkil zanneden adam anlamaz mı?

Hâlbuki namazda ruhun, kalbin, aklın büyük bir rahatı vardır. Hem cisme de o kadar ağır bir iş değildir.

Hem namaz kılanın diğer mübah dünyevî amelleri, güzel bir niyet ile ibadet hükmünü alır. Bu surette bütün sermâye-i ömrünü âhirete mâl edebilir. Fânî ömrünü bir cihette ibkâ eder.

¹ Bkz.: "Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün bu işler, sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde O'na yükselir." (Secde süresi, 32/5); "Melekler ve Ruh, O'nun Arş'ına; miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler." (Meâric süresi, 70/4).

Beşinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ¹

Namaz kılmak ve büyük günahları işlememek,² ne derece hakiki bir vazife-i insaniye ve ne kadar fitrî, münâsib bir netice-i hilkat-i beşeriye olduğunu görmek istersen; şu temsili hikâyeciğe bak, dinle:

Seferberlikte bir taburda, biri muallim vazife-perver; diğeri acemi nefis-perver iki asker beraber bulunuyordu. Vazife-perver nefer, tâlime ve cihada dikkat eder, erzak ve tâyinâtını hiç düşünmezdi. Çünkü anlamış ki; onu beslemek ve cihâzâtını vermek, hasta olsa tedavi etmek, hatta inde'l-hâce lokmayı ağzına koymaya kadar devletin vazifesidir. Ve onun asıl vazifesi tâlim ve cihaddır. Fakat bazı erzak ve cihâzât işlerinde işler. Kazan kaynatır, karavanayı yıkar, getirir. Ona sorulsa: “Ne yapıyorsun?” “Devletin angaryasını çekiyorum.” der. Demiyor: “Nafakam için çalışıyorum.”

Diğer şikem-perver ve acemi nefer ise, tâlime ve harbe dikkat etmezdi. “O devlet işidir. Bana ne!” derdi. Dâim nafakasını düşünüp onun peşinde dolaşır, taburu terk eder, çarşıya gider, alışveriş ederdi.

Bir gün muallim arkadaşı ona dedi: “Birâder, asıl vazifen tâlim ve muharebedir. Sen onun için buraya getirilmişsin. Padişaha itimat et. O seni aç bırakmaz. O, onun vazifesidir. Hem sen âciz ve fakırsın, her yerde kendini beslettiremezsin. Hem mücâhede ve seferberlik zamanıdır. Hem sana ‘âsidir’ der, ceza verirler. Evet, iki vazife peşimizde görünüyor. Biri; padişahın vazifesidir. Bazen biz onun angaryasını çekeriz ki, bizi beslemektir. Diğeri, bizim vazifemizdir. Padişah bize teshîlât ile yardım eder ki, tâlim ve harptir.”

¹ “Allah fenâlıktan korunanlar ve hep güzel davrananlarla beraberdir.” (Nahl sûresi, 16/128).

² Bkz.: Nisâ sûresi, 4/31; Şûrâ sûresi, 42/37; Necm sûresi, 53/32.

Acaba o serseri nefer, o mücâhid mualleme kulak vermezse ne kadar tehlikede kalır, anlarsın!

İşte ey tembel nefsim! O dalgalı meydan-ı harb, bu dağdağalı dünya hayatıdır. O taburlara taksim edilen ordu ise, cemiyet-i beşeriyedir. Ve o tabur ise, şu asrın Cemaat-i İslâmiye'sidir. O iki nefer ise; biri, ferâiz-i diniyesini bilen ve işleyen ve kebâiri terk ve günahları işlememek için, nefis ve şeytanla mücâhede eden müttakî Müslüman'dır. Diğeri, Rezzâk-ı Hakiki'yi itham etmek derecesinde derd-i maîşete dalıp, ferâizi terk eden ve maîşet yolunda rast gele günahları işleyen fâsık-ı hâsirdir. Ve o tâlim ve talimat ise başta namaz, ibadettir. Ve o harb ise, nefis ve hevâ, cin ve ins şeytanlarına karşı mücâhede edip, günahlardan ve ahlâk-ı rezîleden, kalb ve ruhunu helâket-i ebediyeden kurtarmaktır. Ve o iki vazife ise birisi, hayatı verip beslemektir. Diğeri, hayatı verene ve besleyene perestîş edip yalvarmaktır. O'na tevekkül edip emniyet etmektir.

Evet, en parlak bir mucize-i sanat-ı samedâniye ve bir harika-yı hikmet-i rabbâniye olan hayatı kim vermiş, yapmış ise, rızıkla o hayatı besleyen ve idâme eden de O'dur.¹ O'ndan başka olmaz! Delil mi istersin? En zayıf, en aptal hayvan, en iyi beslenir, meyve kurtları ve balıklar gibi.. hem en âciz, en nâzik mahlûk, en iyi rızkı o yer, çocuklar ve yavrular gibi.

Evet, vâsıta-yı rızk-ı helâl, iktidar ve ihtiyar ile olmadığını; belki, acz ve zaaf ile olduğunu anlamak için balıklar ile tilkileri, yavrular ile canavarları, ağaçlar ile hayvanları muvâzene etmek kâfidir.

Demek derd-i maîşet için namazını terk eden,² o nefere benzer ki; tâlimi ve siperini bırakıp çarşıda dilencilik eder. Fakat, namazını kıldıktan sonra Cenâb-ı Rezzâk-ı Kerîm'in matbaha-yı rahmetinden tâyinâtını aramak, başkalara bâr olmamak için kendisi bizzat gitmek güzeldir, mertliktir; o dahi bir ibadettir.

Hem insan ibadet için halk olunduğunu,³ fitratı ve cihâzât-ı mâneviyesi gösteriyor. Zira, hayat-ı dünyeviyesine lâzım olan amel ve iktidar cihetinde en ednâ bir serçe kuşuna yetişmez. Fakat, hayat-ı mâneviye ve uhreviyesine lâzım olan ilim ve iftikar ile tazarrû ve ibadet cihetinde hayvanâtın sultânı ve kumandanı hükmündedir.

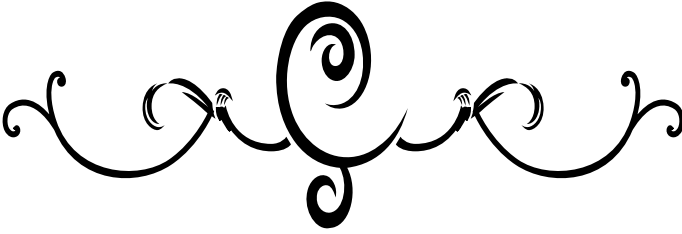
¹ Bkz.: Yûnus sûresi, 10/31; Hûd sûresi, 11/6.

² Bkz.: Tâhâ sûresi, 20/132.

³ Bkz.: Zâriyât sûresi, 51/56.

Demek ey nefsim! Eğer hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i maksad yapsan ve ona dâim çalışsan, en ednâ bir serçe kuşunun bir neferi hükmünde olursun. Eğer hayat-ı uhreviyeyi gaye-i maksad yapsan ve şu hayatı dahi ona vesile ve mezraa etsen¹ ve ona göre çalışsan, o vakit hayvanâtın büyük bir kumandanı hükmünde ve şu dünyada Cenâb-ı Hakk'ın nazlı ve niyazdar bir abdi, mükerrem ve muhterem bir misafiri olursun.

İşte sana iki yol.² İsteddiğini intihâb edebilirsin. Hidâyet ve tevfigi Erhamür-râhimin'den iste...

¹ “Dünya, âhiretin tarlasıdır.” mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

² Bkz.: “Şükûr” ya da “küfür” yolu (Dehr sûresi, 76/3); “iki yol (hayır ve şer yolu)” (Beled sûresi, 90/10); “kötülük” ya da “takvâ” yolu (Şems sûresi, 91/8); “en kolay yol” ya da “en güç yol” (Leyl sûresi, 92/5-10).

Altıncı Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ¹

Nefis ve malını Cenâb-ı Hakk'a satmak ve O'na abd olmak ve asker olmak; ne kadar kârlı bir ticaret, ne kadar şerefli bir rütbe olduğunu anlamak istersen, şu temsili hikâyeciği dinle:

Bir zaman bir padişah, raiyetinden iki adama, her birisine emaneten birer çiftlik verir ki; içinde fabrika, makine, at, silâh gibi her şey var. Fakat fırtınalı bir muharebe zamanı olduğundan, hiçbir şey kararında kalmaz. Ya mahvolur veya tebeddül eder gider. Padişah, o iki nefere kemâl-i merhametinden bir yâver-i ekremini gönderdi. Gayet merhametkâr bir ferman ile onlara diyordu:

“Elinizde olan emânetimi bana satınız. Tâ sizin için muhafaza edeyim. Beyhûde zâyî olmasın. Hem muharebe bittikten sonra, size daha güzel bir surette iade edeceğim. Hem güya o emânet malınızdır, pek büyük bir fiyat size vereceğim. Hem, o makine ve fabrikadaki âletler, benim nâmımla ve benim tezgâhımda işlettirilecek. Hem fiyatı, hem ücretleri birden bine yükselecek. Bütün o kârı size vereceğim. Hem de siz âciz ve fakirsiniz. O koca işlerin masârîfâtını tedârik edemezsiniz. Bütün masârîfâtı ve levâzımâtı ben deruhte ederim. Bütün vâridâtı ve menfaati size vereceğim. Hem de terhisât zamanına kadar elinizde bırakacağım. İşte beş mertebe kâr içinde kâr!..

Eğer bana satmazsanız, zaten görüyorsunuz ki, hiç kimse elindekini muhafaza edemiyor. Herkes gibi elinizden çıkacak. Hem beyhûde gidecek, hem o yüksek fiyattan mahrum kalacaksınız. Hem o nâzik, kıymettar âletler, mî-

¹ “Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır.” (Tevbe sûresi, 9/111).

zânlar istîmal edilecek şâhâne mâdenler ve işler bulmadığından, bütün bütün kıymetten düşecekler. Hem idare ve muhafaza zahmeti ve külfeti başınıza kalacak. Hem emânette hıyanet cezasını göreceksiniz. İşte beş derece hasâret içinde hasâret!..

Hem de bana satmak ise, bana asker olup benim nâmımla tasarruf etmek demektir. Âdi bir esir ve başıbozuğa bedel, âli bir padişahın has, serbest bir yâver-i askeri olursunuz.”

Onlar, şu iltifâtı ve fermanı dinledikten sonra, o iki adamdan aklı başında olanı dedi:

“Baş üstüne, ben maaliftihâr satarım. Hem bin teşekkür ederim.” Diğeri mağrur, nefsi firavunlaşmış, hodbin, ayyaş, güya ebedî o çiftlikte kalacak gibi, dünya zelzele ve dağdağalarından haberi yok. Dedi:

“Yok, yok!.. Padişah kimdir? Ben mülkümü satmam, keyfimi bozmam!..”

Biraz zaman sonra birinci adam, öyle bir mertebeye çıktı ki, herkes hâline gıpta ederdi. Padişahın lutfuna mazhar olmuş, has sarayında saadette yaşıyor. Diğeri, öyle bir hâle giriftar olmuş ki; hem herkes ona acıyor, hem de “Müstehak!” diyor. Çünkü; hatasının neticesi olarak, hem saadeti ve mülkü gitmiş, hem ceza ve azap çekiyor.

İşte ey nefs-i pürheves! Şu misalin dürbünü ile hakikatin yüzüne bak.

Amma o padişah ise; ezel-ebed Sultân'ı olan Rabb'in, Hâlık'ındır. Ve o çiftlikler, makineler, âletler, mizanlar ise; senin dâire-i hayatın içindeki mâmelekin ve o mâmelekin içindeki cisim, ruh ve kalbin ve onlar içindeki göz ve dil, akıl ve hayâl gibi zâhîrî ve bâtinî hâsselerindir. Ve o yâver-i ekrem ise, Resûl-i Kerîm'dir. Ve o fermân-ı ahkem ise, Kur'ân-ı Hakîm'dir ki; bahsinde bulunduğumuz ticaret-i azîmeyi şu âyetle ilân ediyor:

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ¹

Ve o dalgalı muharebe meydanı ise, şu fırtınalı dünya yüzüdür ki; durmuyor, dönüyor, bozuluyor ve her insanın aklına şu fikri veriyor: “Madem her şey elimizden çıkacak, fânî olup kaybolacak; acaba bâkîye tebdil edip ibkâ etmek çâresi yok mu?” deyip düşünürken birden semâvî sadâ-yı Kur'ân

¹ “Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır.” (Tevbe sûresi, 9/111).

iştiliyor. Der: “Evet var. Hem beş mertebe kârlı bir surette, güzel ve rahat bir çâresi var.”

Suâl: Nedir?

İclevap: Emaneti sahib-i hakikisine satmak. İşte o satışta beş derece kâr içinde kâr var.

Birinci Kâr: Fânî mal bekâ bulur. Çünkü Kayyûm-u Bâkî olan Zât-ı Zülcelâl’e verilen ve O’nun yolunda sarf edilen şu ömr-ü zâil, bâkiye inkılâb eder. Bâkî meyveler verir. O vakit ömür dakikaları; âdeta tohumlar, çekirdekler hükmünde zâhiren fenâ bulur, çürür. Fakat, âlem-i bekâda saadet çiçekleri açarlar ve sünbüllenişler. Ve âlem-i berzâhta ziyâdâr, mûnis birer manzara olurlar.

İkinci Kâr: Cennet gibi bir fiyat veriliyor.

Üçüncü Kâr: Her âzâ ve hâsselerin kıymeti, birden bine çıkar.

Meselâ akıl bir âlettir. Eğer Cenâb-ı Hakk’a satmayıp, belki nefis hesabına çalıştırsan; öyle meş’um ve müz’ic ve muacciz bir âlet olur ki, geçmiş zamanın âlâm-ı hazînânesini ve gelecek zamanın ehvâl-i muhavvifânesini senin bu bîçâre başına yükletecek yümünsüz ve muzır bir âlet derekesine iner. İşte bunun içindir ki; fâsık adam, aklın iz’âc ve tâcizinden kurtulmak için, gâliben ya sarhoşluğa veya eğlenceye kaçır. Eğer Mâlik-i Hakikî’ sine satılsa ve O’nun hesabına çalıştırsan; akıl öyle tıslımlı bir anahtar olur ki, şu kâinatın olan nihayetsiz rahmet hazinelerini ve hikmet definelerini açar. Ve bununla sahibini, saadet-i ebediyeye müheyyâ eden bir mürşid-i rabbânî derecesine çıkar.

♦ *Meselâ* göz bir hâssedir ki; ruh, bu âlemi o pencere ile seyrederek. Eğer Cenâb-ı Hakk’a satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan; geçici, devamsız bazı güzellikleri, manzaraları seyr ile şehvet ve heves-i nefsâniyeye bir kavvad derekesinde bir hizmetkâr olur.

Eğer gözü, gözün Sâni-i Basîr’ine satsan ve O’nun hesabına ve izni dâiresinde çalıştırsan; o zaman şu göz, şu kitab-ı kebîr-i kâinatın bir mütâlaacı ve şu âlemdeki mucizât-ı sanat-ı rabbâniyenin bir seyircisi ve şu küre-i arz bahçesindeki rahmet çiçeklerinin mübarek bir arısı derecesine çıkar.

♦ *Meselâ* dildeki kuvve-i zâikayı, Fâtır-ı Hakîm’ine satmazsan, belki nefis hesabına, mide nâmına çalıştırsan; o vakit, midenin tavlasına ve fabrikasına bir kapıcı derekesine iner, sukut eder. Eğer Rezzâk-ı Kerîm’e satsan; o zaman,

dildeki kuvve-i zâika, rahmet-i ilâhiye hazinelerinin bir nâzır-ı mâhiri ve kudret-i samedâniye matbahlarının bir müfettiş-i şâkiri rûtbesine çıkar.

İşte ey akıl! Dikkat et! Meş'um bir âlet nerede? Kâinat anahtarı nerede? Ey göz! Güzel bak! Âdi bir kavvad nerede? Kütüphâne-i ilâhînin mütefennin bir nâzırını nerede? Ve ey dil! İyi tad! Bir tavla kapıcısı ve bir fabrika yasakçısı nerede? Hazine-i hâssa-yı rahmet nâzırını nerede?..

Ve daha bunlar gibi başka âletleri ve âzâları kıyas etsen anlarsın ki; haki-katen mümin cennete lâıyk ve kâfir cehenneme muvâfık bir mâhiyet kesbeder. Ve onların her biri öyle bir kıymet almalarının sebebi; mümin, imanıyla Hâlık'ının emânetini, O'nun nâmına ve izni dâiresinde istîmal etmesidir. Ve kâfir, hıyanet edip nefsi emmâre hesabına çalıştırmasıdır.

Dördüncü Kâr: İnsan zavıftır, belâları çok.. fakirdir, ihtiyacı pek ziyâde.. âcizdir, hayat yükü pek ağır... Eğer Kadîr-i Zülcelâl'e dayanıp tevekkül etmezse ve itimat edip teslim olmazsa, vicdanı dâim azab içinde kalır. Semeresiz meşakkatler, elemeler, teessüfler onu boğar. Ya sarhoş ya canavar eder.

Beşinci Kâr: Bütün o âzâ ve âletlerin ibadeti ve tesbihâtı ve o yüksek ücretleri, en muhtaç olduğun bir zamanda, cennet yemişleri suretinde sana verileceğine, ehl-i zevk ve keşif ve ehl-i ihtisas ve müşâhede ittifak etmişler.

İşte bu beş mertebe kârlı ticareti yapmazsan, şu kârlardan mahrumiyetten başka, beş derece hasâret içinde hasârete düşeceksin.

Birinci Hasâret: O kadar sevdiğin mal ve evlât.. ve perestîş ettiğin nefis ve hevâ.. ve meftûn olduğun gençlik ve hayat zâyî olup kaybolacak. Senin elinden çıkacaklar. Fakat günahlarını, elemelerini sana bırakıp boynuna yükletecekler.

İkinci Hasâret: Emânette hıyanet cezasını çekeceksin. Çünkü en kıymetli âletleri, en kıymetsiz şeylerde sarf edip nefsi zulmettin.

Üçüncü Hasâret: Bütün o kıymetli cihâzât-ı insaniyeyi hayvanlıktan çok aşağı bir derekeye düşürüp, hikmet-i ilâhiyeye iftira ve zulmettin.

Dördüncü Hasâret: Acz ve fakrın ile beraber,¹ o pek ağır hayat yükünü, zavıf beline yükleyip zevâl ve firak sillesi altında dâim vâveylâ edeceksin.

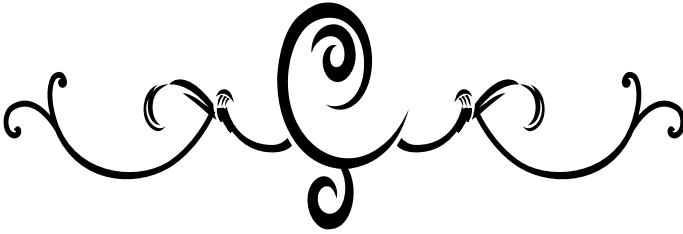
Beşinci Hasâret: Hayat-ı ebediye esâsâtını ve saadet-i uhreviye levâzı-

¹ Bkz.: Fâtır sûresi, 35/15.

matını tedarik etmek için verilen akıl, kalb, göz, dil gibi güzel hediye-i rahmâniyeyi cehennem kapılarını sana açacak çirkin bir surete çevirmektir.

Şimdi satmaya bakacağız... Acaba o kadar ağır bir şey midir ki, çokları satmaktan kaçıyorlar. Yok!.. Kat'â ve asla! Hiç öyle ağırlığı yoktur. Zira helâl dairesi geniştir, keyfe kâfi gelir. Harama girmeye hiç lüzum yoktur.¹ Ferâiz-i ilâhiye ise hafiftir, azdır. Allah'a abd ve asker olmak, öyle lezzetli bir şereftir ki tarif edilmez. Vazife ise; yalnız bir asker gibi Allah nâmına işlemeli, başlamalı.. ve Allah hesabıyla vermeli ve almalı.. ve izni ve kanunu dairesinde hareket etmeli, sükûnet bulmalı.. kusur etse istiğfar etmeli:

“Yâ Rab! Kusurumuzu affet. Bizi, kendine kul kabul et. Emânetini kabzetmek zamanına kadar; bizi emanette emin kıl, âmîn...” demeli ve O'na yalvarmalı...

¹ “Allahım, haramına karşı helâlinle beni doyur!” anlamındaki duâ için bkz.: Tirmizî, *deavât* 110; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/153.

Yedinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Şu kâinatın tılsım-ı muğlakını açan ruh-u beşer için saadet kapısını fetheden, ne kadar kıymettar iki tılsım-ı müşkül-küşâ olduğunu.. ve sabır ile Hâlık'ına tevekkül ve iltica ve şükür ile Rezzâk'ından suâl ve dua, ne kadar nâfi ve tiryak gibi iki ilaç olduğunu.. ve Kur'ân'ı dinlemek, hükmüne inkıyâd etmek, namazı kılmak, kebâiri terk etmek; ebedü'l-âbâd yolculuğunda ne kadar mühim, değerli, revnakdâr bir bilet, bir zâd-ı âhiret, bir nur-u kabir olduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir zaman bir asker, meydan-ı harb ve imtihanında, kâr ve zarar deverânında pek müthiş bir vaziyete düşer. Şöyle ki:

Sağ ve sol iki tarafından dehşetli derin iki yara ile yaralı ve arkasında ce-sîm bir arslan, ona saldırmak için bekliyor gibi duruyor. Ve gözü önünde bir darağacı dikilmiş, bütün sevdiklerini asıp mahvediyor. Onu da bekliyor. Hem bu hâli ile beraber uzun bir yolculuğu var, nefyediliyor. O bîcâre, şu dehşet içinde me'yusâne düşünürken; sağ cihetinde Hızır gibi bir hayırhâh, nurânî bir zât peydâ olur. Ona der: “Me'yûs olma! Sana iki tılsım verip öğreteceğim. Güzelce istîmal etsen, o arslan sana musahhar bir at olur. Hem o darağacı sana keyif ve tenezzüh için hoş bir salıncağa döner. Hem sana iki ilaç vereceğim. Güzelce istîmal etsen, o iki müteaffin yaraların, iki güzel kokulu Gül-ü Muhammedî (*aleyhiissalâtü vesselâm*) denilen latîf çiçeğe inkılâb ederler. Hem sana bir bilet vereceğim. Onunla uçar gibi bir senelik bir yolu, bir günde kesersin. İşte eğer inanmıyorsan bir parça tecrübe et. Tâ doğru olduğunu anlayasın.” Hakikaten bir parça tecrübe etti. Doğru olduğunu tasdik etti.

¹ “Allah'a ve âhiret gününe iman ettim.” Allah'a ve âhiret gününe iman ile ilgili bazı âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/8, 62, 126, 177, 228, 232, 264; Âl-i İmran sûresi, 3/114; Nisâ sûresi, 4/38, 39, 59, 136, 162.

Evet ben, yani şu bîçâre Said dahi bunu tasdik ederim. Çünkü biraz tecrübe ettim. Pek doğru gördüm.

Bundan sonra birden gördü ki; sol cihetinden şeytan gibi dessâs, ayyaş, aldatıcı bir adam; çok zînetler, süslü suretler, fantaziyeler, müskirler beraber olduğu hâlde geldi. Karşısında durdu. Ona dedi:

“Hey arkadaş! Gel gel, beraber işret edip keyfedelim. Şu güzel kız suretlerine bakalım. Şu hoş şarkıları dinleyelim. Şu tatlı yemekleri yiyelim.”

Suâl: Ha ha!.. Nedir ağzında gizli okuyorsun?

Cevap: Bir tılsım.

– Bırak şu anlaşılmaz işi!.. Hazır keyfimizi bozmayalım.

Suâl: Ha!.. Şu ellerindeki nedir?

Cevap: Bir ilâç.

– At şunu. Sağlamsın. Neyin var. Alkış zamanıdır.

Suâl: Ha!.. Şu beş nişanlı kâğıt nedir?

Cevap: Bir bilet. Bir tâyinât senedi.

– “Yırt bunları. Şu güzel bahar mevsiminde yolculuk bizim nemize lâzım..” der. Her bir desîse ile onu iknâa çalışır. Hatta o bîçâre ona biraz meyleder.

Evet, insan aldanır. Ben de öyle bir dessâsa aldandım.

Birden sağ cihetinden, ra’d gibi bir ses gelir. Der: “Sakın aldanma! Ve o dessâsa de ki: Eğer arkamdaki arslanı öldürüp, önümdeki darağacını kaldırıp, sağ ve solumdaki yaraları defedip, peşimdeki yolculuğu men edecek bir çâre sende varsa, bulursan; haydi yap, göster, görelim. Sonra de: Gel keyfedelim. Yoksa sus hey sersem!.. Tâ Hızır gibi bu zât-ı semâvî dediğini desin...”

İşte ey gençliğinde gülümüş, şimdi güldüğüne ağlayan nefsim! Bil!.. O bîçâre asker ise sensin ve insandır. Ve o arslan ise eceldir. Ve o darağacı ise ölüm ve zevâl ve firaktır ki; gece-gündüzün dönmesinde her dost vedâ eder, kaybolur. Ve o iki yara ise; birisi, müz’îç ve hadsiz bir acz-i beşerî; diğeri, elîm, nihayetsiz bir fakr-ı insanîdir.¹ Ve o nefy ve yolculuk ise; âlem-i ervâhtan,

¹ Bkz.: Fâtır sûresi, 35/15.

rahm-ı mâderden, sabâvetten, ihtiyarlıktan, dünyadan, kabirden, berzâhtan, haşîerden, sıratıtan geçer bir uzun sefer-i imtihtandır.

Ve o iki tılsım ise Cenâb-ı Hakk'a iman ve âhirete imandır. Evet, şu kudsi tılsım ile ölüm; insan-ı mümini, zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna, huzûr-u Rahmân'a götüren bir musahhar at ve burak suretini alır. Onun içindir ki; ölümün hakikatini gören kâmil insanlar, ölümü sevmişler. Daha ölüm gelmeden ölmek istemişler.¹ Hem zevâl ve firak, memat ve vefat ve darağacı olan mürûr-u zaman, o iman tılsımı ile, Sâni-i Zülcelâl'in taze taze, renk renk, çeşit çeşit mucizât-ı nakşını, havârik-ı kudretini, tecelliyât-ı rahmetini, kemâl-i lezzetle seyr ve temâşâyâ vâsıta suretini alır. Evet, güneşin nûrundaki renkleri gösteren aynaların tebeddül edip tazelenmesi ve sinema perdelerinin değişmesi, daha hoş, daha güzel manzaralar teşkil eder.

Ve o iki ilaç ise; biri, sabır ile tevekküldür. Hâlık'ının kudretine istinad, hikmetine itimattır. Öyle mi?

Evet, emr-i kün feyekûn'e² mâlik bir Sultân-ı cihan'a, acz tezkeresiyle istinad eden bir adamın, ne pervâsı olabilir? Zira, en müthiş bir musibet karşısında; ³إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ deyip itmînân-ı kalb ile Rabb-i Rahîm'ine itimad eder. Evet, ârif-i billâh; aczden, mehâfetullahtan telezzüz eder. Evet, havfda lezzet vardır. Eğer, bir yaşındaki bir çocuğun akli bulunsa ve ondan suâl edilse: "En lezîz ve en tatlı hâletinin nedir?" Belki diyecek: "Aczimi, zaafımı anlayıp, vâlidemin tatlı tokatından korkarak, yine vâlidemin şefkatli sinesine sığındığım hâlettir."

Hâlbuki; bütün vâlidelerin şefkatleri, ancak bir lem'a-yı tecelli-i rahmettir.⁴ Onun içindir ki kâmil insanlar, aczde ve havfullahda öyle bir lezzet bulmuşlar ki; kendi havl ve kuvvetlerinden şiddetle teberri edip, Allah'a acz ile sığınmışlar. Aczi ve havfı, kendilerine şefaathçi yapmışlar.

Diğer ilaç ise şükür ve kanaat ile talep ve dua ve Rezzâk-ı Rahîm'in rahmetine itimattır. Öyle mi?

Evet, bütün yeryüzünü bir sofraya nimet eden ve bahar mevsimini bir

¹ Bkz.: Yûsuf sûresi, 12/101.

² "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da olur." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...)

³ "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

⁴ Mahlukatta bulunan acıma hissinin; Cenâb-ı Hakk'ın yüz rahmetinden sadece birinin, bütün mahlukat arasında taksim edilmiş hâli olduğuna dair bkz.: Buhârî, edeb 19; Müslim, teube 17, 20, 21.

çiçek destesi yapan ve o sofranın yanına koyan ve üstüne serpen bir Cevâd-ı Kerîm'in misafirine fakr ve ihtiyaç, nasıl elîm ve ağır olabilir? Belki fakr ve ihtiyacı, hoş bir iştiha suretini alır. İштиha gibi fakrın tezyîdine çalışır. Onun içindir ki kâmil insanlar, fakr ile fahretmişler.¹ (Sakın yanlış anlama! Allah'a karşı fakrını hissedip yalvarmak demektir. Yoksa, fakrını halka gösterip, dilencilik vaziyetini almak demek değildir.)

Ve o bilet, senet ise; başta namaz olarak, edâ-yı ferâiz ve terk-i kebâirdir. Öyle mi?

Evet, bütün ehl-i ihtisas ve müşâhedenin ve bütün ehl-i zevk ve keşfin ittifakıyla; o uzun ve karanlıklı ebedü'l-âbâd yolunda zâd ve zahîre, ışıık ve burak; ancak Kur'ân'ın evâmîrini imtisâl ve nevâhîsinden içtinâb ile elde edilebilir. Yoksa fen ve felsefe, sanat ve hikmet, o yolda beş para etmez. Onların ışııkları kabrin kapısına kadardır.²

İşte ey tembel nefsim!

Beş vakit namazı kılmak, yedi kebâiri terk etmek ne kadar az ve rahat ve hafiftir. Neticesi, meyvesi, faydası ne kadar çok, mühim ve büyük olduğunu aklın varsa, bozulmamış ise anlarsın. Ve fîsk ve sefâhete seni teşvik eden şeytana ve o adama dersin:

“Eğer ölümü öldürüp, zevâlî dünyadan izale etmek ve aczi ve fakrı beşerden kaldırıp, kabir kapısını kapamak çâresi varsa, söyle dinleyelim. Yoksa sus!.. Kâinat mescid-i kebîrinde Kur'ân, kâinatı okuyor. O'nu dinleyelim.. o nur ile nurlanalım.. hidâyetiyle amel edelim.. ve O'nu vird-i zebân edelim... Evet, söz O'dur.. ve O'na derler. Hak olup, Hak'tan gelip, Hak diyen ve hakikati gösteren ve nurânî hikmeti neşreden O'dur!..”

اللَّهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا بِنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْآنِ³

اللَّهُمَّ أَغْنِنَا بِالْإِفْتِقَارِ إِلَيْكَ وَلَا تَقْعُرْنَا بِالْإِسْتِغْنَاءِ عَنْكَ⁴

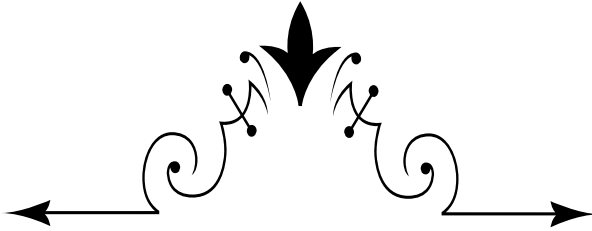
¹ Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsne'd* 2/70, 71; es-Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-hasene* s.745; Aliyyü'l-kârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.320.

² Ölüyü, mezara kadar takip eden üç şeyden ailesi ve malının geriye dönüp, sadece amelinin kendisiyle kalacağına dair bkz.: Buhârî, *rikak* 42; Müslim, *zühd* 5.

³ Allahım, kalbimizi iman ve Kur'ân nûruyla nurlandır.

⁴ “Allahım, Sana karşı fakrımızla bizi zengin kıl; Senden istiğnâ ile bizi fakir düşürme.” el-Bâkîllânî, *İ'câzü'l-Kur'ân* s.129.

تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مِنْ حَوْلِنَا وَقُوتِنَا، وَالتَّجَآنَا إِلَى حَوْلِكَ وَقُوتِكَ، فَاجْعَلْنَا مِنَ الْمُتَوَكِّلِينَ عَلَيْكَ، وَلَا تَكِلْنَا إِلَى أَنْفُسِنَا، وَاحْفَظْنَا بِحِفْظِكَ، وَارْحَمْنَا وَارْحَمِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَنَبِيِّكَ وَصَفِيِّكَ وَخَلِيلِكَ وَجَمَالِ مُلْكِكَ وَمَلِكِ صُنْعِكَ وَعَيْنِ عِنَايَتِكَ وَشَمْسِ هِدَايَتِكَ وَلِسَانِ حُجَّتِكَ وَمِثَالِ رَحْمَتِكَ وَنُورِ خَلْقِكَ وَشَرَفِ مَوْجُودَاتِكَ وَسِرَاجِ وَحْدَتِكَ فِي كَثْرَةِ مَخْلُوقَاتِكَ وَكَاشِفِ طُلُومِ كَائِنَاتِكَ وَدَلَالِ سُلْطَنَةِ رُبُوبِيَّتِكَ وَمُبْلَغِ مَرْضِيَّاتِكَ وَمُعْرِفِ كُنُوزِ أَسْمَائِكَ وَمُعَلِّمِ عِبَادِكَ وَتَرْجَمَانِ آيَاتِكَ وَمِرَاتِ جَمَالِ رُبُوبِيَّتِكَ وَمَدَارِ شُهُودِكَ وَإِشْهَادِكَ وَحَبِيبِكَ وَرَسُولِكَ الَّذِي أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ، وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، وَعَلَى إِخْوَانِهِ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ، وَعَلَى مَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ، وَعَلَى عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ، آمِينَ.¹

¹ Allahım! Biz kendi havl ve kuvvetimizden teberri edip Senin havl ve kuvvetine iltica ettik. Sen de bizi, Sana tevekkül edenlerden eyle. Bizi nefsimizle başbaşa bırakma. Bizi hıfzınla koru. Bize ve erkek, kadın bütün müminlere rahmet et. Kulun, nebin, safiyyin, halîlin; mülkünün cemâli, masnûâtının melîki ve sultânı, inâyetinin göz bebeği, hidâyetinin güneşi, hüccetinin lisanı, rahmetinin misali, mahlûkatının nûru, mevcudâtının şerefi, mahlûkatının kesreti içinde vahdetinin sirâcı, kâinatının tılsımının kâşifi, saltanat-ı rubûbiyetinin dellâhı, marziyyâtının mübelliği, esmâ-yı hüsnânın hazinelerinin tarif edicisi, kullarının muallimi, âyetlerinin tercümanı, cemâl-i rubûbiyetinin aynası, Senin görölüp gösterilmene vesile olan habîbin ve âlemlere rahmet olarak gönderdiğin resûlün olan Efendimiz Muhammed'e (sal-lâllâhu aleyhi ve sellem), bütün âl ve ashâbına, kardeşleri olan nebî ve resûllere, melâike-i mukarrebîne ve sâlih kullarına salât ve selâm et, âmîn.

Sekizinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ¹ ، إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ²

Şu dünya ve dünya içindeki ruh-u insanî ve insanda dinin mâhiyet ve kıymetlerini ve eğer din-i hak olmazsa, dünya bir zindan olması ve dinsiz insan, en bedbaht mahlûk olduğunu ve şu âlemin tılsımını açan, ruh-u beşeriyi zulümâtta kurtaran يَا اللَّهُ ve لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ³ olduğunu anlamak istersen; şu temsilî hikâyecige bak, dinle:

Eski zamanda iki kardeş uzun bir seyahate beraber gidiyorlar. Git gide tâ yol ikileşti. O iki yol başında, ciddî bir adamı gördüler. Ondandır sordular: “Hangi yol iyidir?” O dahi onlara dedi ki: “Sağ yolda, kanun ve nizama tebaiyet mecburiyeti vardır. Fakat o külfet içinde bir emniyet ve saadet vardır. Sol yolda ise serbestiyet ve hürriyet vardır. Fakat o serbestiyet içinde bir tehlike ve şekâvet vardır. Şimdi intihabtaki ihtiyar sizdedir.”

Bunu dinledikten sonra güzel huylu kardeş sağ yola تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ⁴ deyip gitti. Ve nizam ve intizâma tebaiyeti kabul etti. Ahlâksız ve serseri olan diğer kardeş, sırf serbestlik için sol yolu tercih etti. Zâhiren hafif, mânen ağır vaziyette giden bu adamı hayâlen takip ediyoruz.

İşte bu adam, dereden tepeden aşır gitgide tâ hâlî bir sahraya girdi. Bir den müthiş bir sadâ işitti. Baktı ki; dehşetli bir arslan, meşelikten çıkıp ona

¹ “Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilâh yoktur. Hayy (Her zaman var olan, diri olan, ezeli ve ebedî hayat sahibi olan) O’dur, Kayyûm (Kendi zâtı ile var olup, zevâl bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten) O’dur.” (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2).

² “Allah katında hak din, İslâmdır.” (Âl-i İmran sûresi, 3/19).

³ “Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

⁴ “Allah’a tevekkül ettim. (Allah kerîm...!)” (Hûd sûresi, 11/56)

hücum ediyor. O da kaçtı. Tâ altmış arşın derinliğinde susuz bir kuyuya rast geldi. Korkusundan kendini içine attı. Yarısına kadar düşüp, elleri bir ağaca rast geldi, yapıştı. Kuyunun duvarında göğermiş olan o ağacın iki kökü var. İki fare; biri beyaz, biri siyah, o iki köke musallat olup kesiyorlar. Yukarıya baktı gördü ki; arslan, nöbetçi gibi kuyunun başında bekliyor. Aşağıya baktı, gördü ki; dehşetli bir ejderha içindedir. Başını kaldırmış otuz arşın yukarıdaki ayağına takarrub etmiş. Ağzı, kuyu ağzı gibi geniştir. Kuyunun duvarına baktı, gördü ki; ısırcı muzır haşerât etrafını sarmışlar. Ağacın başına baktı, gördü ki; bir incir ağacıdır. Fakat harika olarak muhtelif çok ağaçların meyveleri, cevizen nara kadar başında yemişleri var.

İşte şu adam sû-i fehminden, akılsızlığından anlamıyor ki; bu, âdi bir iş değildir. Bu işler tesâdüfî olamaz. Bu acib işler içinde garip esrar var. Ve pek büyük bir işleyici var olduğunu intikal etmedi.

Şimdi bunun kalbi ve ruh ve aklı, şu elîm vaziyetten gizli feryâd u figân ettikleri hâlde; nefis-i emmâresi, güya bir şey yokmuş gibi tecâhül edip, ruh ve kalbin ağlamasından kulağını kapayıp, kendi kendini aldatarak bir bahçede bulunuyor gibi o ağacın meyvelerini yemeye başladı. Hâlbuki o meyvelerin bir kısmı zehirli ve muzır idi.

Bir hadîs-i kudsîde Cenâb-ı Hak buyurmuş: ¹ أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي Yani: “Kulum beni nasıl tanır, onunla öyle muamele ederim.”

İşte bu bedbaht adam, sû-i zan ile ve akılsızlığı ile gördüğünü, âdi ve ayn-ı hakikat telâkki etti. Ve öyle de muamele gördü ve görüyor ve görecekl!.. Ne ölüyor ki kurtulsun, ne de yaşıyor.² Böylece azap çekiyor. Biz de şu meş’umu, bu azapta bırakıp döneceğiz. Tâ öteki kardeşin hâlini anlayacağız.

İşte şu mübarek, akıllı zât gidiyor. Fakat birâderi gibi sıkıntı çekmiyor. Çünkü güzel ahlâklı olduğundan güzel şeyleri düşünür, güzel hülyalar eder, kendi kendine ünsiyet eder. Hem birâderi gibi zahmet ve meşakkat çekmiyor. Çünkü nizamı bilir, tebaiyet eder, teshîlât görür. Âsâyiş ve emniyet içinde serbest gidiyor.

İşte bir bahçeye rast geldi. İçinde, hem güzel çiçek ve meyveler var, hem bakılmadığı için murdar şeyler de bulunuyor. Kardeşi dahi böyle birisine girmişti. Fakat murdar şeylere dikkat edip meşgul olmuş, midesini bulandırmış,

¹ Buhârî, *tevhid* 15, 35; Müslim, *zikir* 2, 19, *tevbe* 1; Tirmizî, *zühd* 51, *deavât* 131.

² A'lâ sûresi, 87/13.

hiç istirahat etmeden çıkıp gitmişti. Bu zât ise, “*Her şeyin iyisine bak!*” kaidesiyle amel edip, murdar şeylere hiç bakmadı. İyi şeylerden iyi istifâde etti. Güzelce istirahat ederek çıkıp gidiyor.

Sonra gitgide bu dahi evvelki birâderi gibi bir sahra-yı azîmeye girdi. Bir-den hücum eden bir arslanın sesini işitti. Korktu, fakat birâderi kadar korkmadı. Çünkü hüsn-ü zannıyla ve güzel fikriyle, “*Şu sahranın bir hâkimi var. Ve bu arslan, o hâkimin taht-ı emrinde bir hizmetkâr olması ihtimâlî var.*” diye düşünüp teselli buldu. Fakat yine kaçtı. Tâ altmış arşın derinliğinde bir susuz kuyuya rast geldi, kendini içine attı. Birâderi gibi ortasında bir ağaca eli yapıştı; havada muallâk kaldı. Baktı iki hayvan, o ağacın iki kökünü kesiyorlar. Yukarıya baktı, arslan; aşağıya baktı, bir ejderha gördü. Aynı kardeşi gibi bir acıb vaziyet gördü. Bu dahi tedehhüs etti. Fakat kardeşinin dehşetinden bin derece hafif... Çünkü güzel ahlâkı ona güzel fikir vermiş. Ve güzel fikir ise, ona her şeyin güzel cihetini gösteriyor.

İşte bu sebepten şöyle düşündü ki: “Bu acıb işler birbiriyle alâkadardır. Hem bir emir ile hareket ederler gibi görünüyor. Öyle ise bu işlerde bir tılsım vardır. Evet bunlar bir gizli hâkimin emriyle dönerler. Öyle ise ben yalnız değilim; o gizli hâkim bana bakıyor, beni tecrübe ediyor, bir maksad için beni bir yere sevk edip davet ediyor.”

Şu tatlı korku ve güzel fikirden bir merak neşet eder ki: “Acaba beni tecrübe edip kendini bana tanıttırmak isteyen ve bu acıb yol ile bir maksada sevk eden kimdir?”

Sonra tanımak merakından tılsım sahibinin muhabbeti neşet etti. Ve şu muhabbetten tılsımı açmak arzusu neşet etti. Ve o arzudan tılsım sahibini razı edecek ve hoşuna gidecek bir güzel vaziyet almak irâdesi neşet etti.

Sonra ağacın başına baktı, gördü ki, incir ağacıdır; fakat başında binlerle ağacın meyveleri vardır. O vakit bütün bütün korkusu gitti. Çünkü kat’î anladı ki; bu incir ağacı bir listedir, bir fihristedir, bir sergidir. O mahfî hâkim, bağ ve bostanındaki meyvelerin nümûnelerini bir tılsım ve bir mucize ile o ağaca takmış ve kendi misafirlerine ihzar ettiği et’imeye birer işaret suretinde o ağacı tezyin etmiş olmalı. Yoksa bir tek ağaç, binler ağaçların meyvelerini vermez.

Sonra niyaza başladı. Tâ, tılsımın anahtarı ona ilham oldu. Bağırды ki:

“*Ey bu yerlerin hâkimi! Senin bahtına düştüm. Sana dehâlet ediyorum ve sana hizmetkârım. Ve senin rızânı istiyorum. Ve seni arıyorum.*”

Ve bu niyazdan sonra, birden kuyunun duvarı yarılıp, şâhâne, nezih ve güzel bir bahçeye bir kapı açıldı. Belki ejderha ağzı, o kapıya inkılâb etti. Ve arslan ve ejderha, iki hizmetkâr suretini giydiler. Ve onu içeriye davet ediyorlar. Hatta o arslan, kendisine musahhar bir at şekline girdi.

İşte ey tembel nefsim! Ve ey hayâlî arkadaşım! Geliniz, bu iki kardeşin vaziyetlerini muvâzene edelim. Tâ iyilik nasıl iyilik getirir¹ ve fenâlık nasıl fenâlık getirir, görelim, bilelim.

Bakınız: Sol yolun bedbaht yolcusu, her vakit ejderhanın ağzına girmeye muntazırdır, titriyor. Ve şu bahtiyar ise, meyvedâr ve revnakdâr bir bahçeye davet edilir. Hem o bedbaht, elîm bir dehşette ve azîm bir korku içinde kalbi parçalanıyor. Ve şu bahtiyar ise, lezîz bir ibret, tatlı bir havf, mahbub bir marifet içinde garip şeyleri seyir ve temâşâ ediyor. Hem o bedbaht, vahşet ve me'yûsiyet ve kimsesizlik içinde azap çekiyor. Ve şu bahtiyar ise, ünsiyet ve ümit ve iştîyak içinde telezzüz ediyor. Hem o bedbaht, kendini vahşî canavarların hücumuna mâruz bir mahpus hükmünde görüyor. Ve şu bahtiyar ise, bir azîz misafirdir ki, misafiri olduğu Mihmandâr-ı Kerîm'in acîb hizmetkârları ile ünsiyet edip eğleniyor. Hem o bedbaht, zâhiren lezîz, mânen zehirli yemişleri yemekle azabını tâcil ediyor. Zira o meyveler nümûnelerdir. Tatmaya izin var, tâ asıllarına talip olup müşteri olsun. Yoksa hayvan gibi yutmaya izin yoktur. Ve şu bahtiyar ise, tadar, işi anlar, yemesini tehir eder. Ve intizar ile telezzüz eder. Hem o bedbaht kendi kendine zulmetmiş. Gündüz gibi güzel bir hakikati ve parlak bir vaziyeti, basîretsizliği ile kendisine muzlim ve zulûmâtı bir evham, bir cehennem şekline getirmiş. Ne şefkate müstehaktır ve ne de kimseden şekvâya hakkı vardır.

Meselâ bir adam; güzel bir bahçede, ahibâblarının ortasında, yaz mevsiminde, hoş bir ziyâfetteki keyfe kanaat etmeyip, kendini pis müskirlerle sarhoş edip, kendisini kış ortasında, canavarlar içinde, aç, çıplak tahayyül edip, bağırma ve ağlamaya başlasa; nasıl şefkate lâyık değil... Kendi kendine zulmediyor, dostlarını canavar görüp tahkir ediyor. İşte bu bedbaht dahi öyledir. Ve şu bahtiyar ise hakikati görür –hakikat ise güzeldir– hakikatin hüsnünü derk etmekle, hakikat sahibinin kemâline hürmet eder. Rahmetine müstehak olur.

İşte, “Fenâlığı kendinden, iyiliği Allah’tan bil”² olan hükm-ü Kur’ânî’nin sırrı zâhir oluyor. Daha bunlar gibi sâir farkları muvâzene etsen anlayacaksınız

¹ Buhârî, *cihâd* 27; Müslim, *zekât* 123.

² Bkz.: Nisâ sûresi, 4/79.

ki; evvelkisinin nefis-i emmâresi, ona bir mânevî cehennem ihzar etmiş. Ve ötekisinin hüsn-ü niyeti ve hüsn-ü zannı ve hüsn-ü hasleti ve hüsn-ü fikri, onu büyük bir ihsan ve saadete ve parlak bir fazilete ve feyze mazhar etmiş.

Ey nefsim! Ve ey nefsimle beraber bu hikâyeyi dinleyen adam!

Eğer bedbaht kardeş olmak istemezsen ve bahtiyar kardeş olmak istersen, Kur'ân'ı dinle ve hükmüne mutî ol! Ve O'na yapış! Ve ahkâmıyla amel et!..

Şu hikâye-i temsiliyede olan hakikatleri eğer fehmettin ise hakikat-i din ve dünya ve insan ve imanı ona tatbik edebilirsin. Mühimlerini ben söyleyeceğim. İncelerini sen kendin istihraç et.

İşte bak!

O iki kardeş ise; biri, ruh-u mümin ve kalb-i sâlihdir. Diğeri, ruh-u kâfir ve kalb-i fâsıktır.

Ve o iki tarîkten sağ ise; tarîk-i Kur'ân ve imândır. Sol ise; tarîk-i isyan ve küfrândır.

Ve o yoldaki bahçe ise cemiyet-i beşeriye ve medeniyet-i insaniye içinde muvakkat hayat-ı içtimâiyedir ki; içinde hayır ve şer, iyi ve fenâ, temiz ve pis şeyler beraber bulunur. Âkil odur ki; *مَا صَفَا وَدَعَّ مَا كَدَّرَ*¹ kaidesiyle amel eder, selâmet-i kalb ile gider.

Ve o sahra ise şu arz ve dünyadır.

Ve o arslan ise ölüm ve eceldir.

Ve o kuyu ise beden-i insan ve zaman-ı hayattır.

Ve o altmış arşın derinlik ise ömr-ü vasatî ve ömr-ü gâlibî olan altmış sene² işaretir.

Ve o ağaç ise müddet-i ömür ve madde-i hayattır.

Ve o iki siyah ve beyaz hayvan ise gece ve gündüzdür.

Ve o ejderha ise ağzı kabir olan tarîk-i berzâhiye ve revâk-ı uhrevîdir. Fakat o ağız, mümin için zindandan bir bahçeye açılan bir kapıdır.³

¹ “Duru ve saf olanı al, karışık ve bulanık olanı bırak.” İbni Düreyd, *el-İştikâk* s.146; ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâğa* s.703; ez-Zebidî, *Tâcû'l-arûs* 14/22 (k-d-r maddesi).

² Peygamber Efendimiz'in (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), ümmetinin ömrünü, “60 ile 70 sene arası” diye belirttiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 23, *deavât* 101; İbni Mâce, *zühd* 27.

³ Bkz.: Buhârî, *cennât* 68, 87; Müslim, *cennet* 70.

Ve o haşerat-ı muzırra ise musîbât-ı dünyeviyevidir. Fakat mümin için, gaflet uykusuna dalmamak için tatlı ikazât-ı ilâhiye ve iltifâtât-ı rahmâniye hük-mündedir.

Ve o ağaçtaki yemişler ise dünyevî nimetlerdir ki; Cenâb-ı Kerîm-i Mutlak, onları âhîret nimetlerine bir liste, hem ihtar edici, hem müşâbihleri, hem cennet meyvelerine müşterileri davet eden nümûneler suretinde yapmış.¹

Ve o ağacın birliğiyle beraber, muhtelif, başka başka meyveler vermesi ise; kudret-i samedâniyenin sikkesine ve rubûbiyet-i ilâhiyenin hâtemine ve saltanat-ı ulûhiyetin turrasına işaretler. Çünkü “Bir tek şeyden her şeyi yapmak” yani, bir topraktan bütün nebatât ve meyveleri yapmak.. hem bir sudan bütün hayvanâtı halketmek..² hem basit bir yemekten bütün cihâzât-ı hayvaniyeği icad etmek.. bununla beraber “Her şeyi bir tek şey yapmak” yani, zîhayatın yediği gayet muhtelifü’l-cins taamlardan o zîhayata bir lahm-ı mahsus yapmak, bir cild-i basit dokumak gibi sanatlar; Zât-ı Ehad-i Samed olan Sultân-ı Ezel ve Ebed’in sikke-i hâssasıdır, hâtem-i mahsusedur, taklid edilmez bir turrasıdır. Evet, bir şeyi her şey ve her şeyi bir şey yapmak; her şeyin Hâlıkına has ve Kadîr-i küllî şey’e mahsus bir nişandır, bir âyettir.

Ve o tılsım ise, sırr-ı iman ile açılan sırr-ı hikmet-i hilkattir.

Ve o miftah ise, ⁴يَا اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَللّٰهُ ۚ اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ’dur.

Ve o ejderha ağızı bahçe kapısına inkılâb etmesi ise, işaretler ki: Kabir ehl-i dalâlet ve tuğyân için vahşet ve nisyan içinde zindan gibi sıkıntılı ve bir ejderha batnı gibi dar bir mezara açılan bir kapı olduğu hâlde; ehl-i Kur’ân ve iman için zindan-ı dünyadan bostan-ı bekâya ve meydan-ı imtihandan ravza-yı cinâna ve zahmet-i hayattan rahmet-i Rahmân’a açılan bir kapıdır.⁵

Ve o vahşi arslanın dahi mûnis bir hizmetkâra dönmesi ve musahhar bir at olması ise, işaretler ki: Mevt, ehl-i dalâlet için, bütün mahbubâtından elîm bir firak-ı ebedîdir. Hem kendi cennet-i kâzibe-i dünyeviyesinden ihraç ve

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/25.

² Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/30.

³ Ey, Kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allahım!

⁴ “Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilâh yoktur. Hayy (Her zaman var olan, diri olan, ezeli ve ebedi hayat sahibi olan) O’dur, Kayyûm (Kendi zâtı ile var olup, zevâl bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten) O’dur.” (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2).

⁵ Kabrin, mümin ve kâfir için iki farklı yönü olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 26; Dârimî, *rikak* 94.

tard ve vahşet ve yalnızlık içinde zindan-ı mezara idhâl ve hapis olduğu hâlde; ehl-i hidâyet ve ehl-i Kur'ân için, öteki âleme gitmiş eski dost ve ahbâblarına kavuşmaya vesiledir. Hem hakiki vatanlarına ve ebedî makam-ı saadetlerine girmeye vasıtaadır. Hem zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna bir davettir. Hem Rahmân-ı Rahîm'in fazlından, kendi hizmetine mukabil ahz-ı ücret etmeye bir nöbettir. Hem vazife-i hayat külfetinden bir terhistir. Hem ubûdiyet ve imtihanın ta'lim ve talimatından bir paydostur...

Elhâsıl: Her kim hayat-ı fâniyeyi esas maksad yapsa, zâhiren bir cennet içinde olsa da, mânen cehennemdedir. Ve her kim hayat-ı bâkiyeye ciddî müteveccih ise, saadet-i dâreyne mazhardır. Dünyası ne kadar fenâ ve sıkıntılı olsa da; dünyasını, cennetin intizar salonu hükmünde gördüğü için hoş görür, tahammül eder, sabır içinde şükreder...¹

اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ وَالسَّلَامَةِ وَالْقُرْآنِ وَالْإِيمَانِ آمِينَ، اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ بِعَدَدِ جَمِيعِ الْخُرُوفَاتِ الْمُسْتَكْمَلَةِ فِي جَمِيعِ الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِإِذْنِ الرَّحْمَنِ فِي مَرَايَا تَمْوُجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ قَارِئٍ مِنْ أَوَّلِ التَّرْوِيلِ إِلَى آخِرِ الرَّمَانِ، وَارْحَمْنَا وَوَالِدَيْنَا وَارْحَمِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِعَدَدِهَا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، آمِينَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.²

¹ Sabır içinde şükretmek tâbiri ile ilgili bkz.: İbrahim sûresi, 14/5; Lokman sûresi, 31/31; Sebe sûresi, 34/19; Şûrâ sûresi, 42/33.

² Allahım! Bizi saadet, selâmet, Kur'ân ve iman ehlinden eyle, âmin. Allahım, Efendimiz Muhammed'e (sallâllâhu aleyhi ve sellem) ve âline ve ashâbına, nüzûlünden zamanımıza kadar Kur'ân okuyan her bir okuyucunun okuduğu her bir kelimenin, hava dalgalarının aynalarında Rahmân'ın izniyle temessül eden bütün kelimelerinin bütün harfleri adedince salât ve selâm et. Ve bunlar adedince, bize, anne ve babamıza, erkeğiyle kadınıyla bütün müminlere rahmetinle merhamet et, ey Erhamürrahimîn, âmin... Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.

On İkinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا¹

.....

İkinci Esas

Kur’ân-ı Hakîm’in hikmeti, hayat-ı şahsiyeye verdiği terbiye-i ahlâkiye ve hikmet-i felsefenin verdiği dersin muvâzenesi:

Felsefenin hâlis bir tilmizi, bir firavundur. Fakat menfaati için en hasîs şe-ye ibadet eden bir firavun-u zelildir. Her menfaatli şeyi kendine “Rab” tanır. Hem o dinsiz şâkird, mütemerrid ve muanniddir. Fakat bir lezzet için, nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerriddir. Şeytan gibi şahısların, bir menfaat-ı hasîse için ayağını öpmekle zillet gösterir denî bir muanniddir. Hem o dinsiz şâkird, cebbar bir mağrurdur. Fakat kalbinde nokta-yı istinad bulmadığı için zâtında gayet acz ile âciz bir cebbar-ı hodfûrûştur. Hem o şâkird, menfaat-perest hodendiştir ki; gaye-i himmeti, nefis ve batnın ve fercin hevesâtını tatmin ve menfaat-ı şahsiyesini, bazı menfaat-ı kavmiye içinde arayan derras bir hodgâmdır.

Amma, hikmet-i Kur’ân’ın hâlis tilmizi ise bir abddir. Fakat, âzam-ı mah-lûkata da ibadete tenezzül etmez. Hem cennet gibi âzam-ı menfaat olan bir şeyi, gaye-i ibadet kabul etmez bir abd-i azizdir. Hem hakiki tilmizi; mütevâ-zidir, selim, halimdir; fakat, Fâtır’ının gayrına, daire-i izni hâricinde ihtiyarıyla tezellüle tenezzül etmez. Hem fakir ve zayıftır, fakr ve zaafını bilir; fakat onun Mâlik-i Kerîm’i, ona iddihar ettiği uhrevî servet ile müstağnîdir ve Seyyid’inin nihayetsiz kudretine istinad ettiği için kavîdir. Hem yalnız livechillâh, rızâ-yı ilâhî için, fazilet için amel eder, çalışır.

¹ “Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur.” (Bakara sûresi, 2/269).

İşte, iki hikmetin verdiği terbiye, iki tilmizin muvâzenesiyle anlaşılır.

Üçüncü Esas

Hikmet-i felsefe ile hikmet-i Kur'âniye'nin hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye verdiği terbiyeler:

Amma hikmet-i felsefe ise hayat-ı içtimâiyede nokta-yı istinadı, “kuvvet” kabul eder. Hedefi, “menfaat” bilir. Düstur-u hayatı, “cîdâl” tanır. Cemaatlerin râbitasını, “unsuriyet, menfi milliyeti” tutar. Semerâtı ise, “hevesât-ı nefsanîyeyi tatmin ve hâcât-ı beşeriyei tezyid” dir. Hâlbuki kuvvetin şe’ni, “tecâvüz”-dür. Menfaatin şe’ni, her arzuya kâfi gelmediğinden üstünde “boğuşmak”tır. Düstur-u cîdâlin şe’ni, “çarpmak”tır. Unsuriyetin şe’ni, başkasını yutmakla beslenmek olduğundan; “tecâvüz”dür. İşte bu hikmettendir ki, beşerin saadeti selb olmuştur.

Amma hikmet-i Kur'âniye ise nokta-yı istinadı, kuvvete bedel “hakk”ı kabul eder. Gayede menfaate bedel, “fazilet ve rızâ-yı ilâhî”yi kabul eder. Hayatta düstur-u cîdâl yerine, “düstur-u teâvün”ü esas tutar. Cemaatlerin râbitalarında unsuriyet, milliyet yerine “râbita-yı dinî ve sınıfı ve vatanî” kabul eder. Gâyâtı, hevesât-ı nefsanîyenin tecâvüzâtına sed çekip; ruhu, maaliyâta teşvik ve hissiyât-ı ulviyesini tatmin eder ve insanı kemâlât-ı insaniyeye sevk edip insan eder...

Hakkın şe’ni, “ittifak”tır. Faziletin şe’ni, “tesânüd”dür. Düstur-u teâvünün şe’ni, “birbirinin imdadına yetişmek”tir. Dinin şe’ni, “uhuvvet”tir, “inci-zap”tır. Nefsi, glememekle bağlamak; ruhu, kemâlâta kamçılama ile serbest bırakmanın şe’ni, “saadet-i dâireyn”dir...

.....

On Üçüncü Söz

.....

İkinci Makam

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Câzibedâr Bir Fitne İçinde Bulunan ve Daha Aklını Kaybetmeyen Bazı Gençlerle Bir Muhaveredir

Bir kısım gençler tarafından, şimdiki aldatıcı ve câzibedâr lehviyât ve hevesâtın hücumları karşısında “Âhiretimizi ne suretle kurtaracağız?” diye Risâle-i Nur’dan medet istediler. Ben de Risâle-i Nur’un şahs-ı mânevîsi nâmına onlara dedim ki:

Kabir var, hiç kimse inkâr edemez! Herkes ister istemez oraya girecek. Ve oraya girmek için de, üç tarzda “Üç Yol”dan başka yol yok.

•**Birinci Yol:** O kabir, ehl-i iman için bu dünyadan daha güzel bir âlemin kapısıdır.¹

•**İkinci Yol:** Âhireti tasdik eden, fakat sefâhet ve dalâlette gidenlere bir haps-i ebedî ve bütün dostlarından bir tecrid içinde bir haps-i münferid, yalnız başına bir hapis kapısıdır.² Öyle gördüğü ve itikad ettiği ve inandığı gibi hareket etmediği için öyle muamele görecektir.

•**Üçüncü Yol:** Âhirete inanmayan ehl-i inkâr ve dalâlet için bir idam-ı ebedî kapısı. Yani; hem kendisini, hem bütün sevdiklerini idam edecek bir darağacıdır. Öyle bildiği için, cezası olarak aynını görecektir. Bu iki şık bedîhîdir, delil istemiyor, göz ile görünür.

¹ Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 68, 87; Müslim, *cennet* 70.

² Bkz.: Dârimî, *rikak* 94; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 3/38.

Madem ecel gizlidir. Her vakit ölüm başını kesmek için gelebiliyor ve genç-ihthiyar farkı yoktur. Elbette daima gözü önünde, öyle büyük dehşetli bir mesele karşısında biçâre insan; o idam-ı ebedî, o dipsiz, nihayetsiz haps-i münferiden kurtulmak çâresini aramak ve kabir kapısını bir âlem-i bâkîye, bir saadet-i ebediyeye ve âlem-i nura açılan bir kapıya kendi hakkında çevirmek hâdisesi, o insanın dünya kadar büyük bir meselesidir.

Bu kat'î hakikat, bu üç yol ile bulunduğunda ve bu üç yolun da mezkûr üç hakikat ile olacağını ihbar eden yüz yirmi dört bin muhbir-i sâdık,¹ ellerinde nişâne-i tasdik olan mucizeler bulunan enbiyâlar ve o enbiyâların haber verdikleri aynı haberleri, keşif ve zevk ve şühûd ile tasdik eden ve imza basan yüz yirmi dört milyon evliyanın aynı hakikate şehâdetleri ve hadd ü hesaba gelmeyen muhakkiklerin kat'î delilleriyle o enbiyâ ve evliyanın verdikleri aynı haberleri; aklen, ilmelyakîn derecesinde²(Hâşiye) isbat ettikleri ve yüzde doksan dokuz ihtimâl-i kat'î ile “İdam ve zindan-ı ebedîden kurtulmak ve o yolu saadet-i ebediyeye çevirmek, yalnız iman ve itaat iledir.” diye ittifâken haber veriyorlar.

Acaba yüzde bir ihtimâl-i helâket bulunan bir tehlike yolunda gitmemek için, bir tek muhbirin sözü nazara alınsa ve onun sözünü dinlemeyip o yolda giden adamın endişe-i helâketten gelen elem-i mânevî, onun yemek iştihasını kaçırdığı hâlde; böyle yüz binler sâdık ve musaddak muhbirlerin: “Yüzde yüz ihtimâl ile dalâlet ve sefâhet, göz önündeki kabir darağacına ve ebedî haps-i münferidine kat'î sebep olduğunu ve iman, ubûdiyet; yüzde yüz ihtimâl ile o darağacını kaldırıp, o haps-i münferidi kapatıp, şu göz önündeki kabri, bir hazine-i ebediyeye, bir saray-ı saadete açılan bir kapıya çeviriyor.” diye ihbar eden ve emârelerini ve âsârlarını gösterdikleri hâlde, bu acîb ve garip ve dehşetli ve azametli mesele karşısında bulunan biçâre insan ve bâhusus Müslüman, eğer iman ve ubûdiyeti olmazsa; bütün dünya saltanatı ve lezzeti bir tek insana verilse, acaba o göz önündeki her vakit oraya çağrılmasına nöbetini bekleyen bir insana verdiği o endişeden gelen elîm elemi kaldırabilir mi? Sizden soruyorum.

Madem ihtiyarlık, hastalık, musîbet ve her tarafta vefiyâtlar o dehşetli elemi değişiyorlar ve ihtar ediyorlar. Elbette o ehl-i dalâlet ve sefâhet, yüz bin lezzeti ve zevki alsa da, yine o mânevî bir cehennem kalbinde yaşar ve yakar. Fakat pek kalın gaflet sersemliği muvakkaten hissettirmez.

¹ 124 bin nebi, 315 (veya 313) rasûl olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/265; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/77.

² (Hâşiye) Onlardan birisi Risâle-i Nur'dur. Meydandadır.

Madem ehl-i iman ve tâat, göz önünde gördüğü kabri, bir hazine-i ebediye, bir saadet-i lâyezaliye kendisi hakkında bir kapı olduğunu ve o ezeli mukadderat piyngosundan milyarlar altın ve elmasları kazandıracak bir bilek dahi iman vesikasıyla ona çıkmış. Her vakit “Gel bilekini al!” diye bekleme-sinden derin, esaslı, hakiki lezzet ve zevk-i mânevî öyle bir lezzettir ki: Eğer tecessüm etse ve o çekirdek bir ağaç olsa, o adama hususî bir cennet hükmüne geçtiği hâlde; o zevk ve lezzet-i azîmeyi terk edip, gençlik sâikasıyla, hadsiz elemeler ile âlûde zehirli bir bala benzeyen sefihâne ve heveskârâne muvakkat bir lezzet-i gayr-i meşrûayı ihtiyar eden, hayvandan yüz derece aşığı düşer.

Ecnebi dinsizleri gibi de olamaz. Çünkü; onlar Peygamber’i inkâr etseler, diğerlerini tanıyabilirler. Peygamberleri bilmeseler de, Allah’ı tanıyabilirler. Allah’ı bilmeseler de, kemâlâta medâr olacak bazı güzel hasletler bulunabilir. Fakat bir Müslüman; hem enbiâyı, hem Rabbini, hem bütün kemâlâtı, Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*) vasıtasıyla biliyor. O’nun terbiyesini bırakan ve zincirinden çıkan, daha hiçbir peygamberi tanımaz ve Allah’ı da tanımaz. Ve ruhunda kemâlâtı muhafaza edecek hiçbir esâsâtı bilemez.

Çünkü peygamberlerin en âhiri ve en büyükleri ve dini ve dâveti umum nev-i beşere baktığı için ve mucizâtça ve dince umuma fâik ve bütün nev-i beşere bütün hakâikte üstadlık edip on dört asırda parlak bir surette isbat eden ve nev-i beşerin medâr-ı iftihârı bir Zât’ın terbiye-i esâsiyelerini ve usûl-ü dinini terk eden; elbette hiçbir cihette bir nur, bir kemâl bulamaz. Sukut-u mutlaka mahkûmdur.

İşte, ey hayat-ı dünyeviye’nin zevkine müptelâ ve endişe-i istikbâl ile istikbâlini ve hayatını temin için çabalayan biçâreler! *Dünyanın lezzetini, zevkini, saadetini, rahatını isterseniz; meşrû dairedaki keyfe iktifâ ediniz. O, keyfinize kâfidir.*¹ Haricinde ve gayrimeşrû dairedaki bir lezzetin içinde bin elem olduğunu, sâbık beyanatta elbette anladınız.

Eğer mazi, yani geçmiş zamanın hâdisâtını sinema ile hâl-i hazırda gösterdikleri gibi, istikbâldeki ahvâl dahi –meselâ elli sene sonraki hâlleri– bir sinema ile gösterilse idi; ehl-i sefâhet şimdiki güldüklerine, yüz binlerce nefrin ve nefret edip ağlayacaklardı.

Dünya ve âhirette ebedî ve dâimî sürûru isteyen, iman dairesindeki terbiye-i Muhammediye’yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) kendine rehber etmek gerektir.

¹ “Allahım, haramına karşı helâlinle beni doyur!” anlamındaki duâ için bkz.: Tirmizî, *deavât* 110; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 1/153.

Birkaç Bîcâre Gençlere Verilen Bir Tenbih, Bir Ders, Bir İhtardır

Bir gün yanıma parlak birkaç genç geldiler. Hayat ve gençlik ve hevesat cihetinden gelen tehlikelerden sakınmak için tesirli bir ihtar almak istediler. Ben de eskiden Risale-i Nur'dan medet isteyen gençlere dediğim gibi, onlara dedim ki:

Sizdeki gençlik katiyen gidecek. Eğer siz daire-i meşruada kalmazsanız, o gençlik zayi olup, başınıza hem dünyada, hem kabirde, hem âhirette, kendi lezzetinden çok ziyade belâlar ve elemeler getirecek. Eğer terbiye-i İslâmiye ile o gençlik nimetine karşı bir şükür olarak iffet ve namusluluk ve taatte sarfetseniz, o gençlik mânen bâki kalacak ve ebedî bir gençlik kazanmasına sebep olacak.

Hayat ise, eğer iman olmazsa veyahut isyan ile o iman tesir etmezse, hayat, zâhirî ve kısacık bir zevk ve lezzetle beraber, binler derece o zevk ve lezzetten ziyade elemeler, hüznler, kederler verir. Çünkü insanda akıl ve fikir olduğu için, hayvanın aksine olarak, hazır zamanla beraber geçmiş ve gelecek zamanlarla da fitraten alâkadardır. O zamanlardan dahi hem elem, hem lezzet alabilir.

Hayvan ise, fikri olmadığı için, hazır lezzetini, geçmişten gelen hüznler ve gelecekte gelen korkular, endişeler bozmuyor.

İnsan ise, eğer dalâlet ve gaflete düşmüşse, hazır lezzetine, geçmişten gelen hüznler ve gelecekte gelen endişeler, o cüz'î lezzeti cidden acılaştırıyor, bozuyor. Hususan gayr-i meşru ise, bütün bütün zehirli bir bal hükmündedir.

Demek hayvandan yüz derece lezzet-i hayat noktasında aşağı düşer. Belki ehl-i dalâletin ve gafletin hayatı, belki vücudu, belki kâinatı, bulunduğu gündür. Bütün geçmiş zaman ve kâinatlar, onun dalâleti noktasında mâdumdur, ölmüştür; akıl alâkadarlığıyla ona zulûmatlar, karanlıklar veriyor. Gelecek zamanlar ise, itikadsızlığı cihetiyle yine mâdumdur. Ve ademle hasıl olan ebedî firaklar, mütemadiyen onun fikir yoluyla hayatına zulûmatlar veriyor. Eğer iman hayata hayat olsa, o vakit hem geçmiş, hem gelecek zamanlar imanın nuruyla ışıklanır ve vücut bulur; zaman-ı

hazır gibi, ruh ve kalbine iman noktasında ulvî ve mânevî ezvâkı ve en-vâr-ı vücudiyeyi veriyor. Bu hakikatin, İhtiyar Risalesi'nde, Yedinci Rica'da izahı var; ona bakmalısınız.

İşte hayat böyledir. Hayatın lezzetini, zevkini isterseniz, hayatınızı imanla hayatlandırınız ve ferâizle zînetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle muhafaza ediniz. Her gün ve her yerde ve her vakit vefiyatların gösterdikleri dehşetli hakikat-i mevt ise, size –başka gençlere söylediğim gibi– bir temsil ile beyan ediyorum:

Meselâ, burada, gözünüz önünde bir darağacı dikilmiş. Onun yanında bir piyango fakat pek büyük bir ikramiye biletleri veren dairesi var. Biz, buradaki on kişi, alâküllihâl, ister istemez, hiç başka çare yok, oraya davet edileceğiz, bizi çağıracaklar. Ve çağırma zamanı gizli olmasından, her dakika ya “Gel, idam biletini al, darağacına çık” veyahut “Gel, milyonlar altın kazandıran bir ikramiye bileti sana çıkmış. Gel, al” demelerini beklerken, birden kapıya iki adam geldi. Biri yarı çıplak, güzel ve aldatıcı bir kadın, elinde zâhiren gayet tatlı, fakat zehirli bir helva getirip yedirmek istiyor. Diğer biri de aldatmaz ve aldanmaz, ciddî bir adam, o kadının arkasından girdi. Dedi ki: “Size bir tılsım, bir ders getirdim. Bunu okursanız, o helvayı yemezseniz, siz o darağacından kurtulursunuz. Bu tılsımla o emsalsiz ikramiye biletini alırsınız. İşte, bakınız bu darağacını da, zaten gözünüzle görüyorsunuz ki bal yiyenler oraya giriyorlar ve oraya girinceye kadar da o helvanın zehirinden dehşetli karın sancısı çekiyorlar. Ve o büyük ikramiye biletini alanlar çendan görünmüyorlar ve zâhiren onlar da o darağacına çıkıyorlar; fakat onlar asılmadıklarını, belki oradan kolayca ikramiye dairesine girmek için basamak yaptıklarını, milyonlar, milyarlar şahitler var, haber veriyorlar.

İşte, pencerelerden bakınız. En büyük memurlar ve bu işle alâkadar büyük zâtlar yüksek sesle ilân ediyorlar, haber veriyorlar ki o darağacına gidenleri aynelyakin gözünüzle gördüğünüz gibi, bu ikramiye biletini tılsımcılar aldıklarını hiç şek ve şüphe getirmez, görür gibi, gündüz gibi kat’î biliniz” dedi.

İşte, bu temsil gibi, zehirli bir bal hükmünde olan gayr-i meşru dairedeki gençliğin sefahetkârâne zevkleri, hazine-i ebediyenin ve saadet-i sermediyenin bileti ve vesikası olan imanı kaybettiği için, darağacı hükmünde olan ölüm ve ebedî zulûmat kapısı olan kabrin musibetine, aynen zâhiren görüldüğü gibi düşer. Ve ecel gizli olduğu için, genç ihtiyar fark etmeyerek, her vakit ecel cellâdı başını kesmek için gelebilir.

Eğer o zehirli bal hükmünde olan hevesat-ı gayr-i meşruayı terk edip, tılsım-ı Kur'ânî olan iman ve ferâizi elde etmekle ve fevkalâde mukadderat-ı beşer piyangosundan çıkan saadet-i ebediye hazinesi biletini alacağına, yüz yirmi dört bin enbiyâ¹ (aleyhimüsselâm) ile beraber had ve hesaba gelmeyen ehl-i velâyet ve ehl-i hakikat ve ehl-i tahkik müttefikan haber veriyorlar ve âsârını gösteriyorlar.

Elhasıl: Gençlik gidecek. Sefahette gitmişse, hem dünyada, hem âhîrette binler belâ ve elemeler netice verdiğini ve öyle gençler ekseriyetle sû-i istîmal ile, israfat ile gelen evhamlı hastalıkla hastahanelere; veya taşkınlıklarıyla hapishanelere veya sefaethanelere; veya mânevî elemelerden gelen sıkıntılarla meyhanelere düşeceklerini anlamak isterseniz, hastahanelerden ve hapishanelerden ve kabristanlardan sorunuz.

Elbette hastahanelerin ekseriyetle lisân-ı hâlinden, gençlik sâikasıyla israfat ve sû-i istîmalden gelen hastalıktan “eninler”, “eyvahlar” cevabını işittiğiniz gibi, hapishanelerden dahi, ekseriyetle gençlik sâikasıyla gayr-i meşru dairedeki harekâtın tokatlarını yiyen bedbaht gençlerin teessüfâtını işiteceksiniz. Ve kabristanda ve mütemadiyen oraya girenler için kapıları açılıp kapanan o âlem-i berzahta, ehl-i keşfî'l-kuburun müşahadesiyle ve bütün ehl-i hakikatin tasdiğiyle ve şehadetleriyle, ekser azaplar, gençlik sû-i istîmalatının neticesi olduğunu bileceksiniz.

Hem nev-i insanın ekseriyetini teşkil eden ihtiyarlardan ve hastalardan sorunuz. Elbette, ekseriyet-i mutlaka ile esefler, hasretlerle “Eyvah, gençliğimizi bâd-i hevâ, belki zararlı zayi ettik. Sakın bizim gibi yapmayınız” diyecekler. Çünkü beş-on senelik gençliğin gayr-i meşru zevki için, dünyada çok seneler gam ve keder ve berzahta azap ve zarar ve âhîrette cehennem ve sakar² belâsını çeken adam, en acınacak bir hâlde olduğu hâlde, ³الرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يُنْظَرُ لَهُ³ sırrıyla, hiç acınmaya müstehak olamaz. Çünkü zarara rızasıyla girene merhamet edilmez ve lâıyk değildir.

Cenâb-ı Hak bizi ve sizi bu zamanın cazibedar fitnessinden kurtarsın ve muhafaza eylesin, âmin...

¹ 124 bin nebi, 315 (veya 313) rasûl olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/265; İbni Hibbân, *es-Sahih* 2/77; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 8/217.

² Bkz.: Kamer sûresi, 54/48; Müddessir sûresi, 74/26, 27, 42.

³ Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 2/83 (49. Mektup).

Risale-i Nur Mîzânlarından On Üçüncü Söz'ün İkinci Makamı'nın Hâşiyesidir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ¹

Risâle-i Nur'daki hakiki teselliye mahpuslar çok muhtaçtırlar. Husûsan gençlik darbesini yeyip, taze ve şirin ömrünü hapiste geçirenlerin, Nur'lara ekmek kadar ihtiyaçları var.

Evet, gençlik damarı, akıldan ziyâde hissiyatı dinler. His ve heves ise, kördür. Âkıbeti görmez. Bir dirhem hâzır lezzeti, ileride bir batman lezzete tercih eder. Bir dakika intikam lezzeti ile katleder, seksen bin saat hapis elemlelerini çeker. Ve bir saat sefâhet keyfiyle bir nâmus meselesinde; binler gün hem hapsin, hem düşmanın endişesinden sıkıntılarla ömrünün saadeti mahvolur.

Bunlara kıyasen, biçâre gençlerin çok vartaları var ki; en tatlı hayatını, en acı ve acınacak bir hayata çeviriyorlar ve bilhassa şimâlde koca bir devlet, gençlik hevesâtını elde ederek bu asrı fırtınalarıyla sarsıyor. Çünkü: Âkıbeti görmeyen kör hissiyatla hareket eden gençlere, ehl-i nâmusun güzel kızlarını ve karılarını ibâhe eder. Belki hamamlarında erkek-kadın beraber, çıplak olarak girmelerine izin vermeleri cihetinde bu fuhşiyâtı teşvik eder. Hem serseri ve fakir olanlara, zenginlerin mallarını helâl eder ki; bütün beşer bu musibete karşı titriyor.

İşte, bu asırda İslâm ve Türk gençleri kahramanâne davranıp, iki cihetten hücum eden bu tehlikeye karşı, Risâle-i Nur'un "Meyve" ve "Gençlik Rehberi" gibi keskin kılıçlarıyla mukabele etmeleri elzemdir. Yoksa o biçâre genç; hem dünya istikbâlini, hem mesûd hayatını, hem âhiretteki saadetini ve hayat-ı bâkiyesini azaplara, elemlelere çevirip mahveder. Ve sû-i istîmal ve sefâhetle hastahânelere ve hissiyatın taşkınlıkları ile hapishânelere düşer. Eyvahlar, esefler ile ihtiyarlığında çok ağlayacak.

Eğer terbiye-i Kur'âniye ve Nur'un hakikatleriyle kendini muhafaza eylese, tam bir kahraman genç.. ve mükemmel bir insan.. ve mesûd bir Müslüman.. ve sâir zihayatlarla, hayvanlara bir nevi sultan olur.

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Evet bir genç, hapiste yirmi dört saat her günkü ömründen tek bir saatini beş farz namazına sarf etse; ve ekser günahlardan hapis mâni olduğu gibi, o musibete sebebiyet veren hatâdan dahi tevbe edip, sâir zararlı, elemli günahlardan çekilse; hem hayatına, hem istikbâline, hem vatanına, hem milletine, hem akrabasına büyük bir faydası olması gibi o on-on beş senelik fâni gençlikle ebedî parlak bir gençliği kazanacağını; başta Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân¹, bütün kütüb ve suhuf-u semâviye kat'î haber verip müjde ediyorlar.

Evet o şirin, güzel gençlik nimetine istikametle, tâatle şükretse; hem ziyâdeleşir², hem bâkileşir, hem lezzetlenir. Yoksa hem belâlı olur; hem elemli, gamlı, kâbuslu olur; gider.³ Hem akrabasına, hem vatanına, hem milletine muzır bir serseri hükmüne geçirmeğe sebebiyet verir.

Eğer mahpus, zulmen mahkûm olmuş ise; farz namazını kılmak şartıyla her bir saati, bir gün ibadet olduğu gibi; o hapis onun hakkında bir çilehâne-i uzlet olup, eski zamanda mağaralara girerek ibadet eden münzevî sâlihlerden sayılabilirler.

Eğer fakir ve ihtiyar ve hasta ve iman hakikatlerine müştak ise; farzını yapmak ve tevbe etmek şartıyla, her bir saatleri yirmişer saat ibadet olup, hapis ona bir istirahathâne ve merhametkârâne ona bakan dostlar için bir muhabbethâne, bir terbiyehâne, bir dersihâne hükmüne geçer. O hapiste durmakla; hariçteki müşevveş, her taraftaki günahların hücumuna maruz serbestiyetten daha ziyâde hoşlanabilir. Hapisten tam terbiye alır. Çıktığı zaman bir kâtil, bir müntakim olarak değil; belki tevbekâr, tecrübeli, terbiyeli, millete menfaatli bir adam çıkar. Hatta Denizli hapsindeki zâtların az zamanda Nur'lardan fevkalâde hüsn-ü ahlâk dersini alanlarını gören bazı alâkadar zatlar demişler ki: "Terbiye için on beş sene hapse atmaktansa; on beş hafta Risâle-i Nur dersini alsalar, daha ziyâde onları ıslah eder."

Madem ölüm ölmüyor ve ecel gizlidir,⁴ her vakit gelebilir.. ve madem kâbir kapanmıyor, kafilâ kafilâ arkasında gelenler oraya girip kayboluyorlar.. ve madem ölüm, ehl-i iman hakkında idam-ı ebedîden terhis tezkeresine

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/25, 82, 155; Âl-i İmran sûresi, 3/107; Nisâ sûresi, 4/13, 57, 122; A'râf sûresi, 7/42; Tevbe sûresi, 9/20-22, 112; ...

² Bkz.: İbrahim sûresi, 14/7.

³ Bkz.: İbrahim sûresi, 14/7.

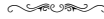
⁴ Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre* (6) 1, (13) 1, (31) 2, *tevhid* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

çevrildiği, hakikat-i Kur’âniye ile gösterilmiş..¹ ve ehl-i dalâlet ve sefâhet hakkında, göz ile görüldüğü gibi bir idam-ı ebedîdir, bütün mahbubâtından ve mevcudâtтан bir fırak-ı lâyezalîdir. Elbette ve elbette hiç şüphe kalmaz ki: En bahtiyar odur ki; sabır içinde şükretmek² ve hapis müddetinden tam istifade ederek Nur’ların dersini alarak, istikamet dairesinde imanına ve Kur’ân’a hizmete çalışmaktır.

Ey zevk ve lezzete müptelâ insan! Ben yetmiş beş yaşında, binler tecrübelerle ve hüccetlerle ve hâdiselerle aynelyakîn bildim ki:

Hakiki zevk ve elemsiz lezzet ve kedersiz sevinç ve hayattaki saadet, yalnız imandadır ve iman hakikatleri dairesinde bulunur. Yoksa dünyevî bir lezzette çok elemeler var. Bir üzüm tânesini yedirir, on tokat vurur gibi, hayatın lezzetini kaçırr.

Ey hapis musibetine düşen bîçâreler! Madem dünyanız ağlıyor ve hayatınız acılaştı. Çalışınız, âhiretiniz dahi ağlamasın ve hayat-ı bâkiyeniz gülsün, tatlılaşsın; hapisten istifâde ediniz. Nasıl bazen ağır şerâit altında, düşman karşısında bir saat nöbet, bir sene ibadet hükmüne geçebilir.³ Öyle de, sizin bu ağır şerâit altında her bir saat ibadet zahmeti, çok saatler olup; o zahmetleri rahmetlere çevirir.

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ⁴

الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ⁵

Aziz, siddık kardeşlerim,

Hapis musibetine düşenlere ve onlara merhametkârâne sadâkatle harîçten gelen erzaklarına nezâret ve yardım edenlere kuvvetli bir teselliyi “Üç Nokta”da beyan edeceğiz:

Birinci Nokta: Hapiste geçen ömür günleri, her bir gün on gün kadar

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/156; A’raf sûresi, 7/121-16; Mü’minûn sûresi, 23/60; Şuarâ sûresi, 26/47-51; Tahrîm sûresi, 66/11; Fecr sûresi, 89/27-30.

² “Sabır içinde şükretmek” tabiri ile ilgili bkz: İbrahim sûresi, 14/5; Lokman sûresi, 31/31; Sebe sûresi, 34/19; Şûrâ sûresi, 42/33.

³ Bkz.: Buhârî, cihâd 5, 73; Müslim, imâre 112-115, 163.

⁴ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

⁵ Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

bir ibadet kazandırabilir.. ve fâni saatleri –meyveleri cihetiyle– mânen bâkî saatlere çevirebilir.. ve beş-on sene ceza ile milyonlar sene haps-i ebedîden kurtulmaya vesile olabilir.¹ İşte ehl-i iman için bu pek büyük ve çok kıymetli kazanç şartı, farz namazını kılmak ve hapse sebebiyet veren günahlardan tevbe etmek ve sabır içinde şükretmektir. Zaten hapis, çok günahlara mânidir, meydan vermiyor.

İkinci Nokta: Zevâl-i lezzet elem olduğu gibi, zevâl-i elem dahi lezzettir. Evet herkes; geçmiş, lezzetli, safâli günlerini düşünse, teessûf ve tahassür elem-i mânevîsini hissedip “Eyvah!” der.. ve geçmiş, musibetli, elemli günlerini tahattur etse, zevâlinde bir mânevî lezzet hisseder ki: “Elhamdülillâh, şükür! O belâ, sevabını bıraktı, gitti.” der. Ferah ile teneffüs eder. Demek bir saat muvakkat elem, ruhta bir mânevî lezzet bırakır ve lezzetli saat, bilâkis elem bırakır.

Madem hakikat budur.. ve madem geçmiş musibet saatleri, elemleriyle beraber mâdum ve yok olmuş.. ve gelecek belâ günleri, şimdi mâdum ve yoktur.. ve yoktan elem yok ve mâdumdan elem gelmez.

Meselâ: Birkaç gün sonra aç ve susuz olmak ihtimâlden, bugün o niyetle mütemâdiyen ekmek yese ve su içse, ne derece dîvaneliktir. Aynen öyle de geçmiş ve gelecek elemli saatleri –ki hiç ve mâdum ve yok olmuşlar– şimdi düşünüp sabırsızlık göstermek ve kusurlu nefsinı bırakıp, Allah’tan şekvâ etmek gibi “Of!.. Of!..” etmek dîvaneliktir. Eğer sağa-sola, yani geçmiş ve geleceklere sabır kuvvetini dağıtmazsa ve hâzır saate ve güne karşı tutsa, tam kâfi gelir. Sıkıntı ondan bire iner.

Hatta şekvâ olmasın, ben bu Üçüncü Medrese-i Yûsufiye’de, birkaç gün zarfında, hiç ömrümde görmediğim maddî ve mânevî, sıkıntılı, hastalıklı musibetimde, husûsan Nur’un hizmetinden mahrumiyetimden gelen me’yûsiyet ve kalbî ve ruhî sıkıntılar beni ezdiği sırada, inâyet-i ilâhiye bu mezkûr hakikati gösterdi. Ben de sıkıntılı hastalığımın ve hapsimden razı oldum. Çünkü: “Benim gibi kabir kapısında bir biçâyeye, gafletle geçebilir bir saatini, on adet ibadet saatleri yapmak büyük kâr-dır.” diye şükreyledim.

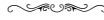
Üçüncü Nokta: Mahpuslara şefkatkârâne hizmetle yardım etmek ve muhtaç oldukları rızıklarını ellerine vermek ve mânevî yaralarına tesellîlerle

¹ İşlediği suçtan dolayı dünyada cezalandırılmış kimse için, bunun keffaret sayılacağına dair bkz.: Buhârî, *îmân* 11, *ahkâm* 49, *hudûd* 8, *tefsîru sûre* (60) 3, *menâkıbü’l-ensâr* 43; Müslim, *hudûd* 41.

merhem sürmekte, az bir amel ile büyük bir kazanç var. Ve dışarıdan gelen yemeklerini onlara vermek; aynı o yemek kadar, o gardiyan ve gardiyan ile beraber dahilde ve hariçte çalışanların –bir sadaka hükmünde– defter-i hase-nâtına yazılır.¹ Husûsan musibettede ihtiyar veya hasta veya fakir veya garip olsa, o sadaka-yı mâneviyenin sevabı çok ziyâdeleşir.

İşte bu kıymetli kazancın şartı, farz namazını kılmaktır. Tâ ki; o hizmeti, lillâh için olsun.

Hem bir şartı da, sadâkat ve şefkat ve sevinç ile ve minnet etmemek tarzda yardımlarına koşmaktır.

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ² ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ³
الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا⁴

Ey hapis arkadaşlarım ve din kardeşlerim,

Size; hem dünya azabından, hem âhiret azabından kurtaracak bir hakikati beyan etmek kalbime ihtar edildi. O da şudur:

Meselâ birisi, birinin kardeşini veya bir akrabasını öldürmüş. Bir dakika intikam lezzetiyle bir katl, milyonlar dakika hem kalbî sıkıntı, hem hapis azabını çektirir. Ve maktulün akrabası dahi, intikam endişesiyle ve karşısında düşmanını düşünmesiyle, hayatının lezzetini ve ömrünün zevkini kaçırrır. Hem korku, hem hiddet azabını çekiyor. Bunun tek bir çâresi var: O da, Kur'ân'ın emrettiği⁵ ve hak ve hakikat ve maslahat ve insaniyet ve İslâmiyet iktizâ ve teşvik ettikleri olan, barışmak ve musâlaha etmektir.

Evet, hakikat ve maslahat sulhtur.⁶ Çünkü; ecel birdir, değişmez.⁷ O maktul, her hâlde ecel geldiğinden daha ziyâde kalmayacaktı. O kâtil ise, o kazâyı ilâhiyeye vasıta olmuş.

¹ Bir hayra sebep olana, onu yapan kadar mükâfat verileceğine dair bkz.: Müslim, *imâre* 133; Tirmizî, *ilim* 14; Ebû Dâvûd, *edeb* 114-115; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/120, 5/273.

² Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

³ “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

⁴ Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

⁵ Bkz.: Hucurât sûresi, 49/10.

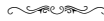
⁶ Bkz.: Bakara sûresi, 2/208; Nisâ sûresi, 4/128; Enfâl sûresi, 8/6.

⁷ Bkz.: Nahl sûresi, 16/61; Münâfikûn sûresi, 63/11.

Eğer barışmak olmazsa, iki taraf da daima korku ve intikam azabını çekerler. Onun içindir ki; “Üç günden fazla bir mümin diğer bir mümine küsmemek”¹ İslâmiyet emrediyor. Eğer o katl, bir adâvetten ve bir kinli garazdan gelmemişse ve bir münâfık o fitneye vesile olmuş ise; çabuk barışmak elzemdir. Yoksa o cüz’î musibet büyük olur, devam eder.

Eğer barışsalar ve öldüren tevbe etse ve maktule her vakit dua etse, o hâlde her iki taraf çok kazanırlar ve kardeş gibi olurlar. Bir gitmiş kardeşe bedel, birkaç dindar kardeşleri kazanır. Kaza ve kader-i ilâhîye teslim olup düşmanını affeder. Ve bilhassa madem Risâle-i Nur dersini dinlemişler, elbette mâbeynlerinde bulunan bütün küsmekleri bırakmaya, hem maslahat ve istirahat-ı şahsiye ve umumiye, hem Nur dairesindeki uhuvvet iktizâ ediyor.

Nasıl ki, Denizli hapsinde birbirine düşman bütün mahpuslar, Nur’lar dersiyse birbirlerine kardeş oldular. Ve bizim beraatimize bir sebep olup –hatta dinsizlere, serserilere de– o mahpuslar hakkında “Mâşâallah, bârekâllah” dedirttiler. Ve o mahpuslar tam teneffüs ettiler. Ben burada gördüm ki: Bir tek adamın yüzünden yüz adam sıkıntı çekip, beraber teneffüse çıkmıyorlar. Onlara zulüm olur. *Mert ve vicdanlı bir mümin, küçük ve cüz’î bir hatâ veya menfaatle yüzer zararı ehl-i imana vermez. Eğer hatâ etse, verse, çabuk tevbe etmek lâzımdır.*

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ² ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ³

Aziz yeni kardeşlerim ve eski mahpuslar,

Benim kat’î kanaatim gelmiş ki; buraya girmemizin inâyet-i ilâhiye cihtinde bir ehemmiyetli sebebi sizsiniz. Yani Nur’lar tesellileriyle ve iman hakikatleriyle sizi bu hapis musibetinin sıkıntılarından ve dünyevî çok zararlarından ve boşu boşuna gam ve hüzn ile giden hayatınızı faydasızlıktan, bâd-i hevâ zâyî olmasından ve dünyanızın ağlaması gibi âhiretinizi ağlamaktan kurtarıp tam bir teselli size vermektir.

Madem hakikat budur; elbette siz dahi, Denizli mahpusları ve Nur talebeleri gibi birbirinize karşı kardeş olmanız lâzımdır. Görüyorsunuz ki; bir bıçak

¹ Bkz.: Buhârî, edeb 57, 62, isti’zân 9; Müslim, birr 23-26.

² Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

³ “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

içinize girmemek ve birbirinize tecavüz etmemek için dışarıdan gelen bütün eşyanız ve yemek ve ekmeğinizi ve çorbanızı karıştırıyorlar. Size sadâkatle hizmet eden gardiyanlar çok zahmet çekiyorlar. Hem siz beraber teneffüse çıkmıyorsunuz, güya canavar ve vahşi gibi birbirinize saldıracaksınız. İşte şimdi sizin gibi fitrî kahramanlık damarını taşıyan yeni arkadaşlar, bu zamanda mânevî büyük bir kahramanlık ile heyet-i idareye deyiniz ki: “Değil elimize bıçak, belki mavzer ve rovelver verilse, hem emir de verilse, biz bu bîçâre ve bizim gibi musibettede arkadaşlarımıza dokunmayacağız. Eskiden yüz düşmanlık ve adâvetimiz dahi olsa da, onları helâl edip hatırlarını kırmamaya çalışacağımıza, Kur’ân’ın ve imanın ve uhuvvet-i İslâmiyenin ve maslahatımızın emriyle ve irşadıyla karar verdik.” diyerek, bu hapsi bir mübarek dershâneye çeviriniz.

Leyle-i Kadir’de İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme

(On Üçüncü Söz’ün İkinci Makamı’nın Zeyli)

Evvelâ: Leyle-i Kadir’de kalbe gelen pek uzun ve geniş bir hakikate pek kısaca bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Nev-i beşer, bu son Harb-i Umumî’nin eşedd-i zulüm ve istibdadıyla.. ve merhametsiz tahribatıyla.. ve bir düşmanın yüzünden yüzer mâsumu perişan etmesiyle ve mağlûpların dehşetli meyusiyetleriyle.. ve galiplerin dehşetli telâş ve hâkimiyetlerini muhafaza ve büyük tahribatlarını tâmir edememelerinden gelen dehşetli vicdan azaplarıyla.. ve dünya hayatının bütün bütün fânî ve muvakkat olması ve medeniyet fantaziyelerinin aldatıcı ve uyutucu olması umuma görünmesiyle.. ve fitrat-ı beşeriyedeki yüksek istidadatın, mahiyet-i insaniyesinin umumî bir surette dehşetli yaralanmasıyla.. ve gaflet ve dalâlettin, en sert, sağır olan tabiatın Kur’ân’ın elmas kılıcı altında parçalanmasıyla.. ve gaflet ve dalâlettin en boğucu, aldatıcı, en geniş perdesi olan siyasetin rûy-u zeminde pek çirkin, pek gaddârâne hakikî sureti görünmesiyle.. ve elbette hiçbir şüphe yok ki, şimalde, garpte, Amerika’da emareleri görüldüğüne binaen, nev-i beşerin mâşuk-u mecazîsi olan hayat-ı dünyeviyesi böyle çirkin ve geçici olmasından, fitraten beşerin hakikî sevdiği ve aradığı hayat-ı bâkiyeyi bütün kuvvetiyle arayacak... ve elbette, hiç şüphe yok ki, bin üç yüz altmış senede her asırda üç yüz elli milyon şakirdi bulunan ve her hükmüne ve dâvâsına milyonlar ehl-i hakikat tasdikle imza basan ve her dakikada milyonlar hâfızların kalbinde kudsiyetle bulunup lisanlarıyla beşere ders veren

ve hiçbir kitapta emsali bulunmayan bir tarzda beşer için hayat-ı bâkiyeyi ve saadet-i ebediyeyi müjde verip bütün beşerin yaralarını tedavi eden Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyân'ın şiddetli, kuvvetli ve tekrarlı binler âyâtıyla belki sarıhan ve işareten on binler defa dâvâ edip, haber verip, sarsılmaz kat'î delillerle, şüphe götürmez hadsiz hüccetlerle hayat-ı bâkiyeyi kat'iyetle müjde ve saadet-i ebediyeyi ders vermesi.. elbette nev-i beşer bütün bütün aklını kaybetmezse ve maddî ve mânevî bir kıyâmet başlarında kopmazsa; İsveç, Norveç, Finlandiya ve İngiltere'nin Kur'ân'ı kabule çalışan meşhur hatipleri ve din-i hakkı arayan Amerika'nın çok ehemmiyetli dinî cemiyeti gibi, rûy-u zeminin kıtaları ve hükûmetleri, Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyân'ı arayacaklar ve hakikatlerini anladıktan sonra bütün ruh u canlarıyla sarılacaklar. Çünkü bu hakikat noktasında katiyen Kur'ân'ın misli yoktur ve olamaz ve hiçbir şey bu mucize-i ekberin yerini tutamaz.

Sâniyen: Madem Risale-i Nur o mucize-i kübrânın elinde bir elmas kılıç hükmünde hizmetini göstermiş ve en muannid düşmanları teslim mecbur etmiş. Hem kalbi, hem ruhu, hattâ hissiyatı tam tenvir edecek ve ilâçlarını verecek bir tarzda hazine-i Kur'âniye'nin dellâllığını yapan ve ondan başka me'haz ve mercii olmayan bir mucize-i mâneviyesi bulunan Risale-i Nur o vazifeyi yapıyor ve aleyhinde dehşetli propagandalara ve gayet muannid zındıklara tam galebe çalmış ve dalâletin en sert kuvvetli kalesi olan tabiatı, "*Tabiat Risalesi*"yle parça parça etmiş ve gafletin en kalın ve boğucu ve geniş daire-i âfâkında ve fennin en geniş perdelerinde *Asâ-yı Mûsâ*'daki Meyvenin Altıncı Meselesi ve Birinci ve İkinci, Üçüncü ve Sekizinci Hüccetleriyle gayet parlak bir tarzda gafleti dağıtıp nur-u tevhidi göstermiş.

.....

On Dördüncü Söz

.....

Hâtîme

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ¹

Gafil Kafaya Bir Tokmak ve Bir Ders-i İbrettir.

Ey gaflete dalıp ve bu hayatı tatlı görüp ve âhireti unutup, dünyaya talip bedbaht nefsim! Bilir misin neye benzersin? Deve kuşuna: Avcıyı görür, uçamıyor.. başını kuma sokuyor, tâ avcı onu görmesin.. koca gövdesi dışarda, avcı görür. Yalnız o, gözünü kum içinde kapamış görmez.

Ey nefis! Şu temsile bak, gör; nasıl dünyaya hasr-ı nazar, aziz bir lezzeti elîm bir eleme kalbeder.

Meselâ şu karyede (Yani Barla'da) iki adam bulunur. Birisinin yüzde doksan dokuz ahabbâ İstanbul'a gitmişler, güzelce yaşıyorlar. Yalnız bir tek burada kalmış, o dahi oraya gidecek. Bunun için şu adam İstanbul'a müştaktır, orayı düşünür, ahabbâ kavuşmak ister. Ne vakit ona denilse: "Oraya git!" sevinip gülererek gider.

İkinci adam ise, yüzde doksan dokuz dostları buradan gitmişler. Bir kısmı mahvolmuşlar. Bir kısmı ne görür, ne de görünür yerlere sokulmuşlar. Perişan olup gitmişler zanneder. Şu bîcâre adam ise, bütün onlara bedel yalnız bir misafire ünsiyet edip teselli bulmak ister. Onunla o elîm âlâm-ı firakı kapamak ister.

Ey nefis! Başta Habîbullah, bütün ahabbânın kabrin öbür tarafındadırlar.

¹ "Bu dünya hayatı, aldatıcı ve geçici bir zevkten başka bir şey değildir." (Âl-i İmran sûresi, 3/185).

Burada kalan bir-iki tane ise, onlar da gidiyorlar. Ölümden ürkip, kabirden korkup, başını çevirme! Merdâne kabre bak, dinle, ne talep eder! Erkekçesine ölümün yüzüne gül, bak, ne ister! Sakın gafil olup ikinci adama benzeme!

Ey nefsim! Deme: “Zaman değişmiş, asır başkalaşmış, herkes dünyaya dalmış, hayata perestiş eder, derd-i mâişetle sarhoştur.” Çünkü ölüm değişmiyor, firak bekâya kalbolup başkalaşmıyor. Acz-i beşerî, fakr-ı insanî değişmiyor, ziyâdeleşiyor. Beşer yolculuğu kesilmiyor, sürat peydâ ediyor.

Hem deme: “Ben de herkes gibiyim.” Çünkü; herkes sana kabir kapısına kadar arkadaşlık eder. Herkesle musibette beraber olmak demek olan teselli ise, kabrin öbür tarafında pek esassızdır.

Hem kendini başıboş zannetme! Zira, şu misafirhâne-i dünyada nazar-ı hikmetle baksan hiçbir şeyi nizamsız, gayesiz göremezsin. Nasıl sen nizamsız, gayesiz kalabilirsin? Zelzele gibi vâkıalar olan şu hâdisât-ı kevniye, tesadüf oyuncağı değiller.

Meselâ zemine nebatât ve hayvanât envâından giydirilen birbiri üstünde, birbiri içinde, gayet muntazam ve gayet münakkaş gömlekler, baştan aşağıya kadar gayelerle, hikmetlerle müzeyyen, mücehhez olduklarını gördüğün ve gayet âlî gayeler içinde kemâl-i intizam ile meczup mevlevî gibi devredip döndürmesini bildiğin hâlde, nasıl oluyor ki, küre-i arzın; benîâdemden, bâhusus ehl-i imandan beğenmediği bir kısım etvâr-ı gafletin sıklet-i mâneviyesinden, omuz silkmeye benzeyen zelzele gibi¹(Hâşiye) mevt-âlûd hâdisât-ı hayatiyesini –bir mülhidin neşrettiği gibi– gayesiz, tesâdüfî zannederek bütün musibetzedelerin elîm zâyîâtını bedelsiz, hebâen-mensûr gösterip müthiş bir yeise atarlar. Hem büyük bir hata, hem büyük bir zulüm ederler.

Belki öyle hâdiseler bir Hakîm-i Rahîm’in emriyle, ehl-i imanın fâni malını, sadaka hükmüne çevirip ibkâ etmektir ve küfrân-ı nimetten gelen günahlara keffârettir.

Nasıl ki bir gün gelecek, şu musahhar zemin; yüzünün zîneti olan âsâr-ı beşeriyeyi şirk-âlûd, şükürsüz görüp, çirkin bulur. Hâlık’ın emriyle, büyük bir zelzele ile bütün yüzünü siler, temizler. Allah’ın emriyle ehl-i şirki cehenneme döker, ehl-i şükre: “*Haydi, cennete buyurun.*” der.

.....

¹ (Hâşiye) İzmir’in zelzelesi münasebetiyle yazılmıştır.

On Yedinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۖ
وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا¹
وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ²

(Bu Söz, İki Âli Makam ve Bir Parlak Zeylden İbarettir.)

[Birinci Makam]

Hâlık-ı Rahîm ve Rezzâk-ı Kerîm ve Sâni-i Hakîm; şu dünyayı âlem-i ervâh ve ruhâniyât için bir bayram, bir şehráyin suretinde yapıp bütün esmâsının garâib-i nukûşuyla süslendirip küçük-büyük, ulvî-süflî her bir ruha, ona münasip ve o bayramdaki ayrı ayrı hesapsız mehâsin ve in'âmâtтан istifade etmeğe muvâfık ve havâs ile mücehhez bir cesed giydiren, bir vücûd-u cismânî verir, bir defa o temâşâğâha gönderir.

Hem zaman ve mekân cihetiyle pek geniş olan o bayramı; asırlara, senelere, mevsimlere hatta günlere, kıtalara taksim ederek her bir asrı, her bir seneyi, her bir mevsimi, hatta bir cihette her bir günü, her bir kıtayı, birer tâife ruhlu mahlûkatına ve nebatî masnûâtına birer resmi geçit tarzında bir ulvî bayram yapmıştır. Ve bilhassa rûy-u zemin, hususan bahar ve yaz zamanında masnûât-ı sağırenin tâifelerine öyle şâşaalı ve birbiri arkasında bayramlardır ki; tabakât-ı âliyyede olan ruhâniyâtı ve melâikeleri ve sekene-i semâvâtı seyre

¹ “Biz, dünyada bulunan her şeyi ona bir zinet kıldık. Böylece insanlardan kimin daha iyi iş gerçekleştireceğini ortaya koymak istedik. Ve elbette Biz onun üstünde ne varsa hepsini, kupkuru yapıp dümdüz edeceğiz.” (Kehf sûresi, 18/7-8).

² “Dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadan başka bir şey değildir.” (En'âm sûresi, 6/32).

celbedecek bir câzibedârlık görünüyor ve ehl-i tefekkür için öyle şirin bir mü-tâlaagâh oluyor ki, akıl tarifinden âcizdir.

Fakat bu ziyâfet-i ilâhiye ve bayram-ı rabbâniyedeki ism-i Rahmân ve Muhyî'nin tecellilerine mukabil ism-i Kakhâr ve Mümît, firak ve mevt ile karşılarına çıkıyorlar. Şu ise: ¹ وَسَعَتْ كُلُّ شَيْءٍ rahmetinin vüs'at-i şümûlüne zâhiren muvâfık düşmüyor. Fakat hakikatte birkaç cihet-i muvâfakati vardır. Bir ciheti şudur ki:

Sâni-i Kerîm, Fâtır-ı Rahîm, her bir tâifenin resmi geçit nöbeti bittikten ve o resmi geçitten maksud olan neticeler alındıktan sonra, ekseriyet itibarıyla dünyadan, merhametkârâne bir tarz ile tenfir edip usandırıyor.. istirahatate bir meyil ve başka bir âleme göçmeğe bir şevk ihsan ediyor.. ve vazife-i hayattan terhis edildikleri zaman, vatan-ı aslîlerine bir meyelân-ı şevk-engiz, ruhlarında uyandırıyor.

Hem o Rahmân'ın nihaysiz rahmetinden uzak değil ki; nasıl vazife uğrunda, mücâhede işinde telef olan bir nefere şehâdet rütbesini veriyor ve kurban olarak kesilen bir koyuna, âhirette cismânî bir vücûd-u bâkî vererek, Sırat üstünde, sahibine Burak gibi bir bineklik mertebesini vermekle mükâfatlandırıyor..² Öyle de, sâir zîruh ve hayvanâtın dahi, kendilerine mahsus vazife-i fitriye-i rabbâniyelerinde ve evâmîr-i sübhâniyenin itaatlerinde telef olan ve şiddetli meşakkat çeken zîruhlardan, onlara göre bir çeşit mükâfât-ı ruhâniye ve onların istidâdlarına göre bir nevi ücret-i mâneviye, o tükenmez hazine-i rahmetinden baîd değil ki bulunmasın. Dünyadan gitmelerinden pek çok incinmesinler, belki memnun olsunlar.

لَا يَغْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ³

Lâkin, zîruhlardan en eşrefi ve şu bayramlarda kemiyet ve keyfiyet cihetiyle en ziyâde istifade eden insan, dünyaya pek çok meftûn ve müptelâ olduğu hâlde, dünyadan nefret ve âlem-i bekâya geçmek için eser-i rahmet olarak iştiyak-engiz bir hâlet verir. Kendi insanıyeti dalâlette boğulmayan insan, o hâletten istifade eder. Rahat-ı kalb ile gider. Şimdi, o hâleti intaç eden vecihlerden, numûne olarak beşini beyan edeceğiz.

¹ “Rahmetim her şeyi kaplar.” (A'râf sûresi, 7/156)

² “Kurbanlarınızı hoş tutun; zira onlar Sırat köprüsünde sizin bineklerinizdir.” anlamındaki hadis için bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/85.

³ Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

Birincisi: İhtiyarlık mevsimiyle; dünyevî, güzel ve câzibedâr şeyler üstünde fenâ ve zevâlin damgasını ve acı mânâsını göstererek, o insanı dünyadan ürkütüp, o fâniye bedel, bir bâkî matlubu arattırıyor.¹

İkincisi: İnsanın alâka peydâ ettiği bütün ahabâblardan yüzde doksan dokuzu, dünyadan gidip diğer bir âleme yerleştikleri için, o ciddî muhabbet sâikasıyla, o ahabâbın gittiği yere bir iştiyak ihsan edip, mevt ve eceli mesrûrâne karşılatırıyor.²

Üçüncüsü: İnsandaki nihayetsiz zayıflık ve acizliği, bazı şeylerle ihsâs ettirip, hayat yükü ve yaşamak tekâlifi ne kadar ağır olduğunu anlattırıp, istirahat ciddî bir arzu ve bir diyâr-ı âhere gitmeye samimî bir şevk veriyor.

Dördüncüsü: İnsan-ı mümine nûr-u iman ile gösterir ki:

Mevt, idam değil, tebdil-i mekândır. Kabir ise, zulümâtlı bir kuyu ağzı değil, nûrâniyetli âlemlerin kapısıdır. Dünya ise, bütün şâsaasıyla âhirete nisbeten bir zindan hükmündedir.³ Elbette, zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna çıkmak ve müz'ic dağdağa-yı hayat-ı cismâniyeden âlem-i rahata ve meydan-ı tayerân-ı ervâha geçmek ve mahlûkatın sıkıntılı gürültüsünden sıyrılıp huzur-u Rahmân'a gitmek; bin can ile arzu edilir bir seyahattir, belki bir saadettir.

Beşincisi: Kur'ân'ı dinleyen insana, Kur'ân'daki ilm-i hakikati ve nûr-u hakikatle dünyanın mâhiyetini bildirmeklîği ile dünyaya aşk ve alâka pek mânâsız olduğunu anlatmaktadır.⁴ Yani, insana der ve isbat eder ki:

"Dünya; bir kitab-ı samedânîdir. Hurûf ve kelimâtı, nefislerine değil; belki, başkasının zât ve sıfat ve esmâsına delâlet ediyorlar. Öyle ise, mânâsını bil, al.. nukûşunu bırak, git!..

Hem bir mezraadır.⁵ Ek ve mahsulünü al, muhafaza et.. müzahrafâtını at, ehemmiyet verme!..

Hem birbiri arkasında daim gelen geçen aynalar mecmuasıdır. Öyle

¹ Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hadid sûresi, 57/20.

² Bkz.: Yûnus sûresi, 10/7-11.

³ Bkz.: Tevbe sûresi, 9/38; Nahl sûresi, 16/30; Furkan sûresi, 25/15; Ankebût sûresi, 29/64; Muhammed sûresi, 47/36.

⁴ Bu konudaki bazı ayetler için bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/14; Kehf sûresi, 18/45-46; Tâhâ sûresi, 20/131.

⁵ "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmî'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsîdül-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

ise, onlarda tecelli edeni bil, envârını gör.. ve onlarda tezahür eden esmânın tecelliyâtını anla ve müsemmâlarını sev.. ve zevâle ve kırılmaya mahkûm olan o cam parçalarından alâkanı kes!..

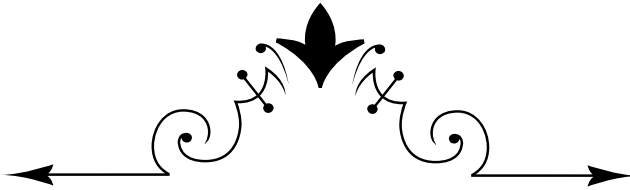
Hem seyyâr bir ticaretgâhtır. Öyle ise, alış verişini yap, gel.. ve senden kaçan ve sana iltifât etmeyen kafilelerin arkalarından beyhûde koşma, yorulma!..

Hem muvakkat bir seyrangâhtır. Öyle ise, nazar-ı ibretle bak ve zâhirî çirkin yüzüne değil; belki, Cemîl-i Bâkî'ye bakan gizli, güzel yüzüne dikkat et, hoş ve faydalı bir tenezzüh yap, dön.. ve o güzel manzaraları irâe eden ve güzelleri gösteren perdelerin kapanmasıyla akılsız çocuk gibi ağlama, merak etme!..

Hem bir misafirhânedir. Öyle ise, onu yapan Mihmandâr-ı Kerîm'in izni dairesinde ye, iç, şükret.. kanunu dairesinde işle, hareket et.. sonra arkana bakma, çık, git.. herzekârâne, fuzulî bir surette karışma.. senden ayrılan ve sana ait olmayan şeylerle mânâsız uğraşma ve geçici işlerine bağlanıp boğulma!.." gibi zâhir hakikatlerle dünyanın iç yüzündeki esrarı gösterip, dünyadan müfarakatı gayet hafifleştirir, belki hüşyâr olanlara sevdirebilir ve rahmetinin her şeyde ve her şe'inde bir izi bulunduğunu gösterir.

İşte Kur'ân şu "beş vecih"e işaret ettiği gibi, başka hususî vecihlere dahi âyât-ı Kur'âniye işaret ediyor...

Veyl o kimseye ki, şu beş vecihden bir hissesi olmaya!..

İkinci Makam

.....

Kalbe Fârisî Olarak Tahattur Eden Bir Münâcât

هَذِهِ الْمُنَاجَاةُ تَخَطَّرَاتٌ فِي الْقَلْبِ هَكَذَا بِالْبَيَانِ الْفَارِسِيِّ

Yani bu münâcât, kalbe Fârisî olarak tahattur ettiğinden Fârisî yazılmıştır. Evvelce matbu olan “Hubâb Risalesi”nde dercedilmişti.

يَا رَبِّ! بَشْشْ جِهَتْ نَظَرُ مِي كَرْدَمْ، دَرْدِ خُودِرَا دَرْمَانُ نَبِي دِيدَمْ

Yâ Rab! Tevekkülsüz, gafletle, iktidar ve ihtiyarımaya dayanıp derdime derman aramak için cihat-ı sitte denilen altı cihette nazar gezdirdim. Maatteessüf derdime derman bulamadım. Mânen bana denildi ki: “Yetmez mi dert, derman sana!”

دَر رَاسْتِ مِي دِيدَمْ كِه: دِي رُوزِ مَزَارِ پَدَرِ مَسْنَت

Evet, gafletle sağımdaki geçmiş zamandan teselli almak için baktım. Fakat gördüm ki; dünkü gün, pederimin kabri.. ve geçmiş zaman, ecdâdımın bir mezar-ı ekberi suretinde göründü.. teselli yerine vahşet verdi. (Hâşiye)

Hâşiye: İman; o vahşetli mezar-ı ekberi, ünsiyetli bir meclis-i münevver ve bir mecma-ı ahabab gösterir.

وَدَرِ چَپِ دِيدَمْ كِه: فَرْدَا قَبْرِ مَسْنَت

Sonra soldaki istikbâle baktım. Derman bulamadım. Belki yarınki gün, benim kabrim ve istikbâl ise, emsâlimin ve nesl-i âtînin bir kabri ekberi suretinde görünüp, ünsiyet değil belki vahşet verdi. (Hâşiye)

Hâşiye: İman ve huzur-u iman, o dehşetli kabri ekberi, sevimli saadet sayılarında bir davet-i rahmâniye gösterir.

وَإِيمُرُوزُ: تَابُوتِ جِسْمِ يُزِ اضْطِرَابِ مَسْنَت

Soldan dahi hayır görünmediği için, hazır güne baktım. Gördüm ki: Şu gün, güya bir tabuttur. Hareket-i mezbûhânede olan cismimin cenazesini taşıyor. (Hâşiye)

Hâşiye: İman, o tabutu, bir ticaretgâh ve şâşaalı bir misafirhâne gösterir.

بَرِّ سَرِّ عُمْرِ جَنَازَةٍ مَنْ إِسْتَادَهُ أَسْتُ

İşbu cihetten dahi devâ bulamadım. Sonra başımı kaldırıp şecere-i ömrümün başına baktım. Gördüm ki; o ağacın tek meyvesi benim cenazemdir ki, o ağacın üstünde duruyor, bana bakıyor. ^(Hâşiye)

Hâşiye: İman, o ağacın meyvesini cenaze değil, belki ebedî hayata mazhar ve ebedî saadete namzed olan ruhumun eskimiş yuvasından, yıldızlarda gezmek için çıktığını gösterir.

دَرِّ قَدَمِ: أَبِ خَاكِ خَلَقَتْ مَنْ وَخَاكِسْتَرِ عِظَامِ مَسْتُ

O cihetten dahi me'yûs olup başımı aşağıya eğdim. Baktım ki: Aşağıda, ayak altında kemiklerimin toprağı ile mebd-i hilkatimin toprağı birbirine karışmış gördüm. Derman değil, derdime dert kattı. ^(Hâşiye)

Hâşiye: İman, o toprağı, rahmet kapısı ve cennet salonunun perdesi olduğunu gösterir.

چُونِ دَرِّ پَسِ مِی نِگَرَم، بِنَم: اَيْنِ دُنْيَاءِ بِي بُنْيَادِ هِيچِ دَرِّ هِيچِ سَتِ

Ondan dahi nazarı çevirip arkama baktım. Gördüm ki; esassız, fânî bir dünya, hiçlik derelerinde ve adem zulûmâtında yuvarlanıp gidiyor.

Derdime merhem değil, belki vahşet ve dehşet zehirini ilâve etti. ^(Hâşiye)

Hâşiye: İman, o zulûmâtta yuvarlanan dünyayı, vazifesi bitmiş, mânâsını ifade etmiş, neticelerini kendine bedel vücutta bırakmış mektûbât-ı samedâniye ve sahâif-i nukûş-u sübhâniye olduğunu gösterir.

وَدَرِّ پِشِ: اَنْدَازَه نَظَرِ مِيكُنَم، دَرِّ قَبْرِ گُشَادَه أَسْتُ

وَرَاهِ اَبَدِ بَدُوَرُو دَرَّازِ پَدِيدَارِ سَتِ

Onda dahi hayır görmediğim için ön tarafıma, ileriye nazarımı gönderdim. Gördüm ki; kabir kapısı yolumun başında açık görünüp, onun arkasında ebede giden cadde, uzaktan uzağa nazara çarpıyor. ^(Hâşiye)

Hâşiye: İman, o kabir kapısını, âlem-i nur kapısı ve o yol dahi, saadet-i ebediye yolu olduğunu gösterdiğinden, dertlerime hem derman, hem merhem olur.

مَرَّ جُزْ جُزْءِ اِخْتِيَارِي چِيَزِي نِيَسْتُ دَرِّ دَسْتُ

İşte şu altı cihette ünsiyet ve teselli değil, belki dehşet ve vahşet aldığım onlara mukabil, benim elimde bir cüz-ü ihtiyârîden başka hiçbir şey yoktur ki, ona dayanıp onunla mukabele edeyim. ^(Hâşiye)

Hâşiye: İman, o cüz-ü lâyeteccezzâ hükmündeki cüz-ü ihtiyârî yerine, gayr-i mütenâhî bir kudrete istinad etmek için bir vesika verir ve belki iman bir vesika'dır.

كِهِ أَوْ جُزْءٍ هَمَّ عَاجِزٌ، هَمَّ كُونَاهُ وَ هَمَّ كَمَّ عَيَّارَسْتُ

Hâlbuki o cüz-ü ihtiyârî denilen silâh-ı insanî hem âciz, hem kısadır, hem ayarı noksandır, îcâd edemez, kışbden başka hiçbir şey elinden gelmez. ^(Hâşiye)

Hâşiye: İman, o cüz-ü ihtiyârîyi, Allah nâmına istimal ettirip her şeye karşı kâfi getirir.

Bir askerin cüz-î kuvvetini, devlet hesabına istimal ettiği vakit, binler kuvvetinden fazla işler görmesi gibi...

نَهْ دَرِ مَاضِي مَجَالِ حُلُولُ، نَهْ دَرِ مُسْتَقْبَلِ مَدَارِ نُفُوذَسْتُ

Ne geçmiş zamana hulûl edebilir, ne de gelecek zamana nüfûz edebilir. Mazi ve müstakbele ait emellerime ve elemelerime faydası yoktur. ^(Hâşiye)

Hâşiye: İman, dizginini cism-i hayvanînin elinden alıp; kalbe, ruha teslim ettiği için; maziye nüfûz ve müstakbele hulûl edebilir. Çünkü kalb ve ruhun daire-i hayatı geniştir.

مَيِّدَانِ أَوْ اَيْنَ زَمَانِ حَالٍ، وَيَكْ اِنْ سَيَّالَسْتُ

O cüz-ü ihtiyârînin meydan-ı cevelânı, kısacık şu zaman-ı hâzır ve bir ân-ı seyâyâldır.

بَا اَيْنَ هَمَّ فَقَرَهَا وَضَعْفَهَا، فَلَمْ قُدِّرَتْ تُوْ اَشْكَارَهْ تُوْشْتَهْ اَسْتُ،

«دَرِ فِطْرَتِ مَا»: مَيِّلِ اَبَدْ وَ اَمَلِ سَرْمَدْ

İşte şu bütün ihtiyaçlarımla ve zayıflığımla ve fakr ve aczimle beraber altı cihetten gelen dehşetler ve vahşetlerle perişan bir hâlde iken; kalem-i kudretle sayfa-yı fitratımda ebede uzanan arzular ve sermede yayılan emeller âşikâre bir surette yazılmıştır, mâhiyetimde dercedilmiştir.

بَلْكَهْ هَرْ چِهْ هَسْتُ، هَسْتُ

Belki dünyada ne varsa nümûneleri fıtratımda vardır. Umum onlara karşı alâkadarım. Onlar için çalıştırıyorum, çalışıyorum.

دَائِرَةُ اِحْتِیَاجٍ مَانَدِ دَائِرِ مَدِّ نَظَرِ بُرْزْگِی دَارِشْت

İhtiyaç dairesi, nazar dairesi kadar büyüktür, geniştir.

حَيَالِ کُدَامِ رَسَدِ اِحْتِیَاجِ نِیزِ رَسَدِ

دَرِ دَسْتِ هَرِ چِه نِیشت دَرِ اِحْتِیَاجِ هَسْت

Hatta hayâl nereye gitse ihtiyaç dairesi dahi oraya gider. Orada da hâcet vardır. Belki her ne ki elde yok, ihtiyaçta vardır. Elde olmayan, ihtiyaçta vardır. Elde bulunmayan ise, hadsizdir.

دَائِرَةُ اِفْتِدَارِ هَمَجُو دَائِرِ دَسْتِ کُوتَاهِ کُوتَاهَسْت

Hâlbuki; daire-i iktidar kısa, elimin dairesi kadar kısa ve dardır.

پَسِ فَقْرُ وِ حَاجَاتِ مَا بَقْدَرِ جِهَانَسْت

Demek fakr ve ihtiyaçlarım, dünya kadardır.

وَسَرْمَایَةُ مَا هَمَجُو «جُزْءٌ لَا يَتَجَزَّأ» اَسْت

Sermayem ise, cüz-ü lâyeteccezzâ gibi cüz'î bir şeydir.

اِنْ جُزْءٌ کُدَامِ وَاِنْ کَاثِنَاتِ حَاجَاتِ کُدَامَسْت؟

İşte şu cihan kadar ve milyarlar ile ancak istihsâl edilen hâcet nerede ve bu beş paralık cüz-ü ihtiyârî nerede? Bununla onların mübâyaaasına gidilmez. Bununla onlar kazanılmaz. Öyle ise, başka bir çâre aramak gerektir.

پَسِ دَرِ رَاهِ تُو، اَزِ اِنْ جُزْءِ نِیزِ بَارِ مِی گُرُشْتَنِ چَارَهُ مَنِ اَسْت

O çâre ise şudur ki; o cüz-ü ihtiyârîden dahi vazgeçip, irâde-i ilâhiye-yi işini bırakıp, kendi havl ve kuvvetinden teberrî edip, Cenâb-ı Hakk'ın havl ve kuvvetine ilticâ ederek, hakikat-i tevekküle yapışmaktır. "Yâ Rab! Madem çâre-i necât budur. Senin yolunda o cüz-ü ihtiyârîden vazgeçiyorum ve enâniyetimden teberrî ediyorum...

تَا عِنَايَتِ تُو دَسْتِگِیرِ مَنِ شُودُ، رَحْمَتِ بِي نِهَابَتِ تُو پَنَاهِ مَنِ اَسْت

Tâ senin inâyetin, acz ve zaafıma merhameten elimi tutsun. Hem, tâ senin rahmetin, fakr ve ihtiyacıma şefkat edip bana istinadgâh olabilsin, kendi kapısını bana açsın.”

إِنْ كَسَّ كِهَ بَحْرِ بِي نَهَائِتِ رَحْمَتِ يَافُتَه اَسْت
تَكْبِه نَه كُنْدَ بَرِّ اَيْنِ جُرِّ اِخْتِيَارِي كِه يَك فَطْرَه سَرَابَسْت

Evet her kim ki, rahmetin nihayetsiz denizini bulsa elbette bir katre serâb hükmünde olan cüz-ü ihtiyârına itimad etmez; rahmeti bırakıp ona müracaat etmez...

اَيُّوَاهُ! اَيْنِ زَنْدِگَانِي هَمِّچُو خَابَسْت
وَيْنِ عُمَرِ بِي بُنْيَادُ هَمِّچُو بَادَسْت

Eyvah aldandık!.. Şu hayat-ı dünyeviyeyi sabit zannettik. O zan sebebiyle bütün bütün zâyî ettik. Evet, şu güzêrân-ı hayat bir uykudur, bir rüya gibi geçti. Şu temelsiz ömür dahi bir rüzgâr gibi uçar, gider..

اِنْسَانُ بَرَوَالِ دُنْيَا بَعْنَا اَسْت، اَمَالِ بِي بَقَا اَلَامُ بَه بَقَا اَسْت

Kendine güvenen ve ebedî zanneden mağrur insan, zevâle mahkûmdur. Süratle gidiyor. Hâne-i insan olan dünya ise, zulûmât-ı ademe sukut eder. Emeller bekâsız, elemeler ruhda bâkî kalır.

بِيَا اَيُّ نَفْسِ نَا فَرْجَامُ! وُجُودِ فَاِنِي خُدْرَا فَدَا كُنْ
خَالِقِ خُودْرَا كِه اَيْنِ هَسْتِي وَدِيعَه هَسْت

Madem hakikat böyledir. Gel ey hayata çok müştak ve ömre çok tâlib ve dünyaya çok âşık ve hadsiz emeller ile ve elemeler ile müptelâ bedbaht nefsim! Uyan, aklını başına al! Nasıl ki yıldız böceği, kendi ışık-çığına itimad eder, gecenin hadsiz zulûmâtında kalır. Bal arısı kendine güvenmediği için gündüzün güneşini bulur. Bütün dostları olan çiçekleri, güneşin ziyâsıyla yaldızlanmış müşâhede eder. Öyle de kendine, vücûduna ve enâniyetine dayansan, yıldız böceği gibi olursun. Eğer sen fânî vücûdunu, o vücûdu sana veren Hâlık'ın yolunda fedâ etsen bal arısı gibi olursun. Hadsiz bir nûr-u vücûd bulursun. Hem fedâ et; çünkü şu vücûd sende vedîa ve emânettir.

وَمُلْكٍ أَوْ وَأَوْ دَادَهُ فَنَّا كُنْ تَا بَقَا يَابَدُ،

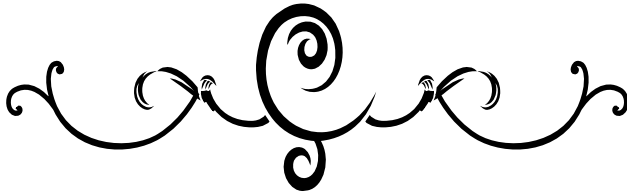
اَزْ اَنْ سِرِّي كِه: «نَفْيِ نَفْيِ» اِثْبَاتِ اَسْت

Hem O'nun mülküdür, hem O vermiştir. Öyle ise, minnet etmeyerek ve çekinmeyerek fenâ et, fedâ et; tâ bekâ bulsun. Çünkü; nefy-i nefy, isbattır. Yani yok, yok ise; o vardır. Yok, yok olsa; var olur.

خُدَايِ پُرْ كَرَمِ خُودِ مُلْكِ خُودَرَا مِي خَرْدُ اَزْ تُو

بِهَایِ بِیِ گِرَانِ دَادَهْ بَرَايِ تُو نِگَاهِ دَارَسْت

Hâlık-ı Kerîm, kendi mülkünü senden satın alıyor. Cennet gibi büyük bir fiyatı verir. Hem o mülkü senin için güzelce muhafaza ediyor. Kıymetini yükselttiriyor. Yine sana hem bâkî, hem mükemmel bir surette verecektir. Öyle ise, ey nefsim! Hiç durma. Birbiri içinde beş kârlı bu ticareti yap. Tâ beş hasâretten kurtulup, beş ribhi birden kazanasın.¹

¹ Buradaki beş kâr ve beş hasâret için Altıncı Söz'e bakınız.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أَحِبُّ الْآفِلِينَ¹
لَقَدْ أَبْكَانِي نَعْيُ «لَا أَحِبُّ الْآفِلِينَ» مِنْ خَلِيلِ اللَّهِ

İbrahim (*aleyhisselâm*)'dan sudûr ile, kâinatın zevâl ve ölümünü ilân eden nây-ı *لَا أَحِبُّ الْآفِلِينَ* beni ağlattırdı.

فَصَبَّتْ عَيْنُ قَلْبِي قَطْرَاتٍ بَاكِياتٍ مِنْ شُؤْنِ اللَّهِ

Onun için kalb gözü ağıladı ve ağlayıcı katreleri döktü. Kalb gözü ağıladığı gibi döktüğü her bir damlası da o kadar hazindir, ağlattırıyor. Güya kendisi de ağlıyor. O damlalar, gelecek Fârisî fıkralardır.

لِتَقْسِرِ كَلَامٌ مِنْ حَكِيمٍ أَيْ نَبِيٍّ فِي كَلَامِ اللَّهِ

İşte o damlalar ise, nebiyy ü peygamber olan bir Hakîm-i ilâhînin, Kelâmullah içinde bulunan bir kelâmının bir nevi tefsiridir.

نَمِي زِيَاَسْتُ «أَفُولَدَه» كُمْ شُدَنْ مَحْبُوبٍ

Güzel değil batmakla gâib olan bir mahbub. Çünkü; zevâle mahkûm, hakiki güzel olamaz. Aşk-ı ebedî için yaratılan ve ayna-yı Samed olan kalb ile sevilmez ve sevilmemeli!

نَمِي أَرْزَدُ «عُرُوبَدَه» غَيْبٌ شُدَنْ مَطْلُوبٍ

Bir matlub ki, gurûbda gaybûbet etmeye mahkûmdur; kalbin alâkasına, fikrin merakına değmiyor; â mâle merci olamıyor, arkasında gam ve kederle teessüf etmeye lâayık değildir. Nerede kaldı ki; kalb, ona perestiş etsin ve ona bağlansın, kalsın?

نَمِي خَاهَمٌ «فَنَادَه» مَحْوٌ شُدَنْ مَقْصُودٌ

Bir maksud ki fenâda mahvoluyor, o maksudu istemem. Çünkü fânîyim, fânî olanı istemem, neyleyeyim?..

¹ “(Gece bastırınca İbrahim bir yıldız gördü, ‘(İddianıza göre) Rabbim budur!’ dedi. Yıldız sönünce de) ‘Ben öyle sönüp batanları tanı diye sevmem’ (dedi).” (En’âm sûresi, 6/76).

نَمِي خَانَمِ «زَوَالِدَه» دَقْنُ شَدَنْ مَعْبُودُ

Bir mâbud ki zevâlde defnoluyor; onu çağırmam, ona ilticâ etmem. Çünkü nihayetsiz muhtacım ve âcizim. Âciz olan; benim pek büyük derdlerime devâ bulamaz, ebedî yaralarım merhem süremez. Zevâlden kendini kurtaramayan nasıl mâbud olur?

عَقْلُ فَرْيَادُ مِي دَارْدُ، نِدَاءِ «لَا أَحِبُّ الْأَفْلِينَ» مِي زَنْدُ رُوحَمِ

Evet zâhire müptelâ olan akıl, şu keşmekeş kâinatta perestiş ettiği şeylerin zevâlini görmek ile me'yûsâne feryâd eder. ve bâkî bir mahbubu arayan ruh dahi لَا أَحِبُّ الْأَفْلِينَ feryâdını ilân ediyor.

نَمِي خَاهَمِ نَمِي خَانَمِ نَمِي تَابَمِ فَرَاغِي

İstemem, arzu etmem, tâkat getirmem müfarakatı...

نَمِي أَرْزُدُ «مَرَاة» اَيْنُ زَوَالُ دَرْ پَسِ تَلَاغِي

Der-akab zevâl ile acılanan mülâkatlar, keder ve meraka değmez. İstiyâka hiç lâıyk değildir. Çünkü zevâl-i lezzet elem olduğu gibi, zevâl-i lezzetin tasavvuru dahi bir elemdir. Bütün mecâzî âşıkların dîvânları, yani aşknâmeleri olan manzum kitablari, şu tasavvur-u zevâlden gelen elemden birer feryattır.

Her birinin bütün dîvân-ı eş'ârının ruhunu eğer sıksan, elemkârâne birer feryâd damlar.

أَزْ اَنْ دَرْدِ گَرِينِ «لَا أَحِبُّ الْأَفْلِينَ» مِي زَنْدُ قَلْبِمِ

İşte o zevâl-âlûd mülâkatlar, o elemli, mecâzî muhabbetler derdinden ve belâsındandır ki; kalbim, İbrahimvârî الْأَفْلِينَ ağılamasıyla ağlıyor ve bağıyor.

دَرْ اَيْنُ فَاغِي بَقَا خَاَزِي بَقَا خَيْرِزْدُ فَنَادَنْ

Eğer şu fânî dünyada bekâ istiyorsan; bekâ, fenâdan çıkıyor. Nefs-i emmâre cihetiyle fenâ bul ki, bâkî olasın.

فَنَاشُو، هَمَّ فَدَا كُنْ، هَمَّ عَدَمِ بَيْنْ، كِهْ أَرْ دُنْيَا «بَقَايَه» رَاةُ «فَنَادَنْ»

Dünya-perestlik esâsâtı olan ahlâk-ı seyyieden tecerrüd et, fânî ol!

Daire-i mülkünde ve malındaki eşyayı, Mahbub-u Hakîkî yolunda fedâ et! Mevcudâtın adem-nümâ âkıbetlerini gör! Çünkü; şu dünyadan bekâya giden yol, fenâdan gidiyor.

فَكَرِ فَيَزَارْ مِي دَارْدُ، اَنِينِ «لَا أَحِبُّ الْاَفْلِينَ» مِي زَنْدُ وَجَدَانُ

Esbap içine dalan fikr-i insanî, şu zelzele-i zevâl-i dünyadan hayrette kalıp me'yûsâne fizâr ediyor. Vücûd-u hakîkî isteyen vicdan, İbrahimvârî enîniyle mahbubât-ı mecâziyeden ve mevcudât-ı zâileden kat-ı alâka edip, Mevcûd-u Hakîkî'ye ve Mahbub-u Sermedî'ye bağlanıyor.

بِدَانِ اَيِّ نَفْسِ نَادَانَمِ! كِه: دَرِ هَرِ فَرْدِ اَزْ فَانِي دُو رَاهِ هَسْتِ

بَا بَاقِي، دُو سِرِّ جَانِ جَانَانِي

Ey nâdân nefsim! Bil ki; çendan dünya ve mevcudât fânidir, fakat her fânî şeyde bâkîye îsâl eden iki yol bulabilirsin ve can ve cânân olan Mahbub-u Lâyezâl'in tecelli-i cemâlinden iki lem'ayı, iki sırrı görebilirsin. An şart ki suret-i fâniyeden ve kendinden geçebilirsen...

كِه دَرِ نِعْمَتَهَا اِنْعَامِ هَسْتِ وَيَسْ اَنَارْهَا اَسْمَا بِگَيْرِ مَعْزِي، وَ مِيرَنْ دَرِ فَنَا اَنْ قِشْرِ بِي مَعْنَا

Evet, nimet içinde in'âm görünür; Rahmân'ın iltifâtı hissedilir. Nimet-ten in'âma geçsen Mün'im'i bulursun. Hem her eser-i samedânî; bir mektup gibi, bir Sâni-i Zülcelâl'in esmâsını bildirir. Nakıştan mânâya geçsen, esmâ yoluyla müsemmayı bulursun. Madem şu masnûât-ı fâniyenin mağzını, içini bulabilirsin; onu elde et.. mânâsız kabuğunu, kışrını, acımadan fenâ seylince atabilirsin.

بَلِي اَنَارْهَا كُونْدُ، زَاَسْمَا لَفْظِ پُرِ مَعْنَا بِحَا نِ مَعْنَا وَ مِيرَنْ دَرِ هَوَا اَنْ لَفْظِ بِي سَوْدَا

Evet masnûâtta hiçbir eser yok ki, çok mânâlı bir lafz-ı mücessem olmasın, Sâni-i Zülcelâl'in çok esmâsını okutturmasın. Madem şu masnûât elfâzdır, kelimât-ı kudrettir; mânâlarını oku, kalbine koy. Mânâsız kalan elfâzı, bilâ-pervâ zevâlin havasına at. Arkalarından alâkadarâne bakıp meşgul olma!

عَقْلُ فَرْيَاذِ مِي دَارْدُ، غِيَاثِ «لَا أَحِبُّ الْاَفْلِينَ» مِيرَنْ اَيِّ نَفْسَمِ

İşte zâhir-perest ve sermayesi âfâkî mâlûmattan ibaret olan akl-ı dünyevî, böyle silsile-i efkârı hiçe ve ademe incirâr ettiğinden, hayretinden ve haybe-

tinden me'yûsâne feryâd ediyor. Hakikate giden bir doğru yol arıyor. *Madem ufûl edenlerden ve zevâl bulanlardan ruh elini çekti.. kalb dahi mecâzî mahbublardan vazgeçti.. vicdan dahi fânilerden yüzünü çevirdi. Sen dahi bîçâre nefsim, İbrahîmvârî¹ لَا أَحِبُّ الْأَفْلِينَ* gıyâsını çek, kurtul!

جِهْ خُوشْ گُوبَدُ أَوْ شَيْدَا «جَامِي» عِشْقُ خُوي:

Fıtratı aşkla yoğrulmuş gibi sermest-i câm-ı aşk olan Mevlânâ Câmî, kesretten vahdete yüzleri çevirmek için bak ne güzel söylemiş:

بِكِي خَوَاهُ، بِكِي خَوَانُ، بِكِي جُوي، بِكِي بَيْنُ، بِكِي دَانُ، بِكِي گُوي

demidir.²(Hâşiye)

- Yalnız *Bir'i iste*, başkaları istenmeye değmiyor.
- Bir'i çağır*, başkaları imdada gelmiyor.
- Bir'i taleb et*, başkaları lâıyk değiller.
- Bir'i gör*, başkalar her vakit görünmüyorlar, zevâl perdesinde saklanıyorlar.
- Bir'i bil*, marifetine yardım etmeyen başka bilmekler faydasızdır.
- Bir'i söyle*, O'na ait olmayan sözler mâlâyânî sayılabilir.

نَعَمْ صَدَقْتَ أَيَّ جَامِي؛ هُوَ الْمَطْلُوبُ،

هُوَ الْمَحْبُوبُ، هُوَ الْمَقْصُودُ، هُوَ الْمَعْبُودُ

Evet Câmî, pek doğru söyledin. Hakiki mahbub, hakiki matlub, hakiki maksud, hakiki mâbud yalnız O'dur!..

كَه «لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ»³ بَرَاءِزِ مِيرَنْدِ عَالَمِ

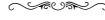
Çünkü bu âlem, bütün mevcudâtıyla muhtelif dilleriyle, ayrı ayrı nağamâtıyla zikr-i ilâhînin halka-yı kübrâsında beraber لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ der,

¹ “Ben öyle sönüp batanları Tanrı diye sevmem.” (En’âm sûresi, 6/76).

² (Hâşiye) Yalnız bu satır Mevlâna Câmî’nin kelâmıdır.

³ “Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur.” (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

vahdâniyete şehâdet eder. ¹ لَا أَحِبُّ الْآفِلِينَ 'nin açtığı yaraya merhem sürüyor ve alâkayı kestiği mecâzî mahbublara bedel, bir Mahbub-u Lâyezâlî'yi gösteriyor.

Bundan yirmi beş sene kadar evvel, İstanbul Boğazı'ndaki Yûşa Tepesi'nde, dünyanın terkine karar verdiğim bir zamanda, bir kısım mühim dostlarım beni dünyaya, eski vaziyetime döndürmek için yanıma geldiler. Dedim: "Yarına kadar beni bırakınız, istihâre edeyim." Sabahleyin kalbime bu iki levha hutûr etti. Şiire benzer, fakat şiir değil. O mübarek hâtıranın hatırı için ilişmedim. Geldiği gibi muhafaza edildi. Yirmi Üçüncü Söz'ün âhırine ilhak edilmişti. Makam münasebetiyle buraya alındı.

Birinci Levha

Ehl-i Gaflet Dünyasının Hakikatini Tasvir Eder Levhadır.

Beni dünyaya çağırma	Ona geldim fenâ gördüm.
Demâ gaflet hicâb oldu	Ve nûr-u Hak nihân gördüm.
Bütün eşyâ ü mevcudât	Birer fâni muzır gördüm.
Vücûd desen, onu giydim	Âh! Ademdi.. çok belâ gördüm.
Hayat desen, onu tattım	Azab ender azab gördüm.
Akıl, ayn-ı ikâb oldu	Bekâyı bir belâ gördüm.
Ömür, ayn-ı hevâ oldu	Kemâl, ayn-ı hebâ gördüm.
Amel, ayn-ı riyâ oldu	Emel, ayn-ı elem gördüm.
Visâl, nefis-i zevâl oldu	Devâyı ayn-ı dâ gördüm.
Bu envâr, zulümât oldu	Bu ahabâyı yetim gördüm.
Bu savtlar, nây-ı mevt oldu	Bu ahyâyı mevât gördüm.
Ulûm, evhama kalboldu	Hikemde bin sekam gördüm.
Lezzet, ayn-ı elem oldu	Vücûdda bin adem gördüm.
Habib desen onu buldum	Âh! Firakta çok elem gördüm.

¹ "Ben öyle sönüp batanları Tanrı diye sevmem." (En'âm sûresi, 6/76).

İkinci Levha

Ehl-i Hidâyet ve Huzurun Hakikat-i Dünyalarına İşaret Eder Levhadır.

Demâ gaflet zevâl buldu	Ve nûr-u Hak, ayân gördüm.
Vücûd, burhan-ı Zât oldu	Hayat, mir'ât-ı Hak'tır gör.
Akıl, miftâh-ı kenz oldu	Fenâ, bâb-ı bekâdır gör.
Kemâlin lem'ası söndü	Fakat, şems-i cemâl var, gör.
Zevâl, ayn-ı visâl oldu	Elem, ayn-ı lezzettir gör.
Ömür, nefs-i amel oldu	Ebed, ayn-ı ömürdür gör.
Zalâm, zarf-ı ziyâ oldu	Bu mevtte hak, hayat var, gör.
Bütün eşya, enîs oldu	Bütün asvât, zikirdir gör.
Bütün zerrât-ı mevcudât	Birer zâkir, müsebbih gör.
Fakrı, kenz-i gınâ buldum	Aczde tam kuvvet var, gör.
Eğer Allah'ı buldunsa	Bütün eşya, senindir gör.
Eğer Mâlik-i mülk'e memlûk isen	Onun mülkü senindir gör.
Eğer hodbin ve kendi nefesine mâlik isen	Bilâ-addin belâdır gör,
Bilâ-haddin azaptır tad,	Bilâ-gayet ağırdır gör.
Eğer hakiki abd-i hudâbîn isen	Hudûdsuz bir safâdır gör.
Hesabsız bir sevab var, tad	Nihayetsiz saadet gör...

.....

Ey nefsim! Kalbim gibi ağla ve bağır ve de ki:

Fâniyim, fânî olanı istemem!

Âcizim, âciz olanı istemem!

Ruhumu Rahmân'a teslim eyledim, gayr istemem!

İsterim, fakat bir yâr-ı bâkî isterim.

Zerreyim, fakat bir Şems-i Sermed isterim.

Hiç-ender hiçim, fakat bu mevcudâtı umûmen isterim.

.....

Yirmi Üçüncü Söz

(Şu Söz'ün İki Mebhas'ı vardır.)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۝ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۝
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ¹

Birinci Mebhas

İmanın binler mehâsininden yalnız beşini “Beş Nokta” içinde beyan ederiz.

Birinci Nokta

İnsan; nur-u iman ile âlâ-yı illiyyîne çıkar. Cennete lâıyk bir kıymet alır. Ve zulmet-i küfür ile, esfel-i sâfilîne düşer. Cehenneme ehil olacak bir vaziyete girer. Çünkü iman, insanı Sâni-i Zülcelâl'ine nisbet ediyor; iman, bir intisaptır. Öyle ise insan, iman ile insanda tezahür eden sanat-ı ilâhiye ve nukuş-u esmâ-yı rabbaniye itibarıyla bir kıymet alır. Küfür, o nisbeti kat'eder. O kat'dan sanat-ı rabbaniye gizlenir. Kıymeti dahi yalnız madde itibarıyla olur. Madde ise; hem fâniye, hem zâile, hem muvakkat bir hayat-ı hayvanî olduğundan, kıymeti hiç hükmündedir. Bu sırrı bir temsil ile beyân edeceğiz.

Meselâ insanların sanatları içinde, nasıl ki maddenin kıymeti ile sanatın kıymeti ayrı ayrıdır. Bazen müsavî, bazen madde daha kıymettar, bazen oluyor ki, beş kuruşluk demir gibi bir maddede beş liralık bir sanat bulunuyor.

¹ “Biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır.” (Tîn sûresi, 95/4-6).

Belki bazen, antika olan bir sanat, bir milyon kıymeti aldığı hâlde, maddesi beş kuruşa da değmiyor.

İşte öyle antika bir sanat, antikacıların çarşısına gidilse; harika-pîşe ve pek eski hünerver sanatkârına nisbet ederek, o sanatkârı yâd etmekle ve o sanatla teşhir edilse, bir milyon fiyatla satılır. Eğer, kaba demirciler çarşısına gidilse, beş kuruşluk bir demir pahasına alınabilir.

İşte insan, Cenâb-ı Hakk'ın böyle antika bir sanattır. Ve en nazik ve nâzenin bir mucize-i kudretidir ki; insanı, bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışlarına medâr ve kâinata bir misal-i musağgar suretinde yaratmıştır.

Eğer nur-u iman içine girse; üstündeki bütün mânidâr nakışlar o ışıkla okunur. O mümin, şuur ile okur ve o intisapla okutur. Yani: “Sâni-i Zülcelâl’in masnûyum, mahlukuyum, rahmet ve keremine mazharım” gibi mânâlarla insandaki sanat-ı rabbaniye tezahür eder. Demek Sâni’ine intisaptan ibaret olan iman, insandaki bütün âsâr-ı sanatı izhar eder. İnsanın kıymeti, o sanat-ı rabbaniyeye göre olur ve ayna-yı samedâniye itibarıyla. O hâlde şu ehemmiyetsiz olan insan, şu itibarla bütün mahlukat üstünde bir muhatab-ı ilâhî ve cennete lâyük bir misafir-i rabbanî olur.

Eğer kat-ı intisaptan ibaret olan küfür, insanın içine girse; o vakit bütün o mânidâr nukuş-u esmâ-yı ilâhiye karanlığa düşer, okunmaz. Zira Sâni’ unutulsa, Sâni’a müteveccih mânevî cihetler de anlaşılmaz. Âdeta baş aşağı düşer. O mânidâr âlî sanatların ve mânevî âlî nakışların çoğu gizlenir.

Bâki kalan ve göz ile görülen bir kısmı ise, süflî esbaba ve tabiata ve tesadüfe verilip, nihayet sukut eder. Her biri birer parlak elmas iken, birer sönük şişe olurlar. Ehemmiyeti yalnız madde-i hayvaniyeye bakar.

Maddenin gayesi ve meyvesi ise, dediğimiz gibi; kısacık bir ömürde hayvanâtın en âcizi ve en muhtacı ve en kederlisi olduğu bir hâlde yalnız cüz’î bir hayat geçirmektir. Sonra tefessüh eder gider. İşte küfür; böyle mahiyet-i insaniyeyi yıkar, elmadan kömüre kalbeder.

İkinci Nokta

İman; nasıl ki bir nurdur, insanı ışıktandırıyor, üstünde yazılan bütün mektûbât-ı samedâniyeyi okutturuyor. Öyle de, kâinatı dahi ışıktandırıyor. Zaman-ı mâzi ve müstakbeli, zulümâtan kurtarıyor. Şu sırrı, bir vâkıada

اللّٰهُ وَلِیُّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا یُخْرِجُهُمْ مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلٰی النُّوْرِ¹ âyet-i kerîmesinin bir sırrına dair gördüğüm bir temsil ile beyân ederiz. Şöyle ki:

Bir vâkıa-yı hayâliyyede gördüm ki: İki yüksek dağ var birbirine mukabil, üstünde dehşetli bir köprü kurulmuş. Köprünün altında pek derin bir dere... Ben o köprünün üstünde bulunuyorum. Dünyayı da her tarafı karanlık, kesif bir zulümât istilâ etmişti.

Ben sağ tarafıma baktım. Nihayetsiz bir zulümât içinde bir mezar-ı ekber gördüm, yani tahayyül ettim. Sol tarafıma baktım. Müthiş zulümât dalgaları içinde azîm fırtınalar, dağdağalar, dâhiyeler hazırlandığını görüyordum gibi oldum. Köprünün altına baktım. Gayet derin bir uçurum görüyordum zannettim. Bu müthiş zulümâta karşı sönük bir cep fenerim vardı. Onu istîmal ettim. Yarım yamalak ışıyla baktım. Pek müthiş bir vaziyet bana göründü. Hatta önümdeki köprünün başında ve etrafında öyle müthiş ejderhalar, arslanlar, canavarlar göründü ki; “Keşke bu cep fenerim olmasa idi, bu dehşetleri görmese idim.” dedim. O feneri hangi tarafa çevirdim ise, öyle dehşetler aldım. “Eyyâh! Şu fener, başıma belâdır” dedim. Ona kızdım; o cep fenerini yere çarptım, kırdım. Güya onun kırılması, dünyayı ışıktandıran büyük elektrik lâmbasının düğmesine dokundum gibi birden o zulümât boşandı. Her taraf o lâmbanın nuru ile doldu. Her şeyin hakikatini gösterdi.

Baktım ki: O gördüğüm köprü, gayet muntazam yerde, ova içinde bir caddedir. Ve sağ tarafımda gördüğüm mezar-ı ekber; baştan başa güzel, yeşil bahçelerle nuranî insanların taht-ı riyâsetinde ibadet ve hizmet ve sohbet ve zikir meclisleri olduğunu fark ettim. Ve sol tarafımda, fırtınalı, dağdağalı zannettiğim uçurumlar, şâhikalar ise; süslü, sevimli, câzibedâr olan dağların arkalarında azîm bir ziyafetgâh, güzel bir seyrangâh, yüksek bir nüzhetgâh bulunduğunu hayâl meyal gördüm. Ve o müthiş canavarlar, ejderhalar zannettiğim mahlûklar ise; mûnis deve, öküz, koyun, keçi gibi hayvanât-ı ehliye olduğunu gördüm. اللّٰهُ وَلِیُّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰی نُوْرِ الْاِیْمَانِ² diyerek اَللّٰهُ وَلِیُّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰی نُوْرِ الْاِیْمَانِ² âyet-i kerîmesini okudum, o vâkıadan ayıldım.

İşte o iki dağ; mebd-i hayat, âhir-i hayat.. yani, âlem-i arz ve âlem-i berzâhtır. O köprü ise, hayat yoludur. O sağ taraf ise, geçmiş zamandır. Sol

¹ “Allah iman edenlerin yardımcısıdır, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.” (Bakara sûresi, 2/257).

² Lutfettiği iman nûrundan dolayı hamdolsun Allah'a.

taraf ise, istikbaldir. O cep feneri ise, hodbin ve bildiğine itimat eden ve vahy-i semâvîyi dinlemeyen enaniyet-i insaniyedir. O canavarlar zannolunan şeyler ise, âlemin hâdisatı ve acip mahlûkatıdır.

İşte enaniyetine itimat eden, zulûmât-ı gaflete düşen, dalâlet karanlığına müptelâ olan adam; o vâkıada evvelki hâlîme benzer ki, o cep feneri hükmünde nâkıs ve dalâlet-âlûd mâlûmat ile zaman-ı mâziyi, bir mezar-ı ekber suretinde ve adem-âlûd bir zulûmât içinde görüyor. İstikbali, gayet fırtınalı ve tesadüfe bağlı bir vahşetgâh gösterir. Hem her birisi, bir Hakîm-i Rahîm'in birer memur-u musahharı olan hâdisat ve mevcudâtı, muzır birer canavar hükmünde bildirir.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ¹

hükmüne mazhar eder.

Eğer hidâyet-i ilâhiye yetişse, iman kalbine girse, nefsin firavuniyeti kırılrsa, Kitabullah'ı dinlese, o vâkıada ikinci hâlîme benzeyecek. O vakit, birden kâinat bir gündüz rengini alır; nur-u ilâhî ile dolar. Âlem نُورِ السَّمَوَاتِ اللَّهُ أَكْبَرُ² âyetini okur. O vakit zaman-ı mâzi, bir mezar-ı ekber değil, belki her bir asrı bir nebinin veya evliyanın taht-ı riyâsetinde vazife-i ubûdiyeti îfâ eden ervâh-ı sâfiye cemaatlerinin vazife-i hayatlarını bitirmekle, اللَّهُ أَكْبَرُ³ diyerek makamât-ı âliyye uçmalarını ve müstakbel tarafına geçmelerini kalb gözü ile görür.

Sol tarafına bakar ki; dağlar-misal bazı inkılâbat-ı berzâhiye ve uhreviye arkalarında, cennetin bağlarındaki saadet saraylarında kurulmuş bir ziyafet-i rahmaniyyeyi o nur-u iman ile uzaktan uzağa fark eder. Ve fırtına ve zelzele, tâun gibi hâdiseleri, birer musahhar memur bilir. Bahar fırtınası ve yağmur gibi hâdisatı; sureten haşîn, mânen çok latîf hikmetlere medâr görüyor. Hatta mevti, hayat-ı ebediyenin mukaddimesi ve kabri, saadet-i ebediyenin kapısı görüyor. Daha sair cihetleri sen kıyas eyle. Hakikati temsile tatbik et.

¹ “İnkâr edenlerin dostları ise tağutlar olup onları aydınlıktan karanlıklara götürürler.” (Bakara sûresi, 2/257).

² “Allah göklerin ve yerin nûrudur.” (Nûr sûresi, 24/35)

³ Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

Üçüncü Nokta

İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet hakiki imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre hâdisatın tazyikatından kurtulabilir. ¹ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ der, sefine-i hayatta kemâl-i emniyetle hâdisâtın dağlarvâri dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlak'ın yed-i kudretine emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzâhta istirahat eder. Sonra saadet-i ebediyeye girmek için cennete uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları uçmasına değil, belki esfel-i sâfilîne çeker. Demek; iman tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyni iktiza eder.

Fakat yanlış anlama! *Tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki esbabı, dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüsü ise, bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek; müsebbebatı, yalnız Cenâb-ı Hak'tan istemek ve neticeleri O'ndan bilmek ve O'na minnettar olmaktan ibarettir.*

Tevekkül eden ve etmeyenin misalleri, şu hikâyeye benzer:

Vaktiyle iki adam; hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Birisi girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezâret eder. Diğeri hem ahmak, hem mağrur olduğundan yükünü yere bırakmıyor.

Ona denildi: “Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et.”

O dedi: “Yok, ben bırakmayacağım. Belki zâyî olur. Ben kuvvetliyim. Malımı, belimde ve başımda muhafaza edeceğim.”

Yine ona denildi: “Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir. Daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükün ile beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın gittikçe ağırlaşan şu yüklere tâkat getiremeyecek. Kaptan dahi eğer seni bu hâlde görse, ya divânedir diye seni tardedecek. Ya, ‘Haindir, gemimizi itham ediyor, bizimle istihza ediyor, hapsedilsin.’ diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü ehl-i dikkat nazarında, zaafî gösteren tekebbürün ile, aczi gösteren gururun ile, riyâyı ve zilleti gösteren tasannuun ile kendini halka mudhike yaptın. Herkes sana gülüyor.”

¹ “Allah'a tevekkül ettim. (Allah kerîm...!)” (Hûd sûresi, 11/56)

denildikten sonra o bîcârenin aklı başına geldi, yükünü yere koydu, üstünde oturdu. “Oh!.. Allah senden razı olsun! Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum.” dedi.

İşte ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilencililiğinden ve her hâdisenin karşısında titremekten ve hodfuruşluktan ve maskaralıktan ve şekâvet-i uhreviyeden ve tazyikât-ı dünyeviye hapsinden kurtulasın..

Dördüncü Nokta

İman, insanı insan eder. Belki insanı sultan eder. Öyle ise, insanın vazife-i asliyesi, iman ve duadır. Küfür, insanı gayet âciz bir canavar hayvan eder.

Şu meselenin binler delillerinden yalnız hayvan ve insanın dünyaya gelmelerindeki farkları, o meseleye vâzıh bir delildir. Ve bir burhan-ı kâtî'dir. Evet, insaniyet, iman ile insaniyet olduğunu, insan ile hayvanın dünyaya gelişindeki farkları gösterir.

Çünkü hayvan, dünyaya geldiği vakit, âdeta başka bir âlemde tekemmül etmiş gibi istidadına göre mükemmel olarak gelir, yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda, bütün şerait-i hayatiyesini ve kâinatla olan münasebetini ve kavanin-i hayatını öğrenir, meleke sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığı iktidar-ı hayatiyeyi ve meleke-i ameliyeyi, yirmi günde serçe ve arı gibi bir hayvan tahsil eder, yani ona ilham olunur.

Demek; hayvanın vazife-i asliyesi, taallümle tekemmül etmek değildir. Ve marifet kesbetmekle terakki etmek değildir. Ve aczini göstermekle meded istemek, dua etmek değildir. Belki vazifesi; istidadına göre taammüldür, amel etmektir, ubûdiyet-i fiiliyedir.

İnsan ise, dünyaya gelişinde her şeyi öğrenmeye muhtaç¹ ve hayat kanunlarına câhil, hatta yirmi senede tamamen şerait-i hayatı öğrenemiyor. Belki âhir-i ömrüne kadar öğrenmeye muhtaç, hem gayet âciz ve zayıf bir surette dünyaya gönderilip, bir-iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaati fark eder. Hayat-ı beşeriye'nin muavenetiyle, ancak menfaatlerini celp ve zararlardan sakınabilir.

¹ Bkz.: “Allah sizi analarınızın karınlarından öyle bir halde çıkardı ki hiçbir şey bilmiyordunuz. Öyle iken size kulaklar, gözler, kalpler verdi ki şükredesiniz.” (Nahl sûresi, 16/78).

Demek ki, *insanın vazife-i fitriyesi; taallümle tekemmüldür, dua ile ubûdiyettir*. Yani: “Kimin merhametiyle böyle hakîmâne idare olunuyorum? Kimin keremiyle böyle müşfikâne terbiye olunuyorum? Nasıl birisinin lütuflarıyla böyle nâzeninâne besleniyorum ve idare ediliyorum?” bilmektir. Ve binden ancak birisine eli yetişemediği hâcâtına dair Kâdiü'l-hâcât'a lisân-ı acz ve fakr ile yalvarmaktır.. ve istemek ve dua etmektir. Yani aczin ve fakrın cenâhlarıyla makam-ı âlâ-yı ubûdiyete uçmaktır.

Demek *insan, bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir*. Mahiyet ve istidat itibarıyla her şey ilme bağlıdır.. ve bütün ulûm-u hakikiyenin esâsı ve madeni ve nuru ve ruhu, marifetullahtır.. ve onun üssü'l-esası da iman-ı billâhtır.

Hem insan, nihayetsiz acziyle nihayetsiz beliyyâta maruz ve hadsiz âdânın hücumuna müptelâ.. ve nihayetsiz fakrıyla beraber nihayetsiz hâcâta giriftar ve nihayetsiz metâlîbe muhtaç olduğundan; vazife-i asliye-i fitriyesi, imandan sonra duadır. Dua ise, esâs-ı ubûdiyettir.¹

Nasıl bir çocuk, eli yetişmediği bir meramını, bir arzusunu elde etmek için ya ağlar, ya ister. Yani; ya fiilî, ya kavli lisân-ı acziyle bir dua eder. Maksuduna muvaffak olur. Öyle de insan, bütün zîhayat âlemi içinde nâzık, nâzenin, nâzdar bir çocuk hükmündedir. Rahmânürrahîm'in dergâhında ya zaaf ve acziyle ağlamak veya fakr ve ihtiyacıyla dua etmek gerektir. Tâ ki, makâsıdı ona musahhar olsun veya teshirin şükrünü eda etsin.² Yoksa bir sinekten vaveylâ eden ahmak ve haylaz bir çocuk gibi; “Ben kuvvetimle bu kabil-i teshir olmayan ve bin derece ondan kuvvetli olan acib şeyleri teshir ediyorum ve fikir ve tedbirimle kendime itaat ettiriyorum.” deyip küfrân-ı nimete sapmak, insaniyetin fitrat-ı asliyesine zıt olduğu gibi, şiddetli bir azaba kendini müstehak eder.³

Beşinci Nokta

İman, duayı bir vesile-i kat'îye olarak iktiza ettiği.. ve fitrat-ı insaniye, onu şiddetle istediği gibi; Cenâb-ı Hak dahi “*Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz*

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/186; Mü'min sûresi, 40/60; Furkan sûresi, 25/77. Ayrıca “Duâ, ibadetin özüdür.” (Tirmizî, *deavât* 1) ve “Duânın kendisi ibadettir.” (Tirmizî, *tefsîru sûre* (2) 16) anlamında hadis-i şerifler bulunmaktadır.

² Bkz.: Hac sûresi, 22/36.

³ Bkz.: İbrahim sûresi, 14/7.

var?” mealinde: ¹لَوْلَا دَعَاؤُكُمْ¹ ferman ediyor. Hem اَدْعُونِي² emrediyor.

Eğer desen: “Birçok defa dua ediyoruz, kabul olmuyor. Hâlbuki âyet umumîdir; her duaya cevap var ifade ediyor.”

Elcevap: Cevap vermek ayrıdır, kabûl etmek ayrıdır. Her dua için cevap vermek var; fakat kabûl etmek, hem ayn-ı matlubu vermek, Cenâb-ı Hakk’ın hikmetine tâbidir.

Meselâ; Hasta bir çocuk çağırır: “Yâ Hekim! Bana bak.”

Hekim: “Lebbeyk” der. “Ne istersin?” cevap verir.

Çocuk: “Şu ilâcı ver bana” der.

Hekim ise; ya aynen istediğini verir, yahut onun maslahatına binaen ondan daha iyisini verir, yahut hastalığına zarar olduğunu bilir, hiç vermez.

İşte Cenâb-ı Hak; Hakîm-i Mutlak, hâzır, nâzır olduğu için abdin duasına cevap verir. Vahşet ve kimsesizlik dehşetini, huzuruyla ve cevabıyla ünsiyete çevirir. Fakat insanın hevâ-perestâne ve heveskârâne tahakkümüyle değil, belki hikmet-i rabbâniyenin iktizasıyla ya matlubunu veya daha evlâsını verir veya hiç vermez.

Hem dua bir ubûdiyettir. Ubûdiyet ise; semerâtı, uhreviyedir. Dünyevî maksatlar ise; o nevi dua ve ibadetin vakitleridir. O maksatlar, gayeleri değil. Meselâ: Yağmur namazı ve duası bir ibadettir. Yağmursuzluk, o ibadetin vaktidir. Yoksa o ibadet ve o dua, yağmuru getirmek için değildir. Eğer sırf o niyet ile olsa; o dua, o ibadet hâlis olmadığından kabûle lâayık olmaz.

Nasıl ki güneşin gurubu, akşam namazının vaktidir. Hem güneşin ve ayın tutulmaları, kûsûf ve husûf namazları denilen iki ibadet-i mahsusanın vakitleridir. Yani gece ve gündüzün nuranî âyetlerinin nikaplanmasıyla³ bir azamet-i ilâhiyeyi ilâna medâr olduğundan, Cenâb-ı Hak ibadını o vakitte bir nevi ibadete davet eder. Yoksa o namaz –açılması ve ne kadar devam etmesi, münecim hesabıyla muayyen olan– ay ve güneşin husûf ve kûsûflarının inkişafı için değildir.

¹ Furkan sûresi, 25/77.

² “Bana dua edin, size cevap vereyim.” (Mü’min sûresi, 40/60)

³ Bkz.: “Biz gece ve gündüzü kudretimizi gösteren iki delil kıldık. Gece delili ay’ı sildik, gündüz delili güneşi aydınlatıcı yaptık.” (İsrâ sûresi, 17/12).

Aynı onun gibi; yağmursuzluk dahi, yağmur namazının vaktidir. Ve beliyelerinin istilâsı ve muzır şeylerin tasallutu, bazı duaların evkât-ı mahsusalarıdır ki; insan o vakitlerde aczini anlar, dua ile niyaz ile Kadîr-i Mutlak'ın dergâhına iltica eder.

Eğer dua çok edildiği hâlde, beliyeler def' olunmazsa, denilmeyecek ki: "Dua kabûl olmadı." Belki denilecek ki: "Duanın vakti, kaza olmadı." Eğer Cenâb-ı Hak fazl ve keremiyle belâyı ref'etse –nurun alâ nur– o vakit dua vakti biter, kaza olur.

Demek dua, bir sırr-ı ubûdiyettir. Ubûdiyet ise, hâlisen livechillâh olmalı.¹ Yalnız aczini izhar edip, dua ile ona iltica etmeli. Rubûbiyetine karışmamalı. Tedbiri ona bırakmalı. Hikmetine itimad etmeli. Rahmetini itham etmemeli.

Evet hakikat-i hâlde âyât-ı beyyinâtın beyânıyla sabit olan; bütün mevcudât, her birisi birer mahsus tesbih ve birer husûsî ibadet, birer has secde ettikleri gibi;² bütün kâinattan dergâh-ı ilâhîye giden, bir duadır.

•**Ya istidat lisanıyladır;** bütün nebâtatın duaları gibi ki, her biri lisân-ı istidadiyla Feyyaz-ı Mutlak'tan bir suret taleb ediyorlar ve esmâsına bir mazhariyet-i münkeşife istiyorlar.

•**Veya ihtiyac-ı fitrî lisanıyladır;** bütün zîhayatın, iktidarları dahilinde olmayan hâcât-ı zarûriyeleri için dualarıdır ki, her birisi o ihtiyac-ı fitrî lisanıyla Cevâd-ı Mutlak'tan idâme-i hayatları için bir nevi rızık hükmünde bazı metâlibi istiyorlar.

•**Veya lisân-ı ızdırarıyla bir duadır ki;** muztar kalan her bir zîruh; kat'î bir iltica ile dua eder, bir hâmi-i meçhulüne iltica eder, belki Rabb-i Rahîm'ine teveccüh eder. *Bu üç nevi dua, bir mâni olmazsa daima makbuldür.*

•**Dördüncü nevi ki; en meşhurdur, bizim duamızdır.** Bu da iki kısmıdır; *Biri, fiilî ve hâlî; diğeri, kalbî ve kalfidir.*

•**Meselâ esbaba teşebbüs, bir dua-yı fiilîdir.** Esbabın içtimar; müsebbebi icad etmek için değil, belki lisân-ı hâl ile müsebbebi Cenâb-ı Hak'tan istemek için bir vaziyet-i marziye almaktır. Hatta çift sürmek, hazine-i rahmet kapısını

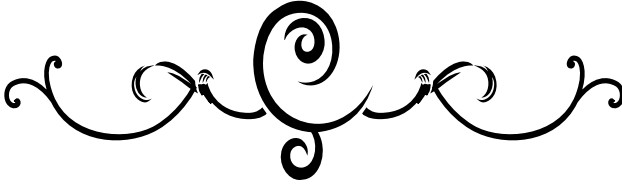
¹ Kulluğun sırf Allah için yapılacağını belirten âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Fâtiha sûresi, 1/5; Nisâ sûresi, 4/146; En'âm sûresi, 6/162; A'râf sûresi, 7/29; ...

² Varlığın tesbih, secde ve ibadetlerine dair âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Nahl sûresi, 16/49; İsrâ sûresi, 17/44; Meryem sûresi, 19/93; Hac sûresi, 22/18; ...

çalmaktır. Bu nevi dua-yı fiilî, Cevâd-ı Mutlak'ın isim ve unvanına mütevec-
cih olduğundan, kabûle mazhariyeti ekseriyet-i mutlakadır.

♦ *İkinci kısım*; lisan ile, kalb ile dua etmektir. Eli yetişmediği bir kısım
metâlîbi istemektir. Bunun en mühim ciheti, en güzel gayesi, en tatlı meyvesi
şudur ki: Dua eden adam anlar ki; birisi var, onun hâtırât-ı kalbini iştir, her
şeye eli yetişir, her bir arzusunu yerine getirebilir, aczine merhamet eder, fak-
rına medet eder.

*İşte ey âciz insan ve ey fakir beşer! Dua gibi hazine-i rahmetin anah-
tarı ve tükenmez bir kuvvetin medârı olan bir vesileyi elden bırakma.
Ona yapış, âlâ-yı illiyyîn-i insaniyete çık. Bir sultan gibi bütün kâinatın
dualarını, kendi duan içine al. Bir abd-i küllî ve bir vekil-i umumî gibi*
¹ *وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ* de, kâinatın güzel bir takvimi ol.

¹ “Yalnız senden medet umarız.” (Fâtiha sûresi, 1/5)

İkinci Mebhas

(İnsanın Saadet ve Şekâvetine Medâr Beş Nükte'den ibarettir.)

İnsan ahsen-i takvimde yaratıldığı ve ona gayet câmi bir istidat verildiği için esfel-i sâfilinden tâ âlâ-yı illiyyîne;¹ ferşten tâ arşa, zerreden tâ şemse kadar dizilmiş olan makamâta, merâtibe, derecâta, derekâta girebilir ve düşebilir bir meydan-ı imtihana atılmış, nihayetsiz sukut ve suûda giden iki yol² onun önünde açılmış bir mucize-i kudret ve netice-i hilkat ve acûbe-i sanat olarak şu dünyaya gönderilmiştir. İşte insanın şu dehşetli terakki ve tedennisinin sırrını “Beş Nükte”de beyân edeceğiz.

Birinci Nükte

İnsan, kâinatın ekser envâına muhtaç ve alâkadardır. İhtiyacâtı, âlemin her tarafına dağılmış; arzuları ebede kadar uzanmış. Bir çiçeği istediği gibi, koca bir baharı da ister. Bir bahçeyi arzu ettiği gibi, ebedî cenneti de arzu eder. Bir dostunu görmeğe müştak olduğu gibi, Cemîl-i Zülcelâl'i de görmeye müştaktır. Başka bir menzilde duran bir sevdiğini ziyaret etmek için o menzilin kapısını açmaya muhtaç olduğu gibi; berzâha göçmüş yüzde doksan dokuz ahabbını ziyaret etmek ve firak-ı ebedîden kurtulmak için koca dünyanın kapısını kapayacak ve bir mahşer-i acâib olan âhiret kapısını açacak, dünyayı kaldırıp âhireti yerine kuracak ve koyacak bir Kadîr-i Mutlak'ın dergâhına ilticaya muhtaçtır.

İşte şu vaziyette bir insana hakiki Mâbûd olacak; yalnız, her şeyin dizgini elinde, her şeyin hazinesi yanında, her şeyin yanında nâzır, her mekânda hâzır, mekândan münezzeh, aczden müberrâ, kusurdan mukaddes, nakstan muallâ bir Kadîr-i Zülcelâl, bir Rahîm-i Zülcemâl, bir Hakîm-i Zülkernâl olabilir. Çünkü nihayetsiz hâcât-ı insaniyeyi îfâ edecek, ancak nihayetsiz bir kudret ve muhit bir ilim sahibi olabilir. Öyle ise, ma'bûdiyete lâayık yalnız O'dur.

¹ Bkz.: Tin sûresi, 95/4-6.

² Bkz.: “Şükûr” ya da “kûfûr” yolu (Dehr sûresi, 76/3); “iki yol (hayır ve şer yolu)” (Beled sûresi, 90/10); “kötülük” ya da “takvâ” yolu (Şems sûresi, 91/8); “en kolay yol” ya da “en güç yol” (Leyl sûresi, 92/5-10).

İşte ey insan! Eğer yalnız O'na abd olsun, bütün mahlûkat üstünde bir mevki kazanırsın. Eğer ubûdiyetten istinkâf etsen, âciz mahlûkata zelil bir abd olursun. Eğer enaniyetine ve iktidarına güvenip tevekkül ve duayı bırakıp, tekebbür ve dâvaya sapsan; o vakit iyilik ve îcad cihetinde arı ve karıncadan daha aşağı, örümcek ve sinekten daha zayıf düşersin. Şer ve tahrip cihetinde dağdan daha ağır, tâundan daha muzır olursun.

Evet ey insan! Sende iki cihet var. **Birisi:** İcad ve vücûd ve hayır ve müs-bet ve fiil cihetidir. **Diğeri:** Tahrip, adem, şer, nefy, infial cihetidir.

Birinci cihet itibarıyla; arıdan, serçeden aşağı; sinekten, örümcekten daha zayıfsın. İkinci cihet itibarıyla; dağ, yer, göklerden geçersin. Onların çekindiği ve izhâr-ı acz ettikleri bir yükü kaldırırsın.¹ Onlardan daha geniş, daha büyük bir daire alırsın. Çünkü sen, iyilik ve îcad ettiğin vakit yalnız vüs'atin nisbetinde, elin ulaşacak derecede, kuvvetin yetişecek mertebede iyilik ve îcad edebilirsin. Eğer fenâlık ve tahrip etsen, o vakit fenâlığın tecavüz ve tahribin intişar eder.

Meselâ küfür; bir fenâlıktır, bir tahriptir, bir adem-i tasdiktir. Fakat o tek seyyie, bütün kâinatın tahkirini ve bütün esmâ-yı ilâhiyenin tezyifini, bütün insanîyetin terzilini tazammun eder. Çünkü şu mevcudâtın âli bir makamı, ehemmiyetli bir vazifesi vardır. Zira onlar, mektubat-ı rabbaniye ve merayâ-yı sübhaniye ve memurîn-i ilâhiyedirler.

Küfür ise; onları aynadarlık ve vazifedarlık ve mânidârlık makamından düşürüp, abesiyet ve tesadüfün oyuncağı derekesine ve zevâl ve firakın tahribiyle çabuk bozulup değişen mevâdd-ı fâniyeye ve ehemmiyetsizlik, kıymetsizlik, hiçlik mertebesine indirdiği gibi.. bütün kâinatta ve mevcudâtın aynalarında nakışları ve cilveleri ve cemâlleri görünen esmâ-yı ilâhiyeyi inkâr ile tezyif eder.

Ve insanlık denilen, bütün esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin cilvelerini güzelce ilân eden bir kaside-i manzume-i hikmet ve bir şecere-i bâkiyenin cihâzâtını câmi çekirdek-misal bir mucize-i kudret-i bâhire ve emanet-i kübrâyı uhdesine almakla yer, gök, dağa tefevvuk eden ve melâikeye karşı rüçhâniyet kazanan bir sahib-i mertebe-i hilâfet-i arziyeyi; en zelil bir hayvan-ı fâni-i zâilden daha zelil, daha zayıf, daha âciz, daha fakir bir derekeye atar. Ve mânâsız, karmakarışık, çabuk bozulur bir âdi levha derekesine indirir.

¹ Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/72.

Elhâsıl: Nefs-i emmâre tahrip ve şer cihetinde nihayetsiz cinâyet işleyebilir, fakat îcad ve hayırda iktidarı pek azdır ve cüz'îdir. Evet, bir hâneği bir günde harap eder, yüz günde yapamaz.

Lâkin eğer enaniyeti bıraksa, hayrı ve vücûdu tevfik-i ilâhiyeden istese, şer ve tahripten ve nefse itimattan vazgeçse, istiğfar ederek tam abd olsa; o vakit ¹ *اللَّهُ سَيَاتِيهِمْ حَسَنَاتٍ* sırrına mazhar olur. Ondaki nihayetsiz kabiliyet-i şer, nihayetsiz kabiliyet-i hayra inkılâb eder. “*Ahsen-i takvim*” kıymetini alır, âlâ-yı illiyyîne çıkar.

İşte ey gafil insan! Bak Cenâb-ı Hakk'ın fazlına ve keremine: Seyyieyi bir iken bin yazmak, haseneyi bir yazmak veya hiç yazmamak adâlet olduğu hâlde; bir seyyieyi bir yazar, bir haseneyi on, bazen yetmiş, bazen yedi yüz, bazen yedi bin yazar.² Hem şu nükteden anla ki; o *müthiş cehennem girmek ceza-yı ameldir, ayn-ı adldir. Fakat cennete girmek, mahz-ı fazldır.*

İkinci Nükte

İnsanda iki vecih var. **Birisi:** Enaniyet cihetinde şu hayat-ı dünyeviye nâzırdır. **Diğeri:** Ubûdiyet cihetinde hayat-ı ebediye bakar.

•**Evvelki** vecih itibarıyla öyle bir bîçâre mahluktur ki; sermayesi yalnız ihtiyârdan bir şa're (saç) gibi cüzî bir cüz-ü ihtiyârî ve iktidardan zayıf bir kesb ve hayattan çabuk söner bir şûle ve ömürden çabuk geçer bir müddetçik ve mevcûdiyetten çabuk çürür küçük bir cisimdir. O hâliyle beraber kâinatın tabakatında serilmiş hadsiz envân hesapsız efradından nazik, zayıf bir fert olarak bulunuyor.

•**İkinci** vecih itibarıyla ve bilhassa ubûdiyete müteveccih acz ve fakr cihetinde pek büyük bir vüs'ati var. Pek büyük bir ehemmiyeti bulunuyor. Çünkü Fâtır-ı Hakîm, insanın mahiyet-i mâneviyesinde nihayetsiz azîm bir acz ve hadsiz cesîm bir fakr dercetmiştir. Tâ ki, kudreti nihayetsiz bir Kadîr-i Rahîm ve gınası nihayetsiz bir Ganiyy-i Kerîm bir Zât'ın hadsiz tecelliyâtına câmi geniş bir ayna olsun.

Evet insan bir çekirdeğe benzer. Nasıl ki o çekirdeğe kudretten mânevî

¹ “Allah onların kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir.” (Furkan sûresi, 25/70).

² Seyyienin bir yazıldığı hâlde, hasenenin on kattan yedi yüz kata kadar yazıldığına dair bkz.: En'âm sûresi, 6/160; Buhârî, *îmân* 31; Müslim, *îmân* 206, 207.

ve ehemmiyetli cihâzât ve kaderden ince ve kıymetli program verilmiş. Tâ ki, toprak altında çalışıp, tâ o dar âleminden çıkıp, geniş olan hava âlemine girip, Hâlık'ından istidat lisanıyla bir ağaç olmasını isteyip, kendine lâıyk bir kemâl bulsun. Eğer o çekirdek, sû-i mizacından dolayı ona verilen cihâzât-ı mânevîyi, toprak altında bazı mevâdd-ı muzırarayı celbine sarf etse; o dar yerde, kısa bir zamanda faydasız tefessüh edip çürüyecektir. Eğer o çekirdek, o mânevî cihâzâtını ¹ 'فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى' nın emr-i tekvînîsini imtisâl edip hüsn-ü istîmal etse; o dar âleminden çıkacak, meyvedâr koca bir ağaç olmakla küçücük cüz'î hakikati ve ruh-u mânevîsi, büyük bir hakikat-i külliye suretini alacaktır. İşte aynen onun gibi; insanın mahiyetine, kudretten ehemmiyetli cihâzât ve kaderden kıymetli programlar tevdi edilmiş.

Eğer insan, şu dar âlem-i arzîde, hayat-ı dünyeviye toprağı altında o cihâzât-ı mânevîyesini nefsin hevesâtına sarf etse; bozulan çekirdek gibi bir cüz'î telezzüz için kısa bir ömürde, dar bir yerde ve sıkıntılı bir hâlde çürüyüp tefessüh ederek, mesuliyet-i mânevîyeyi bedbaht ruhuna yüklenecek, şu dünyadan göçüp gidecektir.

Eğer o istidat çekirdeğini İslâmiyet suyu ile, imanın ziyâsıyla ubûdiyet toprağı altında terbiye ederek, evâmir-i Kur'âniye'yi imtisâl edip cihâzât-ı mânevîyesini hakiki gayelerine tevcih etse, elbette âlem-i misal ve berzâhta dal ve budak verecek ve âlem-i âhîret ve cennette hadsiz kemâlât ve nimetlere medâr olacak bir şecere-i bâkiyenin ve bir hakikat-i dâimenin cihâzâtına câmi kıymettar bir çekirdek ve revnakdâr bir makine ve bu şecere-i kâinatın mübarek ve münevver bir meyvesi olacaktır.

Evet hakiki terakki ise; insana verilen kalb, sır, ruh, akıl hatta hayâl ve sair kuvvelerin hayat-ı ebediyeye yüzlerini çevirerek, her biri kendine lâıyk husûsî bir vazife-i ubûdiyet ile meşgul olmaktadır. Yoksa ehl-i dalâletin terakki zannettikleri, hayat-ı dünyeviye'nin bütün inceliklerine girmek ve zevklerinin her çeşitlerini, hatta en süflisini tatmak için bütün letâifini ve kalb ve aklını nefs-i emmâreye musahhar edip yardımcı verse; o terakki değil, su-kuttur.

Şu hakikati bir vâkıa-ı hayâliyyede, şöyle bir temsilde gördüm ki:

Ben büyük bir şehre giriyorum. Baktım ki, o şehirde büyük saraylar var.

¹ "Taneleri ve çekirdekleri çatlatıp yararak (her şeyi gelişme yoluna koyan) Allah'tır." (En'âm sûresi, 6/95)

Bazı sarayların kapısına bakıyorum, gayet şenlik, parlak bir tiyatro gibi nazar-ı dikkati celbeder, herkesi eğlendirir bir câzibedarlık vardı. Dikkat ettim ki, o sarayın efendisi kapıya gelmiş, it ile oynuyor ve oynamasına yardım ediyor. Hanımlar, yabanî gençlerle tatlı sohbetler ediyorlar. Yetişmiş kızlar dahi, çocukların oynamasını tanzim ediyorlar. Kapıcı da onlara kumandanlık eder gibi bir aktör tavrını almış. O vakit anladım ki, o koca sarayın içerisi bomboş. Hep nazik vazifeler muattal kalmış. Ahlâkları sukut etmiş ki, kapıda bu sureti almışlardır.

Sonra geçtim, bir büyük saraya daha rast geldim. Gördüm ki; kapıda uzanmış vefâdâr bir it ve kaba, sert, sâkin bir kapıcı ve sönük bir vaziyet vardı. Merak ettim. Ne için o öyle, bu böyle? İçeriye girdim. Baktım ki, içerisi çok şenlik. Daire daire üstünde, ayrı ayrı nazik vazifeler ile saray ehli meşguldürler. Birinci dairedeki adamlar sarayın idaresini, tedbirini görüyorlar. Üstündeki dairede kızlar, çocuklar ders okuyorlar. Daha üstünde hanımlar, gayet latif sanatlar, güzel nakışlarla iştilal ediyorlar. En yukarıda efendi, padişahla muhabere edip halkın istirahatını temin için ve kendi kemâlâtı ve terakkiyâtı için kendine has ve ulvî vazifeler ile iştilal ediyor gördüm. Ben onlara görünmediğim için, “Yasak!” demediler, gezebildim. Sonra çıktım, baktım. O şehrin her tarafında bu iki kısım saraylar var. Sordum, dediler: “O kapısı şenlik ve içi boş saraylar, kâfirlerin ileri gelenlerininindir ve ehl-i dalâletindir. Diğerleri, nâmuslu Müslüman büyüklerininindir.”

Sonra bir köşede bir saraya rast geldim. Üstünde “Said” ismini gördüm. Merak ettim. Daha dikkat ettim, suretimi üstünde gördüm gibi bana geldi. Kemâl-i taaccübümden bağırarak, aklım başıma geldi, ayıldım. İşte o vâkıa-ı hayâliye-yi sana tâbir edeceğim. Allah hayır etsin.

İşte o şehir ise, hayat-ı içtimâiye-yi beşeriye ve medîne-i medeniyet-i insaniyedir. O sarayların her birisi, birer insandır. O saray ehli ise; insandaki göz, kulak, kalb, sır, ruh, akıl gibi letâif ve nefis ve hevâ ve kuvve-i şeheviye ve kuvve-i gadabiye gibi şeylerdir. Her bir insanda her bir latîfenin ayrı ayrı vazife-i ubûdiyetleri var. Ayrı ayrı lezzetleri, elemeleri var. Nefis ve hevâ, kuvve-i şeheviye ve gadabiye, birer kapıcı ve it hükmündedirler. İşte o yüksek letâifi, nefis ve hevâya musahhar etmek ve vazife-i asliyelerini unutturmak, elbette sukuttur, terakki değildir. Sair cihetleri sen tâbir edebilirsiniz.

Üçüncü Nükte

İnsan, fiil ve amel cihetinde ve sa'y-ı maddî itibarıyla zayıf bir hayvandır, âciz bir mahluktur. Onun o cihetteki daire-i tasarrufâtı ve mâlikiyeti o kadar dardır ki, elini uzatsa ona yetişebilir. Hatta, insanın eline dizginini veren hayvanât-ı ehliye, insanın zaaf ve acz ve tembelliğinden birer hisse almışlardır ki; yâbânî emsallerine kıyas edildikleri vakit, azîm fark görünür.. ehli keçi ve öküz, yabanî keçi ve öküz gibi.

Fakat o insan, infiâl ve kabûl ve dua ve suâl cihetinde, şu dünya hanında aziz bir yolcudur.. ve öyle bir Kerîm'e misafir olmuş ki; nihayetsiz rahmet hazinelerini ona açmış.. ve hadsiz bedî masnûâtını ve hizmetkârlarını ona musahhar etmiş.. ve o misafirin tenezzühüne ve temaşasına ve istifadesine öyle büyük bir daire açıp müheyyâ etmiştir ki; o dairenin nısf-ı kutru, yani merkezden muhit hattına kadar, gözün kestiği miktar, belki hayâlin gittiği yere kadar geniştir ve uzundur.

İşte eğer insan, enaniyetine istinad edip, hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i hayâl ederek derd-i mâişet içinde, muvakkat bazı lezzetler için çalışsa, gayet dar bir daire içinde boğulur gider. Ona verilen bütün cihâzât ve âlât ve letâif, ondan şikâyet ederek Haşir'de onun aleyhinde şehâdet edeceklerdir ve dâvâcî olacaklardır.¹

Eğer kendini misafir bilse, misafir olduğu Zât-ı Kerîm'in izni daire-sinde sermaye-i ömrünü sarf etse, öyle geniş bir daire içinde uzun bir hayat-ı ebediye için güzel çalışır ve teneffüs edip istirahat eder. Sonra, âlâ-yı illiyyîne kadar gidebilir. Hem de bu insana verilen bütün cihâzât ve âlât, ondan memnun olarak âhirette lehinde şehâdet ederler. Evet, insana verilen bütün cihâzât-ı acîbe, bu ehemmiyetsiz hayat-ı dünyeviye için değil; belki, pek ehemmiyetli bir hayat-ı bâkiye için verilmişler.

Çünkü insanı, hayvana nisbet etsek görüyoruz ki; insan, cihâzât ve âlât itibarıyla çok zengindir. Yüz derece hayvandan daha ziyadedir. Hayat-ı dünyeviye lezzetinde ve hayvanî yaşayışında yüz derece aşağı düşer.

Çünkü her gördüğü lezzetinde, binler elem izi vardır. Geçmiş zamanın elemeleri ve gelecek zamanın korkuları ve her bir lezzetin dahi elem-i zevâlî, onun zevklerini bozuyor ve lezzetinde bir iz bırakıyor.

¹ Bkz.: Fussilet sûresi, 41/20-21; Yasin sûresi, 36/65.

Fakat hayvan öyle değil. Elemsiz bir lezzet alır, kedersiz bir zevk eder. Ne geçmiş zamanın elemeleri onu incitir, ne de gelecek zamanın korkuları onu ürkütür. Rahatla yaşar, yatar, Hâlık'ına şükreder.

Demek ahsen-i takvim suretinde yaratılan insan, hayat-ı dünyeviyeeye hasr-ı fikr etse; yüz derece sermayece hayvandan yüksek olduğu hâlde, yüz derece serçe kuşu gibi bir hayvandan aşağı düşer. Başka bir yerde bir temsil ile bu hakikati beyân etmiştim. Münasebet geldi, yine o temsili tekrar ediyorum. Şöyle ki:

Bir adam, bir hizmetkârına on altın verip, “Mahsus bir kumaştan bir kat elbise yaptır” emreder. İkincisine, bin altın verir, bir pusula –içinde bazı şeyler yazılı– o hizmetkârın cebine koyar, bir pazara gönderir. Evvelki hizmetkâr on altın ile âlâ kumaştan mükemmel bir elbise alır. İkinci hizmetkâr, divânelik edip, evvelki hizmetkâra bakıp, cebine konulan hesap pusulasını okumayarak bir dükkâncıya bin altın vererek bir kat elbise istedi. İnsafsız dükkâncı da kumaşın en çürüğünden bir kat elbise verdi. O bedbaht hizmetkâr, seyyidinin huzuruna geldi ve şiddetli bir te’rib gördü ve dehşetli bir azap çekti. İşte ednâ bir şuuru olan anlar ki, ikinci hizmetkâra verilen bin altın, bir kat elbise almak için değildir. Belki mühim bir ticaret içindir.

Aynen onun gibi; insandaki cihâzât-ı mâneviye ve letâif-i insaniye ki, her birisi hayvana nisbeten yüz derece inbisat etmiş. Meselâ güzelliğin bütün merâtibini fark eden insan gözü.. ve taamların bütün, çeşit çeşit ezvâk-ı mahsusalarını temyiz eden insanın zâika-yı lisaniyesi.. ve hakâikin bütün inceliklerine nüfuz eden insanın aklı.. ve kemâlâtın bütün envâına müştak insanın kalbi gibi sair cihazları, âletleri nerede! Hayvanın pek basit yalnız bir-iki mertebe inkişaf etmiş âletleri nerede!.. Yalnız şu kadar fark var ki; hayvan, kendine has bir amelde –münhasıran o hayvanda– bir cihaz-ı mahsus ziyade inkişaf eder. Fakat o inkişaf, husûsîdir.

İnsanın cihâzât cihetiyle zenginliği şu sırdandır ki; akıl ve fikir sebebiyle insanın hasseleri, duyguları fazla inkişaf ve inbisat peydâ etmiştir.. ve ihtiyacâtın kesreti sebebiyle çok, çeşit çeşit hissiyat peydâ olmuştur.. ve hassasiyeti çok tenevvü etmiş.. ve fıtratın câmiyeti sebebiyle pek çok makâsıda müteveccih arzulara medâr olmuş ve pek çok vazife-i fitriyesi bulunduğu sebebiyle, âlât ve cihâzâtı ziyade inbisat peydâ etmiştir.. ve ibadâtın bütün envâına müstaid bir fıtratta yaratıldığı için bütün kemâlâtın tohumlarına câmi bir istidat verilmiştir.

İşte şu derece cihâzâtça zenginlik ve sermayece kesret, elbette ehemmiyetsiz, muvakkat şu hayat-ı dünyeviyyenin tahsili için verilmemiştir. Belki şöyle bir insanın vazife-i asliyesi; nihayetsiz makâsıda müteveccih vezâifini görüp, acz ve fakr ve kusurunu ubûdiyet suretinde ilân etmek.. ve küllî nazarıyla mevcudâtın tesbihâtını müşâhede ederek şehâdet etmek.. ve nimetler içinde imdadat-ı rahmaniye-yi görüp şükretmek.. ve masnûatta kudret-i rabbâniyenin mucizâtını temaşa ederek nazar-ı ibretle tefekkür etmektir.

Ey dünya-perest ve hayat-ı dünyeviyyeye âşık ve sırr-ı ahsen-i takvimden gafil insan! Şu hayat-ı dünyeviyyenin hakikatini bir vâkıâ-yı hayâliyyede Eski Said görmüş, onu Yeni Said'e döndürmüş olan şu vâkıâ-yı temsiliyyeyi dinle:

Gördüm ki; ben bir yolcuyum. Uzun bir yola gidiyorum. Yani gönderiliyorum. Seyyidim olan zât, bana tahsis ettiği altmış altından tedricen birer miktar para veriyordu. Ben de sarf edip pek eğlenceli bir hana geldim. O handa bir gece içinde on altını kumara-mumara, eğlencelere ve şöhrat-perestlik yoluna sarf ettim. Sabahleyin elimde hiçbir para kalmadı. Bir ticaret edemedim. Gideceğim yer için bir mal alamadım. Yalnız o paradan bana kalan elemeler, günahlar ve eğlencelerden gelen yaralar, bereler, kederler benim elimde kalmıştı. Birden ben o hazîn hâlette iken orada bir adam peydâ oldu. Bana dedi:

“Bütün bütün sermayeni zayı ettin. Tokata da müstehak oldun. Gideceğin yere de müflis olarak elin boş gideceksin. Fakat aklın varsa, tövbe kapısı açıktır. Bundan sonra sana verilecek bâki kalan on beş altından her eline geçtikçe yarısını ihtiyaten muhafaza et. Yani gideceğin yerde sana lâzım olacak bazı şeyleri al.” Baktım nefsim razı olmuyor. “Üçte birisini” dedi. Ona da nefsim itaat etmedi. Sonra “dörtte birisini” dedi. Baktım nefsim müptelâ olduğu âdetini terk edemiyor. O adam hiddetle yüzünü çevirdi, gitti...

Birden o hâl değişti. Baktım ki; ben, tünel içinde sukut eder gibi bir süratle giden bir şimendifer içindeyim. Telâş ettim. Fakat ne çâre ki, hiçbir tarafa kaçılmaz. Garâipten olarak o şimendiferin iki tarafında pek cazibedâr çiçekler, leziz meyveler görünüyordu. Ben de akılsız acemiler gibi onlara bakıp elimi uzattım. O çiçekleri koparmak, o meyveleri almak için çalıştım. Fakat o çiçekler ve meyveler, dikenli-mikenli, mülâkatında elime batıyor, kanatıyor.

Şimendiferin gitmesiyle müfarakatından elimi parçalıyorlar. Bana pek pahalı düşüyorlardı.

Birden şimendiferdeki bir hademe dedi: “Beş kuruş ver, sana o çiçek ve meyvelerden istediğin kadar vereceğim. Beş kuruş yerine elin parçalanmasıyla yüz kuruş zarar ediyorsun. Hem de ceza var, izinsiz koparamazsın!”

Birden sıkıntıdan ne vakit tünel bitecek diye başımı çıkarıp ileriye baktım. Gördüm ki, tünel kapısı yerine çok delikler görünüyor. O uzun şimendiferden o deliklere adamlar atılıyorlar. Bana mukabil bir delik gördüm. İki tarafında iki mezar taşı dikilmiş. Merak ile dikkat ettim. O mezar taşında büyük harflerle “Said” ismi yazılmış gördüm. Teessüf ve hayretimden “Eyvah!” dedim. Birden o han kapısında bana nasihat eden zâtın sesini işittim.

Dedi: “Aklın başına geldi mi?” Dedim: “Evet geldi, fakat kuvvet kalmadı, çâre yok...” Dedi: “Tevbe et, tevekkül et!” Dedim: “Ettim.” Ayıldım, Eski Said kaybolmuş, Yeni Said olarak kendimi gördüm.

İşte o vâkıâ-yı hayâliyyeyi, –Allah hayretsin– bir-iki kısmını ben tâbir edeceğim. Sair cihetleri sen kendin tâbir et.

O yolculuk ise; âlem-i ervâhtan, rahm-ı mâderden, gençlikten, ihtiyarlıktan, kabirden, berzâhtan, haşirden, köprüden geçen ebedü'l-âbâd tarafına bir yolculuktur. O altmış altın ise, altmış sene ömürdür¹ ki; bu vâkıâyı gördüğüm vakit kendimi kırk beş yaşında tahmin ediyordum. Senedim yok, fakat bâki kalan on beşinden yarısını âhirete sarf etmek için Kur’ân-ı Hakîm’in hâlis bir tilmizi beni irşâd etti. O han ise, benim için İstanbul imiş. O şimendifer ise, zamandır. Her bir yıl, bir vagondur. O tünel ise, hayat-ı dünyeviyedir. O dikenli çiçekler ve meyveler ise, lezâiz-i nâmeşrûadır ve lehviyât-ı muharremedir ki; mülâkat esnasında tasavvur-u zevâldeki elem, kalbi kanatıyor. Müfarakatında parçalıyor. Cezayı dahi çektiriyor.

Şimendifer hademesi demişti: “Beş kuruş ver, onlardan istediğin kadar vereceğim.” Onun tâbiri şudur ki: *İnsanın helâl sa’yiyle meşrû dairede gördüğü zevkler, lezzetler, keyfine kâfidir. Harama girmeye ihtiyaç bırakmaz.*² Sair kısımları sen tâbir edebilirsin.

¹ Peygamber Efendimiz’in (sallâllâhu aleyhi ve sellem) ümmetinin ömrünü, “60 ile 70 sene arası” diye belirttiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 23, *deavât* 101; İbni Mâce, *zühd* 27.

² “Allahım, haramına karşı helâlinle beni doyur.” anlamındaki duâ için bkz.: Tirmizî, *deavât* 110; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 1/153.

Dördüncü Nükte

İnsan şu kâinat içinde pek nazik ve nâzenin bir çocuğa benzer. Zaafında büyük bir kuvvet ve aczinde büyük bir kudret vardır. Çünkü o zaafın kuvvetiyle ve aczin kudretiyledir ki, şu mevcudât ona musahhar olmuş.

Eğer insan zaafını anlayıp; kâlen, hâlen, tavren dua etse ve aczini bilip istindat eylese; o teshirin şükürünü edâ ile beraber matlubuna öyle muvaffak olur ve maksatları ona öyle musahhar olur ki, iktidar-ı zâtîsiyle onun öşr-ü mîşârına muvaffak olamaz.¹ Yalnız bazı vakit lisân-ı hâl duasıyla hasıl olan bir matlubunu yanlış olarak kendi iktidarına hamleder.

Meselâ tavuğun yavrusunun zaafındaki kuvvet, tavuğu arslana saldırtır. Yeni dünyaya gelen arslanın yavrusu, o canavar ve aç arslanı kendine musahhar edip onu aç bırakıp kendi tok oluyor. İşte câ-yı dikkat, zaaftaki bir kuvvet ve şâyân-ı temaşa bir cilve-i rahmet...

Nasıl ki nazdar bir çocuk ağlamasıyla, ya istemesiyle, ya hazîn hâliyle matlublarına öyle muvaffak olur ve öyle kavîler ona musahhar olurlar ki; o matlublardan binden birisine bin defa kuvvetçiğiyle yetişemez. Demek zaaf ve acz, onun hakkında şefkat ve himayeti tahrîk ettikleri için küçücük parmağıyla kahramanları kendine musahhar eder. Şimdi böyle bir çocuk, o şefkati inkâr etmek ve o himayeti itham etmek suretiyle ahmakâne bir gurur ile “Ben kuvvetimle bunları teshir ediyorum” dese, elbette bir tokat yiyecektir.

İşte insan dahi Hâlık'ının rahmetini inkâr ve hikmetini itham edecek bir tarzda küfrân-ı nimet suretinde Kârun gibi ² *إِنَّمَا أُوتِيَهُ عَلَىٰ عِلْمٍ* yani; “Ben kendi ilmimle, kendi iktidarım ile kazandım” dese, elbette sille-i azaba kendini müstehak eder.

Demek şu meşhud saltanat-ı insaniyet ve terakkiyât-ı beşeriye ve kemâlât-ı medeniyet, celb ile değil.. galebe ile değil.. cidâl ile değil belki ona onun zaafı için teshir edilmiş.. onun aczi için ona muavenet edilmiş.. onun fakrı için ona ihsan edilmiş onun cehli için ona ilham edilmiş.. onun ihtiyacı için ona ikram edilmiş.. ve o saltanatın sebebi, kuvvet ve iktidar-ı ilmî değil; belki şefkat ve re'fet-i rabbaniye ve rahmet ve hikmet-i ilâhiyedir ki, eşyayı ona teshir

¹ İnsanın hizmetine verilen nimetlere kendi iktidarı ile ulaşamadığı halde bu nimetlere mazhar olmasının şükürü gerektirdiğine dair Bkz.: Zuhuf sûresi, 43/13; Hac sûresi, 22/36.

² Bkz.: Kasas sûresi, 28/78; Zümer sûresi, 39/49.

etmiştir. Evet, bir gözsüz akrep ve ayaksız bir yılan gibi haşerâta mağlûb olan insana, bir küçük kurttan ipeği giydiren ve zehirli bir böcekten balı yediren; onun iktidarı değil, belki onun zaafının semeresi olan teshir-i rabbanî ve ikram-ı rahmânîdir.

Ey insan! Mâdem hakikat böyledir; gururu ve enaniyeti bırak.. ulûhiyetin dergâhında acz ve zaafını, istimdat lisanıyla; fakr ve hâcâtını, tazarrû ve dua lisanıyla ilân et.. ve abd olduğunu göster.. *حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ*¹ *de, yüksel!..*

Hem deme ki: “Ben hiçbir, ne ehemmiyetim var ki bu kâinat bir Hakîm-i Mutlak tarafından kasdî olarak bana teshir edilsin, benden bir şükr-ü küllî istenilsin?”

Çünkü sen çendan, nefsin ve suretin itibarıyla hiç hükmündesin. Fakat vazife ve mertebe noktasında, sen şu haşmetli kâinatın dikkatli bir seyircisi.. şu hikmetli mevcudâtın belâgatlı bir lisân-ı nâtıkı.. ve şu kitab-ı âlemin anlayışlı bir mütalâacısı.. ve şu tesbih eden mahlûkatın hayretli bir nâzırı.. ve şu ibadet eden masnûâtın hürmetli bir ustabaşısı hükmündesin.

Evet ey insan! Sen, nebâtî cismâniyetin cihetiyle ve hayvanî nefsin itibarıyla; sagîr bir cüz’, hakîr bir cüz’î, fakîr bir mahluk, zayıf bir hayvansın ki; bütün dehşetli mevcudât-ı seyyalenin dalgaları içinde çalkanıp gidiyorsun...

Fakat muhabbet-i ilâhiyenin ziyasını tazammun eden imanın nuruyla münevver olan İslâmiyet’in terbiyesiyle tekemmül edip; insaniyet cihe-tinde, abdiyetin içinde bir sultansın.. ve cüz’iyyetin içinde bir küllîsin.. küçüklüğün içinde bir âlemsin.. ve hakaretin içinde öyle makamın büyük ve daire-i nezâretin geniş bir nâzırsın ki, diyebilirsin: “Benim Rabb-i Rahîm’im dünyayı bana bir hâne yaptı.. ay ve güneşi, o hâneme bir lâmba.. ve baharı, bir deste gül.. ve yazı, bir sofrayı nimet.. ve hayvanı, bana hizmetkâr yaptı.. ve nebâtâtı, o hânemin zînetli levâzımâtı yapmıştır.”

Netice-i kelâm: Sen eğer nefis ve şeytanı dinlersen, esfel-i sâfilîne düşersin. Eğer hak ve Kur’ân’ı dinlersen, âlâ-yı illiyyîne çıkar, kâinatın bir güzel takvimi olursun.

¹ “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

Beşinci Nükte

İnsan, şu dünyaya bir memur ve misafir olarak gönderilmiş, çok ehemmiyetli istidat ona verilmiş.. ve o istidâdâta göre ehemmiyetli vazifeler tevdi edilmiş.. ve insanı, o gayeye ve o vazifelere çalıştırmak için, şiddetli teşvikler ve dehşetli tehditler edilmiş.

Başka yerde izah ettiğimiz vazife-i insaniyetin ve ubûdiyetin esâsâtını şu-rada icmâl edeceğiz; tâ ki, “*Ahsen-i takvim*” sırrı anlaşılsın.

İşte insan, şu kâinata geldikten sonra “*iki cihet*” ile ubûdiyeti var: **Bir ciheti**; gâibâne bir surette bir ubûdiyeti, bir tefekkürü var. **Diğeri**; hâzırâne, muhatâba suretinde bir ubûdiyeti, bir münâcâtı vardır.

Birinci vecih şudur ki: Kâinata görünen saltanat-ı rubûbiyeti, itaatkârâne tasdik edip kemâlâtına ve mehâsinine hayretkârâne nezâretidir.

•Sonra, esmâ-yı kudsiye-yi ilâhiyenin nukuşlarından ibaret olan bedî sanatları, birbirinin nazar-ı ibretlerine gösterip dellâllık ve ilâncılıktır.

•Sonra, her biri birer gizli hazine-i mâneviye hükmünde olan esmâ-yı rabbaniyenin cevherlerini idrâk terazisiyle tartmak, kalbin kıymetşinaslığı ile takdîrkârâne kıymet vermektir.

•Sonra, kalem-i kudretin mektubâtı hükmünde olan mevcudât sayfalarını, arz ve semâ yapraklarını mütalâa edip hayretkârâne tefekkürdür.

•Sonra, şu mevcudâtta zînetleri ve latîf sanatları istihsankârâne temâşâ etmekle onların Fâtır-ı Zülcemâl’inin marifetine muhabbet etmek ve onların Sâni-i Zülkemâl’inin huzuruna çıkmaya ve iltifâtına mazhar olmaya bir işti-yaktır.

İkinci Vecih: Huzur ve hitab makamıdır ki; eserden müessire geçer, görür ki: Bir Sâni-i Zülcelâl, kendi sanatının mucizeleri ile kendini tanıttırmak ve bildirmek ister. O da iman ile marifet ile mukabele eder.

•Sonra görür ki: Bir Rabb-i Rahîm, rahmetinin güzel meyveleriyle kendini sevdirmek ister. O da O’na hasr-ı muhabbetle, tahsis-i taabbüdle kendini O’na sevdirebilir.

•Sonra görüyor ki: Bir Mün’im-i Kerîm, maddî ve mânevî nimetlerin le-zizleriyle onu perverde ediyor. O da ona mukabil; fiiliyle, hâliyle, kâliyle, hat-ta elinden gelse bütün hasseleri ile, cihâzâtı ile şükür ve hamd ü senâ eder.

•Sonra görüyor ki: Bir Celîl-i Cemîl, şu mevcudâtın aynalarında kibriyâ ve kemâlini ve celâl ve cemâlini izhar edip nazar-ı dikkati celbediyor. O da ona mukabil; “*Allahu Ekber, Sübhânallah*” deyip, mahviyet içinde hayret ve muhabbet ile secde eder.

•Sonra görüyor ki: Bir Ganiyy-i Mutlak, bir sehâvet-i mutlak içinde nihaysiz servetini, hazinelerini gösteriyor. O da ona mukabil, ta’zim ve senâ içinde kemâl-i iftikar ile suâl eder ve ister.

•Sonra görüyor ki: O Fâtır-ı Zülcelâl, yeryüzünü bir sergi hükmünde yapmış. Bütün antika sanatlarını orada teşhir ediyor. O da ona mukabil: “*Mâşâallah*” diyerek takdir ile, “*Bârekâllah*” diyerek tahsin ile, “*Sübhânallah*” diyerek hayret ile, “*Allahu Ekber*” diyerek istihsan ile mukabele eder.

•Sonra görüyor ki: Bir Vâhid-i Ehad, şu kâinat sarayında taklid edilmez sikkeleriyle, ona mahsus hâtemleriyle, ona münhasır turralarıyla, ona has fermanlarıyla bütün mevcudâta damga-yı vahdet koyuyor ve tevhidin âyâtını nakşediyor.. ve âfâk-ı âlemin aktarında vahdâniyetin bayrağını dikeyiyor ve rubûbiyetini ilân ediyor. O da ona mukabil; tasdik ile, iman ile, tevhid ile, iz’an ile, şehâdet ile, ubûdiyet ile mukabele eder.

İşte bu çeşit ibâdât ve tefekkürâtla hakiki insan olur. Ahsen-i takvimde olduğunu gösterir. İmanın yümnüyle emanete lâayık, emin bir halife-i arz olur.

Ey ahsen-i takvimde yaratılan ve sû-i ihtiyârıyla esfel-i sâfilîn tarafına giden insan-ı gâfil! Beni dinle! Ben de senin gibi gençlik sarhoşluğuyla gaflet içinde dünyayı hoş ve güzel gördüğüm hâlde, gençlik sarhoşluğundan ihtiyarlık sabahında ayıldığım dakikada; o güzel zannettiğim, âhirete müteveccih olmayan dünyanın yüzünü nasıl çirkin gördüğümü ve âhirete bakan hakiki yüzünün ne kadar güzel olduğunu, On Yedinci Söz’ün İkinci Makam’ındaki iki levha-yı hakikate bak, sen de gör.

Birinci Levha: Ehl-i dalâlet gibi, fakat sarhoş olmadan gaflet perdesiyle eskiden gördüğüm ehl-i gaflet dünyasının hakikatini tasvir eder.

İkinci Levha: Ehl-i hidâyet ve huzûrun hakikat-i dünyalarına işaret eder. Eskiden ne tarzda yazılmış, o tarzda bıraktım. Şiire benzer, fakat şiir değildir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ۖ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۖ وَاخْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ۖ يَفْقَهُوا قَوْلِي²

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى الدَّاتِ الْمُحَمَّدِيَّةِ اللَّطِيْفَةِ الْاَحَدِيَّةِ شَمْسِ سَمَاءِ الْاَسْرَارِ وَمَظْهَرِ الْاَنْوَارِ
وَمَرْكَزِ مَدَارِ الْجَلَالِ وَقُطْبِ فَلَكِ الْجَمَالِ. اَللّٰهُمَّ بِسِرِّهِ لَدَيْكَ وَبِسِرِّهِ اِلَيْكَ اَمِنْ خَوْفِي
وَاَقْلَ عَثْرَتِي وَاَذْهَبْ حُزْنِي وَحِرْصِي. وَكُنْ لِي وَخْذُنِي اِلَيْكَ مَيِّ. وَارْزُقْنِي الْفَنَاءَ عَنِّي.
وَلَا تَجْعَلْنِي مَفْتُونًا بِنَفْسِي مَحْجُوبًا بِحِسِّي. وَاكْشِفْ لِي عَنْ كُلِّ سِرٍّ مَكْتُومٍ يَا حَيُّ
يَا قَيُّوْمُ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا قَيُّوْمُ! وَارْحَمْنِي وَارْحَمْ رُقُقَائِي وَارْحَمْ اَهْلَ الْاِيْمَانِ
وَالْقُرْآنِ، اَمِيْن يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ وَيَا اَكْرَمَ الْاَكْرَمِيْنَ³

وَاخِرُ دَعْوَاهُمْ اَنْ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ⁴

¹ “Sübhanısın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

² “Yâ Rabbi, dedi, genişlet göğsümü, kolaylaştır işimi, çözöver şu dilimin bağını. Ta ki anlasınlar sözümü.” (Tâhâ sûresi, 20/25-28).

³ Allahım! Sırlar semasının güneşi, nurların mazharı, celâl sıfatının merkezi ve cemâl sıfatı burcunun kutbu olan Muhammed’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) biricik latîf zatına salât eyle. Allahım! Onun senin nezdindeki sırrı ve sana olan seyri için korkudan beni emin kıl, hatalarımı azalt, üzüntümü ve hırslımı gider. Yardımcım ol ve beni benden kurtarıp kendi yanına al. Faniliği benden gidermekle beni rızıklandır. Beni nefsimle meftun, duygularıma karşı mahcub etme. Gizli olan her sırrı bana aç, ey Hayy ve Kayyum olan, ey Hayy ve Kayyum olan, ey Hayy ve Kayyum olan! Bana ve arkadaşlarıma, iman ve Kur’ân ehline merhamet eyle, ey merhametlilerin en merhametlisi ve ey kerem sahiplerinin en keremlisi olan Allah’ım, âmin...

⁴ “Onların duaları ‘Hamd âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur.’ diye sona erer.” (Yûnus sûresi, 10/10)

Yirmi Dördüncü Söz

.....

Beşinci Dal

Beşinci Dal'ın “Beş Meyve”si var.

Birinci Meyve

Ey nefis-perest nefsim ve ey dünya-perest arkadaşım! Muhabbet, şu kâinatın bir sebab-i vücûdudur, hem şu kâinatın râbitasıdır, hem şu kâinatın nurudur, hem hayatıdır. İnsan, kâinatın en câmi bir meyvesi olduğu için kâinatı istilâ edecek bir muhabbet o meyvenin çekirdeği olan kalbine dercedilmiştir. İşte, şöyle nihayetsiz bir muhabbete lâayık olacak, nihayetsiz bir kemâl sahibi olabilir.

İşte ey nefis ve ey arkadaş! İnsanın havfe ve muhabbete âlet olacak iki cihaz, fitratında dercolumuştur. Alâküllihâl o muhabbet ve havf, ya halka veya Hâlık'a müteveccih olacak. Hâlbuki halktan havf ise, elîm bir beliyedir. Halka muhabbet dahi, belâlı bir musibettir. Çünkü sen öylelerden korkarsın ki, sana merhamet etmez veya senin istirahatını kabul etmez. Şu hâlde havf, elîm bir belâdır. Muhabbet ise; sevdiğin şey, ya seni tanımaz, “Allah’a ısmarladık” demeyip gider –gençliğin ve malın gibi– ya muhabbetin için seni tahkir eder. Görmüyor musun ki, mecâzî aşklarda yüzde doksan dokuzu, maşukundan şikâyet eder. Çünkü Samed aynası olan bâtın-ı kalb ile sanem-misal dünyevî mahbublara perestiş etmek, o mahbubların nazarında sakıldır ve istiskal eder, reddeder. Zira fitrat, fitrî ve lâayık olmayan şeyi reddeder, atar. (Şehvânî sevmekler bahsimizden hariçtir.) Demek, sevdiğin şeyler ya seni tanımıyor, ya seni tahkir ediyor, ya sana refakat etmiyor. Senin rağmına müfarakat ediyor. Mâdem öyledir, bu havf ve muhabbeti, öyle birisine tevcih et ki; senin havfin lezzetli bir tezellül olsun, muhabbetin, zilletsiz bir saadet olsun.

Evet Hâlık-ı Zülcelâl'inden havf etmek, O'nun rahmetinin şefkatine yol bulup iltica etmek demektir. Havf, bir kaçıcıdır; O'nun rahmetinin kucağına atar. Mâlûmdur ki; bir vâlide, meselâ bir yavruyu korkutup sinesine celbediyor. O korku o yavruya gayet lezzetlidir. Çünkü şefkat sinesine celbediyor. Hâlbuki, bütün vâlidelerin şefkatleri, rahmet-i ilâhiyenin bir lem'asıdır.¹ Demek, havfulahda bir azîm lezzet vardır. Mâdem havfullahın böyle lezzeti bulunsa, muhabbetullahta ne kadar nihayetsiz lezzet bulunduğu mâlûm olur. Hem Allah'tan havf eden, başkaların kasâvetli, belâlı havfından kurtulur. Hem Allah hesabına olduğu için mahlukata ettiği muhabbet dahi firaklı, elemli olmuyor.

Evet insan, evvela nefsini sever; sonra akâribini, sonra milletini, sonra zî-hayat mahlûkları, sonra kâinatı, dünyayı sever. Bu dairelerin her birisine karşı alâkadardır. Onların lezzetleriyle mütelezziz ve elemleriyle müteallim olabilir. Hâlbuki şu hercümerc âlemde ve rüzgâr deveranında hiçbir şey kararında kalmadığından bîçâre kalb-i insan, her vakit yaralanıyor. Elleri yapıştığı şeylerle, o şeyler gidip ellerini paralıyor, belki koparıyor. Daima ızdırab içinde kalır, yahut gâflet ile sarhoş olur. Mâdem öyledir, ey nefis! Aklın varsa, bütün o muhabbetleri topla, hakiki sahibine ver, şu belâlardan kurtul! Şu nihayetsiz muhabbetler, nihayetsiz bir kemâl ve cemâl sahibine mahsustur. Ne vakit hakiki sahibine verdin, o vakit bütün eşyâyı O'nun nâmıyla ve O'nun aynası olduğu cihetle ızdırabsız sevebilirsin. Demek şu muhabbet, doğrudan doğruya kâinata sarf edilmemek gerektir. Yoksa muhabbet, en leziz bir nimet iken, en elîm bir nikmet olur.

Bir cihet kaldı ki, en mühimi de odur ki, ey nefis! Sen, muhabbetini kendi nefsine sarf ediyorsun. Sen, kendi nefsinı kendine mâbud ve mahbub yapıyorsun. Her şeyi nefsine fedâ ediyorsun. Âdetâ bir nevi rubûbiyet veriyorsun. Hâlbuki muhabbetin sebebi, ya kemâldir –zira kemâl zâtında sevilir– yahut menfaattir yahut lezzettir veyahut hayriyettir ya bunlar gibi bir sebep tahtında muhabbet edilir.

Şimdi ey nefis! Birkaç Söz'de kat'î isbat etmişiz ki, asıl mahiyetin; kusur, naks, fakr, aczden yoğrulmuştur ki –zulmet, karanlığın derecesi nisbetinde nurun parlaklığını gösterdiği gibi– zıddiyet itibarıyla sen, onlarla Fâtır-ı Zülcelâl'in kemâl, cemâl, kudret ve rahmetine aynadarlık ediyorsun.

Demek, ey nefis! Nefsine muhabbet değil, belki adavet etmelisin veyahut acımalısın veyahut mutmainne olduktan sonra şefkat etmelisin...

¹ Mahlukatta bulunan acıma hissinin; Cenâb-ı Hakk'ın yüz rahmetinden sadece birinin, bütün mahlukat arasında taksim edilmiş hâli olduğuna dair bkz.: Buhârî, *edeb* 19; Müslim, *teuve* 17, 20, 21.

Eğer nefisini seversen –çünkü; senin nefsin lezzet ve menfaatin menşeidir, sen de lezzet ve menfaatin zevkine meftunsun– o zerre hükmünde olan lezzet ve menfaat-ı nefsiyeyi, nihaysiz lezzet ve menfaatlere tercih etme! Yıldız böceği gibi olma! Çünkü o, bütün ahababını ve sevdiği eşyayı karanlığın vahşetine gark eder, nefsinde bir lem’acık ile iktifa eder. Zira nefsi olan lezzet ve menfaatınla beraber bütün alâkadar olduğun ve bütün menfaatleriyle intifâ ettiğin ve saadetleriyle mesûd olduğun mevcudâtın ve bütün kâinatın menfaatleri, nimetleri, iltifâtına tabi bir Mahbub-u Ezeli’yi sevmekliğin lâzımdır. Tâ, hem kendinin, hem bütün onların saadetleriyle mütelezziz olasın. Hem Kemâl-i Mutlak’ın muhabbetinden aldığın nihaysiz bir lezzeti alasın.

Zâten sana, sende, senin nefsine olan şedid muhabbetin, O’nun Zât’ına karşı muhabbet-i zâtiyedir ki; sen sû-i istîmal edip kendi zâtına sarf ediyorsun. Öyle ise, nefsindeki “ene”yi yırt, “hüve”yi göster. Ve kâinata dağınık bütün muhabbetlerin, O’nun esmâ ve sıfâtına karşı verilmiş bir muhabbettir. Sen sû-i istîmal etmişsin, cezasını da çekiyorsun. *Çünkü yerinde sarf olunmayan bir muhabbet-i gayrimeşrûanın cezası, merhametsiz bir musibettir.* Rahmânü’r-Rahîm ismiyle hûrilerle müzeyyen cennet gibi senin bütün arzularına câmi bir meskeni, senin cismânî hevesâtına ihzar eden ve sair esmâsıyla senin ruhun, kalbin, sırrın, aklın ve sair letâifin arzularını tatmin edecek ebedî ihسانatını o cennette sana müheyâyâ eden ve her bir isminde mânevî çok hazine-i ihسان ve kerem bulunan bir Mahbub-u Ezeli’nin, elbette bir zerre muhabbeti, kâinata bedel olabilir. Kâinat O’nun bir cüz’î tecelli-i muhabbetine bedel olamaz. Öyle ise o Mahbub-u Ezeli’nin kendi Habib’ine söylettirdiği şu Fermân-i Ezeli’yi dinle, ittiba et:

إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ¹

İkinci Meyve

Ey nefis! Ubûdiyet, mukaddime-i mükâfat-ı lâhika değil, belki netice-i nimet-i sâbıkadır. Evet biz ücretimizi almışız. Ona göre hizmetle ve ubûdiyetle muvazzafız.

Çünkü ey nefis! Hayr-ı mahz olan vücûdu sana giydiren Hâlık-ı Zülcelâl, sana iştihâlî bir mide verdiğiinden, Rezzâk ismiyle bütün mat’umatı bir sofraya nimet içinde senin önüne koymuştur. Sonra sana hassasiyetli bir hayat

¹ “Ey insanlar, eğer Allah’ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin.” (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

verdiğinden, o hayat dahi bir mide gibi rızık ister. Göz, kulak gibi bütün duyguların, eller gibidir ki; rûy-u zemin kadar geniş bir sofrayı nimeti, o ellerin önüne koymuştur. Sonra mânevî çok rızık ve nimetler isteyen insanıyeti sana verdiğinden, âlem-i mülk ve melekût gibi geniş bir sofrayı nimet, o mide-i insanıyetin önüne ve aklın eli yetişecek nisbette sana açmıştır. Sonra nihayetsiz nimetleri isteyen ve hadsiz rahmetin meyveleriyle tegaddi eden ve insanıyet-i kübrâ olan İslâmiyet'i ve imanı sana verdiğinden, daire-i mümkinât ile beraber esmâ-yı hüsnâ ve sıfat-ı mukaddesenin dairesine şamil bir sofrayı nimet ve saadet ve lezzet sana fethetmiştir. Sonra imanın bir nuru olan muhabbeti sana vermekle, gayr-i mütenâhî bir sofrayı nimet ve saadet ve lezzet sana ihsan etmiştir. Yani, cismâniyetin itibarıyla küçük, zayıf, âciz, zelîl, mukayyed, mahdud bir cüz'sün. O'nun ihsanıyla cüz'î bir cüzden, küllî bir küll-i nurânî hükmüne geçtin. Zira hayatı sana vermekle, cüz'iyetten bir nevi külliyete ve insanıyeti vermekle hakiki külliyete.. ve İslâmiyet'i vermekle ulvî ve nurânî bir külliyete.. ve marifet ve muhabbeti vermekle muhit bir nura seni çıkarmış.

İşte ey nefis! Sen bu ücreti almışsın. Ubûdiyet gibi lezzetli, nimetli, rahatlı, hafif bir hizmetle mükellefsin. Hâlbuki, buna da tembellik ediyorsun. Eğer yarım yamalak yapsan da, güya eski ücretleri kâfi gelmiyormuş gibi, çok büyük şeyleri mütehakimâne istiyorsun. Ve hem "Niçin duam kabul olmadı?" diye nazlanıyorsun. Evet, senin hakkın naz değil, niyazdır. Cenâb-ı Hak, cenneti ve saadet-i ebediyeyi mahz-ı fazl ve keremiyle ihsan eder. Sen, da-ima rahmet ve keremine iltica et. O'na güven ve şu fermanı dinle:

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ¹

Eğer desen: "Şu küllî, hadsiz nimetlere karşı, nasıl şu mahdud ve cüz'î şükürümle mukabele edebilirim?"

Elcevap: Küllî bir niyetle, hadsiz bir itikad ile... Meselâ nasıl ki, bir adam beş kuruş kıymetinde bir hediye ile bir padişahın huzuruna girer ve görür ki, her biri milyonlara değer hediyeler, makbul adamlardan gelmiş, orada dizilmiş. Onun kalbine gelir: "Benim hediyem hiçtir, ne yapayım?" Birden der: "Ey seyyidim! Bütün şu kıymetli hediyeleri kendi namıma sana takdim ediyorum. Çünkü sen onlara lâıyaksın. Eğer benim iktidarım olsaydı, bunların bir mislini sana hediye ederdim." İşte hiç ihtiyacı olmayan ve raiyetinin

¹ "De ki; Allah'ın lütfuyla, rahmetiyle, evet sadece bununla ferahlanın. Çünkü bu, onların dünya malı olarak topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır." (Yûnus sûresi, 10/58).

derece-i sadakat ve hürmetlerine alâmet olarak hediyelerini kabul eden o pâ-dişah, o bîçârenin o büyük ve küllî niyetini ve arzusunu ve o güzel ve yüksek itikad liyâkatini, en büyük bir hediye gibi kabul eder. Aynen öyle de; âciz bir abd, namazında اَللّٰهُ اَكْبَرُ der. Yani: *Bütün mahlukatın hayatlarıyla sana takdim ettikleri hediye-i ubûdiyetlerini, ben kendi hesabıma, umumunu sana takdim ediyorum. Eğer elimden gelseydi onlar kadar tahiyyeler sana takdim edecektim. Hem sen onlara, hem daha fazlasına lâıysın. İşte şu niyet ve itikad, pek geniş bir şükr-ü küllîdir. Nebâtâtın tohumları ve çekirdekleri, onların niyetleridir.*

Meselâ kavun, kalbinde nüveler suretinde bin niyet eder ki, “Yâ Hâlıkım! Senin esmâ-yı hüsnânın nakışlarını yerin birçok yerlerinde ilân etmek isterim.” Cenâb-ı Hak gelecek şeylerin nasıl geleceklerini bildiği için, onların niyetlerini bilfiil ibadet gibi kabul eder. “Müminin niyeti, amelinden hayırlıdır.”² Şu sırâ işaret eder. Hem

سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ عَدَدَ خَلْقِكَ وَرِضَاءِ نَفْسِكَ وَزِينَةَ عَرْشِكَ وَمَدَادَ كَلِمَاتِكَ وَنَسِيْحَتِكَ
بِجَمِيعِ تَسْبِيْحَاتِ أَنْبِيَائِكَ وَأَوْلِيَائِكَ وَمَلَائِكَتِكَ³

gibi hadsiz adetle tesbih etmenin hikmeti şu sırdan anlaşılır. Hem nasıl, bir zâbit, bütün neferâtının yekûn hizmetlerini kendi namına padişaha takdim eder. Öyle de, mahlûkata zâbitlik eden ve hayvanât ve nebatâta kumandanlık yapan ve mevcudât-ı arziyeye halifelik etmeye kabil olan ve kendi hususî âleminde kendini herkese vekil telâkki eden insan, اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ⁴ der; bütün halkın ibadetlerini ve istiânelerini, kendi nâmına Mâbud-u Zülcelâl’e takdim eder.

Hem سُبْحَانَكَ بِجَمِيعِ تَسْبِيْحَاتِ جَمِيعِ مَخْلُوْقَاتِكَ وَبِالْإِسْمَةِ جَمِيعِ مَضْمُونَاتِكَ⁵ der, bütün mevcudâtı kendi hesabına söylettirir.

¹ “Bütün tahiyyeler yani hayat sahibi varlıkların hayatlarıyla sundukları ibadetler, Allah’a mahsustur.” (Buhârî, ezân 148; Müslim, salât 55; Tirmizî, salât 99)

² et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-kebir 6/185-186; el-Heysemî, Mecmeu’z-zevâid 1/61, 1/109; el-Beyhakî, Şuabü’l-imân 5/343.

³ Mahlukatının sayısınca, zâtının hoşnutluğu, arşının ağırlığı, kelimelerinin mürekkebi miktarınca Sana hamd ederek Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz.¹ Bütün peygamberlerinin, veli kullarının ve meleklerinin tesbihâtıyla Seni tesbih ederiz.

¹ Bkz.: Müslim, zıkr 79; Tirmizî, deavât 103; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/258.

⁴ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız.” (Fâtîha sûresi, 1/5)

⁵ Bütün mahlukatının tesbihâtları ve bütün masnûâtının dilleriyle Seni tesbih ederiz.

Hem *اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ بَعْدَ ذَرَاتِ الْكَائِنَاتِ وَمُرَكَّبَاتِهَا*¹ der, her şey nâmına bir salavât getirir. Çünkü her şey, Nur-u Ahmedî (*aleyhisselâm*) ile alâkadardır. İşte tesbihâtta, salavâtlarda hadsiz adetlerin hikmetini anla.

Üçüncü Meyve

Ey nefis! Az bir ömürde hadsiz bir amel-i uhrevî istersen ve her bir dakika-yı ömrünü bir ömür kadar faydalı görmek istersen ve âdetini ibadete ve gafletini huzura kalbetmeyi seversen, sünnet-i seniyyeye ittiba et.

Çünkü bir muamele-i şer'iyeye tatbik-i amel ettiğin vakit; bir nevi huzur veriyor, bir nevi ibadet oluyor, uhrevî çok meyveler veriyor. Meselâ bir şeyi satın aldın; icab ve kabul-ü şer'iyeyi tatbik ettiğin dakikada, o âdi alış-verişin bir ibadet hükmünü alır. O tahattur-u hükm-ü şer'î bir tasavvur-u vahiy verir.. o dahi, Şâri'i düşünmekle bir teveccüh-ü ilâhî verir.. o dahi, bir huzur verir. Demek sünnet-i seniyyeye tatbik-i amel etmekle –bu fânî ömür– bâki meyveler verecek bir hayat-ı ebediyeye medâr olacak olan faydalar elde edilir.

فَامُنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ²

fermânını dinle. Şeriat ve sünnet-i seniyyenin ahkâmları içinde cilveleri intişar eden esmâ-yı hüsnânın her bir isminin feyz-i tecellisine bir mazhar-ı câmi olmaya çalış!..

Dördüncü Meyve

Ey nefis! Ehl-i dünyaya, hususan ehl-i sefâhete, hususan ehl-i küfre bakıp sûri zînet ve aldâtıcı gayrimeşrû lezzetlerine aldanıp taklid etme. Çünkü; sen onları taklid etsen, onlar gibi olamazsın. Pek çok sukut edeceksin. Hayvan dahi olamazsın. Çünkü; senin başındaki akıl, meş'um bir âlet olur. Senin başını daima dövecektir.

Meselâ nasıl ki; bir saray bulunsa, büyük bir dairesinde büyük bir elektrik lâmbası bulunur. O elektrikten teşa'ub etmiş ve onunla bağlı küçük küçük

¹ Allah'ım! Kâinatın zerreleri ve onlardan meydana gelen varlıkların adedince Muhammed'e salât eyle.

² "...Öyleyse siz de Allah'a ve O'nun bütün kelimelerine iman eden Nebiyyi Ümmi olan o Resûlüne inanın. O'na tâbi olun ki doğru yolu bulasınız." (A'râf sûresi, 7/158).

elektrikler, küçük menzillere taksim edilmiş. Şimdi birisi o büyük elektrik lâmbasının düğmesini çevirip ziyâyı kapatsa, bütün menziller derin bir karanlık içine ve bir vahşete düşer... Ve başka sarayda büyük elektrik lâmbasıyla merbut olmayan küçük elektrik lâmbaları, her menzilde bulunuyor. O saray sahibi büyük elektrik lâmbasının düğmesini çevirerek kapatsa, sair menzillerde ışıklar bulunabilir. Onunla işini görebilir, hırsızlar istifade edemezler...

İşte ey nefsim! Birinci saray, bir Müslümandır. Hazreti Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*), onun kalbinde o büyük elektrik lâmbasıdır. Eğer O'nu unutsa, –el-iyâzü billâh!– kalbinden O'nu çıkarsa, hiçbir peygamberi daha kabul edemez. Belki hiçbir kemâlâtın yeri ruhunda kalamaz. Hatta Rabbini de tanımaz. Mahiyetindeki bütün menziller ve latifeler, karanlığa düşer ve kalbinde müthiş bir tahribat ve vahşet oluyor. Acaba bu tahribat ve vahşete mukabil hangi şeyi kazanıp ünsiyet edebilirsin! Hangi menfaati bulup o tahribat zararını onunla tâmir edersin! Hâlbuki ecnebiler, o ikinci saraya benzerler ki, Hazreti Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ın nurunu kalblerinden çıkarsalar da, kendilerince bazı nurlar kalabilir veya kalabilir zannederler.

Onların mânevî kemâlât-ı ahlâkiyelerine medâr olacak Hazreti Mûsâ ve İsa (*aleyhimesselâm*)'a bir nevi imanları ve Hâlık'larına bir çeşit îtikadları kalabilir.

Ey nefs-i emmâre! *Eğer desen: “Ben ecnebi değil, hayvan olmak isterim!” Sana kaç defa söylemiştim: Hayvan gibi olamazsın. Zira kafandaki akıl olduğu için; o akıl, geçmiş elemeleri ve gelecek korkuları tokatıyla senin yüzüne, gözüne, başına çarparak dövüyor. Bir lezzet içinde bin elem katıyor. Hayvan ise, elemsiz güzel bir lezzet alır; zevkeder. Öyle ise, evvelâ aklını çıkar at, sonra hayvan ol. Hem كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ¹ sille-i te'dibini gör.*

Beşinci Meyve

Ey nefis! Mükerreren söylediğimiz gibi insan; şecere-i hilkatın meyvesi olduğundan, meyve gibi en uzak ve en câmi ve umuma bakar ve umumun cihetü'l-vahdetini içinde saklar bir kalb çekirdeğini taşıyan ve

¹ “...Hasılı onlar hayvanlar gibi, hatta onlardan da aşağıdırlar.” (A'râf sûresi, 7/179; Furkan sûresi, 25/44).

yüzü kesrete, fenâya, dünyaya bakan bir mahlûktur. Ubûdiyet ise; onun yüzünü fenâdan bekâya, halktan Hakk'a, kesretten vahdete, müntehadan mebde'e çeviren bir hayt-ı vuslat, yahut mebde' ve müntehâ ortasında bir nokta-yı ittisaldır.

Nasıl ki, tohum olacak kıymetli bir meyve-i zîşuur; ağacın altındaki zîruhlara baksa, güzelliğine güvense, kendini onların ellerine atsa veya gaflet edip düşse; onların ellerine düşecek, parçalanacak, âdi bir tek meyve gibi zayi olacak. Eğer o meyve, nokta-yı istinadını bulsa, içindeki çekirdek; bütün ağacın cihetü'l-vahdetini tutmakla beraber ağacın bekâsına ve hakikatinin devamına vasıta olacağını düşünebilse, o vakit o tek meyve içinde bir tek çekirdek, bir hakikat-i külliye-i daimeye, bir ömr-ü bâki içinde mazhar oluyor.

Öyle de insan, eğer kesrete dalıp kâinat içinde boğulup dünyanın muhabbetiyle sersem olarak fânilerin tebessümlerine aldansa, onların kucaklarına atılsa, elbette nihayetsiz bir hasârete düşer. Hem fenâ, hem fâni, hem ademe düşer. Hem mânen kendini idam eder. Eğer lisân-ı Kur'ân'dan kalb kulağıyla iman derslerini işitip başını kaldırsa, vahdete müteveccih olsa, ubûdiyetin miracıyla arş-ı kemâlâta çıkabilir. Bâki bir insan olur.

Ey nefsim! Mâdem hakikat böyledir ve mâdem Millet-i İbrahimiye'densin (aleyhisselâm) İbrahimvârî¹ لَا أَحَبُّ الْأَفْلَهِ de ve Mahbubu Bâki'ye yüzünü çevir ve benim gibi şöyle ağla...

(Buradaki Farisî beyitler, On Yedinci Söz'ün İkinci Makamı'nda yazılmakla burada yazılmamıştır.)

¹ "Ben öyle sönüp batanları Tanrı diye sevmem." (En'âm sûresi, 6/76).

Yirmi Beşinci Söz

.....

(Birinci Şûle'nin Üçüncü Şuâ'ından)

İkinci Cilde

Kur'ân'ın şebâbetidir.

Her asırda taze nâzil oluyor gibi tazeliğini, gençliğini muhafaza ediyor. Evet Kur'ân, bir hutbe-i ezeliye olarak umum asırlardaki umum tabakat-ı beşeriyeye birden hitab ettiği için öyle daimî bir şebâbeti bulunmak lâzımdır. Hem de öyle görülmüş ve görünüyor. Hatta efkârca muhtelif ve istidatça mütebayın asırlardan her asra göre güya o asra mahsus gibi bakar, baktırır ve ders verir. Beşerin âsâr ve kanunları, beşer gibi ihtiyar oluyor, değişiyor, tebdil ediliyor. Fakat Kur'ân'ın hükümleri ve kanunları, o kadar sâbit ve râsihtir ki, asırlar geçtikçe daha ziyade kuvvetini gösteriyor. Evet, en ziyade kendine güvenen ve Kur'ân'ın sözlerine karşı kulağını kapayan şu asr-ı hâzır ve şu asrın ehl-i kitab insanları Kur'ân'ın ¹يَا أَهْلَ الْكِتَابِ.. hitab-ı mürşidânesine o kadar muhtaçtır ki, güya o hitab doğrudan doğruya şu asra müteveccihdir ve ²يَا أَهْلَ الْمَكْتَبِ lafzı ³يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا hitab-ı şiddetiyle, bütün tazeliğiyle, bütün şebâbetiyle ³إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ sayhasını âlemin aktarına savuruyor.

Meselâ şahıslar, cemaatler, muârazasından âciz kaldıkları Kur'ân'a karşı; bütün nev-i beşerin ve belki cinnîlerin de netice-i efkârları olan medeniyet-i

¹ “Ey Ehl-i Kitap!” (Âl-i İmran sûresi, 3/64, 65, 70, 71, 98, 99; Nisâ sûresi, 4/171; Mâide sûresi, 5/59, 68,77).

² Ey Ehl-i Mektep!

³ “Ey Ehl-i Kitap, bizimle sizin aramızda birleşeceğimiz, müşterek ve âdil şu sözde karar kılalım...” (Âl-i İmran sûresi, 3/64).

hâzıra, Kur'ân'a karşı muâraza vaziyetini almıştır. İ'câz-ı Kur'ân'a karşı, sihirle-riyle muâraza ediyor. Şimdi, şu müthiş yeni muârazacıya karşı i'câz-ı Kur'ân'ı, ¹قُلْ لِّئِنْ جُمِعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ¹ âyetinin dâvasını isbat etmek için medeniyetin muâraza suretiyle vaz'ettiği esâsâtı ve desâtirini, esâsât-ı Kur'âniye ile karşı-laştıracağız.

•**Birinci derecede:** Birinci Söz'den tâ Yirmi Beşinci Söz'e kadar olan müvazeneler ve mizanlar ve o Sözler'in hakikatleri ve başları olan âyetler, iki kere iki dört eder derecesinde medeniyete karşı Kur'ân'ın i'câzını ve galebe-sini isbat eder.

•**İkinci derecede:** On İkinci Söz'de isbat edildiği gibi, bir kısım düsturlarını hülâsa etmektir.

İşte medeniyet-i hâzıra, felsefesiyle hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede nokta-yı istinadı “kuvvet” kabul eder. Hedefi “menfaat” bilir. Düstur-u hayatı “ci-dâl” tanır. Cemaatlerin râbitasını “unsuriyet ve menfi milliyet” bilir. Gayesi, hevesât-ı nefsanîyeyi tatmin ve hâcât-ı beşeriyeyi tezyid etmek için bazı “leh-viyât”tır. Hâlbuki kuvvetin şe'ni, tecâvüzdür.. menfaatin şe'ni, her arzuya kâfi gelmediğinden üstünde boğuşmaktır.. düstur-u cidâlin şe'ni, çarpışmaktır.. unsuriyetin şe'ni, başkasını yutmakla beslenmek olduğundan tecâvüzdür. İşte şu medeniyetin şu düsturlarındandır ki, bütün mehâsiniyle beraber beşerin yüzde ancak yirmisine bir nevi sûrî saadet verip seksenini rahatsızlığa, sefâlete atmıştır.

Amma hikmet-i Kur'âniye ise; nokta-yı istinadı, kuvvet yerine “hakk”ı kabul eder. Gayede, menfaat yerine “fazilet ve rıza-yı ilâhî”yi kabul eder. Hayatta, düstur-u cidâl yerine “düstur-u teâvün”ü esâs tutar. Cemaatlerin râbitalarında, unsuriyet ve milliyet yerine “râbita-yı dinî ve sınıfı ve vatani” kabûl eder. Gâyâtı; “Hevesât-ı nefsanîyenin nâmeşrû tecavüzâtına sed çekip ruhu, maâliyâta teşvik ve hissiyât-ı ulviyesini tatmin etmektir ve insanı, kemâlât-ı insaniyeye sevk edip insan etmektir.” Hakkın şe'ni ise, ittifaktır.. faziletin şe'ni, tesanüddür.. teâvünün şe'ni, birbirinin imdadına yetişmektir.. dinin şe'ni uhuvvettir, incizaptır. Nefs-i emmâreyi gemlemekle bağlamak, kamçulamakla serbest bırakmanın şe'ni, saadet-i dâreyndir. İşte medeniyet-i hâzıra, edyân-ı sâbika-yı semâviyeden, bâhusus Kur'ân'ın irşâdatından aldığı mehâsinle beraber, Kur'ân'a karşı böyle hakikat nazarında mağlub düşmüştür.

¹ “De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler bir araya toplansalar...” (İsrâ sûresi, 17/88).

• **Üçüncü derece:** Binler mesâilinden yalnız numûne olarak üç-dört meseleyi göstereceğiz. Evet, *Kur'ân'ın düsturları, kanunları, ezelden geldiğinden ebede gidecektir. Medeniyetin kanunları gibi ihtiyar olup ölüme mahkûm değildir. Daima gençtir, kuvvetlidir.* Meselâ medeniyetin bütün cem'iyât-ı hayriyeleri ile bütün cebbârâne şedid inzibat ve nizamâtlarıyla bütün ahlâkî terbiyegâhlarıyla Kur'ân-ı Hakîm'in iki meselesine karşı muâraza edemeyip mağlub düşmüşlerdir. Meselâ:

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ¹ ، وَأَحْلَلْ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا²

Kur'ân'ın bu galebe-i i'câzkârânesini bir mukaddime ile beyan edeceğiz. Şöyle ki:

• İşârâtü'l-i'câz'da isbat edildiği gibi bütün ihtilâlât-ı beşeriyenin madeni, bir kelime olduğu gibi; bütün ahlâk-ı seyyienin menbâi dahi, bir kelimedir.

Birinci kelime: Ben tok olayım, başkası açlıktan ölse bana ne!

İkinci kelime: Sen çalış, ben yiyeyim!

Evet hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede havâs ve avâm, yani zenginler ve fakirler, muvâzeneleriyle rahatla yaşarlar. O muvâzenenin esâsı ise; havas tabakasında merhamet ve şefkat, aşağısında hürmet ve itaattir. Şimdi birinci kelime; havâs tabakasını zulme, ahlâksızlığa, merhametsizliğe sevk etmiştir. İkinci kelime; avâmı kine, hasede, mübârezeye sevk edip rahat-ı beşeriyeyi birkaç asırdır selbettiği gibi; şu asırda sa'y, sermaye ile mübâreze neticesi herkesçe mâlûm olan Avrupa hâdisat-ı azîmesi meydana geldi.

İşte medeniyet, bütün cem'iyât-ı hayriye ile ve ahlâkî mektepleriyle ve şedid inzibat ve nizamâtıyla beşerin o iki tabakasını musalaha edemediği gibi, hayat-ı beşerin iki müthiş yarasını tedâvi edememiştir. Kur'ân, birinci kelimeyi esasından "*vücub-u zekât*" ile kal'eder, tedâvi eder. İkinci kelimenin esasını "*hurmet-i ribâ*" ile kal'edip tedâvi eder. *Evet, âyet-i Kur'âniye âlem kapısında durup ribâyâ "Yasaktır!" der. "Kauga kapısını kapamak için banka (ribâ) kapısını kapayınız!" diyerek insanlara ferman eder. Şâkirdlerine "Girmeyiniz!" emreder.*

• **İkinci Esâs:** *Medeniyet, taaddüd-ü ezvâcî kabul etmiyor.* Kur'ân'ın o hükmünü, kendine muhalif-i hikmet ve maslahat-ı beşeriyeye münafî telâkki

¹ "Namazı hakkıyla eda edin, zekâtı verin..." (Bakara sûresi, 2/43, 83, 110; Nisâ sûresi, 4/77; Nûr sûresi, 24/56; Müzzemmil sûresi, 73/20).

² "Allah, alış-verişi mübah; faizi ise haram kılmiştir." (Bakara sûresi, 2/275).

eder. Evet, eğer izdivacdaki hikmet, yalnız kaza-yı şehvet olsa, taaddüd –bi-lakis– olmalı. Hâlbuki, hatta bütün hayvanâtın şehâdetiyle ve izdivac eden nebatâtın tasdikleriyle sabittir ki; izdivacın hikmeti ve gayesi, tenasüldür. Kaza-yı şehvet lezzeti ise, o vazifeyi gördürmek için rahmet tarafından verilen bir ücret-i cüz'iyedir. Mâdem hikmeten, hakikaten, izdivac nesil içindir, nev'in bekâsı içindir. Elbette, bir senede yalnız bir defa tevellüde kâbil ve ayın yalnız yarısında kâbil-i telâkkuh olan ve elli senede yeise düşen bir kadın, ekseri vakitte tâ yüz seneye kadar kabil-i telkîh bir erkeğe kâfi gelmediğinden, medeniyet pek çok fahişehâneleri kabul etmeye mecburdur.

♦ **Üçüncü Esâs:** Muhakemesiz medeniyet; Kur'ân, kadına sülüs verdiği için,¹ âyeti tenkid eder. Hâlbuki hayat-ı içtimaiyede ekser ahkâm, ekseriyet itibarıyla olduğundan; ekseriyet itibarıyla bir kadın, kendini himâye edecek birisini bulur. Erkek ise, ona yük olacak ve nafakasını ona bırakacak birisiyle teşrik-i mesâî etmeye mecbur olur. İşte bu surette bir kadın, pederinden yarısını alsa, kocası noksanîyetini temin eder. Erkek, pederinden iki parça alsa, bir parçasını tezevvüc ettiği kadının idaresine verecek.. kız kardeşine müsavi gelir. İşte adâlet-i Kur'âniye böyle iktiza eder, böyle hükmetmiştir.²(Hâşiye)

♦ **Dördüncü Esâs:** Sanem-perestliği şiddetle Kur'ân men ettiği gibi, sanem-perestliğin bir nevi taklidi olan suret-perestliği de men eder. Medeniyet ise, suretleri kendi mehâsininden sayıp Kur'ân'a muâraza etmek istemiş. Hâlbuki gölgeli-gölgesiz suretler, ya bir zulm-ü mütehaccir veya bir riyâ-yı mütecessid veya bir heves-i mütecessimdir ki; beşeri, zulme ve riyâyâ ve hevâyâ, hevesi kamçılayıp teşvik eder. Hem Kur'ân, merhameten, kadınların hürmetini muhafaza için, hayâ perdesini takmasını emreder.³ Tâ hevesât-ı rezilenin ayağı altında o şefkat madenleri zillet çekmesinler. Âlet-i hevesât, ehemmiyetsiz bir metâ hükmüne geçmesinler.⁴(Hâşiye) Medeniyet ise, kadınları yuvalarından

¹ Bkz.: "Erkeğin hakkı, kadının hissesinin iki mislidir." (Nisâ sûresi, 4/11).

² (Hâşiye) Mahkemeye karşı ve mahkemeyi susturan lâyiha-yı temyizın müdafaatından bir parçadır. Bu makama hâşiye olmuş:

"...Ben de adliyenin mahkemesine derim ki: Bin üç yüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyon insanların hayat-ı içtimaiyesinde en kudsi ve hakikatli bir düstur-u ilâhiyi, üç yüz elli bin tefsirin tasdiklerine ve ittifaklarına istinâden ve bin üç yüz elli sene zarfında geçmiş ecdadımızın itikadlarına iktidâen tefsir eden bir adamı mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rûy-u zeminde adâlet varsa, o kararı red ve bu hükmü nakzedecektir."

³ Bkz.: Nûr sûresi, 24/31; Ahzâb sûresi, 33/59.

⁴ (Hâşiye) Tesettür-ü nisvan hakkında Otuz Birinci Mektub'un Yirmi Dördüncü Lem'ası, gayet kat'i bir surette isbat etmiştir ki: "Tesettür, kadınlar için fîtrîdir. Ref-i tesettür, fîtrata münafîdir."

çıkarp, perdelerini yırtıp, beşeri de baştan çıkarmıştır. Hâlbuki aile hayatı, kadın-erkek mabeyninde müteakıl hürmet ve muhabbetle devam eder. Hâlbuki açık-saçıklık, samimî hürmet ve muhabbeti izale edip ailevî hayatı zehirlemiştir. Hususan suret-perestlik; ahlâkı, fenâ hâlde sarstığı ve sukut-u ruha sebebiyet verdiği şununla anlaşılır: Nasıl ki, merhume ve rahmete muhtaç bir güzel kadın cenazesine nazar-ı şehvet ve hevesle bakmak, ne kadar ahlâkı tahrip eder. Öyle de, ölmüş kadınların suretlerine veyahut sağ kadınların küçük cenazeleri hükmünde olan suretlerine heves-perverâne bakmak, derinden derine hissiyât-ı ulviye-i insaniyeyi sarsar, tahrip eder.

İşte şu üç misal gibi binler mesâil-i Kur'âniye'nin her birisi, saadet-i beşeriyeyi dünyada temine hizmet etmekle beraber hayat-ı ebediyesine de hizmet eder. Sair meseleleri mezkûr meselelere kıyas edebilirsiniz.

Nasıl medeniyet-i hâzıra, Kur'ân'ın hayat-ı içtimaiye-i beşere ait olan düsturlarına karşı mağlub olup Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsine karşı hakikat noktasında iflas eder. Öyle de, medeniyetin ruhu olan felsefe-i Avrupa ve hikmet-i beşeriyeyi, hikmet-i Kur'ân'la yirmi beş adet Sözl'erde, mizanlarla iki hikmetin muvâzenesinde; hikmet-i felsefiye, âcize ve hikmet-i Kur'âniye'nin, mucize olduğu kat'iyetle isbat edilmiştir. Nasıl ki On İkinci ve On Üçüncü Sözl'erde, hikmet-i felsefiyenin aczi ve iflası; ve hikmet-i Kur'âniye'nin i'câzı ve gınası isbat edilmiştir, müracaat edebilirsiniz.

Hem nasıl medeniyet-i hâzıra, hikmet-i Kur'ân'ın ilmî ve amelî i'câzına karşı mağlub oluyor. Öyle de medeniyetin edebiyat ve belâgatı da, Kur'ân'ın edeb ve belâgatına karşı nisbeti; öksüz bir yetimin muzlim bir hüzn ile ümitsiz ağlayışı, hem süflî bir vaziyette sarhoş bir ayyaşın velvele-i gınâsının (şarkı demektir) nisbeti ile.. ulvî bir âşkın muvakkat bir iftiraktan müştâkâne, ümid-kârâne bir hüzn ile gınâsı (şarkısı); hem zafer veya harbe ve ulvî fedâkârlıklara sevk etmek için teşvikkârâne kasâid-i vataniyeye nisbeti gibidir. Çünkü edeb ve belâgat, tesir-i üslûp itibarıyla ya hüzn verir, ya neşe verir.

Hüzn ise, iki kısımdır: Ya fakdû'l-ahbaptan gelir, yani ahbapsızlıktan, sahipsizlikten gelen karanlıklı bir hüznüdür ki; dalâlet-âlûd, tabiat-perest, gaflet-pişe olan medeniyetin edebiyatının verdiği hüznüdür. İkinci hüzn, firaku'l-ahbaptan gelir, yani ahbab var, firakında müştâkâne bir hüzn verir. İşte şu hüzn; hidâyet-edâ, nur-eşan Kur'ân'ın verdiği hüznüdür.

Amma neşe ise, o da iki kısımdır: Birisi; nefsi, hevesâtına teşvik eder. O da tiyatrocı, sinemacı, romancı medeniyetin edebiyatının şe'nidir. İkinci neşe;

nefsi susturup ruhu, kalbi, aklı, sırrı maâliyâta, vatan-ı aslîlerine, makarr-ı ebedîlerine, ahbab-ı uhrevîlerine yetişmek için latîf ve edepli mâsumâne bir teşviktir ki, o da cennet ve saadet-i ebediyeye ve rû'yet-i cemâlullaha beşeri sevk eden ve şevke getiren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın verdiği neşedir. İşte:

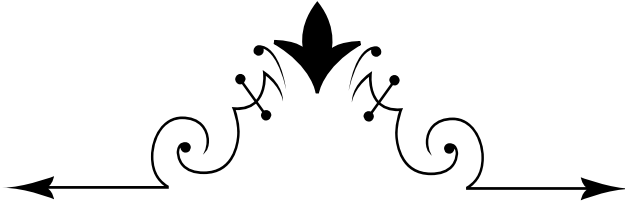
قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنَّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ
وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا¹

ifade ettiği azîm mânâ ve büyük hakikat, kâsıru'l-fehm olanlarca ve dikkatsizlikle mübalağalı bir belâgat için muhal bir suret zannediliyor. Hâşâ! Mübalağa değil, muhal bir suret değil, ayn-ı hakikat bir belâgat ve mümkün ve vâki surettedir.

O suretin bir vechi şudur ki: Yani, Kur'ân'dan tereşşuh etmeyen ve Kur'ân'ın malı olmayan ins ve cinnin bütün güzel sözleri toplansa, Kur'ân'ı tanzir edemez, demektir. Hem edememiş ki, gösterilmiyor.

İkinci vecih şudur ki: Cin ve insin hatta şeytanların netice-i efkârları ve muhassala-yı mesâîleri olan medeniyet ve hikmet-i felsefe ve edebiyat-ı ecnebiye, Kur'ân'ın ahkâm ve hikmet ve belâgatına karşı âciz derekesindedirler, demektir. Nasıl da numûnesini gösterdik.

.....

¹ “De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'ân'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile, yine de onun gibi bir kitap meydana getiremezler.” (İsrâ sûresi, 17/88).

On Birinci Sûa

.....

(Meyve Risalesi'nden Emirdağ Çiçeği)

Onuncu Meseleye Bir Hâtîme Olarak İki Hâşiye

Birincisi

Bundan on iki sene evvel^{1(Hâşiye)} işittim ki; en dehşetli ve muannid bir zındık, Kur'ân'a karşı sû-i kasdını tercümesiyle yapmaya başlamış ve demiş ki: "Kur'ân tercüme edilsin, ta ne mal olduğu bilinsin." Yani, 'lüzumsuz tekrarâtı herkes görsün ve tercümesi onun yerinde okunsun' diye dehşetli bir plân çevirmiş.

Fakat Risale-i Nur'un cerhedilmez hüccetleri kat'î isbat etmiş ki, Kur'ân'ın hakikî tercümesi kabil değil.. ve lisân-ı nahuî olan lisân-ı Arabî yerinde Kur'ân'ın meziyetlerini ve nüktelerini başka lisan muhafaza edemez.. ve her bir harfi, on adetten bine kadar sevap veren kelimât-ı Kur'-âniye'nin mucizâne ve cemiyetli tabirlerinin yerini, beşerin âdi ve cüz'î tercümeleri tutamaz.. onun yerinde câmillerde okunmaz diye Risale-i Nur, her tarafta intişarıyla o dehşetli plânı akîm bıraktı.

Fakat o zındıktan ders alan münafıklar, yine şeytan hesabına Kur'ân güneşini üflemele söndürmeye ahmak çocuklar gibi ahmakâne ve divânece-sine çalışmaları sebebiyle bana gayet sıkı ve sıkıcı ve sıkıntılı bir hâlette bu Onuncu Mesele yazdırıldı, tahmin ediyorum. Başkalar ile görüşemediğim için hakikat-i hâli bilmiyorum.

1 (Hâşiye) Bu risalenin telifinden.

İkinci Hâşiye

Denizli hapsinden tahliyemizden sonra meşhur Şehir Otelî'nin yüksek katında oturmuştum. Karşımda güzel bahçelerde kesretli kavak ağaçları birer halka-yı zikir tarzında gayet latîf, tatlı bir surette hem kendileri, hem dalları, hem yaprakları, havanın dokunmasıyla cezbedârâne ve cazibekârâne hareketle raksları, kardeşlerimin mufâratlarından ve yalnız kaldığımdan hüznü ve gamlı kalbime ilişti. Birden güz ve kış mevsimi hatıra geldi ve bana bir gaflet bastı. Ben, o kemâl-i neşe ile cilvelenen o nâzenin kavaklara ve zîhayatlara o kadar acıdım ki gözlerim yaş ile doldu. Kâinatın süslü perdesi altındaki ademleri, firakları ihtar ve ihsasıyla kâinat dolusu firakların, zevallerin hüznüleri başıma toplandı. Birden hakikat-i Muhammediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) getirdiği nur, imdada yetişti. O hadsiz hüznüleri ve gamları, sürurlara çevirdi. Hatta o nurun, herkes ve her ehl-i iman gibi benim hakkımda milyon feyzinden yalnız o vakitte, o vaziyete temas eden imdat ve tesellisi için Zât-ı Muhammediye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) karşı ebediyen minnettar oldum. Şöyle ki:

Ol nazar-ı gaflet, o mübarek nâzeninleri vazifesiz, neticesiz, bir mevsimde görünüp hareketleri neşeden değil; belki, güya ademden ve firaktan titreyerek hiçliğe düştüklerini göstermekle herkes gibi bendeki aşk-ı bekâ ve hubb-u mehâsin ve şefkat-i cinsiye ve hayatiyeye medar olan damarlarıma o derece dokundu ki; böyle dünyayı bir mânevî cehenneme ve akıllı bir tâzip âletine çevirdiği sırada, Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ın beşere hediye getirdiği nur, perdeyi kaldırdı.. idam, adem, hiçlik, vazifesizlik, abes, firak yerlerinde o kavakların her birinin yaprakları adedince hikmetleri ve manaları ve –Risale-i Nur'da isbat edildiği gibi– üç kısma ayrılan neticeleri ve vazifeleri var, diye gösterdi.

Birinci kısım, Sâni-i Zülcelâl'in esmâsına bakar. Meselâ, nasıl bir usta harika bir makineyi yapsa herkes, o zâta “Mâşâallah, bârekâllah!” deyip alkışlar. Öyle de o makine dahi, ondan maksut neticeleri tam tamına göstermesiyle, lisân-ı hâliyle ustasını tebrik eder, alkışlar. Her zîhayat ve her şey böyle bir makinedir, ustasını tebriklerle alkışlar.

İkinci kısım hikmetleri ise, zîhayatın ve zîşuûrun nazarlarına bakar. Onlara şirin bir mütalâagâh, birer kitab-ı mârifet olur. Manalarını zîşuûrun zihinlerinde ve suretlerini kuvve-i hâfızalarında ve elvâh-ı misâliyede ve âlem-i gaybın defterlerinde daire-i vücûdda bırakıp sonra âlem-i şehadetı terk eder,

âlem-i gayba çekilir. Demek surî bir vücûdu bırakır, mânevî ve gaybî ve ilmî çok vücûdları kazanır.

Evet, madem Allah var ve ilmi, ihata eder; elbette adem, idam, hiçlik, mahv, fena hakikat noktasında ehl-i imanin dünyasında yoktur ve kâfirlerin dünyaları ademle, firakla, hiçlikle, fânîlikle doludur.

İşte bu hakikati, umumun lisanında gezen bu gelen darb-ı mesel ders verip, der: “Kimin için Allah var, ona her şey var ve kimin için yoksa her şey ona yoktur, hiçtir.”¹

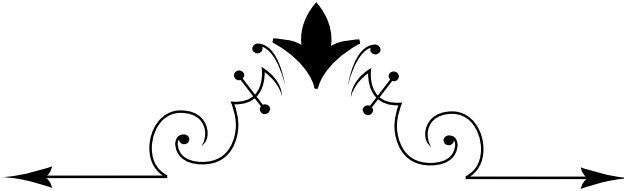
Elhâsıl: Nasıl ki iman, ölüm vaktinde insanı idam-ı ebedîden kurtarıyor; öyle de herkesin hususî dünyasını dahi idamdan ve hiçlik karanlıklarından kurtarıyor. Ve küfür ise hususan küfr-ü mutlak olsa hem o insanı, hem hususî dünyasını ölümle idam edip mânevî cehennem zulmetlerine atar. Hayatının lezzetlerini acı zehirlere çevirir. Hayat-ı dünyeviyeyi âhiretine tercih edenlerin kulakları çınlasın. Gelsinler, buna ya bir çare bulsunlar veya imana girsinler. Bu dehşetli hasârâtan kurtulsunlar!..

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²

Duanıza çok muhtaç ve size çok müştak kardeşiniz

Said Nursî

.....

¹ Bkz.: Ebu'l-Abbas el-Mukri', *Nefhu't-tayyib* 4/504.

² “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi Altıncı Söz

.....

Üçüncü Mebhas

.....

Eğer desen: “Kader bizi böyle bağlamış, hürriyetimizi selbetmiştir. İnbişat ve cevelâna müştak olan kalb ve ruh için kadere iman bir ağırlık, bir sıkıntı vermiyor mu?”

Elcevap: Kat’â ve aslâ!.. Sıkıntı vermediği gibi, nihayetsiz bir hiffet, bir rahatlık ve ravh u reyhanı veren ve emn ü emanı temin eden bir sürûr, bir nur veriyor. Çünkü insan kadere iman etmezse, küçük bir dairede cüz’î bir serbestiyet, muvakkat bir hürriyet içinde, dünya kadar ağır bir yükü, bîcâre ruhun omuzunda taşımaya mecburdur. Çünkü insan bütün kâinatla alâkardır. Nihayetsiz makâsıd ve metâlibi var. Kudreti, irâdesi, hürriyeti milyondan birisine kâfi gelmediği için, çektiği mânevî sıkıntı ağırlığı, ne kadar müthiş ve muvahhiş olduğu anlaşılır. İşte kadere iman, bütün o ağırlığı kaderin sefinesine atar, kemâl-i rahat ile ruh ve kalbin kemâl-i hürriyetiyle kemâlâtında serbest cevelânına meydan veriyor. Yalnız nefs-i emmârenin cüz’î hürriyetini selbeder ve firavuniyetini ve rubûbiyetini ve keyfemâyeşâ hareketini kırar. Kadere iman o kadar lezzetli, saadetlidir ki, târif edilmez. Yalnız şu temsil ile o lezzete ve o saadete bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

İki adam, bir padişahın payitahtına giderler. O padişahın mahall-i garâib olan has sarayına girerler. Biri, padişahı bilmez; o yerde gâsibâne, sârıkane tavattun etmek ister. Fakat o bahçe, o sarayın iktiza ettikleri idare ve tedbir ve vâridât ve makinelerini işletirmek ve garib hayvanâtın erzakını vermek gibi zahmetli külfetleri görür, mütemadiyen ızdırab çeker. O cennet gibi bahçe, başına bir cehennem gibi oluyor. Her şeye acıyor, idare edemiyor. Teessüfle vaktini geçirir. Sonra da o hırsız edepsiz adam, te’dib suretiyle hapse atılır.

İkinci adam, padişahı tanır, padişaha kendini misafir bilir. Bütün o bahçede, o sarayda olan işler, bir nizam-ı kanunla cereyan ettiğini, her şey bir programla kemâl-i sühuletle işlediğini itikad eder. Zahmet ve külfetleri, padişahın kanununa bırakıp, kemâl-i safa ile o cennet-misal bahçenin bütün lezzetlerinden istifade edip, padişahın merhametine ve idare kanunlarının güzelliğine istinaden her şeyi hoş görür, kemâl-i lezzet ve saadetle hayatını geçirir. İşte, ¹مَنْ أَمِنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدْرِ¹ sırrını anla.

Dördüncü Mebhas

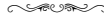
Eğer desen: “Birinci Mebhas’ta isbat ettin ki, kaderin her şeyi güzeldir, hayırdır. Ondan gelen şer de hayırdır, çirkinlik de güzeldir. Hâlbuki şu dâr-ı dünyadaki musibetler, beliyeler, o hükmü cerh ediyor?”

Elcevap: Ey şiddet-i şefkatten şedid bir elemi hisseden nefsim ve arkadaşım! Vücûd, hayr-ı mahz; adem, şerr-i mahz olduğuna bütün mehâsin ve kemâlâtın vücûda rücûu ve bütün maâsi ve mesâib ve nekâisin esâsı adem olduğu delildir. Mâdem adem, şerr-i mahzdır; ademe müncer olan veya ademi işmam eden hâlât dahi şerri tazammun eder. Onun için, vücûdun en parlak nuru olan hayat, ahvâl-i muhtelifi içinde yuvarlanıp kuvvet buluyor. Mütebâyin vaziyetlere girip tasaffi ediyor ve müteaddit keyfiyâtı alıp, matlub semerâtı veriyor ve müteaddit tavırlara girip, Vâhib-i hayatın nukuş-u esmâsını güzelce gösterir. İşte şu hakikattendir ki, zîhayatlara âlâm ve mesâib ve meşakkat ve beliyât suretinde bazı hâlât ârız olur ki; o hâlât ile hayatlarına envâr-ı vücûd teceddüd edip, zulûmât-ı adem tebâud ederek hayatları tasaffi ediyor. Zira tevakkuf, sükûnet, sükût, atâlet, istirahat, yeknesaklık keyfiyâtta ve ahvâlde birer ademdir. Hatta en büyük bir lezzet, yeknesaklık içinde hiçe iner.

Elhâsıl: Mâdem hayat, esmâ-yı hüsnânın nukuşunu gösterir. Hayatın başına gelen her şey hasendir. Meselâ gâyet zengin, nihayet derecede sanatkâr ve çok sanatlarda mâhir bir zât; âsâr-ı sanatını, hem kıymettar servetini göstermek için âdi bir miskin adamı, modellik vazifesini gördürmek için, bir ücrete mukabil bir saatte murassâ, musannâ yaptığı gömleği giydirir, onun üstünde işler ve vaziyetler verir, tebdil eder. Hem her nevi sanatını göstermek için keser, değiştirir, uzaltır, kısaltır. Acaba şu ücretli miskin adam o zâta dese:

¹ “Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur.” Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü’s-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu’l-kadîr* 3/187.

“Bana zahmet veriyorsun. Eğilip kalkmakla vaziyet veriyorsun, beni güzel-
leştiren bu gömleği kesip kısaltmakla güzelliğimi bozuyorsun” demeğe hak
kazanabilir mi? “Merhametsizlik, insafsızlık ettin” diyebilir mi? İşte onun gibi
Sâni-i Zülcelâl, Fâtır-ı Bîmisal; zihayata göz, kulak, akıl, kalb gibi havâs ve
letâif ile murassâ olarak giydirdiği vücûd gömleğini esmâ-yı hüsnânın nakış-
larını göstermek için çok hâlât içinde çevirir, çok vaziyetlerde değiştirir. Elem-
ler, musibetler nev’inde olan keyfiyât; bazı esmâsının ahkâmını göstermek
için lemeât-ı hikmet içinde bazı şuaât-ı rahmet ve o şuaât-ı rahmet içinde latîf
güzellikler vardır.

Hâtîme

Eski Said’in serkeş, müftehir, mağrur, ucublu, riyâkâr nefsinin susturan,
teslime mecbur eden beş fıkradır.

Birinci Fıkra: Mâdem eşya var ve sanatlıdır. Elbette bir ustaları var.
Yirmi İkinci Söz’de gâyet kat’î isbat edildiği gibi; eğer her şey birinin ol-
mazsa, o vakit her bir şey, bütün eşya kadar müşkül ve ağır olur. Eğer
her şey birinin olsa, o zaman bütün eşya, bir şey kadar âsân ve kolay
olur. Mâdem zemin ve âsumânı birisi yapmış, yaratmış. Elbette o pek hik-
metli ve çok sanatkâr Zât, zemin ve âsumânın meyveleri ve neticeleri ve
gayeleri olan zihayatları başkalarına bırakıp işi bozmayacak. Başka ellere
teslim edip bütün hikmetli işlerini abes etmeyecek, hiçe indirmeyecek,
şükür ve ibadetlerini başkasına vermeyecektir.

İkinci Fıkra: Sen ey mağrur nefsim! Üzüm ağacına benzersin. Fahir-
lenme! Salkımları o ağaç kendi takmamış, başkası onları ona takmış.

Üçüncü Fıkra: Sen ey riyâkâr nefsim! “Dine hizmet ettim.” diye gu-
rurlanma. ¹ إِنَّ اللَّهَ لَيُؤَيِّدُ هَذَا الدِّينَ بِالزَّجْلِ الْفَاجِرِ; müzekkâ olmadığın
için, belki sen kendini o racül-ü fâcir bilmelisin. Hizmetini, ubûdiyetini;
geçen nimetlerin şükürü ve vazife-i fıtrat ve farîza-yı hilkat ve netice-i sa-
nat bil, ucub ve riyâdan kurtul!.

Dördüncü Fıkra: Hakikat ilmini, hakiki hikmeti istersen; Cenâb-ı
Hakk’ın marifetini kazan. Çünkü; bütün hakâik-i mevcudât, İsm-i Hakk’ın

¹ “Muhakkak ki Allah bu dini, günahkâr biriyle de güçlendirir.” (Buhârî, cihâd 182).

şuââtı ve esmâsının tezahüratı ve sıfâtının tecelliyâtıdır. Maddî ve mânevî, cevherî, arazî her bir şeyin, her bir insanın hakikati, birer ismin nuruna dayanır ve hakikatine istinad eder. Yoksa hakikatsiz, ehemmiyetsiz bir surettir. Yirminci Söz'ün âhîrinde, şu sırra dair bir nebze bahsi geçmiştir.

Ey nefis! Eğer şu dünya hayatına müştaksan, mevtten kaçarsan katiyen bil ki; hayat zannettiğin hâlât, yalnız bulunduğun dakikadır. O dakikadan evvel bütün zamanın ve o zaman içindeki eşya-yı dünyeviye, o dakikada meyyittir, ölmüştür. O dakikadan sonra bütün zamanın ve onun mazrûfu, o dakikada ademdir, hiçtir. Demek, güvendiğin hayat-ı maddiye, yalnız bir dakikadır. Hatta bir kısım ehl-i tedkik, "Bir âşiredir belki bir ân-ı seyyâledir." demişler. İşte şu sırdandır ki; bazı ehl-i velâyet, dünyanın dünya cihetiyle ademine hükmetmişler.

Mâdem böyledir, hayat-ı maddiye-i nefsiyeyi bırak. Kalb ve ruh ve sırrın derece-i hayatlarına çık, bak; ne kadar geniş bir daire-i hayatları var. Senin için meyyit olan mâzi, müstakbel; onlar için hayydır, hayattar ve mevcuttur.

Ey nefsim!.. Mâdem öyledir, sen dahi kalbim gibi ağla ve bağır ve de ki:

Fâniyim, fâni olanı istemem!

Âcizim, âciz olanı istemem!

Ruhumu Rahmân'a teslim eyledim, gayr istemem!

İsterim, fakat bir yâr-ı bâki isterim.

Zerreğim, fakat bir Şems-i Sermed isterim.

Hiç-ender-hiçim, fakat bu mevcudâtı birden isterim!

.....

Tılsım-ı Kâinatı Keşfeden,
Kur'ân-ı Hakîm'in Mühim Bir Tılsımını Halleden

Künûzu SÖZ

Birinci Maksad

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا
وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا¹

Şu âyetin büyük hazinesinden tek bir cevherine işaret edeceğiz.

Şöyle ki:

Gök, zemin, dağ tahammülünden çekindiği ve korktuğu emanetin müteaddit vücuhundan bir ferdi, bir vechi, “ene”dir. Evet “ene”, zaman-ı Âdem’den şimdiye kadar âlem-i insaniyetin etrafına dal budak salan nurânî bir şecere-i tûbâ ile, müthiş bir şecere-i zakkumun çekirdeğidir. Şu azîm hakikate girişmeden evvel, o hakikatin fehmini teshil edecek bir *mukaddime* beyân ederiz. Şöyle ki:

Ene, künûz-u mahfiye olan esmâ-yı ilâhiyenin anahtarı olduğu gibi, kâinatın tılsım-ı muğlakının dahi anahtarı olarak bir muamma-yı müşkül-küşâdır, bir tılsım-ı hayretfezâdır. O ene, mahiyetinin bilinmesiyle o garib muamma, o acib tılsım olan ene, açılır ve kâinat tılsımını ve âlem-i vücûbun künûzunu dahi açar. Şu meseleye dair “Şemme” isminde bir risâle-i Arabiyemde şöyle bahsetmişiz ki, âlemin miftahı insanın elindedir ve nefsine takılmıştır. Kâinat

¹ “Biz emaneti göklere, yere, dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten kaçındılar, zira sorumluluktan korktular, ama onu insan yükledi. İnsan bu emanetin hakkını gözetmediğinden cidden çok zâlim, çok cahil bulunuyor.” (Ahzâb sûresi, 33/72).

kapıları zâhiren açık görünürken, hakikaten kapalıdır. Cenâb-ı Hak, emanet cihetiyle insana ene nâmında öyle bir miftah vermiş ki; âlemin bütün kapılarını açar ve öyle tılsımlı bir enaniyet vermiş ki; Hallâk-ı kâinatın künûz-u mahfiyesini onun ile keşfeder.

Fakat ene, kendisi de gayet muğlâk bir muamma ve açılması müşkül bir tılsımdır. Eğer onun hakiki mahiyeti ve sırr-ı hilkatı bilinse, kendisi açıldığı gibi kâinat dahi açılır. Şöyle ki:

Sâni-i Hakîm, insanın eline emanet olarak, rubûbiyetinin, sîfât ve şuûnâtının hakikatlerini gösterecek, tanıttırarak, işârât ve numûneleri câmi bir ene vermiştir. Tâ ki o ene, bir vâhid-i kıyâsî olup, evsâf-ı rubûbiyet ve şuûnât-ı ulûhiyet bilinsin. Fakat vâhid-i kıyâsî, bir mevcud-u hakiki olmak lâzım değil. Belki hendesedeki farazî hatlar gibi, farz ve tevehhümle bir vâhid-i kıyâsî teşkil edilebilir. İlim ve tahakkukla hakiki vücûdu lâzım değildir.

Suâl: Niçin Cenâb-ı Hakk'ın sîfât ve esmâsının marifeti, “enaniyet”e bağlıdır?

İclevap: Çünkü mutlak ve muhîr bir şeyin hududu ve nihayeti olmadığı için, ona bir şekil verilmez ve üstüne bir suret ve bir taayyün vermek için hükmedilmez, mahiyeti ne olduğu anlaşılmaz. Meselâ zulmetsiz daimî bir ziyâ, bilinmez ve hissedilmez. Ne vakit hakiki veya vehmî bir karanlık ile bir hat çekilse, o vakit bilinir. İşte Cenâb-ı Hakk'ın ilim ve kudret, Hakîm ve Rahîm gibi sîfât ve esmâsı; muhîr, hududsuz, şeriksiz olduğu için onlara hükmedilmez ve ne oldukları bilinmez ve hiss olunmaz. Öyle ise hakiki nihayet ve hadleri olmadığından, farazî ve vehmî bir haddi çizmek lâzım geliyor. Onu da “enaniyet” yapar. Kendinde bir rubûbiyet-i mevhum, bir mâlikiyet, bir kudret, bir ilim tasavvur eder, bir had çizer. Onun ile muhîr sıfatlara bir hadd-i mevhum vaz'eder. “Buraya kadar benim, ondan sonra O'nundur” diye bir taksimat yapar. Kendindeki ölçücükler ile, onların mahiyetini yavaş yavaş anlar.

Meselâ daire-i mülkünde mevhum rubûbiyetiyle, daire-i mümkünâtta Hâlık'ının rubûbiyetini anlar ve zâhir mâlikiyetiyle, Hâlık'ının hakiki mâlikiyetini fehmeder ve “Bu hâneye mâlik olduğum gibi, Hâlık da şu kâinatın mâlikidir.” der ve cüz'î ilmiyle O'nun ilmini fehmeder ve kisbî sanatçıyla o Sâni-i Zülcelâl'in ibda-yı sanatını anlar. Meselâ, “Ben şu evi nasıl yaptım ve tanzim ettim. Öyle de şu dünya hânesini birisi yapmış ve tanzim etmiş.” der ve hâkezâ... Bütün sîfât ve şuûnât-ı ilâhiyeyi bir derece bildirecek, gösterecek binler esrârlı ahvâl ve sîfât ve hissiyât, “ene”de münderiçtir.

Demek ene, ayna-misâl ve vâhid-i kıyâsî ve âlet-i inkişâf ve mana-yı harfî gibi; mânâsı kendinde olmayan ve başkasının mânâsını gösteren, vücûd-u insaniyetin kalın ipinden şuûrlu bir tel ve mahiyet-i beşeriyenin hullesinden ince bir ip ve şahsiyet-i âdemiyetin kitabından bir eliftir ki, o elif'in "iki yüzü" var. Biri, hayra ve vücûda bakar. O yüz ile yalnız feyze kâbildir. Vereni kabul eder, kendi îcad edemez. O yüzde fâil değil, îcaddan eli kısadır.¹

Bir yüzü de şerre bakar ve ademe gider. Şu yüzde o fâildir, fiil sahibidir.² Hem onun mahiyeti, harfiyedir; başkasının mânâsını gösterir. Rubûbiyeti hayâliyedir. Vücûdu o kadar zayıf ve incedir ki, bizzât kendinde hiçbir şeye tahammül edemez ve yüklenemez. Belki eşyanın derecat ve miktarlarını bildiren mizanü'l-hararet ve mizanü'l-hava gibi mizanlar nev'inden bir mizandır ki, Vâcibü'l-vücûd'un mutlak ve muhît ve hududsuz sıfâtını bildiren bir mizandır.

İşte, mahiyetini şu tarzda bilen ve iz'an eden ve ona göre hareket eden³ أَفْلَحَ مَنْ رَزَقَهَا⁴ beşaretinde dâhil olur. Emaneti bihakkın edâ eder ve o enenin dürbünüyle kâinat ne olduğunu ve ne vazife gördüğünü görür ve âfâkî mâlûmat nefse geldiği vakit, enede bir musaddık görür. O ulûm, nur ve hikmet olarak kalır. Zulmet ve abesiyete inkılâb etmez. Vaktâki ene, vazifesini şu suretle îfa etti.. vâhid-i kıyâsî olan mevhum rubûbiyetini ve farazî mâlikiyetini terk eder.

لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ⁵ ، وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ⁶

der, hakiki ubûdiyetini takınır, "makam-ı ahsen-i takvim"e çıkar.⁶

Eğer o ene, hikmet-i hilkatini unutup, vazife-i fitriyesini terk ederek kendine mana-yı ismîyle baksa, kendini mâlik itikad etse; o vakit emanete hiyânet eder; دَسَّيَهَا⁷ وَفَدَّ حَابَ مِنْ دَسَّيَهَا altında dâhil olur. İşte, bütün şirkleri ve şerleri ve dalâletleri tevliid eden enaniyetin şu cihetindendir ki; semâvât ve arz ve cibâl tedehhüş etmişler, farazî bir şirkten korkmuşlar. Evet ene; ince bir elif, bir tel,

¹ Bkz.: Nisâ sûresi, 4/78.

² Bkz.: Nisâ sûresi, 4/79; Yûsuf sûresi, 12/53.

³ "Nefsini maddî ve manevî kirlerden arındıran, felâha erer." (Şems sûresi, 91/9)

⁴ "(Varlıklar üzerinde) mutlak mülkiyet ve hakimiyet O'nundur, bütün hamd de O'na mahsustur." (Teğâbün sûresi, 64/1; Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84)

⁵ "Hüküm yetkisi O'nundur. Sonunda varacağınız yer de O'nun huzurudur." (Kasas sûresi, 28/70).

⁶ Bkz.: Tîn sûresi, 95/4.

⁷ "Onu günahlarla örten ise ziyana uğrar." (Şems sûresi, 91/10)

farazî bir hat iken, mahiyeti bilinmezse tesettür toprağı altında neşv ü nema bulur, gittikçe kalınlaşır. Vücûd-u insanın her tarafına yayılır. Koca bir ejderha gibi vücûd-u insanı bel' eder. Bütün o insan, bütün letâifiyle âdetâ ene olur.¹ Sonra nev'in enaniyeti de bir asabiyet-i nev'îye ve milliye cihetiyle o enaniyete kuvvet verip; o ene, o enaniyet-i nev'îyeye istinad ederek şeytan gibi, Sâni-i Zülcelâl'in evâmirine karşı mübâreze eder.² Sonra kıyas-ı binnefs suretiyle herkesi, hatta her şeyi kendine kıyas edip, Cenâb-ı Hakk'ın mülkünü onlara ve esbaba taksim eder. Gayet azîm bir şirke düşer.³ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ meâlini gösterir. Evet, nasıl mîrî malından kırk parayı çalan bir adam, bütün hâzır arkadaşlarına birer dirhem almasını kabul ile hazmedebilir. Öyle de; “Kendime mâlikim.” diyen adam, “Her şey kendine mâliktir.” demeye ve îtikad etmeye mecburdur.

İşte ene, şu hâinâne vaziyetinde iken cehl-i mutlaktır. Binler fûnunu bilse de, cehl-i mürekkeble bir echeldir. Çünkü duyguları, efkârları kâinatın envâr-ı marifetini getirdiği vakit, nefsinde onu tasdik edecek, ışıklandıracak ve idame edecek bir madde bulmadığı için sönerler. Gelen her şey, nefsindeki renkler ile boyalanır. Mahz-ı hikmet gelse, nefsinde abesiyet-i mutlaka suretini alır. Çünkü şu hâldeki enenin rengi, şirk ve ta'tildir; Allah'ı inkârdır. Bütün kâinat, parlak âyetlerle dolsa; o ene'deki karanlıklı bir nokta, onları nazarda söndürür, göstermez.⁴ On Birinci Söz'de mahiyet-i insaniyenin ve mahiyet-i insaniyedeki enaniyetin, –mana-yı harfî cihetiyle– ne kadar hassas bir mizân ve doğru bir mikyas ve muhît bir fihriste ve mükemmel bir harita ve câmi bir ayna ve kâinata güzel bir takvim, bir rûznâme olduğu gayet kat'î bir surette tafsil edilmiştir. Ona müracaat edilsin. O Söz'deki tafsilâta iktifâen kısa keserek mukaddimeye nihayet verdik. Eğer mukaddimeyi anladınsa gel, hakikate giriyoruz.

İşte bak, âlem-i insaniyette zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar iki cereyan-ı azîm, iki silsile-i efkâr, her tarafta ve her tabaka-yı insaniyede dal budak salmış iki şecere-i azîme hükmünde –biri, silsile-i nübüvvet ve diyanet; diğeri, silsile-i felsefe ve hikmet– gelmiş, gidiyor. Her ne vakit o iki silsile imtizaç ve

¹ Bkz.: “(Firavun), adamlarını topladı ve onlara: “Sizin en yüce rabbiniz benim!” dedi.” (Nâziât sûresi, 79/23-24).

² Bkz.: A'râf sûresi, 7/12; Hicr sûresi, 15/32-33; Sâd sûresi, 38/75-76.

³ “Doğrusu şirk, pek büyük bir zulümdür.” (Lokman sûresi, 31/13).

⁴ Bkz.: Âraf sûresi, 7/146; Yûnus sûresi, 10/101; Yûsuf sûresi, 12/105; Nahl sûresi, 16/83; Neml sûresi, 27/4.

ittihad etmiş ise; yani silsile-i felsefe, silsile-i diyanete dehâlet edip itâat ederek hizmet etmiş ise; âlem-i insaniyet parlak bir surette bir saadet, bir hayat-ı içtimâiye geçirmiştir. Ne vakit ayrı gitmişler ise; bütün hayır ve nur, silsile-i nübüvvet ve diyanet etrafına toplanmış.. ve şerler ve dalâletler, felsefe silsilesinin etrafına cemolmuştur. Şimdi şu iki silsilenin menşelerini, esaslarını bulmalıyız.

İşte diyanet silsilesine itâat etmeyen silsile-i felsefe ki, bir şecere-i zakkum suretini alıp, şirk ve dalâlet zulümâtını etrafına dağıtır. Hatta kuvve-i akliye dalında; dehiyyûn, maddiyyûn, tabiyyûn meyvelerini, beşer aklının eline vermiş.. ve kuvve-i gadabiye dalında; Nemrudları, Firavunları, Şeddadları ¹(Hâşiye) beşerin başına atmış.. ve kuvve-i şeheviye-i behîmiye dalında; âlihele-ri, sanemleri ve ulûhiyet dâva edenleri semere vermiş, yetiştirmiş. O şecere-i zakkumun menşei ile silsile-i nübüvvetin –ki bir şecere-i tûbâ-yı ubûdiyet hük-münde bulunan o silsilenin– küre-i zeminin bağında mübarek dalları, kuvve-i akliye dalında enbiyâ ve mürselîn ve evliya ve siddikîn meyvelerini yetiştirdiği gibi.. kuvve-i dâfia dalında; âdil hâkimleri, melek gibi melikler meyvesini veren.. ve kuvve-i câzibe dalında hüsn-ü sîret ve ismetli cemâl-i suret ve sehâvet ve keremnâmdarlar meyvesini yetiştiren.. ve beşer, nasıl şu kâinatın en mükemmel bir meyvesi olduğunu gösteren o şecerenin menşei ile beraber enenin iki cihetindedir. O iki şecereye menşe ve medâr, esaslı bir çekirdek olarak enenin iki vechini beyân edecegiz. Şöyle ki:

Enenin bir vechini nübüvvet tutmuş gidiyor, diğer vechini felsefe tutmuş geliyor.

•**Nübüvvetin vechi olan birinci vecih:** Ubûdiyet-i mahzanın menşei- dir. Yani ene, kendini abd bilir; başkasına hizmet eder, anlar. Mahiyeti, harfiyedir. Yani; başkasının mânâsını taşıyor, fehmeder. Vücûdu, tebeîdir. Yani; başka birisinin vücûdu ile kâim ve îcadiyla sabittir, îtikad eder. Mâlikiyeti, vehmiyedir. Yani; kendi mâlikinin izni ile sûrî, muvakkat bir mâlikiyeti vardır, bilir. Hakikati, zılliyedir. Yani; hak ve vâcib bir hakikatin cilvesini taşıyan mümkün ve miskin bir zıldır. Vazifesi ise; kendi Hâlık'ının sıfât ve şuûnâtına mikyas ve mîzân olarak, şuûrkârâne bir hizmettir. İşte, enbiyâ ve enbiyâ

¹ (Hâşiye) Evet Nemrudları, Firavunları yetiştiren ve dâyelik edip emziren, eski Mısır ve Babil'in ya sihir derecesine çıkmış veyahut hususî olduğu için etrafında sihir telâkki edilen eski felsefeleri olduğu gibi; âliheleri eski Yunan kafasında yerleştiren ve esnâmı tevliid eden felsefe-i tabiye bataklığıdır. Evet, tabiatın perdesi ile Allah'ın nurunu görmeyen insan, her şeye bir ulûhiyet verip kendi başına musallat eder.

silsilesindeki asfiya ve evliya, eneye şu vecihle bakmışlar, böyle görmüşler, hakikati anlamışlar. Bütün mülkü Mâlikü'l-mülk'e teslim etmişler¹ ve hükmetmişler ki; O Mâlik-i Zülcelâl'in ne mülkünde, ne rubûbiyetinde, ne ulûhiyetinde şerik ve nazîri yoktur;² muîn ve vezire muhtaç değil;³ her şeyin anahtarı O'nun elindedir;⁴ her şeye Kâdir-i Mutlak'tır;⁵ esbab, bir perde-i zâhiriye; tabiat, bir şeriat-ı fitriyesidir ve kanunlarının bir mecmuâsıdır ve kudretinin bir mistarıdır.

İşte şu parlak, nurânî, güzel yüz; hayattar ve mânidar bir çekirdek hükümüne geçmiş ki, Hâlık-i Zülcelâl bir şecere-i tûbâ-yı ubûdiyeti ondan halketmiştir ki; onun mübârek dalları, âlem-i beşeriyetin her tarafını nurânî meyvelerle tezyin etmiştir. Bütün zaman-ı mâzideki zulûmâtı dağıtıp, o uzun zaman-ı mâzi; felsefenin gördüğü gibi bir mezar-ı ekber, bir ademistan olmadığını.. belki istikbale ve saadet-i ebediyeye atlamak için, ervâh-ı âfilîne bir medâr-ı envar ve muhtelif basamaklı bir mîrâc-ı münevver ve ağır yüklerini bırakan ve serbest kalan ve dünyadan göçüp giden ruhların nurânî bir nuristanı ve bir bostanı olduğunu gösterir.

•**İkinci vecih ise**, felsefe tutmuştur. Felsefe ise, eneye mana-yı ismîyle bakmış. Yani; kendi kendine delâlet eder, der. Mânâsı kendindedir, kendi hesabına çalışır, hükmeder. Vücûdu; aslî, zâtî olduğunu telâkki eder. Yani, zâtında bizzât bir vücûdu vardır, der. Bir hakk-ı hayatı var, daire-i tasarrufunda hakiki mâliktir, zu'meder. Onu, bir hakikat-i sâbite zanneder. Vazifesini, hubb-u zâtından neşet eden bir tekemmül-ü zâtî olduğunu bilir ve hâkezâ.. çok esâsât-ı fâsideye mesleklerini bina etmişler. O esâsât, ne kadar esassız ve çürük olduğunu sair risâlelerimde ve bilhassa Sözlere'de, hususan On İkinci ve Yirmi Beşinci Sözlere'de kat'î isbat etmişiz.

Hatta silsile-i felsefenin en mükemmel fertleri ve o silsilenin dâhileri olan Eflâtun ve Aristo, İbni Sînâ ve Fârâbî gibi adamlar; “İnsaniyetin gayetü'l-gayâtı, teşebbüh-ü bi'l-Vâcib'dir.” yani “Vâcibü'l-vücûd'a benzemektir.” deyip firavunâne bir hüküm vermişler ve enaniyeti kamçılayıp, şirk derelerinde serbest koşturarak; esbap-perest, sanem-perest, tabiat-perest, nücûm-perest gibi çok envâ-i şirk tâifelerine meydan açmışlar. İnsaniyetin esasında münderiç

¹ Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/26.

² Bkz.: İsrâ sûresi, 17/111; Şûrâ sûresi, 42/11; İhlâs sûresi, 112/ 4.

³ Bkz.: İhlâs sûresi, 112/ 2.

⁴ Bkz.: En'âm sûresi, 6/59; Zümer sûresi, 39/63; Şûrâ sûresi, 42/12.

⁵ Bkz.: Bakara sûresi, 2/259; Mâide sûresi, 5/120; Teğâbün sûresi, 64/1.

olan acz ve zaaf,¹ fakr ve ihtiyaç,² naks ve kusur kapılarını kapayıp, ubûdiyetin yolunu seddetmişler. Tabiata saplanıp, şirkten tamamen çıkamayıp, şükürün geniş kapısını bulamamışlar...

Nübüvvet ise; gaye-i insaniyet ve vazife-i beşeriyet, ahlâk-ı ilâhiye ile ve secâyâ-yı hasene ile tahalluk etmekle beraber,³ aczini bilip kudret-i ilâhiyeye iltica..⁴ zaafını görüp kuvvet-i ilâhiyeye istinad.. fakrını görüp rahmet-i ilâhiyeye itimat..⁵ ihtiyacını görüp gınâ-yı ilâhiyeden istimdat..⁶ kusurunu görüp aff-ı ilâhîye istiğfar..⁷ naksını görüp kemâl-i ilâhîye tesbihhân olmaktır diye, ubûdiyetkârâne hükmetmişler.

İşte diyanete itâat etmeyen felsefenin böyle, yolu şaşırdığı içindir ki; ene, kendi dizginini eline almış, dalâletin her bir nev'ine koşmuş. İşte şu vecihteki enenin başı üstünde bir şecere-i zakkum neşv ü nemâ bulup, âlem-i insaniyetin yarısından fazlasını kaplamış.

İşte o şecerenin kuvve-i şeheviye-i behîmiye dalında; beşerin enzârına verdiği meyveler ise, esnamlar ve âlihelerdir. Çünkü felsefenin esasında, kuvvet müstahsendir. Hatta “el-Hükmü li'l-gâlib”⁸ bir düsturudur. “Galebe eden-de bir kuvvet var. Kuvvette hak vardır.” der.⁹(Hâşiye-1) Zulmü mânen alkışlamış, zâlimleri teşcî etmiştir ve cebbarları, ulûhiyet dâvasına sevk etmiştir. Hem masnûdaki güzelliği ve nakıştaki hüsnü, masnûa ve nakşa mal edip, Sâni' ve Nakkaş'ın mücerred ve mukaddes cemâlinin cilvesine nisbet etmeyerek, “Ne güzel yapılmış.” yerine “Ne güzeldir.” der, perestişe lâıyk bir sanem hükmüne getirir. Hem herkese satılan müzahraf, hodfûrûş, gösterici, riyâkâr bir hüsnü, istihsan ettiği için riyâkârları alkışlamış, sanem-misâlleri kendi âbidlerine âbide¹⁰(Hâşiye-2) yapmıştır. O şecerenin kuvve-i gadabiye dalında; bîçâre beşerin

¹ Bkz.: Nisâ sûresi, 4/28.

² Bkz.: Fâtır sûresi, 35/15.

³ Güz el ahlâk ile alâkalı olarak bkz.: Ahzâb sûresi, 33/21; Kalem sûresi, 68/4; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 2/312; İbni Abdilberr, *et-Temhid* 16/254; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 10/191.

⁴ Bkz.: Tevbe sûresi, 9/118.

⁵ Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/83.

⁶ Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/87.

⁷ Bkz.: Mü'minûn sûresi, 23/118.

⁸ “Hüküm, çoğunluğa göre verilir.” (es-Serahsî, *el-Mebsût* 5/140; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 5/208; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/303).

⁹ (Hâşiye-1) Düstur-u nübüvvet “*Kuvvet haktır, hak kuvvette değildir.*” der, zulmü keser, adâleti temin eder.

¹⁰ (Hâşiye-2) Yani o sanem-misaller perestîşkârlarının hevesatlarına hoş görünmek ve teveccühlerini kazanmak için riyâkârâne gösteriş ile ibadet gibi bir vaziyet gösteriyorlar.

başında küçük-büyük Nemrudlar, Firavunlar, Şeddadlar meyvelerini yetiştirmiş. Kuvve-i aklıye dalında; âlem-i insaniyetin dimağına dehriyyûn, maddiyyûn, tabiyyûn gibi meyveleri vermiş; beşerin beynini bin parça etmiştir...

Şimdi şu hakikati tenvir için, felsefe mesleğinin esâsât-ı fâsidesinden neşet eden neticeleriyle, silsile-i nübüvvetin esâsât-ı sâdıkasından tevellüd eden neticelerinin binler muvâzenesinden numûne olarak üç-dört misâl zikrediyoruz.

♦ *Meselâ*: Nübüvvetin hayat-ı şahsiyedeki düsturî neticelerinden تَحَلَّقُوا¹ kaidesiyle “Ahlâk-ı ilâhiye ile muttasıf olup Cenâb-ı Hakk’a mütezellilâne teveccüh edip acz, fakr, kusurunuzu bilip dergâhına abd olunuz.” düsturu nerede? Felsefenin “Teşebbüh-ü bi’l-Vâcib insaniyetin gayet-i kemâlidir.” kaidesiyle “Vâcibü’l-vücûd’a benzemeğe çalışınız.” hodfüruşâne düsturu nerede? Evet nihayetsiz acz, zaaf, fakr, ihtiyaç ile yoğrulmuş olan mahiyet-i insaniye nerede? Nihayetsiz kadîr, kavî, ganî ve müstağnî olan Vâcibü’l-vücûd’un mahiyeti nerede?..

♦ *İkinci Misâl*: Nübüvvetin hayat-ı içtimâiyedeki düsturî neticelerinden ve şems ve kamerden tut, tâ nebatât, hayvanâtın imdadına ve hayvanât, insanın imdadına, hatta zerrât-ı taamiye, hüceyrât-ı bedeninin imdadına ve muâvenetine koşturulan düstur-u teâvün, kanun-u kerem, nâmus-u ikram nerede? Felsefenin hayat-ı içtimâiyedeki düsturlarından ve yalnız bir kısım zâlim ve canavar insanların ve vahşi hayvanların, fitratlarını sû-i istimallerinden neşet eden düstur-u cidâl nerede? Evet düstur-u cidâlî o kadar esaslı ve küllî kabul etmişler ki; “Hayat bir cidâldır.” diye eblehâne hükmetmişler.

♦ *Üçüncü Misâl*: Nübüvvetin tevhid-i ilâhî hakkındaki netâic-i âliyesinden ve düstur-u gâliyesinden² الْوَاحِدُ لَا يَصْدُرُ إِلَّا عَنِ الْوَاحِدِ³ yani: “Her birliği bulunan, yalnız birden sudûr edecektir.”

“Madem her şeyde ve bütün eşyada bir birlik var; demek bir tek Zât’ın icâdıdır.” diye olan tevhidkârâne düsturu nerede! Eski felsefenin bir düstur-u îtikadiyesinden olan الْوَاحِدُ لَا يَصْدُرُ عَنْهُ إِلَّا الْوَاحِدُ³ “Birden bir sudûr eder.” yani: “Bir zâttan, bizzât bir tek sudûr edebilir. Sair şeyler, vasıtalar vasıtasıyla

¹ Bkz.: el-Kelâbâzî, *et-Taarruf* 1/5; el-Gazâlî, *el-Maksadü’l-esnâ* s.150; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi’d-dîn* 4/306; el-Cürcânî, *et-Ta’rifât* 1/564.

² Bkz.: eş-Şehristânî, *el-Milel ve’n-nihal* 2/124; el-Îcî, *Kitabü’l-Mevâkıf* 2/589.

³ Bkz.: eş-Şehristânî, *el-Milel ve’n-nihal* 2/187; el-Îcî, *Kitabü’l-Mevâkıf* 2/689-690.

ondan sudûr eder.” diye Ganiyy-i ale'l-ıtlak ve Kadîr-i Mutlak'ı âciz vesâite muhtaç göstererek, bütün esbâba ve vesâite, rubûbiyette bir nevi şirket verip Hâlık-ı Zülcelâl'e, “akl-ı evvel”¹ nâmında bir mahlûku verip, âdeti sair mülkünün esbâba ve vesâite taksim ederek bir şirk-i azîme yol açan, şirk-âlûd ve dalâlet-pîşe o felsefenin düsturu nerede? Hükemânın yüksek kısmı olan işrâkiyyûn böyle haltetseler; maddiyyûn, tabiiyyûn gibi aşağı kısımları ne kadar halt edeceklerini kıyas edebilirsin...

♦ *Dördüncü Misâl*: Nübüvvetin düstur-u hakîmânesinden

² *وَأَنَّ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ* sırıyla “Her şeyin, her zîhayatın neticesi ve hikmeti kendine ait bir ise; Sâni'ine ait neticeleri, Fâtır'ına bakan hikmetleri binlerdir. Her bir şeyin, hatta bir meyvenin, bir ağacın meyveleri kadar hikmetleri, neticeleri bulunduğu” mahz-ı hakikat olan düstur-u hikmet nerede? Felsefenin “Her bir zîhayatın neticesi kendine bakar veyahut insanın menafi'ine aittir.” diye, koca bir dağ gibi ağaca, hardal gibi bir meyve, bir netice takmak gibi gayet mânâsız bir abesiyet içinde gördüğü hikmetsiz hikmet-i müzahrafe düsturları nerede?.. Şu hakikat, Onuncu Söz'ün Onuncu Hakikat'inde bir derece gösterildiğinden kısa kestik. İşte bu dört misâle, binler misâli kıyas edebilirsin. “Lemeât” nâmındaki bir risalede bir kısmına işaret etmişiz.³

İşte felsefenin şu esâsât-ı fâsidesinden ve netâic-i vahîmesindendir ki; İslâm hükemâsından İbni Sînâ ve Fârâbî gibi dâhîler, şâşaa-yı sûrisine meftun olup, o mesleğe aldanıp, o mesleğe girdiklerinden; âdî bir mümin derecesini ancak kazanabilmişler. Hatta İmam Gazâlî gibi bir Hücetü'l-İslâm, onlara o dereceyi de vermemiş.⁴

Hem mütekellimînin mütebahhirîn ulemâsından olan Mu'tezile imam-ları, zînet-i sûrisine meftun olup, o mesleğe ciddî temas ederek; akli, hâkim ittihaz ettiklerinden; ancak fâsık, müptedî bir mümin derecesine çıkabilmişler. Hem üdebâ-yı İslâmîyenin meşhurlarından bedbînlikle mâruf Ebu'l-Alâ el-Maarî ve yetimâne ağlayışıyla mevsuf Ömer Hayyam gibilerin, o mesleğin nefsi emmâreyi okşayan zevkiyle zevklenmesi sebebiyle ehl-i hakikat ve kemâlden bir sille-i tahkir ve tekfir yiyip; “Edepsizlik ediyorsunuz, zındıkaya

¹ Bkz.: İbni Teymiyye, *Şerhu'l-Akâidetü'l-Esfahâniyye* 2/80; Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal* 2/75, 88-89.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ Bu Lemeât Risâlesi, Hz. Üstadımız'ın tensibi ile Sözler Mecmuası'nın nihayetinde dercedilmiştir.

Hizmetindeki Talebeleri

⁴ Bkz.: el-Gazâlî, *Munkızü mine'd-dalâl* s.39-40, 46.

giriyorsunuz, zındıkları yetiştiriyorsunuz!” diye zecirkârâne te’dib tokatlarını almışlar.¹

Hem meslek-i felsefenin esâsât-ı fâsidesindendir ki; ene, kendi zâtında hava gibi zayıf bir mahiyeti olduğu hâlde, felsefenin meş’um nazarı ile mana-yı ismî cihetiyle baktığı için; güya buhar misâl o ene temeyyu edip, sonra ülfet cihetiyle ve maddiyata tevaggul sebebiyle güya tasallub ediyor. Sonra gaflet ve inkâr ile o enaniyet tecemmüd eder. Sonra isyan ile tekeddür eder, şeffâfiyetini kaybeder. Sonra gittikçe kalınlaşıp sahibini yutar. Nev-i insanın efkârıyla şişer. Sonra sair insanları, hatta esbabı kendine ve nefesine kıyas edip, onlara –kabul etmedikleri ve teberri ettikleri hâlde– birer firavunluk verir. İşte o vakit, Hâlık-ı Zülcelâl’in evâmirine karşı mübareze vaziyetini alır.² *مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ* der. Meydan okur gibi Kadîr-i Mutlak’ı acz ile itham eder. Hatta Hâlık-ı Zülcelâl’in evsâfına müdahâle eder. İşine gelmeyenleri ve nefsi-i emmârenin firavunluğunun hoşuna gitmeyenleri ya red, ya inkâr, ya tahrif eder.

Ezcümle: Felâsifenin bir tâifesi, Cenâb-ı Hakk’a “Mücib-i Bizzât” demişler, ihtiyarını nefyetmişler; ihtiyarını isbat eden bütün kâinatın nihayetsiz şehâdetlerini tekzip etmişler. Feyâ Sübhanallah! Şu kâinatta zerreden şemse kadar bütün mevcudât taayyünâtlarıyla, intizâmâtıyla, hikmetleriyle, mizanlarıyla Sâni’in ihtiyârını gösterdikleri hâlde, şu kör olası felsefenin gözü görmüyor.

Hem bir kısım felâsife, “Cüz’iyyata ilm-i ilâhî taalluk etmiyor.”³ Diye ilm-i ilâhînin azametli ihatasını⁴ nefyedip, bütün mevcudâtın şehâdât-ı sâdikalarını reddetmişler.

Hem felsefe, esbaba tesir verip, tabiat eline îcad verir. Yirmi İkinci Söz’de kat’î bir surette isbat edildiği gibi; her şeyde, Hâlık-ı küllî şey’e⁵ has, parlak sikkayı görmeyip âciz, câmid, şuûrsuz, kör ve iki eli tesadüf ve kuvvet gibi iki körün elinde olan tabiata masdariyet verip, binler hikmet-i âliye ifade eden ve her biri birer mektubât-ı samedâniye hükmünde olan mevcudâtın bir kısmını ona mal eder.

¹ Bkz.: İbnü’l-Cevzî, *Telbîsü iblîs* 134-136; Süleyman İbni Abdillâh, *Şerhu Kitabi’t-Tevhîd* s.616.

² “Çürümüş vaziyetteki o kemikleri kim diriltecek!” (Yâsîn sûresi, 36/78).

³ Bkz.: el-Gazâlî, *Munkızü mine’d-dalâl* s.46.

⁴ Bu konu ile ilgili bazı âyet-i kerîmeler için bkz.: Nisâ sûresi, 4/126; Talâk sûresi, 65/12; Fussilet sûresi, 41/54.

⁵ Bkz.: En’âm sûresi, 6/102.

Hem Onuncu Söz’de isbat edildiği gibi Cenâb-ı Hak, bütün esmâsıyla ve kâinat, bütün hakâikiyle ve silsile-i nübüvvet, bütün tahkikatıyla ve kütüb-ü semâviye, bütün âyâtıyla gösterdikleri haşır ve âhîret kapısını bulmayıp, haşrı nefyedip, ervâhlara bir ezeliyet isnad etmişler. İşte bu hurâfâtlara sair meselelerini kıyas edebilirsiniz...

Evet şeytanlar, güya enenin gaga ve pençesiyle dinsiz feylesoflarının akıllarını havaya kaldırıp dalâlet derelerine atıp dağıtmıştır.¹ Küçük âlemde ene, büyük âlemde tabiat gibi tâğutlardandır.

فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ
لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ²

Geçen hakikati tenvir edecek bir seyahat-i hayâliye suretinde nîm-manzum olarak “Lemeât”ta yazdığım bir vâkıa-yı misâliyenin meâlîni şurada zikretmeğe münasebet geldi. Şöyle ki:

Bu risalenin telifinden sekiz sene evvel İstanbul’da, Ramazan-ı Şerîf’te meslek-i felsefe ile münasebette bulunan Eski Said’in Yeni Said’e inkılâb edeceği bir hengâmdadır ki, Fâtîha-yı Şerife’nin âhîrinde;

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ³

ile işaret ettiği üç mesleği düşünürken şöyle bir vâkıa-yı hayâliye, bir hâdis-e misâliye, rüyaya benzer bir hâdis-e gördüm ki:

Kendimi, bir sahra-yı azîmede görüyorum. Bütün zeminin yüzünü karanlıklı, sıkıcı ve boğucu bir bulut tabakası kaplamış. Ne nesîm var, ne ziyâ, ne âb-ı hayat.. hiçbirisi bulunmuyor. Her tarafın canavarlar, muzır ve muvahhiş mahlûklarla dolu olduğunu tevehhüm ettim. Kalbime geldi ki; “Şu zeminin öteki tarafında ziyâ, nesîm, âb-ı hayat var. Oraya geçmek lâzım.” Baktım ki, ihtiyârsız sevk olunuyorum. Zeminin içinde, tûnel-vârî bir mağaraya sokuldum. Gitgide zeminin içinde seyahat ettim. Bakıyorum ki, benden evvel o tahte’l-arz yolda çok kimseler gitmişler. Her tarafta boğulup kalmışlar. Onların ayak izlerini görüyordum. Bâzılarının bir zaman seslerini işitiyordum. Sonra sesleri kesiliyordu.

¹ Bkz.: Hac sûresi, 22/31.

² “Artık kim tâğutu reddedip Allah’a iman ederse, işte o kopması mümkün olmayan en sağlam tutamağa yapışmıştır. Allah her şeyi işitir, bilir.” (Bakara sûresi, 2/256).

³ “Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil.” (Fâtîha sûresi, 1/7).

Ey hayâlî ile benim seyahat-i hayâliyeme iştirâk eden arkadaş! O zemin, tabiatır ve felsefe-i tabiiyedir. Tünel ise, ehl-i felsefenin efkâr ile hakikate yol açmak için açtıkları meslektir. Gördüğüm ayak izleri, Eflâtun ve Aristo¹(Hâşiye) gibi meşâhirlerindir. İşittiğim sesler, İbni Sînâ ve Fârâbî gibi dâhîlerindir. Evet İbni Sînâ'nın bâzı sözlerini, kanunlarını bâzı yerlerde görüyordum. Sonra, bütün bütün kesiliyordu. Daha ileri gidememiş, demek boğulmuş. Her ne ise, seni meraktan kurtarmak için hayâlin altındaki hakikatin bir köşesini gösterdim. Şimdi seyahatime dönüyorum.

Gitgide baktım ki benim elime iki şey verildi. Biri, bir elektrik; o tahte'l-arz tabiatın zulûmâtını dağıtır. Diğeri, bir âlet ile dahi azîm kayalar, dağ-misâl taşlar parçalanıp bana yol açılıyor. Kulağıma denildi ki: "Bu elektrik ile o âlet, Kur'an'ın hazinesinden size verilmiştir." Her ne ise.. çok zaman öylece gittim. Baktım ki, öteki tarafa çıktım. Gayet güzel bir bahar mevsiminde bulutsuz bir güneş, ruh-efzâ bir nesîm, hayattar bir âb-ı leziz, her taraf şenlik içinde bir âlem gördüm. "Elhamdülillâh" dedim. Sonra baktım ki, ben kendi kendime mâlik değilim. Birisi beni tecrübe ediyor...

Yine evvelki vaziyette o sahra-yı azîmede, boğucu bulut altında yine ben kendimi gördüm. Daha başka bir yolda, bir sâik beni sevk ediyordu. Bu defa tahte'z-zemin değil, belki seyir ve seyahatle yeryüzünü kat'edip öteki yüze geçmek için gidiyordum. O seyahatimde öyle acâib ve garâibi görüyordum ki, târif edilmez. Deniz bana hiddet ediyor, fırtına beni tehdid eder, her şey bana müşkülât peydâ eder.

Fakat yine Kur'an'dan bana verilen bir vasıta-yı seyahatimle geçiyordum, galebe çalıyordum. Gitgide bakıyordum, her tarafta seyyahların cenazeleri bulunuyor. O seyahati bitirenler, binde ancak birdir. Her ne ise... O buluttan kurtulup, zeminin öteki yüzüne geçip güzel güneşle karşılaştım. Ruh-efzâ nesîmi teneffüs ederek, "Elhamdülillâh" dedim. O cennet gibi o âlemi seyre başladım.

1 (Hâşiye) *Eğer desen:* "Sen necisin, bu meşahire karşı meydana çıkıyorsun? Sen bir sinek gibi olup da, kartalların uçmalarına karışıyorsun?"

Ben de derim ki: "Kur'an gibi bir üstad-ı ezeliyem varken, dalâlet-âlûd felsefenin ve evham-âlûd aklın şakirdleri olan o kartallara, hakikat ve marifet yolunda, sinek kanadı kadar da kıymet vermeğe mecbur değilim. Ben onlardan ne kadar aşağı isem, onların üstadı dahi, benim üstadımdan bin defa daha aşağıdır. Üstadımın himmetiyle, onların gark eden madde, ayağıma da ıslatamadı. Evet büyük bir padişahın, onun kanununu ve evâmirini hâmil küçük bir neferi, küçük bir şahın büyük bir müşirinden daha büyük işler görebilir."

Sonra baktım, biri var ki, beni orada bırakmıyor. Başka yolu bana gösterecek gibi, yine beni bir anda o müdhiş sahraya getirdi. Baktım ki, yukarıdan inmiş aynı asansörler gibi muhtelif tarzlarda bâzı tayyare, bazı otomobil, bâzı zenbil gibi şeyler görünüyor. Kuvvet ve istidada göre onlara atılsa yukarıya çekiliyor. Ben de birisine atladım. Baktım, bir dakika zarfında bulutun fevkine beni çıkardı. Gayet güzel, müzeyyen, yeşil dağların üstüne çıktım. O bulut tabakası, dağın yarısına kadar gelmemişti. En latîf bir nesîm, en leziz bir âb-ı hayat, en şirin bir ziyâ her tarafta görünüyor. Baktım ki, o asansörler gibi nurânî menziller, her tarafta var. Hatta iki seyahatimde ve zeminin öteki yüzünde onları görmüştüm, anlamamıştım. Şimdi anlıyorum ki şunlar, Kur'ân-ı Hakîm'in âyetlerinin cilveridir.

İşte **وَلَا الضَّالِّينَ**¹ ile işaret olunan *evvelki yol*, tabiata saplananların ve Ta-biyyûn fikrini taşıyanların mesleğidir ki; onda, hakikate ve nura geçmek için ne kadar müşkülât olduğunu hissettiniz.

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ² ile işaret olunan *ikinci yol*, esbap-perestlerin ve vesaite îcad ve tesir verenlerin, meşşâiyyûn hükemâsı gibi; yalnız akıl ile, fikir ile hakikatü'l-hakâike ve Vâcibü'l-vücûd'un marifetine yol açanların mesleğidir.

الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ³ ile işaret olunan *üçüncü yol* ise, sırat-ı müstakîm ehli olan ehl-i Kur'ân'ın cadde-i nurâniyesidir ki en kısa, en rahat, en selâmet ve herkese açık, semâvî ve rahmânî ve nurânî bir meslektir.

.....

¹ "Sapkınlarınkine değıl." (Fâtiha sûresi, 1/7).

² "Gazaba uğrayanlarınkine değıl." (Fâtiha sûresi, 1/7).

³ "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

Onuz İkinci Söz

.....

(Üçüncü Mevkıftan)

İkinci Nokta'nın İkinci Mebhası

Ehl-i dalâletin vekili, tutunacak ve dalâletini ona bina edecek hiçbir şey bulamadığı ve mülzem kaldığı zaman şöyle *diyor ki*: “Ben, saadet-i dünyayı ve lezzet-i hayatı ve terakkiyât-ı medeniyeti ve kemâl-i sanatı, –kendimce– âhireti düşünmemekte ve Allah'ı tanımamakta ve hubb-u dünyada ve hürriyette ve kendine güvenmekte gördüğüm için, insanın ekserisini bu yola şeytanın himmetiyle sevk ettim ve ediyorum.

Elcevap: Biz dahi Kur'ân nâmına diyoruz ki: *Ey bâcâre insan! Aklını başına al! Ehl-i dalâletin vekilini dinleme! Eğer onu dinlersen hasâretin o kadar büyük olur ki, tasavvurundan ruh, akıl ve kalb ürperir. Senin önünde iki yol var:*

Birisi: Ehl-i dalâletin vekilinin gösterdiği şekâvetli yoldur.

Diğeri: Kur'ân-ı Hakîm'in tarif ettiği saadetli yoldur. İşte o iki yolun pek çok muvâzenelerini, çok Sözler'de, hususan Küçük Sözler'de gördün ve anladın. Şimdi makam münasebetiyle binde bir muvâzenelerini yine gör, anla. Şöyle ki:

Şirk ve dalâletin ve fışk ve sefâhetin yolu, insanı nihayet derecede sukut ettiriyor. Hadsiz elemeler içinde nihayetsiz ağır bir yükü zayıf ve âciz beline yükletir. Çünkü insan, Cenâb-ı Hakk'ı tanımazsa ve O'na tevekkül etmezse; o vakit insan, gayet derecede âciz ve zayıf, nihayet derecede muhtaç, fakir, hadsiz musibetlere mâruz, elemli, kederli bir fânî hayvan hükmünde

olup,¹ bütün sevdiği ve alâka peydâ ettiği bütün eşyadan mütemadiyen firak elemini çeke çeke, nihayetle, bâkî kalan bütün ahababını bir firak-ı elîm içinde bırakıp, kabrin zulûmâtına yalnız olarak gider.

Hem müddet-i hayatında gayet cüz'î bir ihtiyar ve küçük bir iktidar ve kısacık bir hayat ve az bir ömür ve sönük bir fikir ile nihayetsiz elemeler ile ve emeller ile faydasız çarpışır ve hadsiz arzuların ve makâsıdın tahsiline, semeresiz boşu boşuna çalışır.²

Hem kendi vücûdunu yüklenemediği hâlde, koca dünya yükünü biçâre beline ve kafasına yüklenir. Daha cehenneme gitmeden cehennem azabını çeker.³

Evet şu elîm elemi ve dehşetli mânevî azabı hissetmemek için, ehl-i dalâlet iptal-i his nev'inden gaflet sarhoşluğu ile muvakkaten hissetmez. Fakat hissedeceği zaman yani kabre yakın olduğu vakit birden hisseder.⁴ Çünkü Cenâb-ı Hakk'a hakiki abd olmazsa, kendi kendine mâlik zannedecek. Hâlbuki o cüz'î ihtiyar, o küçük iktidarı ile şu fırtınalı dünyada vücûdunu idare edemiyor. Hayatına muzır mikroptan tut, tâ zelzeleye kadar binler tâife düşmanları, hayatına karşı tehacüm vaziyetinde görür. Elîm bir korku dehşeti içinde her vakit kendine müdhiş görünen kabir kapısına bakıyor.

Hem bu vaziyette iken insaniyet itibarıyla nev-i insanî ile ve dünya ile alâkadar olduğu hâlde, dünyayı ve insanı Hakîm, Alîm, Kadîr, Rahîm, Kerîm bir Zât'ın tasarrufunda tasavvur etmediği ve onları tesadûf ve tabiata havale ettiği için, dünyanın ehvâli ve insanın ahvâli onu daima iz'âç eder. Kendi ele miyle beraber insanların elemini de çeker. Dünyanın zelzelesi, tâunu, tûfanı, kaht u galâsı, fenâ ve zevâlî, ona gayet müz'ic ve karanlıklı birer musibet su retinde onu tâzib eder.

Hem şu hâldeki insan, merhamet ve şefkate lâayık değildir. Çünkü kendi kendine bu dehşetli vaziyeti veriyor. Sekizinci Söz'de kuyuya girmiş iki kardeşin muvâzene-i hâlinde denildiği gibi; nasıl bir adam, güzel bir bahçede,

¹ Bkz.: A'râf sûresi, 7/179; Furkan sûresi, 25/43-44; Muhammed sûresi, 47/12.

² Bkz.: Mâide sûresi, 5/5, 53; En'âm sûresi, 6/88; A'râf sûresi, 7/147; Hûd sûresi, 11/16; Zümer sûresi, 39/65; Muhammed sûresi, 47/9, 28, 32.

³ Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/56; En'âm sûresi, 6/124-125; A'râf sûresi, 7/152; Tevbe sûresi, 9/55; Ra'd sûresi, 13/34; Zümer sûresi, 39/22; Fussilet sûresi, 41/16.

⁴ Bkz.: "Derken, İsrâiloğullarını denizden geçirdik. Hemen Firavun, askerleriyle beraber zulmederek ve saldırarak peşlerine düştü. Nihayet boğulmak üzere iken: 'İman ettim. İsrâiloğullarının inandığı İlah'tan başka ilâh yokmuş. Ben de Müslümanlardım.' dedi." (Yûnus sûresi, 10/90).

güzel bir ziyafette, güzel ahbablar içinde, nezahetli, tatlı, nâmuslu, hoş, meşrû bir lezzet ve eğlenceye kanaat etmeyip, gayrimeşrû ve mülevves bir lezzet için çirkin ve necis bir şarabı içse, sarhoş olup kendini kış ortasında, pis bir yerde, vahşi canavarlar içinde tahayyül etse, titreyip bağırıp çağırsa nasıl merhamete lâayık değil. Çünkü ehl-i nâmus ve mübarek arkadaşlarını canavar tasavvur eder, onlara karşı hakaret eder. Hem ziyafetteki leziz taamları ve temiz kapları mülevves, pis taşlar tasavvur eder, kırmaya başlar. Hem mecliste muhterem kitapları ve mânidar mektubları mânâsız ve âdi nakışlar tasavvur eder, yırtarak ayak altına atar ve hâkezâ... Böyle bir şahıs, nasıl merhamete müstehak değil, belki tokata müstehaktır.

Öyle de, sû-i ihtiyarından neşet eden küfür sarhoşluğu ile ve dalâlet divanlığıyla Sâni-i Hakîm'in şu misafirhâne-i dünyasını, tesadüf ve tabiat oyuncağı olduğunu tevehhüm edip ve cilve-i esmâ-yı ilâhiyeyi tazelandiren masnûatın, zamanın geçmesiyle vazifelerinin bittiğinden âlem-i gayba geçmelerini, adem ile idam tasavvur ederek.. ve tesbihât sadâlarını, zevâl ve firak-ı ebedî vaveylâsı olduklarını tahayyül ettiğinden.. ve mektubât-ı samedâniye olan şu mevcudât sayfalarını, mânâsız, karmakarışık tasavvur ettiğinden.. ve âlem-i rahmete yol açan kabir kapısını zulûmât-ı adem ağızı tasavvur ettiğinden.. ve eceli, hakiki ahbablara visal dâveti olduğu hâlde, bütün ahbablardan firak nöbeti tasavvur ettiğinden hem kendini dehşetli bir azab-ı elimde bırakıyor; hem mevcudâtı, hem Cenâb-ı Hak'ın esmâsını, hem mektubâtını inkâr ve tezyif ve tahkir ettiğinden, merhamete ve şefkate lâayık olmadığı gibi, şiddetli bir azaba da müstehaktır. Hiçbir cihette merhamete lâayık değildir.

İşte ey bedbaht ehl-i dalâlet ve sefâhet! Şu dehşetli sukuta karşı ve ezici me'yusiyete mukabil; hangi tekemmülünüz, hangi fûnûnunuz, hangi kemâliniz, hangi medeniyetiniz, hangi terakkiyâtınız karşı gelebilir? Ruh-u beşerin eşedd-i ihtiyaç ile muhtaç olduğu hakiki teselliyi nerede bulabilirsiniz?

Hem güvendiğiniz ve bel bağladığınız ve âsâr-ı ilâhiyeyi ve ihsanat-ı rab-bâniyeyi onlara isnad ettiğiniz hangi tabiatınız, hangi esbabınız, hangi şerikiniz, hangi keşfiyâtınız, hangi milletiniz, hangi bâtil mâbudunuz, sizi sizce idam-ı ebedî olan mevtin zulûmâtından kurtarıp; kabir hudûdundan, berzâh hudûdundan, mahşer hudûdundan, sırat köprüsünden hâkimâne geçirebilir, saadet-i ebediyeye mazhar edebilir? Hâlbuki kabir kapısını kapamadığınız için, siz kat'î olarak bu yolun yolcususunuz. Böyle bir yolcu, öyle birisine dayanır ki, bütün bu daire-i azîme ve bu geniş hudûtlar, O'nun taht-ı emrinde ve tasarrufundadır.

Hem dahi, ey bedbaht ehl-i dalâlet ve gaflet! “Gayrimeşrû bir muhabbe-
tin neticesi, merhametsiz azab çekmektir.” kaidesi sırınca siz, fitrâtınızdaki
Cenâb-ı Hakk’ın zât ve sıfât ve esmâsına sarf edilecek muhabbet ve mari-
fet istidadını ve şükür ve ibâdât cihâzâtını, nefsinize ve dünyaya gayrimeşrû
bir surette sarf ettiğinizden, bilistihkak cezasını çekiyorsunuz. Çünkü Cenâb-ı
Hakk’a ait muhabbeti, nefsinize verdiniz. Mahbubunuz olan nefsinizin hadsiz
belâsını çekiyorsunuz. Çünkü hakiki bir rahatı o mahbubunuza vermiyorsa-
nuz. Hem onu, hakiki mahbub olan Kadîr-i Mutlak’a tevekkül ile teslim etmi-
yorsunuz, daima elem çekiyorsunuz.

Hem Cenâb-ı Hakk’ın esmâ ve sıfâtına ait muhabbeti, dünyaya verdi-
niz ve âsâr-ı sanatını, âlemin esbabına taksim ettiniz.. belâsını çekiyorsunuz.
Çünkü o hadsiz mahbublarınızın bir kısmı size “Allah’a ısmarladık!” demeyip,
size arkasını çevirip, bırakıp gidiyor. Bir kısmı sizi hiç tanımıyor, tanısa da
sizi sevmiyor, sevse de size bir fayda vermiyor. Daima hadsiz firaklardan ve
ümitsiz dönmek üzere zevâllerden azab çekiyorsunuz.

İşte ehl-i dalâletin saadet-i hayatiye ve tekemmülât-ı insaniye ve mehâ-
sin-i medeniyet ve lezzet-i hürriyet dedikleri şeylerin iç yüzleri ve mahiyetleri
budur. Sefâhet ve sarhoşluk bir perdedir, muvakkaten hissettirmez. “Tuh on-
ların aklına!” de...

Amma Kur’ân’ın cadde-i nuraniyesi ise; bütün ehl-i dalâletin çektiği
yaraları, hakâik-i imaniye ile tedavi eder, bütün evvelki yoldaki zulûmâtı da-
ğıtır, bütün dalâlet ve helâket kapılarını kapatır. Şöyle ki:

İnsanın zaaf ve aczini ve fakr ve ihtiyacını, bir Kadîr-i Rahîm’e tevekkül ile tedavi eder.¹ Hayat ve vücûdun yükünü, O’nun kudretine, rahmetine teslim edip;² kendine yüklemeyip belki kendisi o hayatına ve nefesine biner hükmünde bir rahat makam bulur. Kendisinin “nâtık bir hayvan” değil, belki hakiki bir insan ve makbul bir misafir-i Rahmân olduğunu bildirir. Dünyayı, bir misafirhâne-i Rahmân olduğunu göstermekle ve dünyadaki mevcudât ise, esmâ-yı ilâhiyenin aynaları olduklarını.. ve masnûatı ise, her vakit tazelenen mektubât-ı samedâniye olduklarını bildirmekle, insanın fenâ-yı dünyadan ve zevâl-i eşyadan ve hubb-u fânîyâtta gelen yaralarını güzelce tedavi eder ve evhamın zulûmâtından kurtarır.

¹ “Allah’a tevekkül etmek”le ilgili bazı ayetlere bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/122; A’râf sûresi, 7/89; Tevbe sûresi, 9/129; Hüd sûresi, 11/56; Yûsuf sûresi, 12/67.

² “Allah’a teslim olmak”la ilgili bazı ayetlere bkz.: Bakara sûresi, 2/112, 131; Nisâ sûresi, 4/125; Lokman sûresi, 31/22; Zümer sûresi, 39/54.

Hem mevt ve eceli, âlem-i berzâha giden ve âlem-i bekâda olan ahabbâlara visal ve mülâkat mukaddimesi olarak gösterir. Ehl-i dalâletin nazarında bütün ahabbândan bir firak-ı ebedî telâkki ettiği ölüm yaralarını böylece tedavi eder ve o firak, ayn-ı lika olduğunu isbat eder. Hem kabrin âlem-i rahmete ve dâr-ı saadete ve bağıştan-ı cinâna ve nuristan-ı Rahmân'a açılan bir kapı olduğunu isbat etmekle, beşerin en müdhiş korkusunu izale edip, en elîm ve kasâvetli ve sıkıntılı olan berzâh seyahatini, en leziz ve ünsiyetli ve ferahlı bir seyahat olduğunu gösterir. Kabir ile ejderha ağzını kapatır, güzel bir bahçeye kapı açar. Yani kabir, ejderha ağzı olmadığını; belki bağıştan-ı rahmete açılan bir kapı olduğunu gösterir.

Hem mümine der: "İhtiyârın cüz'î ise, kendi Mâlik'inin irâde-i külliyesine işini bırak.¹ İktidarın küçük ise, Kadîr-i Mutlak'ın kudretine itimad et.² Hayatın az ise, hayat-ı bâkiyeyi düşün.³ Ömrün kısa ise; ebedî bir ömrün var, merak etme. Fikrin sönük ise; Kur'ân'ın güneşi altına gir, imanın nuruyla bak ki; yıldız böceği olan fikrin yerine her bir âyet-i Kur'ân, birer yıldız misillü sana ışık verir.⁴ Hem hadsiz emellerin, elemelerin varsa, nihayetsiz bir sevab ve hadsiz bir rahmet seni bekliyor.⁵ Hem hadsiz arzuların, makâsıdın varsa, onları düşünüp muztarip olma. Onlar bu dünyaya sığmaz. Onların yerleri başka diyardır ve onları veren de başkadır.⁶"

Hem der: "Ey insan! Sen, kendine mâlik değilsin.⁷ Sen, kudreti nihayetsiz bir Kadîr, rahmeti hadsiz bir Rahîm-i Zât-ı Zülcelâl'in memlûküsün.⁸ Öyle ise sen, kendi hayatını kendine yükleyip zahmet çekme. Çünkü hayatı veren O'dur, idare eden de O'dur.⁹"

¹ Bkz.: Mü'min sûresi, 40/44.

² Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/159, 173; Nisâ sûresi, 4/81; Mâide sûresi, 5/23; Hûd sûresi, 11/123; İbrahim sûresi, 14/12; Furkan sûresi, 25/58...

³ Bkz.: Tevbe sûresi, 9/38; Yûnus sûresi, 10/24; Kehf sûresi, 18/45; Hadid sûresi, 57/20; Mü'min sûresi, 40/39; Duhâ sûresi, 93/4.

⁴ Bkz.: Yûnus sûresi, 10/57; Yûsuf sûresi, 12/111; İbrahim sûresi, 14/1; Tegabun sûresi, 64/8; Nisâ sûresi, 4/174...

⁵ Bkz.: Bakara sûresi, 2/157, 218; Âl-i İmran sûresi, 3/107; Nisâ sûresi, 4/96, 175; A'râf sûresi, 7/156.

⁶ Bkz.: Yâsîn sûresi, 36/55; Sâffât sûresi, 37/42-43, 46; Sâd sûresi, 38/52; Zuhurf sûresi, 43/71, 73; Muhammed sûresi, 47/15; Dehr sûresi, 76/22.

⁷ Bkz.: A'râf sûresi, 7/188; Yûnus sûresi, 10/49; Cin sûresi, 72/21.

⁸ Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/30; Mâide sûresi, 5/118; Hicr sûresi, 15/49; İsrâ sûresi, 17/65; Mü'minûn sûresi, 23/109; Ankebût sûresi, 29/56; Zümer sûresi, 39/16,53; Mü'min sûresi, 40/31...

⁹ Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/156; A'râf sûresi, 7/158; Tevbe sûresi, 9/116; Yûnus sûresi, 10/56...

Hem dünya sahipsiz değil ki, sen kendi kafana dünya yükünü yüklettire-
rek ehvâlini düşünüp merak etme. Çünkü onun sahibi Hakîm'dir, Âlîm'dir.¹
Sen de misafirsin, fuzulî olarak karışma, karıştırma. Hem insanlar,² hayvan-
lar gibi mevcudât, başı boş değiller, belki vazifedar memurdurlar. Bir Hakîm-i
Rahîm'in nazarındadırlar. Onların âlâm ve meşakkatlerini düşünüp, ruhuna
elem çekirme. Ve onların Hâlık-ı Rahîm'inin rahmetinden daha ileri şefkatini
sürme. Hem sana düşmanlık vaziyetini alan mikroptan, tâ tâun ve tûfan ve
kaht ve zelzeleye kadar bütün eşyanın dizginleri, o Rahîm-i Hakîm'in elinde-
dirler.³ O Hakîm'dir, abes iş yapmaz. Rahîm'dir, rahîmiyeti çoktur. Yaptığı
her işinde bir nevi lütf var.⁴

Hem der: “Şu âlem çendan fânîdir, fakat ebedî bir âlemin levâzımâtını
yetiştiriyor. Çendan zâildir, geçicidir; fakat bâkî meyveler veriyor, bâkî bir
Zât'ın bâkî esmâsının cilvelerini gösteriyor. Ve çendan lezzetleri az, elemeleri
çoktur; fakat Rahmân-ı Rahîm'in iltifâtâtı, zevâlsiz hakiki lezzetlerdir. Elemler
ise sevab cihetiyle mânevî lezzet yetiştiriyor.⁵ Madem meşrû daire, ruh ve kalb
ve nefsin bütün lezzetlerine, safalarına, keyiflerine kâfidir. Gayrimeşrû daire-
ye girme. Çünkü o dairedeki bir lezzetin bazen bin elemi var. Hem hakiki ve
daimî lezzet olan iltifâtât-ı rahmaniyei kaybetmeğe sebeptir.”⁶

Hem dalâletin yolunda sâbıkan beyân edildiği gibi esfel-i sâfilîne insanı
öyle bir sukut ettiriyor ki; hiçbir medeniyet, hiçbir felsefe ona çâre bulamadık-
ları ve o derin zulûmât kuyusundan hiçbir terakkiyât-ı beşeriye, hiçbir kemâ-
lât-ı fenniye insanı çıkaramadığı hâlde, Kur'ân-ı Hakîm, iman ve amel-i sâlih
ile o esfel-i sâfilîne sukuttan insanı âlâ-yı illiyyîne çıkarır ve delâil-i kat'iyye ile
çıkarmasını isbat ediyor.. ve o derin kuyuyu terakkiyât-ı mânevîyenin basa-
maklarıyla ve tekemmülât-ı ruhiyenin cihazâtıyla dolduruyor.⁷

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/107; Âl-i İmran sûresi, 3/26, 189; Mâide sûresi, 5/40, 120; En'âm sûresi, 6/73; A'râf sûresi, 7/158.

² Bkz.: Mü'minûn sûresi, 23/115; Kıyâmet sûresi, 75/36

³ Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/83; Mü'minûn sûresi, 23/88; Mülk sûresi, 67/1, Fussilet sûresi, 41/11; Zümer sûresi, 39/63, 67; Şûrâ sûresi, 42/12.

⁴ Bkz.: Şûrâ sûresi, 42/19.

⁵ Bkz.: Hüd sûresi, 11/23; Furkan sûresi, 25/75-76; Ankebût sûresi, 29/58; Ahkaf sûresi, 46/14; Fetih sûresi, 48/5; Teğâbün sûresi, 64/9; Talâk sûresi, 65/11.

⁶ Bkz.: Bakara sûresi, 2/81, 275; Furkan sûresi, 25/68-69; Yûnus sûresi, 10/27, 52; Mü'minûn sûresi, 23/103; Zuhurf sûresi, 43/74.

⁷ Bkz.: İnşikak sûresi, 84/25; Tin sûresi, 95/5-6; Asr sûresi, 103/2-3.

Hem beşerin uzun ve fırtınalı ve dağdağalı olan ebed tarafındaki yolculuğunu gayet derecede teshil eder ve kolaylaştırır. Bin, belki elli bin senelik mesafeyi bir günde kestirecek vesaiti gösterir. Hem Sultan-ı ezel ve ebed olan Zât-ı Zülcelâl'i tanıttirmekle insanı, O'na bir memur abd ve bir vazifedar misafir vaziyetini verir.

Hem dünya misafirhânesinde, hem berzâhî ve uhrevî menzillerde kemâl-i rahatla seyahatini temin eder. Nasıl ki bir padişahın müstakim bir memuru, onun daire-i memleketinde, hem her vilayetin hudutlarından sühuletle ve tayyare, gemi, şimendifer gibi süratlı vasıta-yı seyahatle gezer, geçer. Öyle de Sultan-ı Ezeli'ye iman ile intisap eden ve amel-i sâlih ile itâat eden bir insan, şu misafirhâne-i dünya menzillerinden ve âlem-i berzâh ve âlem-i mahşer dairelerinden ve hâkezâ.. kabirden sonraki bütün âlemlerin geniş hudutlarından berk ve burak süratinde geçer. Tâ saadet-i ebediyeyi bulur. Ve şu hakikati kat'î isbat eder ve asfiya ve evliyaya gösterir.

Hem de Kur'ân'ın hakikati der ki; "Ey mümin! Sendeki nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, çirkin ve noksan ve şerûr ve sana muzır olan nefis-i emmârene verme.¹ Onu mahbub ve onun hevâsını kendine mâbud ittihaz etme.² Belki sendeki o nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, nihayetsiz bir muhabbete lâıyk, hem nihayetsiz sana ihsan edebilen.. hem istikbalde seni nihayetsiz mesud eden, hem bütün alâkadar olduğun ve onların saadetleriyle mesud olduğun bütün zâtları ihsanatıyla mesud eden.. hem nihayetsiz kemâlâtı bulunan ve nihayetsiz derecede kudsî, ulvî, münezzeh, kusursuz, noksansız, zevâlsiz cemâl sahibi olan.. ve bütün esmâsı, nihayet derecede güzel olan ve her isminde pek çok envâr-ı hüsn ve cemâl bulunan.. ve cennet bütün güzelliğiyle ve nimetleriyle, O'nun cemâl-i rahmetini ve rahmet-i cemâlini gösteren.. ve sevimli ve sevilen bütün kâinattaki bütün hüsn ve cemâl ve mehâsin ve kemâlât, O'nun cemâline ve kemâline işaret eden ve delâlet eden ve emâre olan bir Zât'ı, mahbub ve mâbud ittihaz et."³

Hem der: "Ey insan! O'nun esmâ ve sıfâtına ait istîdad-ı muhabbetini, sâir bekâsız mevcudâta verme; faydasız mahlûkata dağıtma.⁴ Çünkü âsâr ve

¹ Bkz.: Yûsuf sûresi, 12/53.

² Bkz.: Nisâ sûresi, 4/135; Kehf sûresi, 18/28; Tâhâ sûresi, 20/16; Furkan sûresi, 25/43; Kasas sûresi, 28/50; Câsiye sûresi, 45/23; Nâziât sûresi, 79/40.

³ Bkz.: Tâhâ sûresi, 20/14; Zümer sûresi, 39/2,66; Yasin sûresi, 36/60-61.

⁴ Bkz.: Bakara sûresi, 2/165; En'am sûresi, 6/76-79; Tevbe sûresi, 9/23-24; Kiyâmet sûresi, 75/20-35; Dehr sûresi, 76/27; Fecr sûresi, 89/20-26.

mahlûkat fânîdirler. Fakat o âsârda ve o masnûatta nakışları, cilveleri görünen esmâ-yı hüsnâ bâkîdirler, daimîdirler.¹ Ve esmâ ve sıfâtın her birisinde binler merâtib-i ihsan ve cemâl ve binler tabakat-ı kemâl ve muhabbet var. Sen yalnız Rahmân ismine bak ki; cennet bir cilvesi ve saadet-i ebediye bir lem'ası ve dünyadaki bütün rızık ve nimet, bir katresidir.”²

İşte şu muvâzene, ehl-i dalâletle ehl-i imanın hayat ve vazife cihetindeki mahiyetlerine işaret eden

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۖ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۖ
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ³

hem netice ve âkibetlerine işaret eden⁴ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ olan âyete dikkat et. Ne kadar ulvî, mucizâne, beyân ettiğimiz müvâzeneyi ifade ederler.

•*Birinci âyet*, On Birinci Söz'de tafsilen o âyetin i'câzkârâne ve îcâz-kârâne ifade ettiği hakikati, o Söz'de beyân edildiğinden, onu oraya havale ederiz.

•*İkinci âyet* ise, yalnız bir küçük işaretle göstereceğiz ki, ne kadar ulvî bir hakikati ifade ediyor. Şöyle ki:

Şu âyet, mefhum-u muvafık ile şöyle ferman ediyor: “Ehl-i dalâletin ölmesiyle semâvât ve zemin, onların üstünde ağılamıyorlar.” Ve mefhum-u muhalif ile delâlet ediyor ki: “Ehl-i imanın dünyadan gitmesiyle, semâvât ve zemin, onların üstünde ağılıyor.” Yani ehl-i dalâlet; madem semâvât ve arzın vazifelerini inkâr ediyor, mânâlarını bilmiyor, onların kıymetlerini iskat ediyor, Sâni'lerini tanımıyor. Onlara karşı bir hakaret, bir adâvet ettiğinden elbette semâvât ve zemin, onlara ağılamak değil, belki onlara nefrin eder, onların gerbermesiyle memnun olurlar. Ve mefhum-u muhalif ile der: “Semâvât ve arz, ehl-i imanın ölmesiyle ağılarlar.” Zira ehl-i iman ise –çünkü semâvât ve arzın vazifelerini bilir. Hakiki hakikatlerini tasdik ediyor. Ve onların ifade ettikleri mânâları iman ile anlıyor– “Ne kadar güzel yapılmışlar, ne kadar güzel hizmet

¹ Bkz.: Kasas sûresi, 28/88; Rahman sûresi, 55/25,26.

² Bkz.: Meryem sûresi, 19/61, 93; Rahman sûresi, 55/1-12; Mülk sûresi, 67/19-20.

³ “Biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır.” (Tin sûresi, 95/4-6).

⁴ “(Merhamete lâıyk olma haklarını kaybettiklerinden) perişan hâllerine gök de ağılamadı, yer de ağılamadı.” (Duhân sûresi, 44/29)

ediyorlar.” diyor. Ve onlara lâayık kıymeti veriyor ve ihtiram ediyor. Cenâb-ı Hak hesabına onlara ve onlar ayna oldukları esmâya muhabbet ediyor. İşte bu sır içindir ki semâvât ve zemin, ağlar gibi ehl-i imanın zevâline mahzun oluyorlar.¹

.....

¹ Meselâ “Arş’in, Sa’d İbni Muaz’ın (*radîyallâhu anhu*) vefatıyla sarsıldığı” ifade buyurulmuştur. (Bkz.: Buhârî, *menâkıbü'l-ensar* 12; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 123-125; Tirmizî, *menâkıb* 50)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ¹

إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ²

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ³

حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ⁴ ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ⁵

يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي.. يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي⁶

لِّلَّذِينَ أَمِنُوا هُدًى وَشِفَاءً⁷

Otuz Birinci Mektub'un birinci kısmı; her zaman, hususan mağrib ve işâ ortasında otuz üçer defa okunması çok faziletli bulunan mezkûr kelimât-ı mübarekenin her birinin çok envârından birer nurunu gösterecek "Altı Lem'a"-dan...

¹ "Sonra, (düştüğü balığın karnının, gecenin ve denizin, bir de bulunduğu halin) karanlıkları içinde, "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münez-zehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" diye yakardı." (Enbiyâ sûresi, 21/87)

² "Yâ Rabbî, bu dert bana işice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın." diye niyaz etmişti." (Enbiyâ sûresi, 21/83)

³ "(Ey Rasûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenedir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

⁴ "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

⁵ "Hareket ve güç, ancak yüceler yücesi ve pek büyük olan Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur." Peygamber Efendimiz (sallâllâhu aleyhi ve sellem) bu sözün, cennet hazinelerinden bir hazine olduğunu bildirmiştir. Bkz.: Buhârî, meğâzî 38, deavât 51, 68, kader 7; Müslim, zikir 44-46.

⁶ Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

⁷ "O (Kur'ân), iman edenler için hidâyet ve şifadır." (Fussilet sûresi, 41/44).

Birinci Lem'a

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Hazreti Yûnus İbni Mettâ (*alâ Nebiyyinâ ve aleyhiissalâtü vesselâm*)'ın münâcâtı, en azîm bir münâcâttır ve en mühim bir vesîle-i icâbe-i duâdır.¹

Hazreti Yûnus (*aleyhiesselâm*)'ın kıssa-yı meşhûresinin hülâsası:

Denize atılmış, büyük bir balık onu yutmuş.² Deniz fırtınalı ve gece dağ-dağalı ve karanlık ve her taraftan ümit kesik bir vaziyette,

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ³

münâcâtı, ona süraten vasıta-yı necat olmuştur.

Şu münâcâtın sırr-ı azîmi şudur ki:

O vaziyette esbab bilküllüye sukût etti. Çünkü o hâlde ona necat verecek öyle bir Zât lâzım ki; hükmü hem balığa, hem denize, hem geceye, hem cev-v-i semâya geçebilsin. Çünkü onun aleyhinde “gece, deniz ve hût” ittifak etmişler. Bu üçünü birden emrine musahhar eden bir Zât onu sâhil-i selâmete çıkarabilir. Eğer bütün halk onun hizmetkârı ve yardımcısı olsa idiler, yine beş para faydaları olmazdı.⁴

Demek esbabın tesiri yok. Müsebbibü'l-esbab'dan başka bir melce' olmadığını aynelyakîn gördüğünden, sırr-ı ehadiyet, nur-u tevhid içinde inkişâf ettiği için şu münâcât birdenbire geceyi, denizi ve hûtı musahhar etmiştir. O nur-u tevhid ile hûtun karnını bir tahte'l-bahir gemisi hükmüne getirip ve

¹ Bkz.: Tirmizî, *deavât* 81; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/170.

² Kıssanın tamamı için bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 17/79-81.

³ “Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

⁴ Bkz.: En'âm sûresi, 6/17; Yûnus sûresi, 10/107; Fâtır sûresi, 35/2.

zelzeleli dağvâri emvâc dehşeti içinde; denizi, o nur-u tevhid ile emniyetli bir sahrâ, bir meydan-ı cevalân ve tenezzühgâhı olarak o nur ile semâ yüzünü bulutlardan süpürüp, kameri bir lâmba gibi başı üstünde bulundurdu. Her taraftan onu tehdit ve tazyik eden o mahlûkat, her cihette ona dostluk yüzünü gösterdiler. Tâ sâhil-i selâmete çıktı, şecere-i yakîn¹ altında o lütf-u rabbânîyi müşâhede etti.

İşte, Hazreti Yûnus (aleyhisselâm)'ın birinci vaziyetinden yüz derece daha müthiş bir vaziyetteyiz. Gecemiz, istikbâldir. İstikbâlimiz, nazar-ı gafletle, onun gecesinden yüz derece daha karanlık ve dehşetlidir. Denizimiz, şu sergerdân küre-i zeminimizdir. Bu denizin her mevcinde binler cenaze bulunuyor; onun denizinden bin derece daha korkuludur. Bizim hevâ-yı nefsimiz, hûtumuzdur; hayat-ı ebediyemizi sıkıp mahvına çalışıyor.² Bu hût, onun hûtundan bin derece daha muzırdır. Çünkü onun hûtu yüz senelik bir hayatı mahveder. Bizim hûtumuz ise, yüz milyon seneler hayatın mahvına çalışıyor.

Mâdem hakikî vaziyetimiz budur; biz de Hazreti Yûnus (aleyhisselâm)'a iktidâen, umum esbaptan yüzümüzü çevirip doğrudan doğruya Müsebbibü'l-esbab olan Rabbimize ilticâ edip ³ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ demeliyiz ve aynelyakîn anlamalıyız ki; gaflet ve dalâletimiz sebebiyle aleyhimize ittifak eden istikbâl, dünya ve hevâ-yı nefsin zararlarını defedecek yalnız o Zât olabilir ki; istikbâl taht-ı emrinde, dünya taht-ı hükmünde, nefsimiz taht-ı idaresindedir. Acaba Hâlık-ı semâvât ve arzdan başka hangi sebep var ki, en ince ve en gizli hâtîrât-ı kalbimizi bilecek ve bizim için istikbâli, âhiretin îcâdıyla ışıklandıracak ve dünyanın yüz bin boğucu emvâcından kurtaracak, -hâşâ- Zât-ı Vâcibü'l-vücut'dan başka hiçbir şey, hiçbir cihette O'nun izni ve iradesi olmadan imdâd edemez ve halâşkâr olamaz.⁴ Mâdem hakikat-i hâl böyledir. Nasıl ki Hazreti Yûnus (aleyhisselâm)'a o münâcâtın neticesinde hûtu ona bir merkûb, bir tahte'l-bahir ve denizi bir güzel sahrâ ve

¹ Bkz.: "Üzerine gölge yapması için, orada asma kabak cinsinden bir ağaç bitirdik." (Sâffât sûresi, 37/146)

² Bkz.: "Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder." (Yûsuf sûresi, 12/53)

³ "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

⁴ Bkz.: Kehf sûresi, 18/23-24; Dehr sûresi, 76/30; Tekvir sûresi, 81/29; Hac sûresi, 22/65.

gece mehtâplı bir latîf sûret aldı. Biz dahi o münâcâtın sırrıyla لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ demeliyiz.¹ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ²

2 cümlesiyle *istikbâlimize*,³ سُبْحَانَكَ kelimesiyle *dünyamıza*,⁴ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ⁵ fıkrasıyla *nefsimize* nazar-ı merhametini celb etmeliyiz.⁵ Tâ ki, nur-u îmân ile ve Kur'ân'ın mehtâbıyla istikbâlimiz tenevvür etsin ve o gecemizin dehşet ve vahşeti, ünsiyet ve tenezzühe inkılâp etsin. Ve mütemâdiyen mevt ve hayatın değişmesiyle seneler ve karnlar emvâcı üstünde hadsiz cenazeler binip ademe atılan dünyamız ve zeminimizde, Kur'ân-ı Hakîm'in tezgâhında yapılan bir sefine-i mâneviye hükmüne geçen hakikat-i İslâmiyet içine girip selâmetle o denizin üstünde gezip, tâ sâhil-i selâmete çıkarak hayatımızın vazifesi bitsin. O denizin fırtınaları ve zelzeleleri, sinema perdeleri gibi tenezzühün manzaralarını tazelandirmekle, vahşet ve dehşet yerine, nazar-ı ibret ve tefekkürü keyiflendirerek okşayıp ışıklandır-sın. Hem o sırr-ı Kur'ân'la, o terbiye-i Furkâniye ile; nefsimiz bize binmeyecek, merkûbumuz olup, bizi ona bindirip, hayat-ı ebediyemizin kazanması-na kuvvetli bir vasıtamız olsun.

Elhâsıl: *Mâdem insan, mâhiyetinin câmiyeti itibârıyla sıtmadan müteellim olduğu gibi, arzın zelzele ve ihtizâzâtından ve kâinatın kıyâmet hengâmında zelzele-i kübrâsından müteellim oluyor.*

Ve nasıl ki hurdebînî bir mikroptan korkar; ecrâm-ı ulviyeden zuhur eden kuyruklu yıldızdan dahi korkar.

Hem nasıl ki hânesini sever; koca dünyayı da öyle sever. Hem nasıl ki küçük bahçesini sever; öyle de, hadsiz ebedî cenneti dahi müştâkâne sever.

Elbette, böyle bir insanın Mâbûdu, Rabbi, melcei, halâşkârı, maksûdu

¹ “Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

² “Sen'den başka ilâh yoktur.” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

³ “Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin.” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

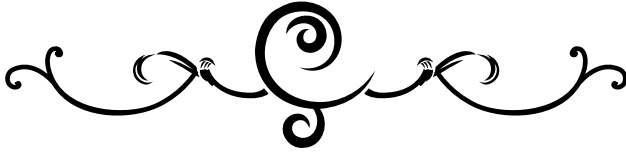
⁴ “Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

⁵ Peygamber Efendimiz'in (sallâllâhu aleyhi ve sellem) Hz. Ebûbekir'e (radiyallâhu anı) tavsiye buyurduğu bir duâ şöyledir: “Allahım! Ben nefsimi çok zulmettim. Günahları ancak Sen affedersin. Öyle ise beni, şânına lâyık bir mağfiretle bağışla, bana merhamet et. Sen affedic ve merhamet edicisin.” (Buhârî, ezân 149, tevhiid 9, deavât 16; Müslim, zikir 47, 48, hudûd 23).

öyle bir Zât olabilir ki, umum kâinat O'nun kabza-yı tasarrufunda, zerrât ve seyyârât dahi taht-ı emrindedir.¹

Elbette öyle bir insan dâimâ Yûnusvârî (aleyhisselâm) لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ² demeye muhtaçtır.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ³

¹ Bkz.: “Göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları O’nun nezdindedir.” (Zümer sûresi, 39/63; Şûrâ sûresi, 42/12). “Göklerin ve yerin mirası Allah’ındır.” (Âl-i İmran sûresi, 3/180; Hadid sûresi, 57/10)

² “Sen’den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

³ “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

On Üçüncü Lem'a

.....

Beşinci Nota

Şu notada Avrupa fûnûnu ve medeniyeti, Eski Said'in fikrinde bir derece yerleştiği için, Yeni Said harekât-ı fikriyede seyrettiği zaman, Avrupa'nın fûnûn ve medeniyeti, o seyahat-i kalbiyede emrâz-ı kalbiyeye inkılâp ederek ziyâde müşkülâta medâr olduğundan, bilmecburiye Yeni Said zihnini silkeleyip, müzahref felsefeyi ve sefih medeniyeti atmak isterken, kendi ruhunda Avrupa'nın lehinde şehâdet eden hissiyât-ı nefsanîyeyi susturmak için, Avrupa'nın şahs-ı mânevîsi ile bir cihette gayet kısa, bir cihette uzun, gelecek muhâvereye mecbur olmuştur.

Yanlış anlaşılmasın, Avrupa ikidir: **Birisi**, İsevîlik din-i hakikisinden aldığı feyz ile hayat-ı içtimâiye-i beşeriyeye nâfi sanatları ve adâlet ve hakkaniyete hizmet eden fûnûnları takip eden bu birinci Avrupa'ya hitab etmiyorum. Belki felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyetin seyyiâtını mehâsin zannederek, beşeri sefâhete ve dalâlete sevk eden bozulmuş **ikinci** Avrupa'ya hitab ediyorum. Şöyle ki:

O zaman, o seyahat-i ruhiyede, mehâsin-i medeniyet ve fûnûn-u nâfiadan başka olan malâyani ve muzır felsefeyi ve muzır ve sefih medeniyeti elinde tutan Avrupa'nın şahs-ı mânevîsine karşı demiştim:

Bil ey ikinci Avrupa! Sen, sağ elinle sakîm ve dalâletli bir felsefeyi ve sol elinle sefih ve muzır bir medeniyeti tutup dâvâ edersin ki, beşerin saâdeti bu ikisi ile. Senin bu iki elin kırılın ve şu iki pis hediye senin başını yesin ve yiyecek.

Ey küfr u küfrânı dağıtıp neşreden bedbaht ruh! Acaba, hem ruhunda, hem vicdanında, hem aklında, hem kalbinde dehşetli musibetlerle musibettede

olmuş ve azâba düşmüş bir adamın cismiyle, zâhirî bir surette aldatıcı bir zînet ve servet içinde bulunmasıyla saâdeti mümkün olabilir mi? Ona mes'ûd denilebilir mi?

Âyâ görmüyor musun ki, bir adamın cüz'î bir emirden me'yûs olması ve vehmî bir emelden ümidi kesilmesi ve ehemmiyetsiz bir işten inkisâr-ı hayale uğraması sebebiyle tatlı hayaller ona acılaşıyor, şirin vaziyetler onu tâzib ediyor, dünya ona dar geliyor, zindan oluyor? Hâlbuki senin şeâmetinle, kalbinin en derin köşelerinde ve ruhunun tâ esasında dalâlet darbesini yiyen ve o dalâlet cihetiyle bütün emelleri inkıtaa uğrayan ve bütün elemeleri ondan neşet eden bir bîçâre insana hangi saâdeti temin ediyorsun?

Acaba, zâil, yalancı bir cennette cismi bulunan ve kalbi, ruhu cehennemde azâp çeken bir insana mes'ûd denilebilir mi? İşte, sen, bîçâre beşeri böyle baştan çıkardın, yalancı bir cennet içinde cehennemî bir azâp çektiyorsun.

Ey beşerin nefsi-i emmâresi! Bu temsile bak, beşeri nereye sevk ettiğini bil. Meselâ bizim önümüzde iki yol var.

•**Birisinden gidiyoruz.** Görüyoruz ki, her adım başında bîçâre âciz bir adam bulunur. Zâlimler hücum edip malını, eşyasını gasp ederek kulübeciğini harap ediyorlar, bazen de yaralıyorlar. Öyle bir tarzda ki, acınacak hâline semâ ağlıyor. Nereye bakılsa hâl, bu minvâl üzere gidiyor. O yolda işitilen sesler, zâlimlerin gürültüleri, mazlûmların ağlayışları olduğundan umumî bir matem, o yolu kaplıyor. İnsan, insaniyet cihetiyle gayrın elemiyle müteallim olduğundan, hadsiz bir eleme giriftâr oluyor. Hâlbuki vicdan bu derece teellüme tahammül edemediğinden; o yolda giden, iki şeyden birisine mecbur olur. Ya insaniyetten tecerrüd edip ve nihayetsiz vahşeti iltizam ederek öyle bir kalbi taşıyacak ki, kendi selâmetiyle beraber umumun helâketi onu müteessir etmesin veyahut kalb ve aklın muktezâsını iptal etsin.

Ey sefâhet ve dalâletle bozulmuş ve İsevî dininden uzaklaşmış Avrupa! Deccal gibi bir tek gözü taşıyan¹ kör dehan ile ruh-u beşere bu cehennemî hâleti hediye ettin! Sonra anladın ki, bu öyle ilaçsız bir illettir ki, insanı âlâ-yı illiyyînden esfel-i safilîne atar. Hayvanâtın en bedbaht derecesine indirir. Bu illete karşı bulduğun ilaç, muvakkaten iptal-i his hizmeti gören câzibedâr oyuncakların ve uyutucu hevesat ve fantaziyelerindir. Senin bu ilacın, senin başını yesin ve yiyecek! İşte beşere açtığın yol ve verdiği saâdet, bu misâle benzer.

¹ Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 48, *libâs* 68, *ta'bir* 11, 33, *fiten* 26; Müslim, *imân* 273-276.

•**İkinci yol ki** Kur’ân-ı Hakîm, hidâyetiyle beşere hediye etmiştir. Şöyle-
dir: Görüyoruz ki o yolun her menzilinde, her mekânında, her şehrinde bir
sultan-ı âdilün müstakîm askerleri her tarafta bulunuyorlar, geziyorlar. Ara sıra
o sultanın emriyle o askerlerin bir kısmını terhis ediyorlar. Silâhlarını, atları-
nı ve mîrî levâzımatlarını alıyorlar, onlara izin tezkeresini veriyorlar. O terhis
olunan neferler, çendan ünsiyet ettikleri at ve silâhların teslim alınmasından
zâhiren mahzun oluyorlar. Fakat hakikat noktasında terhisle müferrah olup,
sultanın ziyaretine ve padişahın payitahtına dönmesi ve padişahı ziyaret et-
mesi cihetinde gayet memnun oluyorlar.

Bazen terhis memurları acemî bir nefere rast geliyorlar. Nefer onları tanı-
mıyor. “Silâhını teslim et!” diyorlar. Nefer diyor: “Ben padişahın askeriyim,
onun hizmetindeyim, sonra onun yanına gideceğim. Siz neci oluyorsunuz?
Eğer onun izin ve rızasıyla gelmiş iseniz, göz ve baş üstüne geldiniz, emrini
gösteriniz; yoksa çekiliniz, benden uzak olunuz. Ben tek başımla kalsam, sizler
binler dahi olsanız, yine sizinle dövüşeceğim. Kendi nefsim için değil –çünkü
nefsim benim değil, benim sultanımdır; belki bendeki nefsim ve silâhım,
mâlikimin emanetidir– emaneti muhafaza ve sultanımın haysiyetini himâye
ve izzetini vikâye için size baş eğmeyeceğim!”

İşte, o ikinci yoldaki medâr-ı sürûr ve saâdet olan binler ahrvâlden bu
hâl bir numûnedir. Sâir ahrvâlî sen kıyâs et. Bütün o ikinci yolun seferinde,
tevellüdât nâmında sevinç ve şenlikle bir tahşidât ve sevkîyât-ı askeriye vardır
ve vefiyât nâmında sürûr ve muzika ile terhisât-ı askeriye görünüyorlar. İşte
Kur’ân-ı Hakîm beşere bu yolu hediye etmiştir. Bu hediyeyi kim tam kabul et-
se, böyle iki cihanın saâdetine giden bu ikinci yoldan gider. Ne geçmiş şeyden
mahzun ve ne de gelecek şeyden havf eder.

Ey ikinci bozuk Avrupa! Senin çürük ve esassız esaslarının bir kısmı şun-
lardır ki: “En büyük melekten en küçük semeğe kadar her bir zihayat kendi
nefsine mâliktir ve kendi zâtı için çalışır ve kendi lezzeti için çabalar. Onun
bir hakk-ı hayatı var. Gaye-i himmeti ve hedef-i maksadı, yaşamak ve be-
kâsını temin etmektir.” diyorsun. Ve Hâlık-ı Kerîm’in kerem düsturlarından
ve erkân-ı kâinatta kemâl-i itaatle imtisâl edilen düstur-u teâvünle nebatat,
hayvanâtın imdâdına ve hayvanât, insanların yardımına koşmasından tezâ-
hür eden o umumî kanunun rahîmâne, kerîmâne cilvelerini cidâl zannedip,
“Hayat bir cidâldır.” diye, ahmakâne hükmetmişsin.

Acaba, o düstur-u teâvünün cilvesinden olan zerrât-ı taamiyenin, kemâl-i

şevk ile beden hüceyrelerinin gıdalandırılması için koşmaları nasıl cıdâldır? Nasıl bir çarpışmaktır? Belki o imdâd ve o koşmak, Kerîm bir Rabb'in emriyle bir teavündür.

Hem çürük bir esasın: "Her şey kendi nefesine mâliktir." diyorsun. Hiçbir şey kendi nefesine mâlik olmadığına kat'î bir delil şudur ki: Esbabın içinde en eşrefi ve ihtiyâr noktasında en geniş irâdelisi, insandır. Hâlbuki bu insanın düşünmek, söylemek ve yemek gibi en zâhir ef'âl-i ihtiyâriyesinden yüz cüzünden onun dest-i ihtiyârına verilen ve dâire-i iktidarına giren yalnız meşkûk tek bir cüzdür. Böyle en zâhir fiilin yüz cüzünden bir cüzüne mâlik olmayan, nasıl kendine mâliktir denilir? Böyle en eşref ve ihtiyâr en geniş, bu derece hakiki tasarruftan ve temellükten eli bağlanmış bulunsa; "Sâir hayvanât ve cemâdât kendi kendine mâliktir." diyen, hayvandan daha ziyâde hayvan ve cemâdâtтан daha ziyâde câmid ve şuûrsuz olduğunu isbat eder.

Seni bu hataya atıp bu vartaya düşüren, bir gözlü dehandır. Yani, hârîka, menhus zekândır. O kör dehan ile, her şeyin Hâlık'ı olan Rabb'ini unuttun.. mevhum bir tabiata isnâd ettin.. âsârını esbaba verdin.. O Hâlık'ın malını bâtil mâbûd olan tâğutlara taksim ettin!.. Şu noktada ve o dehan nazarında her zîhayat, her bir insan, tek başıyla hadsiz âdâya karşı mukavemet etmek ve nihayetsiz hâcâtın tahsiline çabalamak lâzım geliyor. Ve zerre gibi bir iktidar, ince tel gibi bir ihtiyâr, zâil lem'a gibi bir şuûr, çabuk söner şu'le gibi bir hayat, çabuk geçer dakika gibi bir ömür ile o hadsiz âdâya ve hâcâta karşı dayanmaya mecbur oluyor. Hâlbuki o bîçâre zîhayatın sermayesi, binler matlublarından birisine kâfi gelmiyor. Musibete giriftâr olduğu zaman sağır, kör esbaptan başka derdine derman beklemiyor, ¹ وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ

Senin karanlıklı dehan, nev-i beşerin gündüzünü geceye kalbetmiş. Yalnız o sıkıntılı, zulümlü ve zulmetli geceye ısındırmak için yalancı, muvakkat lâmbalarla tenvir ettin. O lâmbalar sürûr ile beşerin yüzüne tebessüm etmiyorlar. Belki beşerin ağlanacak acı hâllerindeki eblehâne gülmesine, o ışıklar müstehziyâne gülüp eğleniyor.

Her bir zîhayat senin şakirdlerin nazarında zâlimlerin hücumuna mâruz, miskin birer musibetzededirler. Dünya bir matemhâne-i umumiye'dir. Dünya-daki sadâlar ölümlerden, elemlerden gelen vaveylâlardır. Senden tam ders

¹ "İşte kâfirlerin duası öyle boşa gider." (Ra'd sûresi, 13/14; Mü'min sûresi, 40/50)

alan şakirdin bir firavun olur. Fakat en hasîs şeye ibâdet eden ve menfaat gördüğü her şeyi, kendine rab telâkki eden bir firavun-u zelildir. Hem senin şakirdin mütemerriddir. Fakat bir lezzeti için nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerriddir. Hasîs bir menfaat için şeytanın ayağını öper derecede alçaklık gösterir. Hem cebbardır, fakat kalbinde bir nokta-yı istinad bulamadığı için, zâtında gayet âciz bir cebbar-ı hodfuruştur. O şakirdin gaye-i himmeti, hevesat-ı nefسانيyeyi tatmin ve hamiyet ve fedâkârlık perdesi altında kendi menfaat-i nefsinin arayan ve hırs ve gururunu teskin etmeye çalışan bir dessayıdır. Nefsinden başka ciddî olarak hiçbir şeyi sevmiyor. Her şeyi nefesine fedâ ediyor.

Amma Kur'ân'ın hâlis ve tam şakirdi ise, bir abddir. Fakat âzamı mahlûkata karşı da ubûdiyete tenezzül etmez ve cennet gibi en büyük ve âzam bir menfaati gaye-i ubûdiyet yapmaz bir abd-i azizdir. Hem halim selimdir, fakat Fâtır-ı Zülcelâl'inden başkasına, izni ve emri olmadan tezzülle tenezzül etmez bir halim-i âlihimmettir. Hem fakirdir, fakat onun Mâlik-i Kerîm'i ona ileride iddihâr ettiği mükâfât ile bir fakir-i müstağnidir. Hem zayıftır fakat kudreti nihayetsiz olan seyyidinin kuvvetine istinâd eden bir zayıf-ı kavîdir ki; Kur'ân, hakiki bir şakirdine cennet-i ebediyeyi dahi gaye-i maksat yaptırmadığı hâlde;¹ bu zâil, fânî dünyayı ona gaye-i maksat hiç yapar mı? İşte iki şakirdin himmetlerinin ne derece birbirinden farklı olduğunu anla!

Hem felsefe-i sakîmenin şakirdleriyle Kur'ân-ı Hakîm'in tilmizlerinin hamiyetkârlık ve fedâkârlıklarını bununla muvâzene edebilirsiniz. Şöyle ki:

Felsefenin şakirdi, kendi nefsi için kardeşinden kaçır, onun aleyhinde dâvâ açar. Kur'ân'ın şakirdi ise, semâvât ve arzdaki umum sâlih ibâdî kendine kardeş telâkki ederek, gayet samimî bir surette onlara duâ eder.² Ve saâdetleriyle mesûd oluyor. Ve ruhunda şedid bir alâkayı onlara karşı hisseder ki, duâsında ³ اَعِزِّ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ der. Hem en büyük şey olan arş ve şemsi, musahhar birer memur ve kendi gibi bir abd, bir mahlûk telâkki eder.

Hem iki şakirdin ulviyet ve inbisât-ı ruhlarını bundan kıyâs et ki; Kur'ân,

¹ En mühim gâyenin Allah Teâlâ'nın rızası olduğuna dair bkz.: Tevbe sûresi, 9/72.

² Müminlerin birbiri hakkında duâlarının yer aldığı âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Bakara sûresi, 2/201, 286; Âl-i İmran sûresi, 3/16, 147, 193; İbrahim sûresi, 14/41; Haşır sûresi, 59/10; Nuh sûresi, 71/28.

³ Allah'ım! Erkeğiyle kadınıyla bütün müminleri bağışla.

kendi şakirdlerinin ruhuna öyle bir inbisât ve ulviyet verir ki; doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz esmâ-yı ilâhiyenin cilvelerini gösteren doksan dokuz âlemlerin zerrâtını, birer tesbih taneleri olarak şakirdlerinin ellerine verir. “Evradlarınızı bununla okuyunuz.” der. İşte Kur’ân’ın tilmizlerinden Şâh-ı Geylânî, Rifâî, Şâzelî (*radıyallâhu anhum*) gibi şakirdleri, virdlerini okudukları vakit dinle, bak! Ellerinde silsile-i zerrâtı, katarât adedlerini, mahlûkatın aded-i enfâsını tutmuşlar, onunla evradlarını okuyorlar. Cenâb-ı Hakk’ı zikir ve tesbih ediyorlar.

İşte Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan’ın mucizâne terbiyesine bak ki; nasıl ednâ bir kederle ve küçük bir gam ile başı dönüp sersemleşen ve küçük bir mikroba mağlûp olan bu küçük insan, terbiye-i Kur’ân ile ne kadar teâlî ediyor. Ve ne derece letâîfî inbisât eder ki; koca dünya mevcudâtını, virdine tesbih olmakta kısa görüyor. Ve cenneti zikir ve virdine gaye olmakta az gördüğü hâlde, kendi nefsinin Cenâb-ı Hakk’ın ednâ bir mahlûkunun üstünde büyük tutmuyor. Nihayet izzet içinde, nihayet tevazuu cem ediyor. Felsefe şakirdlerinin buna nisbeten ne derece pest ve aşağı olduğunu kıyâs edebilirsin.

İşte felsefe-i sakîme-i Avrupâiye’den yek-çeşm olan dehasının yanlış gördüğü hakikatleri; iki cihana bakan, gayb-âşına parlak iki gözü ile iki âleme nazar eden, beşer için iki saâdete iki eliyle işaret eden hüdâ-yı Kur’ânî der ki:

“Ey insan! Senin elinde bulunan nefis ve malın senin mülkün değil, belki sana emanettir. O emanetin mâlik’i, her şeye kadîr, her şeyi bilir bir Rahîm-i Kerîm’dir. O, senin yanındaki mülkünü senden satın almak istiyor. Tâ senin için muhafaza etsin, zayi olmasın. İleride mühim bir fiyat sana verecek. Sen, muvazzaf ve memur bir askersin. O’nun nâmıyla çalış ve hesabıyla amel et. O’dur ki, muhtaç olduğun şeyleri sana rızık olarak gönderiyor ve senin tâkatın yetmediği şeylerden seni muhafaza eder. Senin şu hayatının gayesi, neticesi, o Mâlik’in esmâsına ve şuûnâtına bir mazhariyettir.

Sana bir musîbet geldiği vakit, de: **إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ**¹ Yani, “Ben Mâlikimin hizmetindeyim. Ey musîbet! Eğer O’nun izin ve rızasıyla geldin ise, merhaba, safa geldin! Çünkü elbette bir vakit O’na döneceğiz ve O’nun huzuruna gideceğiz ve O’na müştâkız. Mâdem, herhâlde, bir zaman bizi

¹ “Biz Allah’a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O’na döneceğiz.” (Bakara sûresi, 2/156)

hayatın tekâlifinden âzad edecektir. Haydi ey musîbet! O terhis ve o âzad etmek, senin elinle olsun, râzıyım. Eğer benim emanet muhafazasında ve vazife-perverliğimi tecrübe suretinde sana emir ve irâde etmiş, fakat sana teslim olmaklığıma izin ve rızası olmazsa, benim tâkatım yettikçe, emin olmayana Mâlik'imın emanetini teslim etmem!" der.

İşte binden bir numûne olarak, deha-yı felsefinin ve hüdâ-yı Kur'ânî'nin verdikleri derslerin derecelerine bak. Evet, iki tarafın hakikat-i hâli sâbikan beyân edilen tarz ile gidiyor. Fakat hidâyet ve dalâlette insanların dereceleri mütefavittir. Gafletin mertebeleri muhtelifdir. Herkes her mertebede bu hakikatı tamamıyla hissedemez. Çünkü gaflet, hissi iptal ediyor. Ve bu zamanda öyle bir derecede iptal-i his etmiş ki, bu elim elemın acısını ehl-i medeniyet hissetmiyorlar. Fakat hassasiyet-i ilmiyenin tezâyüdûyle ve her günde otuz bin cenazeyi gösteren mevtin ikazatıyla o gaflet perdesi parçalanıyor. Ecne-bilerin tâgutlarıyla ve fûnûn-u tabîiyeleriyle dalâlete gidenlere ve onları körü körüne taklit edip ittibâ edenlere binler nefrin ve teessüfler!¹

Ey bu vatan gençleri! Firenkleri taklide çalışmayınız! Âyâ Avrupa'nın size ettikleri hadsiz zulüm ve adâvetten sonra, hangi akıl ile onların sefâhet ve bâtıl efkârlarına ittibâ edip emniyet ediyorsunuz? Yok! Yok! Sefihâne taklit edenler, ittibâ değil, belki şuûrsuz olarak onların safına iltihak edip kendi kendinizi ve kardeşlerinizi idam ediyorsunuz. Âgâh olunuz ki, siz ahlâksızcasına ittibâ ettikçe, hamiyet dâvâsında yalancılık ediyorsunuz!.. Çünkü şu surette ittibâınız, milliyetinize karşı bir istihfâftır ve millete bir istihzâdır!..

هَدَيْنَا اللَّهَ وَإِيَّاكُمْ إِلَى الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ²

.....

¹ Bkz.: "Ey iman edenler! Eğer Ehl-i kitaptan bir kısmına uyacak olursanız, iyi bilin ki onlar sizi imanınızdan sonra küfre çevirmek isterler." (Âl-i İmran sûresi, 3/100).

² Allah bizi de, sizi de sırat-ı müstakime hidâyet etsin.

Yirmi Dördüncü Lem'a

Tesettür Hakkındadır

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ
يُذْنِبْنَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَائِبِهِنَّ¹ ... الخ

âyeti, tesettürü emrediyor. Medeniyet-i sefihe ise, Kur'ân'ın bu hükmüne karşı muhalif gidiyor. Tesettürü, fitrî görmüyor, “Bir esarettir.” diyor.²(Hâşiye)

Elcevap: Kur'ân-ı Hakîm'in bu hükmü tam fitrî olduğuna ve muhalifi gayr-i fitrî olduğuna delâlet eden çok hikmetlerinden, yalnız “Dört Hikmet”ini beyân ederiz.

Birinci Hikmet

Tesettür, kadınlar için fitrîdir ve fitratları iktizâ ediyor. Çünkü kadınlar hilkaten zayıf ve nazik olduklarından, kendilerini hayatından ziyâde sevdiği yavrularını himâye edecek bir erkeğin himâye ve yardımına muhtaç bulunduğu, kendini sevdirmek ve nefret ettirmemek ve istiskale mâruz kalmamak için, fitrî bir meyli var.

¹ “Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve mümin kadınlara söyle, ev dışına çıktıkları zaman dış elbiselerini üzerlerine salıversinler.” (Ahzâb sûresi, 33/59).

² (Hâşiye) Mahkemeye karşı ve mahkemeyi susturan Lâyiha-yı Temyiz'in müdafaâtından bir parça:

“Ben de Adliyenin mahkemesine derim ki: Bin üç yüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyon insanların hayat-ı içtimâyesinde en kudsi ve hakikî ve hakikatlı bir düstur-u ilâhî-yi, üç yüz elli bin tefsirin tasdiklerine ve ittifaklarına istinaden ve bin üç yüz elli sene zarfında geçmiş ecdâdımızın itikadlarına iktidâen tefsir eden bir adamı mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rûy-u zeminde adâlet varsa, o kararı red ve bu hükmü nakzedecektir!”

Hem kadınların on adetten altı-yedisi ya ihtiyardır, ya çirkindir ki; ihtiyarlığını ve çirkinliğini herkese göstermek istemezler. Ya kıskançtır; kendinden daha güzellere nisbeten çirkin düşmemek veya tecâvüzden ve ithamdan korkar, taarruza mâruz kalmamak ve kocası nazarında hıyanetle müttehem olmamak için, fıtraten tesettür isterler. Hatta dikkat edilse, en ziyâde kendini saklayan ihtiyarlardır. Ve on adetten ancak iki-üç tanesi bulunabilir ki; hem genç olsun, hem güzel olsun, hem kendini göstermekten sıkılmasın.

Mâlûmdur ki, insan sevmediği ve istiskal ettiği adamların nazarından sıkılır, müteessir olur. Elbette açık saçıklık kıyafetine giren güzel bir kadın, bakmasına hoşlandığı nâmahrem erkeklerden onda iki-üçü varsa, yedi-sekizinden istiskal eder. Hem tefahuş ve tefessüh etmeyen bir güzel kadın, nazik ve seriü't-teessür olduğundan, maddeten tesiri tecrübe edilen belki semlendiren pis nazarlardan elbette sıkılır. Hatta işitiyoruz, açık saçıklık yeri olan Avrupa'da çok kadınlar, bu dikkat-i nazardan sıkılarak, "Bu alçaklar bizi göz hapsine alıp sıkıyorlar." diye polislere şekvâ ediyorlar. Demek, medeniyetin ref-i tesettürü, hilâf-ı fıtrattır. Kur'ân'ın tesettür emri fitrî olmakla beraber, o maden-i şefkat ve kıymettar birer refika-yı ebediye olabilen kadınları, tesettür ile sukuttan, zilletten ve mânevî esareten ve sefaletten kurtarıyor.

Hem kadınlarda, ecnebî erkeklere karşı fıtraten korkaklık, tahavvûf var. Tahavvûf ise, fıtraten tesettürü iktizâ ediyor. Çünkü sekiz-dokuz dakika bir zevki cidden acılaştıracak sekiz-dokuz ay ağır bir veled yükünü zahmet ile çekmekle beraber, hâmisiz bir veledin terbiyesiyle sekiz-dokuz sene, o sekiz-dokuz dakika gayrimeşrû zevkin belâsını çekmek ihtimâli var. Ve kesretle vâki olduğundan, cidden şiddetle nâmahremlerden fıtratı korkar ve cibilliyeti sakınmak ister. Ve tesettür ile nâmahremin iştahını açmamak ve tecâvüzüne meydan vermemek, zayıf hilkatı emreder ve kuvvetli ihtar eder. Ve bir siperi ve kalesi çarşafı olduğunu gösteriyor.

Mesmûâtıma göre, merkez ve payitaht-ı hükûmette, çarşı içinde, gündüzde, ahalinin gözleri önünde, gayet âdi bir kundura boyacısı, dünyaca rütbeten büyük bir adamın açık bacaklı karısına bilfiil sarkıntılık etmesi, tesettür aleyhinde olanların hayâsız yüzlerine bir şamar vuruyor!

İkinci Hikmet

Kadın ve erkek ortasında gayet esaslı ve şiddetli münasebet, muhabbet ve alâka, yalnız dünyevî hayatın ihtiyacından ileri gelmiyor. Evet bir kadın,

kocasına yalnız hayat-ı dünyeviyeye mahsus bir refika-yı hayat değildir. Belki hayat-ı ebediyede dahi bir refika-yı hayattır.¹ Mâdem hayat-ı ebediyede dahi kocasına refika-yı hayattır; elbette ebedî arkadaşı ve dostu olan kocasının nazarından gayrı başkasının nazarını kendi mehâsinine celb etmemek ve onu darıltmamak ve kıskandırmamak lâzım gelir.

Mâdem mümin olan kocası, sırr-ı imana binâen onun ile alâkası hayat-ı dünyeviyeye münhasır ve yalnız hayvânî ve güzelliğ vaktine mahsus muvakkat bir muhabbet değil; belki hayat-ı ebediyede dahi bir refika-yı hayat noktasında esaslı ve ciddî bir muhabbetle, bir hürmetle alâkadardır. Hem yalnız gençliğinde ve güzelliğ zamanında değil, belki ihtiyarlık ve çirkinlik vaktinde dahi o ciddî hürmet ve muhabbeti taşıyor. Elbette ona mukâbil, o da kendi mehâsinini onun nazarına tahsis ve muhabbetini ona hasretmesi muktezâ-yı insaniyettir. Yoksa pek az kazanır, fakat pek çok kaybeder.

Şer'an koca, karıya küfüv olmalı, yani birbirine münasip olmalı. Bu küfüv ve denk olmak, en mühimmi diyanet noktasındadır.

Ne mutlu o kocaya ki; kadınının diyanetine bakıp taklit eder, refika-sını hayat-ı ebediyede kaybetmemek için mütedeyyin olur.

Bahtiyardır o kadın ki; kocasının diyanetine bakıp "Ebedî arkadaşı-mı kaybetmeyeyim." diye takvâya girer.

Veyl o erkeğe ki; sâliha kadını ebedî kaybettirecek olan sefâhete girer. Ne bedbahttır o kadın ki; müttaki kocasını taklit etmez, o mübarek ebedî arkadaşını kaybeder!

Binler veyl o iki bedbaht zevc ve zevceye ki; birbirinin fıskını ve sefâhetini taklit ediyorlar. Birbirine ateşe atılmasında yardım ediyorlar!

Üçüncü Hikmet

Bir ailenin saâdet-i hayatiyesi, koca ve karı mâbeyninde bir emniyet-i mütekâbile ve samimî bir hürmet ve muhabbetle devam eder. Tesettürsüzlük ve açık saçıklık, o emniyeti bozar, o mütekabil hürmet ve muhabbeti de kırar. Çünkü açık saçıklık kılığına giren on kadından ancak bir tanesi bulunur ki, kocasından daha güzeli görmediğinden, kendini ecnebiye sevdirmeye çalışmaz.

¹ Dünyada evli olan kimselerin, bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dâir bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 30; Tirmizî, *menâkıb* 62; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/302.

Dokuzu, kocasından dahi iyisini görür. Ve yirmi adamdan ancak bir tanesi, karısından daha güzelini görmüyor. O vakit o samimî muhabbet ve hürmet-i mütekâbile gitmekle beraber, gayet çirkin ve gayet alçakça bir his uyandırmaya sebebiyet verebilir. Şöyle ki:

İnsan, hemşire misillü mahremlerine karşı fitraten şehvânî his taşıyamıyor. Çünkü mahremlerin simaları, karâbet ve mahremiyet cihetindeki şefkat ve muhabbet-i meşrûayı ihsâs ettiği cihetle nefsi, şehvânî temayülâtı kırar. Fakat bacaklar gibi şer'an mahremlere de göstermesi caiz olmayan yerlerini açık-saçık bırakmak, süflî nefislere göre gayet çirkin bir hissin uyanmasına sebebiyet verebilir. Çünkü mahremin siması mahremiyetten haber verir ve nâmahreme benzemez. Fakat meselâ açık bacak, mahremi gayrıyla müsâvidir.

Mahremiyeti haber verecek bir alâmet-i farıkası olmadığından, hayvânî bir nazar-ı hevesi, bir kısım süflî mahremlerde uyandırmak mümkündür. Böyle nazar ise, tüyleri ürpertecek bir sukut-u insanıyettir!

Dördüncü Hikmet

Mâlûmdur ki, kesret-i nesil herkesçe matlubdur. Hiçbir millet ve hükûmet yoktur ki, kesret-i tenâsüle taraftar olmasın. Hatta Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş:

تَنَاقَحُوا تَكْثُرُوا فَإِنِّي أَبَاهِي بِكُمْ الْأُمَمُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ¹

—ev kemâ kâl— Yani: “İzdivaç ediniz; çoğalınız. Ben kıyâmette, sizin kesretinizle iftihar edeceğim.” Hâlbuki tesettürün ref'i, izdivacı teksir etmeyip, çok azaltıyor. Çünkü en serseri ve asrî bir genç dahi, refika-yı hayatını namuslu ister. Kendi gibi asrî, yani açık-saçık olmasını istemediğinden bekâr kalır, belki de fuhuşa sülûk eder.

Kadın öyle değil, o derece kocasını inhisar altına alamaz. Çünkü kadının —aile hayatında müdür-ü dâhilî olmak haysiyetiyle kocasının bütün malına, evlâdına ve her şeyine muhafaza memuru olduğundan— en esaslı hasleti sadâkattir, emniyettir. Açık saçıklık ise bu sadâkati kırar, kocası nazarında emniyeti kaybeder, ona vicdan azâbı çektirir. Hatta erkeklerde iki güzel haslet olan cesaret ve sehavet kadınlarda bulunsa, bu emniyete ve sadâkate zarar olduğu için, ahlâk-ı seyyiedendir, kötü haslet sayılırlar. Fakat kocasının vazifesi, ona

¹ Abdurrezzak, *el-Musannef* 6/173; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/380.

hazinedarlık ve sadâkat değil, belki himâyet ve merhamet ve hürmettir. Onun için, o erkek inhisar altına alınmaz. Başka kadınları da nikâh edebilir.¹

Memleketimiz Avrupa'ya kıyâs edilmez. Çünkü orada düello gibi çok şiddetli vasıtalarla açık saçıklık içinde namus bir derece muhafaza edilir. İzzet-i nefis sahibi birisinin karısına pis nazarla bakan, boynuna kefenini takar, sonra bakar. Hem memâlik-i bâride olan Avrupa'daki tabiatlar, o memleket gibi bârid ve câmiddirler. Bu Asya, yani Âlem-i İslâm kıtası, ona nisbeten memâlik-i hârredir. Mâlûmdur ki; muhîtin, insanın ahlâkı üzerinde tesiri vardır. O bârid memlekette, soğuk insanlarda hevesât-ı hayvaniyeyi tahrik etmek ve iştihayı açmak için açık saçıklık, belki çok sû-i istimâlâta ve israfâta medâr olmaz. Fakat seriü't-teessür ve hassas olan memâlik-i hârredeki insanların hevesât-ı nefsâniyesini mütemâdiyen tehyîc edecek açık saçıklık, elbette çok sû-i istimâlâta ve israfâta ve neslin zaafiyetine ve sukut-u kuvvete sebeptir. Bir ayda veya yirmi günde ihtiyac-ı fitrîye mukâbil, her birkaç günde kendini bir israfa mecbur zanneder. O vakit, her ayda on beş gün kadar hayız gibi arızalar münasebetiyle kadından tecennüb etmeye mecbur olduğundan, nefesine mağlûp ise fuhşiyâta da meyleder.

Şehirliler; köylülere, bedevîlere bakıp tesettürü kaldıramaz. Çünkü köylerde, bedevîlerde, derd-i mâişet meşgalesiyle ve bedenlen çalışmak ve yorulmak münasebetiyle, hem şehirlilere nisbeten nazar-ı dikkati az celb eden mâsume işçi ve bir derece kaba kadınların kısmen açık olmaları, hevesât-ı nefsâniyeyi tehyîce medâr olamadığı gibi; serseri ve işsiz adamlar az bulunduğundan, şehirdeki mefâsidin onda biri onlarda bulunmaz. Öyle ise onlara kıyas edilmez.

.....

¹ Bkz.: Nisâ sûresi, 4/3.

Birinci Mektup

.....

Dördüncü Suâl

Mahbublara olan aşk-ı mecazî aşk-ı hakikîye inkılâb ettiği gibi, acaba ek-ser nâsta bulunan dünyaya karşı olan aşk-ı mecazî dahi bir aşk-ı hakikîye inkılâb edebilir mi?

Elcevap: Evet dünyanın fâni yüzüne karşı olan aşk-ı mecazî, eğer o âşık, o yüzün üstündeki zeval ve fenâ çirkinliğini görüp ondan yüzünü çevirse, Bâki bir Mahbub arasa, dünyanın pek güzel ve ayna-yı esmâ-yı ilâhiye ve mezraa-yı âhiret olan¹ iki diğer yüzüne bakmaya muvaffak olursa, o gayr-i meşrû mecazî aşk, o vakit aşk-ı hakikîye inkılâba yüz tutar. Fakat bir şart ile ki, kendinin zâil ve hayatıyla bağlı kararsız dünyasını, haricî dünyaya iltibas etmemektir. Eğer ehl-i dalâlet ve gaflet gibi kendini unutup, âfâka dalıp, umûmî dünyayı hususî dünyası zannedip ona âşık olsa, tabiat bataklığına düşer boğulur. Meğer ki harika olarak bir dest-i inâyet onu kurtarsın. Şu hakikati tenvir için şu temsile bak:

Meselâ şu güzel zînetli odanın dört duvarında, dördümüze ait dört endam aynası bulunsa, o vakit beş oda olur. Biri hakikî ve umûmî, dördü misalî ve hususî. Her birimiz kendi aynamız vâsıtasıyla, hususî odamızın şeklini, heyetini, rengini değiştirebiliriz. Kırmızı boya vursak, kırmızı; yeşil boyasak, yeşil gösterir ve hâkezâ... Aynada tasarrufla çok vaziyetler verebiliriz; çirkinleştirir, güzelleştirir, çok şekillere koyabiliriz. Fakat haricî ve umûmî odayı ise kolaylıkla tasarruf ve tağyir edemeyiz. Hususî oda ile umûmî oda hakikatte birbirinin aynı iken, ahkâmda ayırdırlar. Sen bir parmak ile odanı harap edebilirsin, ötekinin bir taşını bile kımıldatamazsın.

¹ “Dünya, âhiretin tarlasıdır.” mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmî'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsîdül-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

İşte, dünya süslü bir menzildir. Her birimizin hayatı, bir endam aynasıdır. Şu dünyadan her birimize birer dünya var, birer âlemimiz var. Fakat direği, merkezi, kapısı, hayatımızdır. Belki o hususî dünyamız ve âlemimiz, bir sayfadır. Hayatımız bir kalem.. onunla sayfa-yı âmâlimize geçecek çok şeyler yazılıyor. Eğer dünyamızı sevdikse, sonra gördük ki; dünyamız, hayatımız üstünde bina edildiği için, hayatımız gibi zâil, fâni, kararsızdır; hissedip bildik. Ona ait muhabbetimiz, o hususî dünyamıza ayna olduğu ve temsil ettiği güzel nukûş-u esmâ-yı ilâhiyeye döner; ondan, cilve-i esmâya intikal eder.

Hem o hususî dünyamızın âhiret ve cennetin muvakkat bir fidanlığı olduğunu derkedip, ona karşı şedit hırs ve talep ve muhabbet gibi hissiyâtımızı, onun neticesi ve semeresi ve sümbülü olan uhrevî fevâidine çevirsek, o vakit o mecazî aşk, hakikî aşka inkılâb eder.

Yoksa سَوَا اللّٰهَ فَانْسِيْهِمْ اَنْفُسَهُمْ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ¹ sırrına mazhar olup, nefisini unutup, hayatın zevalini düşünmeyerek, hususî kararsız dünyasını, aynı umûmî dünya gibi sabit bilip, kendini lâyemût farzederek dünyaya sapsansa, şedit hissiyât ile ona sarılsa, onda boğulur gider. O muhabbet onun için hadsiz belâ ve azaptır. Çünkü o muhabbetten yetimâne bir şefkat, me'yusâne bir rikkat tevellüd eder. Bütün zihayatlarla acır, hatta güzel ve zevale maruz bütün mahlûkata bir rikkat ve bir firkat hisseder, elinden bir şey gelmez, yeis-i mutlak içinde elem çeker.

Fakat gafletten kurtulan evvelki adam, o şedit şefkatin elemine karşı ulvî bir tiryak bulur ki; acıdığı bütün zihayatların mevt ve zevalinde bir Zât-ı Bâki'nin bâki esmâsının dâimî cilvelerini temsil eden ayna-yı ervahları bâki görür; şefkati, bir sürûra inkılâb eder. Hem zeval ve fenâyâ maruz bütün güzel mahlûkatın arkasında bir cemâl-i münezzeh ve hüsn-ü mukaddes ihsas eden bir nakş ve tahsin ve sanat ve tezyin ve ihsan ve tenvir-i dâimîyi görür. O zeval ve fenâyı tezyid-i hüsnün ve tecdid-i lezzet ve teşhir-i sanat için bir tazelandirmek şeklinde görüp, lezzetini ve şevkini ve hayretini ziyadeleştirir.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي²

Said Nursî

¹ “Sakin şunlar gibi olmayın ki onlar Allah’ı unuttukları için, Allah da onlara kendilerini unutturdu. İşte yoldan çıkanlar bunlardır.” (Haşir sûresi, 59/19).

² Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah’tır.

Dokuzuncu Mektup

.....

Salisen

Ŗu dünya hayatında en bahtiyar odur ki, dünyayı bir misafirhâne-i askerî telâkki etsin.. ve öyle de iz'an etsin.. ve ona göre hareket etsin.. ve o telâkki ile en büyük mertebe olan mertebe-i rızayı¹ çabuk elde edebilir. Kırılacak ŖiŖe pahasına d im  bir elmasın fiyatını vermez, istikâmet ve lezzetle hayatını geçirir.

Evet dünyaya ait iŖler, kırılmaya mahkûm ŖiŖeler hükmündedir. Bâki umûr-u uhreviye ise gayet sağlam elmaslar kıymetindedir.² İnsan  n fıtratındaki Ŗiddetli merak ve hararetili muhabbet ve dehŖetli h rs ve inatlı talep ve h ke-z  Ŗedit hissiy tlar, umûr-u uhreviyeyi kazanmak için verilmiŖtir. O hissiy tı, Ŗiddetli bir surette fâni umûr-u dünyeviyeye tevcih etmek, fâni ve kırılacak ŖiŖelere, bâki elmas fiyatlarını vermek demektir. Ŗu münasebetle bir nokta hatıra gelmiŖ, söyleyeceğim, Ŗ yle ki:

AŖk, Ŗiddetli bir muhabbettir. Fâni mahbublara müteveccih olduğu vakit ya o aŖk, kendi sahibini d im  bir azap ve elemde bırakır; veyahut o mecazî mahbub, o Ŗiddetli muhabbetin fiyatına değmediği için bâki bir mahbubu arattırır; aŖk-ı mecazî, aŖk-ı hakikîye inkılâb eder.

 Ŗte insanda binlerle hissiyât var. Her birisinin aŖk gibi iki mertebesi var. Biri mecazî, biri hakikî.

¹ Allah rızasının en büyük mertebe olduğuna dair bkz.: “Hepsinden  l s  ise Allah’ın kendilerinden razı olmasıdır.” (Tevbe s resi, 9/72).

² “Mal mülk, çoluk  ocuk... Bütün bunlar dünya hayatının s sleridir. Ama bâki kalacak yararlı iŖler ise Rabbinin katında, hem mükâfat yönünden, hem de  mit bağlamak bakımından daha hayırlıdır.” (Kehf s resi, 18/46).

♦ Meselâ *endişe-i istikbal* hissi herkeste var; şiddetli bir surette endişe ettiği vakit bakar ki, o endişe ettiği istikbale yetişmek için elinde senet yok. Hem rızık cihetinde bir taahhüd altında ve kısa olan bir istikbal, o şiddetli endişeye değmiyor. Ondan yüzünü çevirip, kabirden sonra hakikî ve uzun ve gafiller hakkında taahhüd altına alınmamış bir istikbale teveccüh eder.

♦ Hem mala ve câha karşı *şiddetli bir hırs* gösterir. Bakar ki; muvakkaten onun nezaretine verilmiş o fânî mal ve âfetli şöret ve tehlikeli ve riyaya medar olan câh, o şiddetli hırsa değmiyor. Ondan, hakikî câh olan merâtib-i mânevîyeye ve derecât-ı kurbiyeye ve zâd-ı âhirete ve hakikî mal olan a' mâl-i sâlihaya teveccüh eder. Fena haslet olan hırs-ı mecazî ise, âlî bir haslet olan hırs-ı hakikîye inkılâb eder.

♦ Hem meselâ *şiddetli bir inat* ile ehemmiyetsiz, zâil, fânî umûrlara karşı hissiyâtını sarfeder. Bakar ki, bir dakika inada değmeyen bir şeye, bir sene inat ediyor. Hem zararlı, zehirli bir şeye inat nâmına sebat eder. Bakar ki, bu kuvvetli his, böyle şeyler için verilmemiş. Onu onlara sarfetmek, hikmet ve hakikate münâfidir. O şiddetli inadı, o lüzumsuz umûr-u zâileye vermeyip, âlî ve bâki olan hakâik-i imaniyeye ve esâsât-ı İslâmiye'ye ve hidemât-ı uhrevîyeye sarfeder. O haslet-i rezile olan inad-ı mecazî, güzel ve âlî bir haslet olan hakikî inada yani, hakta şiddetli sebata inkılâb eder.

İşte şu üç misal gibi; *insanlar, insana verilen cihâzât-ı mânevîyeyi, eğer nefsin ve dünyanın hesabıyla istîmal etse ve dünyada ebedî kalacak gibi gafilâne davransa, ahlâk-ı rezileye ve israfât ve abesiyete medar olur. Eğer, hafiflerini dünya umûruna ve şiddetlilerini vezâif-i uhrevîyeye ve mânevîyeye sarfetse ahlâk-ı hamîdeye menşe, hikmet ve hakikate muvâfık olarak saadet-i dâreyne medar olur.*

İşte tahmin ederim ki, nâsihlerin nasihatleri şu zamanda tesirsiz kaldığının bir sebebi şudur ki; ahlâksız insanlara derler:

“Haset etme! Hırs gösterme! Adâvet etme! İnâet etme! Dünyayı sevme!” Yani, “*Fıtratını değiştir!*” gibi zâhiren onlarca mâlâyutak bir teklifte bulunurlar. Eğer deseler ki:

“*Bunların yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz, mecralarını değiştiriniz.*” Hem nasihat tesir eder, hem daire-i ihtiyârlarında bir emr-i teklif olur.

Râbian

Ulemâ-yı İslâm ortasında “İslâm” ve “iman”ın farkları çok medar-ı bahsolmuş. Bir kısmı, “ikisi birdir”; diğer kısmı, “ikisi bir değil; fakat biri birisiz olmaz” demişler ve bunun gibi çok muhtelif fikirler beyan etmişler. Ben şöyle bir fark anladım ki:

İslâmiyet, iltizamdır; iman, iz’andır. Tâbir-i diğerle: İslâmiyet, hakka tarafgirlik ve teslim ve inkiyaddır; iman ise, hakkı kabul ve tasdiktir.

Eskide bazı dinsizleri gördüm ki; ahkâm-ı Kur’âniye’ye şiddetli tarafgirlik gösteriyorlardı. Demek o dinsiz, bir cihette hakkın iltizamıyla İslâmiyet’e mazhardı; “dinsiz bir müslüman” denilirdi. Sonra bazı müminleri gördüm ki; ahkâm-ı Kur’âniye’ye tarafgirlik göstermiyorlar, iltizam etmiyorlar.. “gayr-i müslim bir mümin” tâbirine mazhar oluyorlar.

Acaba İslâmiyet’siz iman, medar-ı necat olabilir mi?

Elcevap: İmansız İslâmiyet, *sebeb-i necat* olmadığı gibi; İslâmiyet’siz iman da medar-ı necat olamaz. *فَلِلَّهِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ*¹— Kur’ân’ın i’câz-ı mânevîsinin feyziyle Risale-i Nur mizanları, Din-i İslâm’ın ve hakâik-i Kur’âniye’nin meyvelerini ve neticelerini öyle bir tarzda göstermişlerdir ki; dinsiz dahi onları anlasa, taraftar olmamak kâbil değil. Hem iman ve İslâm’ın delil ve burhanlarını o derece kuvvetli göstermişlerdir ki; gayr-i müslim dahi anlasa, herhâlde tasdik edecektir. Gayr-i müslim kaldığı hâlde, iman eder.

Evet Sözler, Tûbâ-yı cennetin meyveleri gibi tatlı ve güzel olan iman ve İslâmiyet’in meyvelerini ve saadet-i dâreynin mehâsini gibi hoş ve şirin öyle neticelerini göstermişler ki, görenlere ve tanıyanlara nihâyetsiz bir tarafgirlik ve iltizam ve teslim hissini verir. Ve silsile-i mevcudât gibi kuvvetli ve zerrât gibi kesretli iman ve İslâm’ın burhanlarını göstermişler ki, nihâyetsiz bir iz’an ve kuvvet-i iman verirler.

Hatta bazı defa Evrad-ı Şah-ı Nakşibendî’de şehâdet getirdiğim vakit, *ذَلِكَ نَحْيَا وَعَلَيْهِ نَمُوتُ وَعَلَيْهِ تُبْعَثُ عَدَا*², dediğim zaman, nihâyetsiz bir tarafgirlik hissediyorum. Eğer bütün dünya bana verilse, bir hakikat-i

¹ Bütün şükür ve şükranlar Allah’adır, minnetin her türlü de sadece O’nadır.

² “İman hakikatleri üzere yaşar, onlara inanmış olarak ölür ve yine o itikad üzere diriliriz.” (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü’l-ahzâb* (Evrâd-ı Nakşibendi) s.7).

imaniyeyi feda edemiyorum. Bir hakikatin bir dakika aksini farzetmek, bana gayet elîm geliyor. Bütün dünya benim olsa, birtek hakâik-i imaniyenin vücûd bulmasına bilâ-tereddüt vermesine, nefsim itaat ediyor.

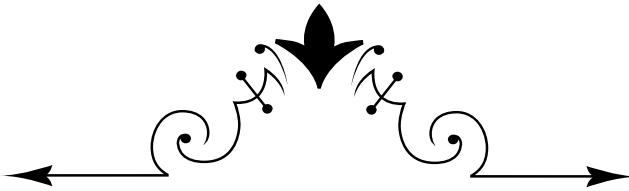
أَمَّا اللَّهُمَّ بِمَا أَرْسَلْتَ مِنْ رَسُولٍ، وَأَمَّا اللَّهُمَّ بِمَا أَنْزَلْتَ مِنْ كِتَابٍ، فَصَدَقْنَا¹

dediğim vakit nihâyetsiz bir kuvvet-i iman hissediyorum. Hakâik-i imaniyenin her birisinin aksini aklen muhâl telâkki ediyorum, ehl-i dalâleti nihâyetsiz ebleh ve dîvane görüyorum.

Senin vâlideynine pek çok selâm ve arz-ı hürmet ederim. Onlar da bana dua etsinler. Sen benim kardeşim olduğun için, onlar da benim peder ve vâlidem hükmündedirler. Hem köyünüze, hususan senden “Sözler”i işitenlere umumen selâm ediyorum.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي²

Said Nursî

¹ “Allah’ım! Hem gönderdiğin Resûle iman ettik, hem de indirdiğin kitâba inanıp, gönülden tasdik ettik.” (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü’l-ahzâb (Evrâd-ı Nakşibendi)* s.8).

² Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah’tır.

Yirmi Dokuzuncu Mekrur

.....

Beşinci Risale Olan Beşinci Kısım

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

âyet-i pür-envârının çok envâr-ı esrarından bir nurunu, Ramazan-ı Şerif'te bir hâlet-i ruhâniyede hissettim, hayal-meyal gördüm. Şöyle ki, Üveys-i Karanî'nin;

إِلَهِی أَنْتَ رَبِّی وَأَنَا الْعَبْدُ وَأَنْتَ الْخَالِقُ وَأَنَا الْمَخْلُوقُ
وَأَنْتَ الرَّزَاقُ وَأَنَا الْمَرْزُوقُ...² الخ

münâcât-ı meşhuresi nev'inden, bütün mevcudât-ı zevilhayat, Cenâb-ı Hakk'a karşı aynı münâcâtı ettiklerini.. ve on sekiz bin âlemin³ her birinin ışığı, birer ism-i ilâhî olduğunu bana kanaat verecek bir vâkıa-yı kalbiye-i hayaliyeyi gördüm, şöyle ki:

Birbirine sarılı çok yapraklı bir gül goncası gibi, şu âlem binler perde perde içinde sarılı, birbiri altında saklı âlemleri bu âlem içinde gördüm. Her

¹ "Allah göklerin ve yerin nurudur ..." (Nûr sûresi, 24/35).

² "Allah'ım! Sen benim Rabbinsin; ben ise senin kulun. Sen her şeyi yaratan Hâlık'sın; ben ise senin mahlûkun. Sen rızık veren Rezzâk'sın; ben ise senin rızıkla beslenen..." (el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.323-324).

³ Fâtîha sûresi'nde yer alan "Âlemlerin Rabbi" ifadesindeki "âlemler" in, on sekiz bin âlem olduğuna dair bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-be'yân* 1/63; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 2/219; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an* 1/138.

bir perde açıldıkça, diğer bir âlemi görüyordum. O âlem ise, âyet-i nûrun¹ arkasındaki

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرِ لَيْلٍ يَعْتَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا
فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكِدْ يَرِيهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ²

âyeti tasvir ettiği gibi; bir zulümât, bir vahşet, bir dehşet karanlığı içinde bana görünüyordu. Birden bir ism-i ilâhînin cilvesi, bir nur-u azîm gibi görünüp ışıktandırıyordu. Hangi perde akla karşı açılmışsa, hayale karşı başka bir âlem fakat gafletle karanlıklı bir âlem görünüyorken, güneş gibi bir ism-i ilâhî tecellî eder, baştan başa o âlemi tenvir eder ve hâkezâ... Bu seyr-i kalbî ve seyahat-i hayaliye çok devam etti. Ezcümle:

Hayvanât âlemini gördüğüm vakit, hadsiz ihtiyâcât ve şiddetli açlıklarıyla beraber zaaf ve aczleri, o âlemi bana çok karanlıklı ve hazin gösterdi. Birden *Rahmân* ismi, *Rezzâk* burcunda (yani manasında) bir şems-i tâbân gibi tulû etti; o âlemi baştan başa rahmet ziyasıyla yaldızladı.

Sonra o âlem-i hayvanât içinde etfâl ve yavruların zaaf ve acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları, hazin ve herkesi rikkate getirecek bir karanlık içinde diğer bir âlemi gördüm. Birden *Rahîm* ismi *şefkat* burcunda tulû etti, o kadar güzel ve şirin bir surette o âlemi ışıktırdı ki; şekvâ ve rikkat ve hüzünden gelen yaş damlalarını, ferah ve sürûra ve şükürün lezzetinden gelen damlalara çevirdi.

Sonra sinema perdesi gibi bir perde daha açıldı, *âlem-i insanî* bana göründü. O âlemi o kadar karanlıklı, o kadar zulümâtlı, dehşetli gördüm ki; dehşetimden feryat ettim, “Eyvah!” dedim. Çünkü gördüm ki; insanlardaki ebede uzanıp giden arzuları, emelleri.. ve kâinatı ihata eden tasavvurât ve efkârları.. ve ebedî bekâ ve saadet-i ebediyeyi ve cenneti gayet ciddî isteyen himmetleri ve istidatları.. ve hadsiz makâsıda ve metâlibe müteveccih fakr ve ihtiyâcâtları.. ve zaaf ve acziyle beraber, hücumu maruz kaldıkları hadsiz musibet ve âdâlarıyla beraber; gayet kısa bir ömür, gayet dağdağalı bir hayat, gayet perişan bir mâişet içinde, kalbe en elîm ve en müthiş hâlet olan mütemâdî zeval ve firak belası içinde, ehl-i gaflet için zulümât-ı ebedî kapısı

¹ Nûr sûresi, 24/35.

² “Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer. Öyle bir deniz ki onu, dalga üstüne dalga kaplıyor... Üstünde de koyu bulut. Üst üste binmiş karanlıklar... İçinde bulunan insan, elini uzatsa nerdeyse kendi elini bile göremiyor. Öyle ya, Allah birine nur vermezse artık onun hiçbir nuru olamaz.” (Nûr sûresi, 24/40).

suretinde görülen kabre ve mezaristana bakıyorlar, birer birer ve tâife tâife o zulümât kuyusuna atılıyorlar.

İşte bu âlemi bu zulümât içinde gördüğüm anda, kalb ve ruh ve aklım-la beraber bütün letâif-i insaniyem, belki bütün zerrât-ı vücûdum feryat ile ağlamaya hazır iken; birden Cenâb-ı Hakk'ın Âdil ismi *Hakîm* burcunda, *Rahmân* ismi *Kerîm* burcunda, *Rahîm* ismi *Gafûr* burcunda (yani mana-sında), *Bâis* ismi *Vâris* burcunda, *Muhyî* ismi *Muhsin* burcunda, *Rab* ismi *Mâlik* burcunda tulû ettiler. O âlem-i insanî içindeki çok âlemleri tenvir ettiler, ışıklandırdılar ve nurânî âhiret âleminde pencereler açıp, o karanlıklı insan dünyasına nurlar serptiler.

Sonra muazzam bir perde daha açıldı, *âlem-i arz* göründü. Felsefenin karanlıklı kavânîn-i ilmiyeleri, hayale dehşetli bir âlem gösterdi. Yetmiş defa top gülesinden daha süratli bir hareketle, yirmi beş bin sene mesafeyi bir senede devreden ve her vakit dağılmaya ve parçalanmaya müstaid ve içi zelzeleli, ihtiyar ve çok yaşlı küre-i arz içinde, âlemin hadsiz fezasında seyahat eden bîçâre nev-i insan vaziyeti, bana vahşetli bir karanlık içinde göründü. Başım döndü, gözüm karardı. Birden Hâlık-ı arz ve semavât'ın *Kadîr*, *Alîm*, *Rabb*, *Allah* ve *Rabbü's-semâvâtî ve'l-arz* ve *Müsahhirü's-ş-şemsi ve'l-kamer* isimleri; *rahmet*, *azamet*, *rubûbiyet* burcunda tulû ettiler. O âlemi öyle nurlandırdılar ki; o hâlette bana küre-i arz gayet muntazam, musahhar, mü-kemmel, hoş, emniyetli bir seyahat gemisi.. tenezzüh ve keyif ve ticaret için müheyâ edilmiş bir şekilde gördüm.

Elhâsıl: Binbir ism-i ilâhînin, kâinata müteveccih olan o esmâdan her biri, bir âlemi ve o âlem içindeki âlemleri tenvir eden bir güneş hükmünde ve sırr-ı ehadiyet cihetiyle, her bir ismin cilvesi içinde sâir isimlerin cilveleri dahi bir derece görünüyordu.

Sonra kalb, her zulümât arkasında ayrı ayrı bir nuru gördüğü için, seyahate iştihası açılıyordu. Hayale binip, semâya çıkmak istedi. O vakit, gayet geniş bir perde daha açıldı. Kalb, *semâvât âlemine* girdi, gördü ki; o nurânî, tebessüm eden suretinde görülen yıldızlar; küre-i arzdan daha büyük ve ondan daha süratli bir surette, birbiri içinde geziyorlar, dönüyorlar. Bir dakika birisi yolunu şaşırsa, başkasıyla müsâdeme edecek, öyle bir patlak verecek ki, kâinatın ödü patlayıp âlemi dağıtacak. Nur değil, ateş saçıyorlar; tebessümle değil, vahşetle bana baktılar. Hadsiz büyük, geniş, hâlî, boş, dehşet, hayret zulümâtı içinde semâvâtı gördüm. Geldiğime bin pişman oldum.

Birden, ² رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ ¹, رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ¹, nin esmâ-yı hüsnâsı, burcunda cilveleriyle zahir ettiler. O mana cihetiyle karanlık üstüne çökmüş olan yıldızlar, o envâr-ı azîmeden birer lem'a alıp, yıldızlar adedince elektrik lâmbaları yakılmış gibi, o âlem-i semâvât nurlandı. O boş ve hâlî tevehhüm edilen semâvât dahi melâikelerle, ruhanîlerle doldu, şenlendi. Sultan-ı Ezel ve Ebed'in hadsiz ordularından bir ordu hükmünde hareket eden güneşler ve yıldızlar, bir manevra-yı ulvî yapıyorlar tarzında, o Sultan-ı Zülcelâl'in haşmetini ve şâşaa-yı rubûbiyetini gösteriyorlar gibi gördüm. Bütün kuvvetimle ve mümkün olsaydı bütün zerrâtımla ve beni dinleselerdi bütün mahlûkatın lisanlarıyla diyecektim, hem umum onların nâmına dedim:

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكُوتٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسُسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ ⁵

âyetini okudum; döndüm, indim, ayıldım; ⁶ نُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْآنِ ⁶ dedim.

.....

1 “Göklerin ve yerin Rabbi” (Ra’d sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; ...)

2 “Meleklerin ve ruhun Rabbi.” (Bkz.: Müslim, *salât* 223; Ebû Dâvûd, *salât* 147; Nesâî, *tatbîk* 11, 75; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/34).

3 “Biz yere en yakın göğü lâmbalarla donattık.” (Mülk sûresi, 67/5).

4 “Güneşi ve ayı hizmet etmeleri için sizin emrinize verdi.” (Ra’d sûresi, 13/2).

5 “Allah göklerin ve yerin nurudur. O’nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, doğuya veya batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir.” (Nûr sûresi, 24/35).

6 Bize ihsan ettiği iman ve Kur’ân nuru sebebiyle Rabbimize hamdolsun.

Gençlik Rehberi

.....

Bir Zaman Eskişehir Hapishanesi'nin Penceresinde Oturmuştum

Karşısında bulunan lise mektebinin büyük kızları onun avlusunda güle-
rek raks ederken, onları, o dünya cennetinde cehennem hûrileri hükmünde
gördüm. Fakat, birden elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Onların
gülmeleri, elîm ağlamaları suretini aldı. Ondandır bu gelen hakikat inkişaf etti.
Yani, elli sene sonraki hallerini mânevî ve hayalî bir sinema ile gördüm ki; o
gülün altmış kızdan ellisi, kabirde azap çekiyorlar, toprak olmuşlar. Ve on ta-
nesi; yetmiş yaşında çirkinleşmiş, herkesin nazar-ı nefretini celbediyorlar. Ben
de onlara ağladım.

Fitne-i âhırzamanın mahiyeti bana göründü ki, o fitnenin en dehşetlisi ve
cazibedarı, kadınların yüz­süz yüzünden çıkıyor. İhtiyarı selbedip, pervane gi-
bi sefâhet ateşine atıyor. Ve bir dakika hayat-ı dünyeviyeyi, senelerle hayat-ı
bâkiyeye tercih ettiriyor.

Ben birgün sokağa bakarken, o fitnenin tesirli bir numûnesini hissettim.
Gençlere çok acıdım. Dedim: “Bu bîçâreler kendilerini, bu mîknâtis gibi cez-
bedici fitnenin ateşinden kurtaramazlar” diye düşünürken; birden, o fitneyi
ateşlendiren ve tâlim eden irtidatkâr bir şahs-ı mânevî önümde tecessüm etti.
Ben de ona ve ondan ders alan mülhidlere dedim:

Ey cehennem hûrileri ile zevklenmek yolunda dinini feda eden ve sefihâ-
ne dalâleti severek irtikâb eden ve hevesât-ı nefsiye lezzeti yolunda dinsizliği
ve ilhadı kabul eden ve hayatı perestîş edip ölümden şiddetli korkan ve kabri
hatırına getirmek istemeyen ve irtidada yüz tutan bedbaht! Katiyen bil ki; din-
sizlik cihetiyle senin bu koca dünya, bu saatten evvel ve bu dakikadan sonra,

bilumum senin bu kâinatın ve mâzi ve müstakbelin ve geçmiş nev'in ve cinsin ve gelecek mahlûklar ve nesiller ve gitmiş dünyalar ve milletler ve gelen insanlar ve tâifeler tamamen madum ve ölüdürler. İşte, insaniyet ve akıl ciyetiyle alâkadar olduğun bütün o seyyar dünyalar ve seyyal kâinatlar, mütemadiyen senin dalâletin suretiyle, senin başına dünya dolusu dehşetli ve hadsiz ölümlerin şiddetli elemelerini yağıdırıyor. Senin şuurun varsa, kalbini yakıyor.. ruhun varsa, yandırıyor.. aklın sönmemiş ise, gamlar içinde boğuyor.

Eğer bir saatçik sarhoşca sefâhetin ve pis lezzetin bu nihayetsiz gamlara, hüznlere, elemelere mukabil gelebilirse o sefâhette kal. Yoksa aklını başına al! O mânevî cehennemden kurtulmak ve imanın bu dünyada dahi temin ettiği bir mânevî cennete girmek ve saadet-i hayatiyeyi tatmak için Kur'ân'ın dersini dinle.. cüz'i, fânî bir dakika lezzeti; küllî, bâki, dâimî, iman¹(Hâşiye) lezzetler ile mübadele et...

Hem deme ki: “Ben hayvan gibi hayatımı geçireceğim.” Çünkü hayvana nisbeten mâzi, müstakbel gayb hükmündedir. Cenâb-ı Hakîm-i Rahîm, o gaybı onlara bildirmemekle onları hadsiz elemelerden kurtarmış. Hatta kesilmek için yatırılan bir tavuk, hiçbir elem ve hüzn hissetmez. Bıçak kestiği vakit hissetmek ister, fakat his gider, o elemenden de kurtulur. Demek Cenâb-ı Hakkın gayet büyük ve mükemmel bir rahmeti, re'feti ve şefkati, gaybı bildirmemektedir. Bilhassa mâsum hayvanlar hakkında daha tamdır. Demek sefhane lezzette sen hayvanlara yetişemezsin, binler derece aşağı düşersin. Çünkü hayvana nisbeten gaybî olan şeyleri senin aklın görüyor, elemi alıyor. Setr-i gaybda bulunan istirahat-ı tammeden bilküllüye mahrumsun...

Hem senin medâr-ı fahrin olan uhuvvet ve hürmet ve hamiyet gibi güzel hasletlerin, incecik bir zamana, büyük bir sahradan bir parmak kadar yere inhisar ve hadsiz zamanda yalnız hazır saate mahsus olduğundan, sun'î ve muvakkat ve sahtekâr ve asılsız ve gayet cüz'i olup, senin insaniyetin ve

1 (Hâşiye) Evet iman, bu dünyada dahi cennet lezâizini mânen verebilir. Yüzer lezzetli ışıktan bu tek faydasına bak. Nasıl ki, senin gayet sevdiğin bir zâtı bir tehlikede ölüyorken gördüğün dakikasında, Hakîm-i Lokman ve Hızır gibi bir doktor geldi, birden dirildi. Ne kadar sevinç hissediyorsun. Öyle de sen, sevdiğin ve alâkadar olduğun ölmüşlerin adedince sevinçleri, sürurları iman veriyor. Çünkü mâzi mezaristanında milyonlarca sence mahbub zâtlar; mahvdan ve ölümden, birden iman nuruyla senin karşında diriliyorlar. “Biz ölmemişiz ve ölmeyeceğiz” deyip hayat buluyorlar. O hadsiz firaklardan gelen hadsiz elemeler yerine, visâl ve hayat bulmalarından nihayetsiz lezzetler ve sevinçler, iman noktasından bu dünyada dahi geldiğini gösteriyor ki, “İman öyle bir çekirdektir ki, ehl-i imana cenneti bütün lezâiz ve mehâsinile sümbül veriyor ve verecektir.”

kemâlâtın o nisbette küçülür, hiçe iner. Fakat iman ehlinin uhuvveti ve hürmeti ve muhabbeti ve hamiyeti, iman cihetiyle mevcut bulunan mâzî ve müstakbeli ihata ettiğinden, insaniyeti ve kemâlâtı o nisbette teâli eder. Hem senin dünyaca muvaffakiyetin, elmasçı ve divane olmuş bir Yahudinin cam parçalarını elmas fiyatıyla aldığı gibi; sen de küçücük, kısacık bir zamana, bir hayata, uzun ve daimî ve geniş bir hayatın fiyatını verdiği için, elbette o had dairesinde galebe edersin. Bir dakikaya bir sene kadar şiddetli hırs, muhabbet, intikam gibi hissiyatla müteveccih olduğun için, ehl-i diyanete muvakkaten tefevvuk edersin.

Hem senin aklın, ruhun, kalbin, duyguların; ulvî vazifelerini bırakıp, süflî nefsin ve pis hevesin rezil işlerine iştirak ve yardım ettiklerinden, ehl-i imana dünyada galebe edersin. Ve zâhirde daha sevimli görünürsün. Çünkü senin akıl ve kalb ve ruhun gayet derecede tedennî ve tereddî ve sukut edip, pis heves ve rezil nefse inkılâb etmişler, mesholmuşlar. Elbette bu cihette, sana cehennemi ve mazlûm ehl-i imana cenneti kazandıran bir muvakkat galeben olacak...¹

Birden İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme

Âhırzamanın fitnesinde en dehşetli rolü oynayan tâife-i nisâiye ve onların fitnesi olduğu hadisin rivayetlerinden anlaşılıyor.² Evet nasıllı tarihlerde, eski zamanlarda “Amazonlar” namında gayet silâhşör kadınlardan mürekkep bir tâife-i askeriye olarak hârîka harpler yaptıkları naklediliyor.

Aynen öyle de bu zamanda zındıka dalâleti, İslâmiyet’e karşı muharebesinde, nefs-i emmârenin plâniyla, şeytan kumandasına verilen fırkalardan en dehşetlisi, yarım çıplak hanımlardır ki; açık bacağıyla dehşetli bıçaklarla ehl-i imana taarruz edip saldırıyorlar. Nikâh yolunu kapamaya, fuhuşhâne yolunu genişletmeye çalışarak, çokların nefislerini birden esir edip, kalb ve ruhlarını kebâir ile yarıyorlar. Belki o kalblerden bir kısmını öldürüyorlar. Birkaç sene nâmahrem hevesâtına göstermenin tam cezası olarak; o bıçaklı bacaklar cehennemin odunları olup, en evvel o bacaklar yanacaklarını ve dünyada emniyet ve sadakati kaybettiği için, hilkatene çok istediği ve fitraten çok muhtaç olduğu münasip kocayı daha bulamaz. Balsa da başına belâ bulur. Hatta

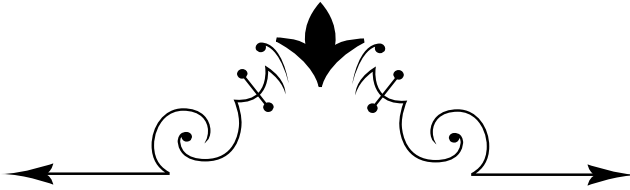
¹ Hakkı inkar edenlerin zevk ve eğlencelerinin geçici olduğunu ifade buyuran âyet-i kerîmeler için bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/196-197; Mü'min sûresi, 40/4.

² Bkz.: Buhârî, *nikâh* 17; Müslim, *zikir* 97, 98; Tirmizî, *edeb* 31.

bu hâlin neticesi olarak, o âhîrzamanda, bazı yerlerde nikâha rağbetsizlik ve riayetsizlik yüzünden, kırk kadına bir erkek nezâret edecek derecede ehemmiyetsiz, sahipsiz, kıymetsiz bir surete gireceği, hadisin rivayetinden¹ anlaşılıyor.

Madem hakikat budur.. ve madem her güzel, güzelliğini sever ve elinden geldiği kadar muhafaza etmek ister ve bozulmasını istemez.. ve madem güzellik bir nimettir. Nimete şükredilse mânen ziyadeleşir. Şükredilmezse değişir, çirkinleşir.² Elbette akılsa varsa hüsn ve cemalini, günahları kazanmak ve kazandırmak ve çirkin ve zehirli yapmak ve o nimeti, küfran ile medâr-ı azap bir surete çevirmekten bütün kuvvetiyle kaçacak. Ve o fânî, beş-on senelik cemâli bakileştirmek için, meşrû bir tarzda istifmal ile o nimete şükredecek. Yoksa ihtiyarlıkta uzun zaman istiskale mâruz kalıp, me'yûsâne ağlayacak.

Eğer terbiye-i İslâmiye dâiresinde, âdâb-ı Kur'âniye zînetiyle o cemâl güzelleştirilse; o fânî hüsn, mânen bâki kalacağı ve cennette hûrilerin cemalinden daha şirin ve daha parlak bir tarzda kendine verileceği hadiste kat'iyetle sabittir.³ Eğer o güzelin zerre miktarı akılsa varsa, bu güzel ve parlak ve ebedî neticeyi elinden kaçırmayacak...

¹ Bkz.: Buhârî, *zekât* 9; Müslim, *zekât* 59.

² Şükrün nimeti arttırmasına mukabil, nankörlüğün şiddetli cezaya sebep olduğuna dair bkz.: İbrahim sûresi, 14/7.

³ Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 23/368; *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/279.

İn Birinci Sûa

.....

(Meyve Risalesi'nden)

İkinci Meselenin Hülâsası

Risale-i Nur'dan *Gençlik Rehberi*'nin güzelce izah ettiği gibi ölüm o kadar kat'î ve zâhirdir ki bugünün gecesi ve bu güzün kışı gelmesi gibi ölüm başımıza gelecek. Bu hapishâne, nasıl ki mütemâdiyen çıkanlar ve girenler için muvakkat bir misafirhânedir; öyle de bu zemin yüzü dahi acele hareket eden kabilelerin yollarında bir gecelik konmak ve göçmek için bir handır. Her bir şehri yüz defa mezaristana boşaltan ölüm, elbette hayattan ziyade bir istediği var. İşte bu dehşetli hakikatin muammasını Risale-i Nur hâll ve keşfetmiş. Bir kısacık hülâsası şudur:

Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapısı kapanmıyor; elbette, bu ecel cellâdının elinden ve kabir haps-i münferidinden kurtulmak çaresi varsa insanın en büyük ve her şeyin fevkinde bir endişesi, bir meselesidir. Evet, çaresi var ve Risale-i Nur, Kur'ân'ın sırrıyla o çareyi iki kere iki dört eder derecesinde kat'î isbat etmiş. Kısacık hülâsası şudur ki:

Ölüm ya idam-ı ebedidir; hem o insanı, hem bütün ahababını ve akâri-bini asacak bir darağacıdır.. veyahut başka bir bâkî âleme gitmek ve iman vesikasıyla saadet sarayına girmek için bir terhis tezkeresidir. Ve kabir ise ya karanlıklı bir haps-i münferit ve dipsiz bir kuyudur.. veyahut bu zindan-ı dünyadan bâkî ve nurânî bir ziyafetgâh ve bağistana açılan bir kapıdır. Bu hakikati *Gençlik Rehberi* bir temsil ile isbat etmiş.

Meselâ bu hapsin bahçesinde asmak için darağaçları konulmuş ve onların dayandıkları duvarın arkasında gayet büyük ve umum dünya iştirak etmiş bir piyango dairesi kurulmuş. Biz bu hapisteki beş yüz kişi, her hâlde hiç müstesnası yok ve kurtulmak mümkün değil, bizi birer birer o meydana

çağıracaklar: Ya “Gel idam ilânını al, darağacına çık!” veya “Daimî haps-i münferit pusulasını tut, bu açık kapıya gir!” veyahut “Sana müjde! Milyonlar altın bileti sana çıkmış, gel al!” diye her tarafta ilânatlar yapılıyor. Biz de gözümüzle görüyoruz ki birbiri arkasında o darağaçlarına çıkıyorlar. Bir kısmın asıldıklarını müşâhede ediyoruz. Bir kısmı da darağaçlarını basamak yapıp o duvarın arkasındaki piyango dairesine girdiklerini, orada büyük ve ciddi memurların kat’î haberleri ile görür gibi bildiğimiz bir sırada, bu hapishânemize iki heyet girdi.

Bir kafil e ellerinde çalgılar, şaraplar, zâhirde gayet tatlı helvalar, baklavalar var. Bizlere yedirmeye çalıştılar. Fakat o tatlılar zehirlidir, insî şeytanlar içine zehir atmışlar.

İkinci cemaat ve heyet, ellerinde terbiyenâmeler ve helâl yemekler ve mübarek şerbetler var. Bize hediye veriyorlar ve bilittifak beraber, pek ciddi ve kat’î diyorlar ki:

“Eğer o evvelki heyetin sizi tecrübe için verilen hediyelerini alsanız, yeseniz; bu gözümüz önündeki şu darağaçlarda başka gördükleriniz gibi asılacaksınız. Eğer bizim bu memleket hâkiminin fermanıyla getirdiğimiz hediyeleri evvelkinin yerine kabul edip ve terbiyenâmelerdeki duaları ve evradları okusanız, o asılmaktan kurtulacaksınız. O piyango dairesinde ihsan-ı şahane olarak her biriniz milyon altın biletini alacağınızı, görür gibi ve gündüz gibi inanınız. Eğer o haram ve şüpheli ve zehirli tatlıları yeseniz, asılmaya gittiğiniz zamana kadar dahi o zehirin sancısını çekeceğinizi, bu fermanlar ve bizler, müttefikân size kat’î haber veriyoruz.” diyorlar.

İşte bu temsil gibi her vakit gördüğümüz ecel darağacının arkasında mukadderât-ı nev-i beşer piyangosundan ehl-i iman ve taat için –hüs-n-ü hâtime şartıyla– ebedî ve tükenmez bir hazinenin bileti çıkacağını.. yüzde yüz ihtimal ile sefâhet ve haram ve itikatsızlık ve fıska devam edenler –tevbe etmemek şartıyla– ya idam-ı ebedî (âhirete inanmayanlara) veya dâimî ve karanlık haps-i münferit (bekâ-yı ruha inanan ve sefâhette gidenlere) ve şekâvet-i ebediye ilâmını alacaklarını yüzde doksan dokuz ihtimal ile kat’î haber veren; başta ellerinde nişâne-i tasdik olan hadsiz mucizeler bulunan yüz yirmi dört bin peygamberler (*aleyhimüsselâm*).. ve onların verdikleri haberlerin izlerini ve –sinemada gibi– gölgelerini keşif ile, zevk ile görüp tasdik ederek imza basan yüz yirmi dört milyondan ziyade evliyalar (*kâddesallâhu esrârahum*)..

ve o iki kısım meşâhir-i insaniyenin haberlerini aklen, –kat’î burhanlarla ve kuvvetli hüccetlerle– fikren ve mantîken yakînî bir surette isbat ederek tasdik edip imza basan, milyarlar gelen-geçen *muhakkikler*,^{1(Hâşiye)} *müçtehitler* ve *sıddikînler*; bilicmâ, mütevâtiren nev-i insanın güneşleri, kamerleri, yıldızları olan bu üç cemaat-i azîme ve bu üç tâife-i ehl-i hakikat ve beşerin kud-sî kumandanları olan bu üç büyük ve âlî heyetlerin fermanları ile verdikleri haberleri dinlemeyen.. ve saadet-i ebediyeye giden onların gösterdikleri yol olan sırat-ı müstakîmde gitmeyenler.. yüzde doksan dokuz dehşetli tehlike ihtimalini nazara almayan.. ve birtek muhbirin bir yolda tehlike var demesiyle o yolu bırakan, başka uzun yolda hareket eden bir adam, elbette ve elbette vaziyeti şudur ki:

İki yolun –hadsiz muhbirlerin kat’î ihbarları ile– en kısa ve kolayı ve yüzde yüz cennet ve saadet-i ebediyeyi kazandırmanı bırakıp, en dağdağalı ve uzun ve sıkıntılı ve yüzde doksan dokuz cehennem hapsini ve şekâvet-i dâimeyi netice veren yolunu ihtiyâr ettiği hâlde.. dünyada iki yolun, birtek muhbirin yalan olabilir haberiyle yüzde birtek ihtimal tehlike ve bir ay hapis imkânı bulunan kısa yolu bırakıp, menfaatsiz –yalnız zararsız olduğu için– uzun yolu ihtiyâr eden bedbaht, sarhoş divâneler gibi dehşetli ve uzakta görünen ve ona musallat olan ejderhalara ehemmiyet vermez, sineklerle uğraşır; yalnız onlara ehemmiyet verir derecede aklını, kalbini, ruhunu, insaniyetini kaybetmiş oluyor.

Madem hakikat-i hâl budur; biz mahpuslar, bu hapis musibetinden intikamımızı tam almak için o mübarek ikinci heyetin hediyeelerini kabul etmeliyiz. Yani, nasıl ki bir dakika intikam lezzeti ve birkaç dakika veya bir-iki saat sefâhet lezzetleriyle bu musibet, bizi on beş ve beş ve on ve iki-üç sene bu hapse soktu, dünyamızı bize zindan eyledi. Biz dahi bu musibetin rağmına ve inadına, bir-iki saat müddet-i hapsi bir-iki gün ibadete.. ve iki-üç sene cezamızı –mübarek kafilenin hediyeleriyle– yirmi-otuz sene bâkî bir ömre.. ve on ve yirmi sene hapiste cezamızı milyonlar sene cehennem hapsinden affımıza vesile edip fânî dünyamızın ağlamasına mukabil, bâkî hayatımızı güldürerek bu musibetten tam intikamımızı almalıyız. Hapishâneyi terbiyehâne gösterip vatanımıza ve milletimize birer terbiyeli, emniyetli, menfaatli adam olmaya çalışmalıyız. Ve hapishâne memurları ve müdürleri ve müdebbirleri dahi cânı

¹ (Hâşiye) O muhakkiklerden tek birisi Risale-i Nur’dur. Yirmi senedir en muannid feylesofları ve mütemerrid zındıkları susturan eczaları meydandadır. Herkes okuyabilir ve kimse itiraz etmez.

ve eşkıya ve serseri ve kâtil ve sefâhetçi ve vatana muzır zannettikleri adamları, bir mübarek dershânedeki çalışan talebeler görsünler ve müftehîrâne Allah'a şükretsinsinler.

Üçüncü Mesele

Gençlik Rehberi'nde izahı bulunan ibretli bir hâdisenin hülâsası şudur:

Bir zaman, Eskişehir Hapishânesi'nin penceresinde bir Cumhuriyet Bayramı'nda oturmuştum. Karşısındaki lise mektebinin büyük kızları, onun avlusunda gülerek rakediyorlardı. Birden mânevî bir sinema ile elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Ve gördüm ki; o elli-altmış kızlardan ve talebelerden kırk-ellisi kabirde toprak oluyorlar, azap çekiyorlar.. ve on tanesi, yetmiş-seksen yaşında çirkinleşmiş, gençliğinde iffetini muhafaza etmediğinden sevmek beklediği nazarlardan nefret görüyorlar.. kat'î müşâhede ettim. Onların o acınacak hâllerine ağladım. Hapishânedeki bir kısım arkadaşlar ağladığımı işittiler, geldiler, sordular. Ben dedim: “Şimdi beni kendi hâlime bırakınız, gidiniz...”

Evet, gördüğüm hakikattir, hayal değil! Nasıl ki bu yaz ve güzün âhiri kıstır, öyle de gençlik yazı ve ihtiyarlık güzünün arkası kabir ve berzah kıstıdır. Geçmiş zamanın elli sene evvelki hâdisâtı sinema ile hâl-i hazırda gösterildiği gibi gelecek zamanın elli sene sonraki istikbal hâdisâtını gösteren bir sinema bulunsa, ehl-i dalâlet ve sefâhetin elli-altmış sene sonraki vaziyetleri onlara gösterilse idi, şimdiki güldüklerine ve gayr-i meşrû keyiflerine nefretler ve teellümlerle ağlayacaklardı.

Ben, o Eskişehir Hapishânesi'ndeki müşâhede ile meşgul iken sefâhet ve dalâleti terviç eden bir şahs-ı mânevî, insî bir şeytan gibi karşıma dikildi ve dedi:

– “Biz hayatın her bir çeşit lezzetini ve keyiflerini tatmak ve tattırmak istiyoruz, bize karışma!”

Ben de cevaben dedim:

– “Madem lezzet ve zevk için ölümü hatıra getirmeyip dalâlet ve sefâhete atılıyorsun... Katiyen bil ki; senin dalâletin hükmüyle bütün geçmiş zaman-ı mâzî, ölmüş ve mâdumdur.. ve içinde cenazeleri çürümüş bir vahşetli mezaristandır. İnsaniyet alâkadarlığıyla ve dalâlet yoluyla senin başına ve –varsa ve ölmemiş ise– kalbine, o hadsiz firaklardan ve o nihâyetsiz dostlarının ebedî

ölümlerinden gelen elemeler, senin şimdiki sarhoşça, pek kısa bir zamandaki cüz'î lezzetini imha ettiği gibi gelecek istikbal zamanı dahi itikatsızlığın ciyetiyle yine mâdum ve karanlıklı ve ölü ve dehşetli bir vahşetgâhtır. Ve oradan gelen ve başını vücûda çıkaran ve zaman-ı hâzıra uğrayan biçarelerin başları, ecel cellâdının satırıyla kesilip hiçliğe atıldığından, mütemâdiyen akıl alâkadarlığıyla senin imansız başına hadsiz elîm endişeler yağdırıyor. Senin sefihâne cüz'î lezzetini zîr u zeber eder.

Eğer dalâleti ve sefâheti bırakıp iman-ı tahkikî ve istikâmet dairesine giren, iman nuruyla göreceksin ki; o geçmiş zaman-ı mâzî mâdum ve her şeyi çürüten bir mezaristan değil, belki mevcut ve istikbale inkılâp eden nurânî bir âlem ve bâkî ruhların istikbaldeki saadet saraylarına girmelerine bir intizar salonu görünmesi haysiyetiyle değil elem, belki imanın kuvvetine göre cennetin bir nevi mânevî lezzetini dünyada dahi tattırdığı gibi; gelecek istikbal zamanı, değil vahşetgâh ve karanlık, belki iman gözüyle görünür ki; saadet-i ebediye saraylarında hadsiz rahmeti ve keremi bulunan ve her bahar ve yazı birer sofraya yapan ve nimetlerle dolduran bir Rahmân-ı Rahîm-i Zülcelâlî ve'l-ikram'ın ziyafetleri kurulmuş ve ihsanlarının sergileri açılmış, oraya sevkîyat var diye iman sinemasıyla müşâhede ettiğinden, derecesine göre bâkî âlemin bir nevi lezzetini hissedebilir. *Demek hakikî ve elemsiz lezzet, yalnız imanda ve iman ile olabilir.*

İmanın bu dünyada dahi verdiği binler fayda ve neticelerinden yalnız birtek fayda ve lezzetini, –bu mezkûr bahsimiz münasebetiyle *Gençlik Rehberi*'nde bir hâşîye olarak yazılan– bir temsil ile beyan edeceğiz, şöyle ki:

Meselâ senin gayet sevdiğin birtek evlâdın sekeratta ölmek üzere iken ve me'yusâne elîm firakını düşünürken; birden Hazreti Hızır ve Hakîm-i Lokman gibi bir doktor geldi, tiryak gibi bir macun içirdi; o sevimli ve güzel evlâdın gözünü açtı, ölümden kurtuldu. Ne kadar sevinç ve ferah veriyor anlarsın.

İşte o çocuk gibi sevdiğin ve ciddî alâkadar olduğun milyonlar sence mahbub insanlar o mâzî mezaristanında –senin nazarında– çürüyüp mahvolmak üzere iken birden hakikat-i iman, Hakîm-i Lokman gibi o büyük idamhâne tevehhüm edilen mezaristana kalb penceresinden bir ışık verdi. Onunla baştan başa bütün ölümler dirildiler. Ve “Biz ölmemiştir ve ölmeyeceğiz, yine sizinle görüşeceğiz!” lisân-ı hâl ile dediklerinden aldığı hadsiz sevinçler ve ferahları, iman bu dünyada dahi vermesiyle isbat eder ki: *“İman hakikati öyle bir çekirdektir ki; eğer tecessüm etse bir cennet-i hususiye ondan çıkar, o çekirdeğin şecere-i tûbâsı olur.”* dedim.

O muannid döndü, dedi:

– “Hiç olmazsa hayvan gibi hayatımızı keyif ve lezzetle geçirmek için sefahet ve eğlencelerle bu ince şeyleri düşünmeyerek yaşayacağız.”

Cevaben dedim:

– “Hayvan gibi olamazsın. Çünkü hayvanın mâzi ve müstakbeli yok. Ne geçmişten elemeler ve teessüfler alır ve ne de gelecekte endişeler ve korkular gelir. Lezzetini tam alır, rahatla yaşar, yatar, Hâlık'ına şükreder. Hatta kesilmek için yatırılan bir hayvan, bir şey hissetmez. Yalnız bıçak kestiği vakit hissetmek ister, fakat o his dahi gider, o elemenden de kurtulur. *Demek en büyük bir rahmet, bir şefkat-i ilâhiye, gaybı bildirmemektedir ve başa gelen şeyleri setretmektedir.* Hususan masum hayvanlar hakkında daha mükemmeldir.

Fakat ey insan, senin mâzi ve müstakbelin akıl cihetiyle bir derece gaybîlikten çıkmasıyla setr-i gayptan, hayvana gelen istirahatden tamamen mahrumsun. Geçmişten çıkan teessüfler, elim firaklar ve gelecekte gelen korkular ve endişeler, senin cüz'î lezzetini hiçe indirir. Lezzet cihetinde yüz derece hayvandan aşağı düşürür. Madem hakikat budur. Ya aklını çıkar at, hayvan ol kurtul... Veya aklını imanla başına al, Kur'an'ı dinle! Yüz derece hayvandan ziyade bu fânî dünyada dahi sâfi lezzetleri kazan!..” diyerek onu ilzam etti.

Yine o mütemerrid şahıs döndü, dedi:

– “Hiç olmazsa ecnebi dinsizleri gibi yaşarız.”

Cevaben dedim:

– “Ecnebi dinsizleri gibi de olamazsın! Çünkü onlar bir peygamberi inkâr etse, diğerlerine inanabilirler. Peygamberleri bilmesede, Allah'a inanabilir. O'nu da bilmezse, kemâlâta medar bazı seciyeleri bulunabilir. Fakat bir müslüman, en âhir ve en büyük ve dini ve daveti umumî olan âhîrzaman Peygamberi (*aleyhissalâtu vesselâm*)'ı inkâr etse ve zincirinden çıkarsa; daha hiçbir peygamberi, hatta Allah'ı kabul etmez. Çünkü bütün peygamberleri ve Allah'ı ve kemâlâtı O'nunla bilmiş. Onlar O'nsuz kalbinde kalmaz. Bunun içindir ki, eskiden beri her dinden İslâmiyet'e giriyorlar. Ve hiçbir müslüman, hakikî yahudî veya mecûsî veya nasrânî olmaz. Belki dinsiz olur, seciyeleri bozulur; vatana, millete muzır bir hâlete girer...” İspat ettim. O muannid ve mütemerrid şahsın daha tutunacak bir yeri kalmadı. Kayboldu, cehenneme gitti...

İşte ey bu Medrese-i Yusufiye’de benim ders arkadaşlarım! Madem hakikat budur. Ve bu hakikati, Risale-i Nur o derece kat’î ve güneş gibi isbat etmiş ki; yirmi senedir mütemerridlerin inatlarını kırıp imana getiriyor.

Biz dahi hem dünyamıza, hem istikbalimize, hem âhiretimize, hem vatanımıza, hem milletimize tam menfaatli ve kolay ve selâmetli olan iman ve istikâmet yolunu takip edip, boş vaktimizi sıkıntılı hûlyalar yerinde Kur’ân’dan bildiğimiz sûreleri okumak.. ve manalarını bildiren arkadaşlardan öğrenmek.. ve kazaya kalmış farz namazlarımızı kaza etmek.. ve birbirinin güzel huylarından istifade edip bu hapishâneyi güzel seciyeli fidanlar yetiştiren bir mübarek bahçeye çevirmek gibi a’mâl-i sâliha ile.. hapishâne müdür ve alâkadarları, câni ve kâtillerin başlarında zebanî gibi azap memurları değil, belki Medrese-i Yusufiye’de cennete adam yetiştirmek ve onların terbiyesine nezaret etmek vazifesiyle memur birer müstakim üstad ve birer şefkatli rehber olmalarına çalışmalıyız.

Dördüncü Mesele

Yine Gençlik Rehberi’nde izahı var. Bir zaman bana hizmet eden kardeşlerim tarafından suâl edildi ki:

– “Küre-i arzı herc ü merce getiren ve İslâm mukadderâtıyla alâkadar olan bu dehşetli harb-i umumîden elli gündür (şimdi yedi seneden geçti aynı hâl)¹(Hâşiye) hiç sormuyorsun ve merak etmiyorsun. Hâlbuki bir kısım müte-deyyin ve âlim insanlar, cemaati ve câmiyi bırakıp radyo dinlemeye koşuyorlar. Acaba bundan daha büyük bir hâdise mi var? Veya onunla meşgul olmanın zararı mı var?” dediler.

Cevaben dedim ki:

– Ömür sermayesi pek azdır. Lüzumlu işler pek çoktur. Birbiri içinde mütedâhil daireler gibi, her insanın kalb ve mide dairesinden ve ceset ve hâne dairesinden, mahalle ve şehir dairesinden ve vatan ve memleket dairesinden ve küre-i arz ve nev-i beşer dairesinden tut, ta zihayat ve dünya dairesine kadar, birbiri içinde daireler var. Her bir dairede her bir insanın bir nevi vazifesi bulunabilir. Fakat en küçük dairede, en büyük ve ehemmiyetli ve dâimî vazife var. Ve en büyük dairede en küçük ve muvakkat, arasıra vazife bulunabilir. Bu kıyas ile –küçüklük ve büyüklük mâkûsen mütenasip– vazifeler bulunabilir.

¹ (Hâşiye) Parantez içindeki not, 1946 senesine aittir.

Fakat büyük dairenin cazibedarlığı cihetiyle küçük dairedeki lüzumlu ve ehemmiyetli hizmeti bıraktırıp lüzumsuz, mâlâyani ve âfâkî işlerle meşgul eder. Ser-maye-i hayatını boş yerde imha eder. O kıymettar ömrünü kıymetsiz şeylerde öldürür. Ve bazen bu harp boğuşmalarını merak ile takip eden, bir tarafa kal-ben taraftar olur. Onun zulümlerini hoş görür, zulmüne şerik olur.

Birinci noktaya cevap ise:

– Evet, bu cihan harbinden daha büyük bir hâdise ve bu zemin yüzün-deki hâkimiyet-i âmme dâvâsından daha ehemmiyetli bir dâvâ –herkesin ve bilhassa müslümanların başına öyle bir hâdise ve öyle bir dâvâ– açılmış ki; her adam, eğer Alman ve İngiliz kadar kuvveti ve serveti olsa ve akıllı da varsa o tek dâvâyı kazanmak için bilâ-tereddüt sarf edecek. İşte o dâvâ ise yüz bin meşâhir-i insaniyenin ve hadsiz nev-i beşerin yıldızları ve mürşidlerinin müt-tefikan, kâinat sahibinin ve mutasarrıfının binler vaad ve ahidlerine istinaden haber verdikleri ve bir kısmı gözleriyle gördükleri şu ki:

Herkesin iman mukabilinde bu zemin yüzü kadar bağlar ve kasırlar ile müzeyyen ve bâkî ve dâimî bir tarla ve mülkü kazanmak veya kay-betmek dâvâsı başına açılmış. Eğer iman vesikasını sağlam elde etmezse kaybedecek. Ve bu asırda maddiyyûnluk tâunuyla çoklar o dâvâsını kay-bediyor. Hatta bir ehl-i keşif ve tahkik, bir yerde kırk vefiyattan yalnız birkaç tanesinin kazandığını sekeratta müşâhede etmiş.. ötekiler kay-betmişler. Acaba bu kaybettiği dâvânın yerini, bütün dünya saltanatı o adama verilse doldurabilir mi?

İşte, o dâvâyı kazandıracak olan hizmetleri ve yüzde doksanına o dâvâyı kaybettirmeyen harika bir dâvâ vekilini, o işte çalıştıran vazifeleri bırakıp ebedî, dünyada kalacak gibi âfâkî mâlâyânîyât ile iştigal etmek tam bir akılsızlık bildiğimizden; biz Risale-i Nur şâkirtleri, her birimizin yüz derece aklımız ziyade olsa da ancak bu vazifeye sarf etmek lâzımdır, diye kanaatimiz var.

Ey hapis musibetinde benim yeni kardeşlerim! Sizler, benim ile beraber gelen eski kardeşlerim gibi Risale-i Nur'u görmemişsiniz. Ben onları ve onlar gibi binler şâkirtleri şahit göstererek derim ve isbat ederim ve isbat etmişim ki:

O büyük dâvâyı yüzde doksanına kazandıran ve yirmi senede yirmi bin adama o dâvânın kazancının vesikası ve senedi ve beratı olan iman-ı tahkikiyi eline veren ve Kur'ân-ı Hakîm'in mucize-i mâneviyesinden neşet edip çıkan ve bu zamanın birinci bir dâvâ vekili bulunan Risale-i Nur'dur.

Bu on sekiz senedir benim düşmanlarım ve zındıklar ve maddiyyûnlar, aleyhimde gayet gaddarâne desiselerle hükûmetin bazı erkânlarını iğfal ederek bizi imha için –bu defa gibi, eskide dahi– hapislere, zindanlara soktukları hâlde, Risale-i Nur’un çelik kalesinde yüz otuz parça cihâzâtından ancak iki-üç parçasına ilişebilmişler. Demek avukat tutmak isteyen onu elde etse yeter. Hem korkmayınız, Risale-i Nur yasak olmaz! Hükûmet-i Cumhuriye’nin mebusları ve erkânlarının ellerinde mühim risaleleri –iki, üçü müstesna olarak– serbest geziyorlardı. İnşâallah, bir zaman hapishâneleri tam bir ıslahhâne yapmak için bahtiyar müdürler ve memurlar, o Nur’ları mahpuslara ekmek ve ilâç gibi tevzi edecekler.

.....

Şekizinci Meselenin Bir Hülâsası

Yedinci’de haşri, çok makamâtan soracaktık. Fakat, Hâlık’ımızın isimleriyle verdiği cevap o derece kuvvetli yakîn ve kanaat verdi ki daha başka sorgulara ihtiyaç bırakmadığından orada kısa kestik. Şimdi bu meselede âhiret imanının hem âhiretin saadetine, hem dünya saadetine dair temin ettiği faydalar ve neticelerinden yüzden biri hülâsa edilecek. Saadet-i uhreviyeye ait kısmı Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan’ın izahatı, daha hiçbir beyana ihtiyaç bırakmamış; onu, ona havale ederek ve saadet-i dünyeviyeye ait kısmı izah cihe-tini Risale-i Nur’a bırakıp yalnız kısa bir hülâsa ile insanın hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiyesine ait yüzer neticelerinden üç-dört tanesini beyan ederiz.

Birincisi

İnsan, sair hayvanâta muhalif olarak hânesiyle alâkadar olduğu misillü dünya ile alâkadardır.. ve akâribiyle münasebettar olduğu gibi nev-i beşer ile de ciddî ve fitrî münasebettardır. Ve dünyada muvakkat bekâsını arzuladığı gibi bir dâr-ı ebedîde bekâsını aşk derecesinde arzuluyor. Ve midesinin gıda ihtiyacını temin etmeye çalıştığı gibi dünya kadar geniş belki ebede kadar uzanan sofraları ve gıdaları, akıl ve kalb ve ruh ve insaniyet mideleri için tedarik etmeye fitraten mecburdur, çabalıyor. Ve öyle arzuları ve matlapları var ki, ebedî saadetten başka hiçbir şey onları tatmin etmiyor. Hatta Onuncu Söz’de işaret edildiği gibi, bir zaman küçüklüğümde hayalimden sordum: “Sana bir milyon sene ömür ve dünya saltanatı verilmesini, fakat sonra ademe ve hiçliğe düşmesini mi istersin? Yoksa bâkî, fakat âdi ve meşakkatli

bir vücûdu mu istersin?" dedim. Baktım, ikincisini arzulayıp birincisinden "Ah!" çekti. "Cehennem de olsa bekâ isterim!" dedi.

İşte, madem mahiyet-i insaniyenin bir hizmetkârı olan kuvve-i hayaliye-yi bu dünya lezzetleri tatmin etmiyor; elbette gayet câmi mahiyet-i insaniye, ebediyetle fıtraten âlâkadardır. İşte bu hadsiz arzu ve emellere bağlı olduğu hâlde; sermayesi bir cüz'î cüz-ü ihtiyârî ve fakr-ı mutlak bir insana, âhirete iman ne derece kuvvetli ve kâfi ve vâfi bir hazine, bir medar-ı saadet ve lezzet, bir medar-ı istimdat, bir mercî ve dünyanın hadsiz gamlarına karşı bir medar-ı teselli olduğu öyle bir meyve ve faydadır ki onu kazanmak yolunda dünya hayatını feda etse, yine ucuzdur.

İkinci Meyvesi ve Hayat-ı Şahsiyeye Bakan Bir Faydası

Üçüncü Mesele'de izah edilen ve Gençlik Rehberi'nde bir hâşiye bulunan çok ehemmiyetli bir neticedir.

Evet, her insanın her zaman düşündüğü en ehemmiyetli endişesi, mezaristana giren kendi dostları ve akrabaları gibi o idamhâneye girmek keyfiyetidir. Birtek dostu için ruhunu feda eden o bîçare insanın binler, belki milyonlar, milyarlar dostları ebedî bir mufârakat içinde idam olmalarını tevehhüm edip cehennem azabından beter bir elem –o düşünmek ucundan– görüldüğü vakit, âhirete iman geldi, gözünü açtırdı ve perdeyi kaldırdı. "Bak!" dedi. O, imanla baktı. Cennet lezzetinden haber veren bir lezzet-i ruhaniyeyi –o dostları ebedî ölümlerden ve çürümelerden kurtulup mesrûrâne bir nurânî âlemde onu da bekliyorlar vaziyetinde müşâhedesiyle– aldı. Risale-i Nur'da bu netice, hüccetlerle izahına iktifâen kısa kesiyoruz.

Hayat-ı Şahsiyeye Ait Üçüncü Bir Faydası

İnsanın sair zîhayatlar üstündeki tefevvuku ve rütbesi ise yüksek seciyele-ri ve cemiyetli istidatları ve küllî ubûdiyetleri ve geniş vücûdî daireleri itibarıyladır. Hâlbuki o insan, hem mâdum, hem ölü, hem karanlık olan geçmiş ve gelecek zamanların ortasında sıkışmış bir kısa zaman olan hazır vaktin mikyasıyla, ölçüsüyle hamiyeti, muhabbeti, kardeşliği, insaniyeti gibi seciyeler alır.

Meselâ eskiden tanımadığı ve ayrıldıktan sonra da hiç göremeyeceği babasını, kardeşini, karısını, milletini ve vatanını sever, hizmet eder.. ve tam

sadâkate ve ihlâsa pek nâdir muvaffak olabilir, o nisbette kemâlâtı ve seciye-leri küçülür. Değil hayvanların en ulvîsi belki baş aşağı, akıl cihetiyle en bıçaresi ve aşağısı olmak vaziyetine düşeceği sırada âhirete iman, imdada yetişir. Mezar gibi dar zamanını, geçmiş ve gelecek zamanları içine alan, pek geniş bir zamana çevirir. Ve dünya kadar, belki ezelden ebade kadar bir daire-i vücûd gösterir.

Babasını, dâr-ı saadette ve âlem-i ervahta dahi pederlik münasebetiyle.. ve kardeşini, ta ebade kadar uhuvvetini düşünmesiyle.. ve karısını cennette dahi en güzel bir refika-yı hayatı olduğunu¹ bilmesi haysiyetiyle sever, hürmet eder, merhamet eder, yardım eder. Ve o büyük ve geniş daire-i hayatta ve vücûddaki münasebetler için olan ehemmiyetli hizmetleri, dünyanın kıymetsiz işlerine ve cüz'î garazlarına ve menfaatlerine âlet etmez. Ciddî sadâkate ve samimî ihlâsa muvaffak olarak kemâlâtı ve hasletleri, o nisbette –derecesine göre– yükselmeye başlar, insanıyeti teâli eder. Hayat lezzetinde serçe kuşuna yetişmeyen o insan, bütün hayvanât üstünde kâinatın en müntehep ve bahtiyar bir misafiri ve Sahib-i kâinat'ın en mahbub ve makbul bir abdi olmasıdır. Bu netice dahi Risale-i Nur'da hüccetlerle izahına iktifâen kısa kesildi.

Dördüncü Bir Faydası ki İnsanın Hayat-ı İçtimaiyesine Bakıyor

Risale-i Nur'dan Dokuzuncu Şuâ'da beyan edilen o neticenin bir hülâsası şudur:

Nev-i insanın dörtten birini teşkil eden **çocuklar**, âhiret imanıyla insanca yaşayabilirler ve insanıyetin istidatlarını taşıyabilirler. Yoksa elîm endişeler içinde kendini uyutturmamak ve unutturmamak için çocukça oyuncaklarıyla, haylaz bir hayatla yaşayacak. Çünkü her vakit etrafında onun gibi çocukların ölmesiyle onun nazik dimağında ve ileride uzun arzuları taşıyan zayıf kalbinde ve mukâvemetsiz ruhunda öyle bir tesir yapar ki; hayatı ve akli o bıçareye âlet-i azap ve işkence edeceği zamanda âhiret imanının dersiyle görmemek için oyuncaklar altında onlardan saklandığı o endişeler yerinde, bir sevinç ve genişlik hissederek der: *“Bu kardeşim veya arkadaşım öldü, cennetin bir kuşu oldu. Bizden daha iyi keyfeder, gezer. Ve vâlidem öldü, fakat*

¹ Dünyada evli olan kimselerin, bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dâir bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 30; Tirmizî, *menâkıb* 62; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/302.

rahmet-i ilâhiyeye gitti, yine beni cennette kucağına alıp sevecek ve ben de o şefkatli anneciğimi göreceğim.” diye insanıyete lâıyk bir tarzda yaşayabilir.

Hem insanın bir rub'unu teşkil eden **ihtiyarlar**, yakında hayatlarının sönmesine ve toprağa girmelerine ve güzel ve sevimli dünyalarının kapanmasına karşı teselliyi ancak ve ancak âhîret imanında bulabilirler. Yoksa o merhametli muhterem babalar ve fedakâr şefkatli analar, öyle bir vâveylâ-yı ruhî ve bir dağdağa-yı kalbî çekeceklerdi ki dünya onlara me'yusâne bir zindan ve hayat işkenceli bir azap olurdu. Fakat âhîret imanı onlara der: *“Merak etmeyiniz! Sizin ebedî bir gençliğiniz var, gelecek ve parlak bir hayat ve nihâyetsiz bir ömür sizi bekliyor.. ve zâyî ettiğiniz evlât ve akrabalarınızla sevinçlerle görüşeceksiniz.. ve ettiğiniz bütün iyilikleriniz muhafaza edilmiş, mükâfatlarını göreceklersiniz.”* diye, iman-ı âhîret onlara öyle bir teselli ve inşirah verir ki her birinin yüz ihtiyarlık birden başlarına toplansa onları me'yus etmez.

Nev-i insanın üçten birisini teşkil eden **gençler**; hevesâtları galeyanda, hissiyâta mağlûp, cüretkâr akıllarını her vakit başına almayan o gençler, âhîret imanını kaybetseler ve cehennem azabını tahattur etmezlerse hayat-ı içtimaiyede ehl-i namusun malı ve ırzı ve zayıf ve ihtiyarların rahatı ve haysiyeti tehlikede kalır. Bazı bir dakika lezzeti için bir mesûd hânenin saadetini mahveder ve bu gibi hapiste dört-beş sene azap çeker, canavar bir hayvan hükümüne geçer. Eğer iman-ı âhîret onun imdadına gelse çabuk aklını başına alır: *“Gerçi hükûmet hafiyeleri beni görmüyorlar ve ben onlardan saklanabilirim, fakat cehennem gibi bir zindanı bulunan bir Padişah-ı Zülcelâl'in melâikeleri beni görüyorlar ve fenalıklarımı kaydediyorlar. Ben başıboş değilim ve vazifedar bir yolcuyum. Ben de onlar gibi ihtiyar ve zayıf olacağım.”* diye birden, zulmen tecavüz etmek istediği adamlara karşı bir şefkat, bir hürmet hissetmeye başlar. Bu mananın dahi Risale-i Nur'da burhanlarıyla izahına iktifâen kısa kesiyoruz.

Hem nev-i beşerin ehemmiyetli bir kısmı, **hastalar** ve **mazlumlar** ve bizim gibi **musibetzedeler** ve **fakirler** ve ağır ceza alan **mahpuslar**, eğer iman-ı âhîret onların imdadına yetişmezse her vakit hastalığın ihtarıyla gözü önüne gelen ölüm.. ve intikamını alamadığı ve namusunu elinden kurtaramadığı zâlimin mağrurâne ihâneti.. ve büyük musibetlerde boşu boşuna malını, evlâdını kaybetmekle gelen elîm me'yusiyeti.. ve bir-iki dakika veya bir-iki saat keyif yüzünden beş-on sene böyle bir hapis azabını çekmekten gelen kederli sıkıntı,

elbette o bîçarelere dünyayı zindan ve hayatı bir işkenceli azaba çevirir. Eğer âhirete iman imdatlarına yetişse birden onlar nefes alırlar; sıkıntıları, me'yusiyetleri ve endişeleri ve intikam hiddetleri, derece-i imanına göre kısmen ve bazen tamamen zâil olur.

Hatta diyebilirim ki benim ve bir kısım kardeşlerimin bu sebepsiz hapsimizde ve dehşetli musibetimizde eğer iman-ı âhîret yardım etmese idi; bir gün dayanmak, ölüm kadar tesir edip bizi hayattan istifa etmeye sevk edecekti. Fakat hadsiz şükür olsun, benim canım kadar sevdiğim pek çok kardeşlerimin bu musibetten gelen elemelerini de çektiğim ve gözüm kadar sevdiğim binler Risale-i Nur risaleleri ve benim yaldızlı ve süslü ve çok kıymettar kitaplarımın ziyaları ve ağlamalarından teessüflerini çektiğim ve eskiden beri az bir ihâneti ve tahakkümü kaldıramadığım hâlde, sizi kasekle temin ederim ki; iman-ı bi'l-âhîret nuru ve kuvveti bana öyle bir sabır ve tahammül ve teselli ve metânet, belki mücâhidâne, kârlı bir imtihan dersinde daha büyük mükâfatı kazanmak için bir şevk verdi ki; ben bu risalenin başında dediğim gibi kendimi Medrese-i Yusufiye unvanına lâyık bir güzel ve hayırlı medresede biliyorum. Arasına gelen hastalıklar ve ihtiyarlardan neşet eden titizlikler olmasa idi, mükemmel ve rahat-ı kalb ile derslerime daha ziyade çalışacaktım. Her ne ise, bu makam münasebetiyle sadet harici girdi, kusura bakılmasın.

Hem her insanın küçük bir dünyası, belki küçük bir cenneti dahi kendi hânesidir. Eğer iman-ı âhîret o hânenin saadetinde hükmetmezse o aile efradı, her biri şefkat ve muhabbet ve alâkadarlığı derecesinde elîm endişeler ve azaplar çeker. O cenneti, cehenneme döner. Veyahut muvakkat eğlenceler ve sefâhetlerle aklını tenvim edip uyutur. Devekuşu gibi avcıyı görür, kaçamıyor, uçamıyor, başını kuma sokar, ta görünmesin. Başını gaffete sokar, ta ölüm ve zeval ve firak onu görmesin. Divânece, muvakkat, ibtal-i his nev'inden bir çare bulur. Çünkü meselâ vâlide ruhunu feda ettiği evlâdını dâima tehlikelelere maruz gördükçe titrer. Ve pederini ve kardeşini eksik olmayan belâlardan kurtaramayan evlâtlar, dâim bir keder, bir korkaklık hisseder.

Buna kıyasen, bu dağdağalı kararsız hayat-ı dünyeviyede o mesûd zan-nedilen aile hayatı çok cihetlerle saadetini kaybeder ve kısacık bir hayattaki münasebet ve karabet dahi, hakikî sadâkati ve samimî ihlâsı ve garazsız bir hizmeti ve muhabbeti vermez. Ahlâk o nisbette küçülür, belki sukût eder. Eğer âhirete iman o hâneye girse birden ışıklandıracak, ortalarındaki münasebet ve şefkat ve karabet ve muhabbet kısacık bir zaman ölçüsüyle değil, belki

dâr-ı âhirette saadet-i ebediyede dahi o münasebetlerin devamı ölçüsüyle samimî hürmet eder, sever, şefkat eder, sadâkat eder, kusurlarına bakmaz gibi ahlâk yüksekenir. Hakikî insaniyet saadeti o hânedede başlar inkişafa... Bu mana dahi hüccetlerle Risale-i Nur'da beyanına binâen kısa kesildi.

Hem her bir şehir kendi ahalisine geniş bir hânedir. Eğer iman-ı âhiret, o büyük aile efradında hükmetmezse güzel ahlâkın esasları olan ihlâs, samimiyet, fazilet, hamiyet, fedakârlık, rıza-yı ilâhî, sevab-ı uhrevî yerine; garaz, menfaat, sahtekârlık, hodgâmlık, tasannû, riya, rüşvet, aldatmak gibi hâller meydan alır. Zâhirî âsâyiş ve insaniyet altında anarşistlik ve vahşet manaları hükmeder, o hayat-ı şehriye zehirlenir. Çocuklar haylazlığa, gençler sarhoşluğa, kaviler zulme, ihtiyarlar ağlamaya başlarlar.

Buna kıyasen, memleket dahi bir hânedir ve vatan dahi bir millî ailenin hânesidir. Eğer iman-ı âhiret bu geniş hânelerde hükmetse, birden samimî hürmet ve ciddî merhamet ve rüşvetsiz muhabbet ve muâvenet ve hilesiz hizmet ve muaşeret ve rıyasız ihsan ve fazilet ve enaniyetsiz büyüklük ve meziyet o hayatta inkişafa başlarlar.

Çocuklara der: *“Cennet var, haylazlığı bırak!”* Kur’ân dersiyle temkin verir.

Gençlere der: *“Cehennem var, sarhoşluğu bırak!”* Aklı başlarına getirir.

Zâlime der: *“Şiddetli azap var, tokat yiyeceksin!”* adalete başını eğdirir.

İhtiyarlara der: *“Senin elinden çıkmış bütün saadetlerinden çok yüksek ve dâimî bir uhrevî saadet ve taze, bâkî bir gençlik seni bekliyorlar. Onları kazanmaya çalış!”* Ağlamasını gülmeye çevirir.

Bunlara kıyasen cüz’î ve küllî her bir tâifede hüsn-ü tesirini gösterir, ışıklandırır. Nev-i beşerin hayat-ı içtimaiyesiyle alâkadar olan içtimaiyyûn ve ah-lâkiyyûnların kulakları çınlasın! İşte iman-ı âhiretin binler faydalarından işaret ettiğimiz beş-altı numûnelerine sairleri kıyas edilse kat’î anlaşılır ki; *iki cihanın ve iki hayatın medar-ı saadeti yalnız imandır.*

.....

On Besinci Sûa

.....

El-Hüccetü'z-Zehra'nın İkinci Makamı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَبِهِ نَسْتَعِينُ¹

Fâtîha'nın âhîrinde, ehl-i hidayet ve istikâmet ve ehl-i dalâlet ve tuğyânın muvâzenesine işaret eden ve Risale-i Nur'un bütün muvâzenelerinin menbâi olan âyetin bir hakikatini Sûre-i Nur'dan

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكُوتٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ²

âyeti ve arkasında

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرَاهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ³

âyetiyle beraber pek acib bir tarzda o muvâzeneyi mucizâne ifade ederler.

¹ Ancak O'ndan yardım dileriz.

² "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, ne yalnız doğuya, ne de yalnız batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki nerdeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir, gerçeği anlamaları için insanlara böyle temsiller getirir. Allah her şeyi bilir." (Nûr sûresi, 24/35)

³ "Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer. Öyle bir deniz ki onu, dalga üstüne dalga kaplıyor... Üstünde de koyu bulut. Üst üste binmiş karanlıklar... İçinde bulunan insan, elini uzatsa nerdeyse kendi elini bile göremiyor. Öyle ya, Allah birine nur vermezse artık onun hiçbir nuru olamaz." (Nûr sûresi, 24/40)

Birinci âyet-i nur¹, Birinci Şuâ'da isbat edilmiş ki on işaretle Risale-i Nur'a bakıyor, mucizâne Kur'ân'ın tefsirinden gaybî haber veriyor. Ve Risale-i Nur'a "Nur" nâmı verilmesine en birinci sebep olmasından, Yirmi Dokuzuncu Mektup'un bir kısmında bir seyahat-i hayaliye temsiline, bu acib âyetin nur kelimesinde "nun-u na'büdü" mucizesi gibi bir mânevî mucizesinin beyanına binâen, Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nde dünya seyyahı; *Hâlık'ını aramak, bulmak, tanımak için bütün kâinattan ve envâ-ı mevcudâtından sorduğu ve otuz üç yol ile ve kat'î burhanlarla Hâlık'ını ilmelyakîn ve aynelyakîn bildiği gibi; o aynı seyyah, asırlarda ve arz ve semâvât tabakalarında aklıyla, kalbiyle, hayaliyle gezen yorulmaz, tok olmaz, bütün dünyayı bir şehir gibi görüp, teftiş ederek, kâh Kur'ân hikmetine, kâh felsefe hikmetine aklını bindirip geniş hayal dürbünüyle en uzak tabakalara bakarak, hakikatleri vâkide olduğu gibi görmüş, bizlere Âyetü'l-Kübrâ'da kısmen haber vermiş.*

İşte şimdi biz, o ayn-ı hakikat ve bir temsil manasında olan seyahat-i hayaliyesiyle girdiği pek çok âlemler ve tabakalardan numûne için yalnız üç tabakasını, Fâtîha âhirindeki muvâzenenin yalnız **kuvve-i aklıye** cihetinde bir misalini, gayet muhtasar beyan edeceğiz. Sâir meşhudatını ve muvâzenelerini, Risale-i Nur'un muvâzenelerine havale ederiz.

Birinci Numûne Şöyle: O, dünyaya sırf *Hâlık'ını tanımak, bulmak için gelen seyyah, aklına* dedi: "Biz, her şeyden Hâlık'ımızı sorduk, güzel, tam cevap aldık. Şimdi 'güneşi, güneşten sormak lâzım.' darb-ı meseli gibi, biz dahi *Hâlık'ımızı, "ilim" ve "irade" ve "kudret" gibi kudsî sıfatlarının tecellileriyle ve meşhud eserleriyle ve isimlerinin cilveleriyle tanımak, bulmak için bir seyahat daha yapacağız.*" diye dünyaya girdi. Ve ikinci bir cereyan olan ehl-i dalâlet gibi birden küre-i arz sefinesine bindi. *Hikmet-i Kur'âniye'ye tâbi olmayan fen ve felsefe gözlüğünü taktı. Ve Kur'ân okumayan coğrafya fenninin programıyla baktı, gördü ki:*

Nihayetsiz bir boşlukta, bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede, top güllsinden yetmiş defa süratli bir hareketle gezer. Yüz binler nevi biçâre, âciz zihayatları içine almış. Eğer bir dakika yolunu şaşırsa veya bir serseri yıldız çarpsa, parçalanarak hadsiz fezada sukut ile, bütün o biçâre zihayatları ademe, hiçliğe boşaltacak, dökecek diye anladı.

² *عَنِ الْمَعْصُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ* cereyanının dehşetli mânevî musibetini,

¹ Nûr sûresi, 24/35.

² "Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil." (Fâtîha sûresi, 1/7)

¹ 'أَوْ كَظَلَمَاتٍ فِي بَحْرِ لُجِّي' in boğucu karanlığını hissederek; "Eyvah! Ne yaptık? Bu dehşetli gemiye neden bindik? Bundan kurtulmak çaresi nedir?" diye o kör felsefenin gözlüğünü kırdı, ² اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ cereyanına girdi. Birden hikmet-i Kur'âniye imdadına geldi, tam hakikatini gösteren bir dürbün aklına verdi, "Şimdi bak." dedi. Baktı, gördü ki: رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ³ ismi, هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَأَمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ ⁴ burcunda bir güneş gibi tulû etti. Zemini gayet muntazam ve selâmetli bir gemi ve zîhayatları rızıklarıyla beraber içine doldurmuş, kâinat denizinde çok hikmetler ve menfaatler için seyahatle güneş etrafında gezdirip mevsimlerin mahsulâtını erzak isteyenlere getirir ve "Sevr" ve "Hut" nâmlarında iki meleş ⁵ o sefineye kaptan yapmış, gayet güzel ve muhteşem memleket-i rabbâniyede Hâlık-ı Zülcelâl'in mahlûkat ve misafirlerini keyiflendirmek için gezdiriyor. Ve onunla نُوْرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ⁶ hakikatini gösterir, Hâlık'ını bu ismin cilvesiyle tanıttırır, diye anladı. Bütün ruh u canıyla رَبِّ الْعَالَمِينَ ⁷ dedi, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ⁸ tâifesine girdi.

O Seyyahın Âlemlerdeki Seyahatinde Gördüğü Numûnelerden İkinci Numûnesi: O seyyah, küre-i arz gemisinden çıkıp hayvanât ve insanlar âlemine girdi. Dinden ruh almayan hikmet-i tabiiye gözlüğü ile o âleme baktı, gördü ki:

O hadsiz zîhayatların hadsiz ihtiyaçları ve onları inciten ve hırpalayan hadsiz muzır düşmanları ve merhametsiz hâdiseleri varken, o ihtiyaçlara karşı sermayeleri binden, belki yüz binden ancak bir olabilir. Ve o muzır şeylere mukabil iktidarları, milyondan ancak birdir. *Bu çok dehşetli ve acınacak*

¹ "Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer." (Nûr sûresi, 24/40)

² "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtîha sûresi, 1/7)

³ "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; ...)

⁴ "Yeryüzünü size hizmete hazır, uysal bir binek gibi kılan da O'dur. Haydi öyleyse siz de onun omuzları üstünde rahatça dolaşın. O'nun takdir ettiği rızıklardan yiyecek, istifade edin." (Mülk sûresi, 67/15)

⁵ Bkz.: et-Taberî, Câmiu'l-beyân 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, el-Müstedrek 4/636; İbni Abdilberr, et-Temhid 4/9; el-Heysemî, Mecmeu'z-zevâid 8/131 (Bezzar'dan naklen).

⁶ "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

⁷ "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtîha sûresi, 1/2)

⁸ "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtîha sûresi, 1/7)

Yirmi Dokuzuncu Lem'a

.....

İkinci Bâb

بِسْمِهِ سُبحَانَهُ¹

Bu İkinci Bâb, ²اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ hakkındadır.

İkinci Bâb ile tâbir edilen şu risalecikte اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ cümlesini insanlara dedirten imanın sonsuz fayda ve nurlarından, yalnız dokuz tane beyan edilecektir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Birinci Nokta

Evvelâ iki şey ihtar edilecektir.

1. Felsefe, herşeyi çirkin, korkunç gösteren siyah bir gözlüktür. İman ise, herşeyi güzel, ünsiyetli gösteren şeffaf, berrak, nuranî bir gözlüktür.

2. Bütün mahlûkatla alâkadar ve herşeyle bir nevi alışverişi olan ve kendisini abluka eden şeylerle lafzen ve mânen görüşmek, konuşmak, komşuluk etmeye hilkaten mecbur olan insanın sağ, sol, ön, arka, alt, üst olmak üzere altı ciheti vardır.

İnsan, mezkûr iki gözlüğü gözüne takmakla mezkûr cihetlerde bulunan mahlûkatı, ahvâli görebilir.

Sağ Cihet: Bu cihetten maksat, geçmiş zamandır. Binâenaleyh, felsefe gözlüğü ile sağ cihete bakıldığı zaman, mâzi ülkesinin kıyâmeti kopmuş, altı

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

üstüne çevrilmiş, karanlıklı, korkunç, büyük bir mezaristanı andıran bir şekilde görünecektir. Ve bu görünüşte insan pek büyük bir dehşete, vahşete, me'yusiyete maruz kaldığında şüphe yoktur.

Fakat iman gözlüğüyle o cihete bakıldığı zaman, hakikaten o ülkenin altı üstüne çevrilmiş bir şekilde görünürse de –fakat can telefı yoktur– mürettebatı, sâkinleri daha güzel, nuranî bir âleme nakledilmiş oldukları anlaşılıyor.

Ve o kabirler, çukurlar da nuranî bir âleme girmek için kazılan yeraltı tünelleri şeklinde telâkki edilecektir. Demek imanın insanlara verdiği sürûr, ferahlık, itmînân, inşirah, binlerce **لِلَّهِ الْحَمْدُ** dedirten bir nimettir.

Sol Cihet: Yani gelecek zamana felsefe gözlüğü ile bakıldığı zaman, bizleri çürütecek, yılan ve akreplere yedirip imha edecek, zulûmâtlı, korkunç, büyük bir kabir şeklinde görünecektir.

Fakat iman gözlüğüyle bakılırsa Cenâb-ı Hakkın, Hâlık, Rahmân, Rahîm'-in insanlara ihzar ettiği çeşit çeşit nefis, leziz, me'külât ve meşrubata zarf olan bir mâide ve bir sofrayı rahmânî şeklinde görünecektir. Ve binlerce **لِلَّهِ الْحَمْدُ** okutturarak tekrar ettirecektir.

Üst Cihet: Yani semâvât cihetine felsefe ile bakan bir adam, şu sonsuz boşlukta milyarlarca yıldız ve kürelerin at koşusu gibi veya askerî bir manevra gibi yaptıkları pek süratli ve muhtelif hareketlerinden büyük bir dehşete, vahşete, korkuya mâruz kalacaktır.

Fakat imanlı bir adam baktığı vakit o garip, acip manevranın bir kumandanın emri ile nezâreti altında yapıldığı gibi, semâvât âlemini tezyin eden ve o yıldızların bize de ziyadar kandiller şeklinde olduklarını görecektir¹ ve o atlar koşusunda korku, dehşet değil, ünsiyet ve muhabbet edecektir. Âlem-i semâvâtı şöylece tasvir eden iman nimetine elbette binlerce **لِلَّهِ الْحَمْدُ** söylemek azdır.

Alt Cihet: Yani arz âlemine felsefe gözüyle bakan insan, küre-i arzı başıboş, yularsız, şemsin etrafında serseri gezen bir hayvan gibi veya tahtası kırık, kaptansız bir kayık gibi görür ve dehşete, telâşa düşer.

Fakat iman ile bakarsa, arzın rahmânî bir sefine olup, Allah'ın kumandası altında bütün me'külât, meşrubat, melbûsâtıyla beraber nev-i beşeri tenezzüh

¹ Yıldızların birer süs ve aydınlatıcı kandil olduklarını ifade eden bazı ayet-i kerîmeler için bkz.: Fussilet sûresi, 41/12; Mülk sûresi, 67/5; Kaf sûresi, 50/6; Hicr sûresi, 15/16; Sâffât sûresi, 37/6.

için şemsin etrafında gezdiren bir sefine şeklinde görür.¹ Ve imandan neşet eden şu büyük nimete büyük büyük **لِلّٰهِ الْحَمْدُ** 'ları söylemeye başlar.

Ön Cihet: Felsefeci bir adam bu cihete bakarsa görür ki, bütün canlı mahlûkat, –insan olsun, hayvan olsun– katile-bekatile büyük bir süratle o cihete gidip kaybolurlar. Yani ademe gider, yok olurlar. Kendisinin de o yolun yolcusu olduğunu bildiğinden, teessüründen çıldıracak bir hale gelir.

Fakat iman nazarıyla bakan bir mümin; insanların o cihete gidişleri, seyahatleri adem âlemine değil, göçebeler gibi bir yayladan bir yaylaya bir intikaldir ve fâni menzilden bâki menzile, hizmet çiftliğinden ücret dairesine, zahmetler memleketinden rahmetler memleketine göç etmek olup, adem âlemine gitmek değil diye bu ciheti memnuniyetle karşılar. Fakat yol esnasında ölüm, kabir gibi görünen meşakkatler netice itibarıyla saadetlerdir. Çünkü nuranî âlemlere giden yol, kabirden geçer.. ve en büyük saadetler, büyük ve acı felâketlerin neticesidir. Meselâ Hazreti Yusuf, Mısır azizliği gibi bir saadete, ancak kardeşleri tarafından atıldığı kuyu² ve Zeliha'nın iftirası üzerine konulduğu hapis³ yoluyla nâil olmuştur. Ve keza rahm-ı mâderde dünyaya gelen çocuk, mâhut tünelde çektiği sıkıcı, ezici zahmet neticesinde dünya saadetine nâil oluyor.

Arka Cihet: Yani geride gelenlere felsefe nazarıyla bakılsa, “Yâhu, bunlar nereden nereye gidiyorlar ve niçin dünya memleketine gelmişlerdir?” diye edilen suale bir cevap alınamadığından, tabîi, hayret ve tereddüt azabı içinde kalınır.

Fakat nur-u iman gözlüğüyle bakarsa, insanların kâinat sergisinde teşhir edilen garip, acip kudretin mucizelerini görmek ve mütalâa etmek için Sultan-ı Ezeli tarafından gönderilmiş mütalâacı olduklarını anlar. Ve bunlar o mucizenin derece-i kıymet ve azametine ve Sultan-ı Ezeli'nin azametine derece-i delâletlerine kesb-i vukuf ettikleri nisbetinde derece ve numara aldıktan sonra, yine Sultan-ı Ezeli'nin memleketine dönüp gideceklerini anlar. Ve bu anlayış nimetini kendisine îras eden iman nimetine **لِلّٰهِ الْحَمْدُ** diyecektir.

Mezkûr zulmetleri izale eden iman nimetine **لِلّٰهِ الْحَمْدُ** diye edilen hamd

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/22; A'râf sûresi, 7/26; Nahl sûresi, 16/10-16; Neml sûresi, 27/60-64; Nâziât sûresi, 79/30-33.

² Yûsuf sûresi, 12/15.

³ Yûsuf sûresi, 12/32-33.

⁴ “Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.”

dahi, bir nimet olduğundan, ona da bir hamd lâzımdır. Bu ikinci hamde de üçüncü bir hamd, üçüncüye dördüncü hamd lâzım, ¹وَهَلَمَّ جَرًّا... Demek, bir hamd-i vâhidden doğan hamdlerden ibaret gayr-i mütenâhî bir silsile-i hamdiye husule geliyor.

İkinci Nokta

Cihât-ı sitteyi tenvir eden iman nimetine de ²الْحَمْدُ لِلَّهِ demesi lazımdır. Çünkü iman, cihât-ı sittenin zulûmâtını izale etmekle –def-i belâ kabilinden– büyük bir nimet sayıldığı gibi, tabîî o cihât-ı sitteyi tenvir ettiği cihetle de –cel-bü'l-menâfî kabilinden– ikinci bir nimet sayılır. Binâenaleyh insan, fitrî bir medeniyete sahip olduğundan, cihât-ı sittede bulunan mahlûkatla alâkadar olur.. ve iman nimetiyle de cihât-ı sitteden istifade edebilmesi imkânı vardır.

Binâenaleyh, ²فَأَيُّنَمَا تَوَلَّوْا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ, âyet-i kerîmesinin sırrıyla, cihât-ı sitteden herhangi bir cihette olursa insan tenevvür eder. Hatta mümin olan bir insanın dünyanın kuruluşundan sonuna kadar uzanan mânevî bir ömrü vardır. Ve insanın bu mânevî ömrü, ezelden ebede uzanan bir hayat nurundan medet ve yardım alır.

Ve keza cihât-ı sitteyi tenvir eden iman sayesinde, insanın şu dar zaman ve mekânı geniş ve rahat bir âleme inkılâb eder. Bu büyük âlem, bir insanın hanesi gibi olur.. ve mâzi, müstakbel zamanları, insanın ruhuna, kalbine bir zaman-ı hal hükmünde olur. Aralarında uzaklık kalkıyor.

Üçüncü Nokta

İmanın istinat ve istimdat noktalarını hâvi olmasından, ³الْحَمْدُ لِلَّهِ demesi iktiza eder.

Evet nev-i beşer, aczi³ ve düşmanların kesreti dolayısıyla dayanacak bir nokta-yı istinada muhtaçtır ki, düşmanlarını def için o noktaya iltica etsin.

Ve keza kesret-i hâcât ve şiddet-i fakr⁴ dolayısıyla da istimdat edecek bir nokta-yı istimdada muhtaçtır ki, onun yardımıyla ihtiyaçlarını def etsin.

¹ Bu şekilde devam eder, gider.

² “Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü (Zât’ı) oradadır.” (Bakara sûresi 2/115)

³ Bkz.: “İnsan hilkatçe zayıf yaratılmıştır.” (Nisâ sûresi, 4/28)

⁴ Bkz.: “Ey insanlar! Sız hepiniz Allah’a muhtaçsınız.” (Fâtır sûresi, 35/15)

Ey insan! Senin nokta-yı istinadın ancak ve ancak Allah'a olan imandır. Ruhuna, vicdanına nokta-yı istimdat ise ancak âhirete olan imandır. Binâenaleyh, bu her iki noktadan haberi olmayan bir insanın kalbi, ruhu tevahhuş eder; vicdanı daima muazzep olur. Lâkin, birinci noktaya istinad ve ikincisinden de istimdat eden adam, kalben ve ruhen pek çok zevk ve lezzetleri, ünsiyetleri hisseder ki hem mütesellî, hem vicdanı mutmain olur.¹

Dördüncü Nokta

İman nuru, lezâiz-i meşrûanın zevâle başladıkları zaman hasıl olan elemeleri, emsalinin var ve gelmekte olduklarını göstermekle izale eder.

Ve keza nimetlerin devam edip tenâkus etmemesini, nimetlerin menbainı göstermekle temin eder.

Ve keza firak ve ayrılmaların elemelerini, teceddüd-ü emsalinin lezzetini göstermekle izale eder. Yani zeval düşüncesiyle bir lezzette çok elemeler olur ki, iman o elemeleri teceddüd-ü emsaliyle ihtar ve izale eder. Maahâzâ, lezzetlerin teceddüdünde de başka lezzetler vardır. Evet, bir semerenin şeceresi olmasa, o semerede münhasır kalan lezzet, onun yemesiyle zâil olur ve zevâlî de mûcib-i teessür olur. Fakat o semerenin şeceresi mâruf ise, o semerenin zevâlinden elem hasıl olmuyor, çünkü yerine gelen var. Ve aynı zamanda teceddüd, haddizâtında bir lezzettir.

Ve keza ruh-u beşeri en ziyade sıkın, ayrılmalardan neşet eden elemelerdir. Nur-u iman, o elemeleri teceddüd-ü emsal ve tahaddüs-ü visâl ümidiyle izale eder.

Beşinci Nokta

İnsanın şu mevcudâtta kendisine düşman ve ecnebî tevehhüm ettiği ve ya ölümler, yetimler gibi hayatsız, perişan vehmettiği şeyleri nur-u iman, ahbab ve kardeş sıfatıyla gösterir ve hayattar, tesbihhân (tesbih eden) şeklinde irâe eder. Yani gafletle bakan adam, âlemin mevcudâtını düşman gibi muzır telâkki ederek tevahhuş eder ve eşyayı ecnebîler gibi görür. Çünkü dalâlet nazarında, eşya arasında mâzi ve istikbâl zamanlarında uhuvvet, kardeşlik râbitası ve bağlanış yoktur. Ancak eşya arasında zaman-ı hâlde küçük, cüz'î bir alâka olur. Binâenaleyh, ehl-i dalâletin yekdiğerine olan uhuvvetleri, binler senelik uzun bir zamanda bir dakika kadardır.

¹ Gönüllerin ancak Allah'a iman ve O'nu anmakla tatmin olacağına dair bkz.: Ra'd sûresi, 13/28.

Ve keza iman nazarında bütün ecrâmı, hayattar ve birbirine ünsiyetli olduklarını görüyor. Ve her bir cirmin lisân-ı hâliyle Hâlık'ına tesbihat yapmakta olduğunu gösteriyor.¹ İşte bu itibarla bütün ecrâmın kendilerine göre bir nevi hayat ve ruhları vardır. Binâenaleyh, imanın şu görüşüne nazaran o ecramda dehşet, vahşet yoktur; ünsiyet ve muhabbet vardır.

Dalâlet nazarı, matluplarını tahsil etmekten âciz olan insanların sahipsiz, hâmisiz olduklarını telâkki eder.. hüznün, keder ve aczlerinden dolayı ağlayan yetimler gibi zanneder.

İman nazarı ise, canlı mahlûkata ağlayan yetimler gibi değil; ancak mükellef memur, muvazzaf zâkir ve tesbihhân ibâd sıfatıyla bakar.

Altıncı Nokta

Nur-u iman, dünya ve âhîret âlemlerini çeşit çeşit nimetlere mazhar iki sofraya tasvir eder ki; mümin olan kimse iman eliyle ve zâhirî, bâtinî duygularıyla ve mânevî, ruhî olan letâifiyle o sofralardan istifade ediyor. Dalâlet nazarında ise, zevilliyatın daire-i istifadesi küçülür, maddî lezzetlere münhasırdır. İman nazarında, semâvât ve arzı ihâta eden bir daire kadar tevessü eder.

Evet bir mümin, güneşi kendi hanesinin damında asılmış bir lüküs; kameri bir idare lâmbası addedebilir. Bu itibarla şems, kamer, kendisine bir nimet olur. Binâenaleyh, mümin olan zâtın daire-i istifadesi semâvâtta daha geniş olur.

Evet Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ²، وَسَخَّرَ لَكُمَا مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ³ âyetlerinin belâgatı ile imandan neşet eden şu harika ihsanlara, in'amlara işaret ediyor.

Yedinci Nokta

Nur-u iman ile bilinir ki; Allah'ın varlığı, bütün nimetlerin fevkinde öyle büyük bir nimettir ki, sonsuz nimetlerin envâını, nihayetsiz ihsanların cinslerini,

¹ Göklerde ve yerde olan herşeyin Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ettiğine dâir bkz.: İsrâ sûresi, 17/44; Nûr sûresi, 24/41; Haşir sûresi, 59/24; Cum'a sûresi, 62/1; Teğâbün sûresi, 64/1.

² "Mütad seyirlerini yapan güneş ile ay'ı size âmade kılan O'dur." (İbrahim sûresi, 14/33)

³ "Hem göklerde ve yerde ne varsa, (hepsini) kendi tarafından bir lütuf olarak sizin hizmetinize veren O'dur." (Câsiye sûresi, 45/13).

sayısız atıyyelerin sınıflarını hâvi bir menba, bir kaynaktır. Binâenaleyh, zer-rât-ı âlemin adedince iman nimetlerine hamd ü senâ etmek bir borçtur. Risale-i Nur'un eczasında bir kısmına işaretler yapılmıştır. Maahâzâ, iman-ı billâhdan bahseden Risale-i Nur'un cüzleri, bu nimetten perdeyi kaldırarak gösteriyor.

لِّلّٰهِ الْحَمْدُ lām-ı istiğrakla işaret ettiği umum hamdlerle hamd edilmesi lâzım olan nimetlerden birisi de, *rahmâniyet* nimetidir. Evet *rahmâniyet*, zevilhayattan rahmete mazhar olanların sayısınca nimetleri tazammun etmiştir. Çünkü bilhassa insan, her bir zîhayatla alâkadardır. Bu itibarla insan, her zîhayatın saadetiyle saidleşir ve elemleriyle müteessir olur. Öyleyse herhangi bir fertte bulunan bir nimet, arkadaşlarına da bir nimettir.

Ve keza validelerin şefkatleriyle nimetlenen çocukların sayısınca nimetleri tazammun edip ona göre hamdlere, senâlara kesb-i istihkak edenlerden birisi de *rahîmiyettir*. Evet, annesiz aç bir çocuğun ağlamasından müteessir ve acıyan bir vicdan sahibi, elbette validelerin çocuklarına olan şefkatlerinden zevk alır, memnun ve mahzuz olur. İşte, bu gibi zevkler birer nimettir, hamd ve şükürler ister.

Ve keza kâinata mündemiç hikmetlerin bütün envâ ve efradı adedince hamd ve şükürleri iktiza edenlerden birisi de *hakîmiyettir*. Zira insanın nefsi, *rahmâniyetin* cilveleriyle, kalbi de *rahîmiyetin* tecelliyatıyla nimetlendikleri gibi, insanın aklı da *hakîmiyetin* letaifiyle zevk alır, telezzüz eder. İşte, bu itibarla ağız dolusu ile لِّلّٰهِ الْحَمْدُ söylemekle hamd ü senâları istilzam eder.

Ve keza esmâ-yı hüsnâdan “Vâris” isminin tecelliyatı adedince.. ve balar gibi usulün zevâlinden sonra bâki kalan fûrûatın sayısınca.. ve âlem-i âhiretin mevcudâtı adedince.. ve uhrevî mükâfatları almaya medâr olmak üzere hıfzedilen beşerin amelleri sayısınca, sadâsı ile şu fezayı dolduracak kadar büyük bir لِّلّٰهِ الْحَمْدُ ile hamd edilecek *hafiziye* nimetidir. Çünkü nimetin devamı, nimetin zâtından daha kıymetlidir. Lezzetin bekası, lezzetten daha lezizdir. Cennette devam, cennetin fevkindedir ve hâkezâ...

Binâenaleyh, Cenâb-ı Hakk'ın hafiziyesinin tazammun ettiği nimetler, kâinata mevcut olan bütün nimetlerden daha çok ve daha üstündedir. Bu itibarla dünya dolusu ile لِّلّٰهِ الْحَمْدُ ister.

¹ “Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.”

Şu zikredilen dört isme, bâki kalan esmâ-yı hüsnâyı kıyas et ki; her bir isimde sonsuz nimetler bulunduğu için sonsuz hamdleri, şükürleri istilzam eder.

Ve keza bütün nimet hazinelerini açmak salâhiyetinde olan, nimet-i imana vesile olan *Hazreti Muhammed* (*aleyhissalâtü vesselâm*) dahi öyle bir nimettir ki¹; nev-i beşer, ilelebed o Zât'ı (*aleyhisselâtu vesselam*) medh ü senâ etmeye borçludur.²

Ve keza maddî ve mânevî bütün nimetlerin envâına fihriste ve kaynak olan *İslâmiyet ve Kur'ân* nimeti de³ gayr-i mütenâhî hamdleri bilistihkak istilzam eder.

Sekizinci Nokta

Öyle bir Allah'a hamd olsun ki, kâinat ile tâbir edilen şu kitab-ı kebîr ve onun tefsiri olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın beyanına göre bütün bâbları ile fasılları ve bütün sayfaları ile satırları ve bütün kelimâtî ile harfleri, o Zât-ı Akdes'e, sıfât-ı cemâliye ve kemâliyesini izhar ile hamd ü senâhandır,⁴ şöyle ki:

O kitab-ı kebîrin her bir nakşı, küçük olsun, büyük olsun, karınca kade-rince, Vâhid ve Samed olan nakkaşının evsaf-ı celâliyesini izhar ile hamd ü senâlar eder.

Ve keza o kitabın her bir yazısı, Rahmân ve Rahîm olan kâtibinin evsâf-ı cemâlini göstermekle senâhan oluyor.

Ve keza o kitabın bütün yazıları, noktaları, nakışları, esmâ-yı hüsnânın tecelliyat ve cilvelerine mâkes ve mazhar olmak cihetiyle o Zât-ı Akdes'i takdis, tahmid, temcid ile senâhandır.

Ve keza o kitabın her bir nazmı, kasidesi, Kadîr, Alîm olan nâzımını takdis ile tahmid eyler.

Dokuzuncu Nokta 5(Hâşiye)

Said Nursî

¹ Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/107; Âl-i İmran sûresi, 3/103; Buhârî, *meğâzi* 56; Müslim, *zekât* 139.

² Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/56; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 2/243; el-Beyhakî, *Şuabü'l-imân* 3/310; Ebû Ya'lâ, *el-Müsne'd* 10/328.

³ Bkz.: Bakara sûresi, 2/231; Âl-i İmran sûresi, 3/103.

⁴ Göklere ve yerde olan herşeyin Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ettiğine dâir bkz.: İsrâ sûresi, 17/44; Nûr sûresi, 24/41; Haşir sûresi, 59/24; Cum'a sûresi, 62/1; Teğâbün sûresi, 64/1.

⁵ (Hâşiye) Bu gibi şifrelerin anahtarı bende yoktur ki açayım. Maahâzâ, oruçlu bir kafa, ne o şifreleri açabilir ve o darbları yapabilir. Kusura bakmayınız, bu kadarını da ancak müellifinin mânevî yardımıyla ve Leyle-i Kadr'in bereketiyle ve Mevlânâ'nın komşuluğundan istifade ile yapabildim.

Lemeâl

.....

Bir Meclis-i Misâlîde Şeriatla Medeniyet-i Hâzıra, Dehâ-yı Fennî ile Hüdâ-yı Şer'î Muvâzeneleri

(Birinci Harb'in) Mütâreke başında, bir Cuma gecesinde bir rüyâ-yı sâdıkada, misâlî âleminde, bir meclis-i azîmde, benden suâl ettiler:

“Mağlûbiyet sonunda İslâm'ın âleminde ne hâl peydâ olacak?” Asr-ı hâzır mebusu sıfatıyla söyledim, onlar da dinlediler:

Eski zamandan beri istiklâl-i İslâm'ın bekası, hem Kelimetullah'ın i'lâsı için farz-ı kifâye-i cihadı, o lâzime-i diyanet.

Deruhde ile, kendini yek vücûd-u vahdânî, İslâm'ın âlemine fedaya vazîfedâr, hilâfete bayrakdâr görmüş olan bu devlet,

Şu millet-i İslâm'ın felâket-i mâzisi, getirecek de elbet İslâm'ın âlemine saadet ve hürriyet. Olur geçen musibet,

İstikbalde telâfi. Üçü veren, üç yüzü kazandıran, etmiyor elbette hiç hasâret. Hâlini istikbale tebdil eder, zîhimmet...

Zira ki şu musibet, hayatımız mâyesi olan şefkat, uhuvvet, tesanüd-ü İslâmî hârikulâde etti. İnkişâf-ı uhuvvet.

Tesri'-i ihtizazı, Tahrib-i medeniyet. Deniyet-i hâzıra sureti değişecek, sistemi bozulacak; zuhur edecek o vakit, İslâmî medeniyet.

Müslümanlar bilihtiyâr elbet evvel girecek. *Muvâzene istersen*; şer'in medeniyeti, şimdiki medeniyet.

Esaslara dikkat et, âsârlara nazar et. Şimdiki medeniyet esâsâtı, menfidir. Menfî olan **beş esas** ona temel, hem kıymet,

Onlarla çarh kurulur. İşte *nokta-yı istinad*, Hakka bedel kuvvettir.

Kuvvet ise, şe'nidir tecavüz ve teâruz, bundan çıkar hıyânet.

Hedef-i kasdı, fazilet bedeline hasîs bir menfaattir. Menfaatin şe'nidir tezâhum ve tehâsum, bundan çıkar cinâyet.

Hayattaki kanunu, teâvün bedeline bir düstur-u cidâldır. Cidâlin şe'ni budur: Tenâzu ve tedâfü, bundan çıkar sefâlet..

Akvamların beyninde râbıta-yı esası, âharın zararına müntebih unsuriyet. Başkaları yutmakla beslenir, alır kuvvet.

Milliyet-i menfiye, unsuriyet, milliyet; şe'ni olur daima böyle müdhiş tesâdüm, böyle feci telâtum, bundan çıkar helâket.

Beşincisi şudur ki: Câzibedâr hizmeti; hevâ, hevesi teşcî, teshil.. hevesâtı, arzuları tatmin.. bundan çıkar sefâhet.

O hevâ, hem heves, şe'ni budur daima: İnsanı memsuh eder, sîreti değiştirir, mânevî meshediyor, değişir insanîyet.

Şu medenîlerden çoğunun, eğer içini dışına çevirsen, görürsün; başta maymunla tilki, yılanla ayı, hınzır.. sîreti olur suret.

Gelir hayâli karşına, postlarıyla tüyleri. İşte şununla görünür meydandaki âsârı. Zemindeki mevâzin mîzânıdır şeriat...

Şeriatdaki rahmet, semâ-yı Kur'ân'dandır. Medeniyet-i Kur'ân esasları müsbettir. ***Beş müsbet esas üzere döner çarh-ı saadet.***

♦ *Nokta-yı istinadı*, kuvvete bedel haktır. Hakkın daim şe'nidir, adâlet ve tevazün. Bundan çıkar selâmet, zâil olur şekâvet.

♦ *Hedefinde* menfaat yerine fazilettir. Faziletin şe'nidir, muhabbet ve te-câzüb. Bundan çıkar saadet, zâil olur adâvet.

♦ *Hayattaki düsturu*, cidâl-kıtal yerine, düstur-u teâvündür. O düsturun şe'nidir, ittihad ve tesanüd; hayatlanır cemaat.

♦ *Suret-i hizmetinde*, hevâ heves yerine hüdâ-yı hidâyettir. O hüdânın şe'nidir, insana lâıyk tarzda terakki ve refahet.

Ruha lâzım surette tenevvür ve tekâmül. Kitlelerin içinde cihetü'l-vahdeti de tardeder unsuriyet, hem de menfi milliyet.

♦ *Hem onların yerine* râbıta-yı dinîdir, nisbet-i vatanîdir, alâka-yı sınıfîdir, uhuvvet-i imanî. Şu râbıtanın şe'nidir; samimî bir uhuvvet,

Umumî bir selâmet. Haric etse tecavüz, o da eder tedâfû. İşte şimdi anladın; sırrı nedir ki küsmüş, almadı medeniyet.

Şimdiye kadar İslâm'lar ihtiyârla girmemiş, şu medeniyet-i hâzıra. Onlara yaramamış, hem de onlara vurmuş müdahraf kayd-ı esâret.

Belki nev-i beşere tiryak iken zehir olmuş. Yüzde seksenini atmış meşak-
kat ve şekâvet. Yüzde onu çıkarmış müzahraf bir saadet.

Diğer onu bırakmış beyne beyne bîrahat. Zâlim ekallın olmuş gelen ribh-i
ticaret. Lâkin saadet odur: Külle ola saadet.

Lâakall ekseriyete olsa medâr-ı necât. Nev-i beşere rahmet nâzil olan şu
Kur'ân, ancak kabul ediyor bir tarz-ı medeniyet;

Umuma, ya eksere verirse bir saadet. Şimdiki tarz-ı hazır, heves serbest
olmuştur, hevâ da hür olmuştur, hayvanî bir hürriyet.

Heves tahakküm eder. Hevâ da müstebittir, gayr-i zarûrî hâcâtı havâic-i
zarûrî hükmüne geçirmiştir. İzale etti rahat...

Bedavette bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç,
fakir etmiştir. Sa'y-i helâl, masrafa etmemiştir kifâyet.

Onda hile, harama beşeri sevk etmiştir. Ahlâkın esasını şu noktadan boz-
muştur. Cemaate, hem nev'e vermiştir servet, haşmet.

Ferdi, şahsı ahlâksız, hem fakir eylemiştir. Bunun şâhidi çoktur. Kurûn-u
ûlâdaki mecmu-u vahşet ve cinâyet, hem gadr ve hem hıyânet.

Şu medeniyet-i habîse tek bir defada kustu. Midesi^{1(Hâşiye)} daha bulanır.
Âlem-i İslâm'daki istinkâf-ı mânidâr hem de bir cây-ı dikkat.

Kabulde muzdariptir, soğuk da davranmıştır. Evet şeriat-ı garrâda olan
nur-u ilâhî, hassa-yı mümtazıdır; istiğna, istiklâlîyet.

O hassadır bırakmaz ki o nur-u hidâyet, şu medeniyet ruhu olan Roma
dehâsı ona tahakküm etsin. Onda olan hidâyet,

Bundaki felsefe ile mezcolmaz, hem aşılınmaz, hem de tâbi olamaz. İslâ-
miyet ruhunda şefkat, izzet-i iman, beslediği şeriat,

Kur'ân-ı Mu'ciz-Beyân tutmuş yed-i beyzâda hakâik-i şeriat. O yemin-i

¹ (Hâşiye) Demek daha dehşetli kusacak. Evet iki harb-i umumî ile öyle kustu ki; hava, deniz,
kara yüzlerini bulandırdı, kanla lekeledi.

beyzâda birer Asâ-yı Mûsâ'dır. Sehhâr medeniyet, istikbalde edecek ona secde-i hayret...

Şimdi buna dikkat et: Eski Roma, Yunan'ın iki dehâsı vardı; bir asıldan tev'emdi, biri hayâl-âlûddu, biri madde-perestti.

Su içinde yağ gibi imtizaç olamadı. Mürûr-u zaman istedi, medeniyet çabaladı. Hristiyanlık da çalıştı, temzicine muvaffak hiçbirisi de olmadı.

Her biri istiklâlini filcümle hıfzyledi. Hatta el'an âdeti o iki ruh, şimdi de cesetleri değişmiş; Alman, Fransız oldu.

Güya bir nevi tenasüh başlarından geçmişti. Ey birâder-i misâlî! Zaman böyle gösterdi. O ikiz iki dehâ, öküz gibi reddetti

Temzicin esbabını. Şimdi de barışmadı. Madem onlar tev'emdi, kardeş ve arkadaşta, terakkide yoldaştı, birbiriyle döğüşti.

Hiç de barışmadılar. Nasıl olur ki aslı, hem mâdeni, matlaı başka çeşit olmuştu. Kur'an'da olan nuru, şariat hidâyeti.

Şu medeniyetin ruhu olan Roma dehâsı, birbiriyle barışır hem mezc ü ittihadı.

O dehâ ile bu hüda menşeleri ayırır: Hüdâ semâdan indi, dehâ zemin-den çıktı. Hüdâ kalbde işliyor, dimağı da işletir.

Dehâ dimağda işler, kalbi de karıştırır. Hüdâ ruhu eder tenvir, taneleri sünbüllettirir. Karanlıklı tabiat onunla ışıklanır.

İstîdad-ı kemâli birdenbire yol alır, nefs-i cismânî yapar hizmetkâr-ı emirber. Melek-sîmâ ediyor insan-ı himmet-perver.

Dehâ ise; evvelâ nefs ü cisme bakıyor, tabiata giriyor, nefsi tarla ediyor. İstîdad-ı nefsânî neşv ü nemâ buluyor.

Ruhu eder hizmetkâr, taneleri kuruyor. Şeytanın sîmasını beşerde gösteriyor.

Hüdâ, hayateyne saadet veriyor. Dâreyne ziyâ neşrediyor. İnsanı yükseltiyor.

Deccal-misâl^{1(Hâşiye)} dehâ-yı âver, bir dâr ile bir hayatı anlar; madde-perest olur ve dünya-perver. İnsanı yapar birer canavar.

1 (Hâşiye) Bunda da bir ince işaret var.

Evet dehâ, sağır tabiata tapar. Kör kuvvete fermanber. Fakat hüdâ, şu-ûrlu sanatı tanır, hikmetli kudrete bakar. Dehâ, zemine küfrân perdesi çeker. Hüdâ, şükran nurunu serper.

Bu sırdandır: Dehâ, âmâ vü asamm; hüdâ, semî u basir. Dehânın nazarında zemindeki nimetler sahipsiz ganîmettir.

Minnetsiz gasb ve sirkat, tabiatıtan koparmak canavarca his verir. Hüdânın nazarında; zeminin sînesinde kâinatın yüzünde.

Serpilmiş olan niam, rahmetin semerâtı. Her nimetin altında bir yed-i muhsin görür, şükran ile öptürür.

Bunu da inkâr etmem: Medeniyette vardır mehâsin-i kesîre.. lâkin onlar değildir ne Nasrâniyet malı, ne Avrupa îcadı, ne şu asrın sanatı.. belki umum malıdır:

Telâhuk-u efkârdan, semâvî şerâyiden, hem hâcât-ı fitrîden, hususan şer'-i Ahmedî, İslâmî inkılâptan neşet eden bir maldır. Kimse temellük etmez.

Misâlîler meclisi, o meclisin reisi tekrar sordu, hem dedi: "Musibet olur her dem hıyânet neticesi, mükâfatın sebebi. Ey şu asrın adamı! Kader bir sille vurdu, kazaya da çarptırdı.

Hangi efâlinizle kazaya, hem kadere şöyle fetva verdiniz ki, kaza-yı ilâhî musibetle hükmetti, sizleri hırpaladı?

Hatâ-yı ekseriyet olur sebab daima musibet-i âmmeye." Dedim: Beşerin dalâlet-i fikrîsi, Nemrudâne inadı,

Firavunâne gururu şişti şişti zeminde, yetiştî semâvâta. Hem de dokundu hassas sır-ı hilkate. Semâvâtıtan indirdi.

Tufan, tâun misâli şu harbin zelzelesi, gâvura yapıştırdı semâvî bir silleyi. Demek ki şu musibet, bütün beşer musibetiydi,

Nev'en umuma şâmil. Bir müşterek sebebi; maddiyyûnluktan gelen dalâlet-i fikrîydi, hürriyet-i hayvanî, hevânın istibdâdı...

Hissemizin sebebi, erkân-ı İslâmî'de ihmal ve terkimizdi. Zira Hâlık Teâlâ yirmi dört saatten bir saati istedi,

Beş vakit namaz için yalnız o saati.. bizden yine bizim için emretti, hem istedi. Tembellikle terk ettik, gafletle ihmal oldu.

Şöyle de ceza gördük: Beş senede, yirmi dört saatte daima tâlim ve meşakkatle tahrik ve koşturmakla bir nevi namaz kıldırıldı.

Hem senede yalnız bir ay oruç için nefsimizden istedi. Nefsimize acıdık, keffâreten beş sene cebren oruç tutturdu.

Kendi verdiği malından, kırkından ya onundan birini zekât istedi. Buhl ile hem zulmettik, haramı karıştırdık, ihtiyaçla vermedikti.

O da bizden aldırıldı müterâkim zekâtı, haramdan da kurtardı. Amel, cins-i cezadır. Ceza, cins-i ameldir. *Sâlih amel* ikiydi:

Biri müsbet ve ihtiyarî, *biri* menfî ıztırârî. Bütün âlâm, mesâib, a'mâl-i sâlihadır; lâkin menfidir, ıztırârî. Hadîs teselli verdi.¹

Bu millet-i günahkâr kaniyla abdest aldı. Fiilî bir tevbe etti. Mükâfat-ı âcili; şu milletin humsu, dört milyonu çıkardı,

Derece-i velâyet, mertebe-i şehâdet ile gazilik verdi, günahı sildi. Bu meclis-i âlî-i misâlî, bu sözü tahsin etti.

Ben de birden uyandım, belki yakaza ile yeni yattım. Bence yakaza rüyadır,

Rüya bir nevi yakazadır. Orada asrın vekili, burada Said Nursî...

Hakikî Bütün Elem Dalâlette, Bütün Lezzet İmândadır

Hayâl Libasını Giymiş Muazzam Bir Hakikat

Ey yoldaş-ı hüşdar! Sırat-ı müstakîmin o meslek-i nuranî, mağdûb ve dâl-linin o tarîk-i zulmanî, tam farklarını görmek eğer istersen ey aziz!

Gel vehmini ele al, hayal üstüne de bin, şimdi seninle gideriz zulûmât-ı ademe. O mezar-ı ekberi, o şehir-i pür-emvâtı bir ziyaret ederiz.

Bir Kadîr-i Ezeli, kendi dest-i kudretle bu zulûmât-ı kıtadan bizi tuttu çıkardı, bu vücuda bindirdi, gönderdi şu dünyaya; şu şehir-i bi-lezâiz.

İşte şimdi biz geldik şu âlem-i vücuda, o sahra-yı hâile. Gözümüz de açıldı, şeş cihette biz baktık; evvel istîtafkârâne önümüze bakarız.

Lâkin beliyeler, elemeler önümüzde düşmanlar gibi tehacüm eder. On-

¹ Bkz.: "Müminin durumu şâyân-ı takdirdir; niye olmasın ki; onun her işi hayırdır ve bu da müminden başkası için müyesser değildir. O, neşe ve sevinç ifade eden bir duruma mazhar olunca şükreder, bu onun için hayır olur; herhangi bir sıkıntıya maruz kaldığında da sabreder, bu da yine onun için hayır olur." (Müslim, *zühd* 64; Dârimî, *rikak* 61; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 4/332, 5/24).

dan korktuk, çekindik. Sağa sola, anâsır-ı tabâyia bakarız, ondan medet bekleriz.

Lâkin biz görüyoruz ki onların kalbleri kâsiyye, merhametsiz. Dışlerini bilerler, hiddetli de bakarlar; ne nâz dinler, ne niyaz!

Muztar adamlar gibi me'yusâne nazarı yukarıya kaldırdık. Hem istimdad-kârâne ecrâm-ı ulviyeye bakarız; pek dehşetli tehdidkâr da görürüz.

Güya birer gülle bomba olmuşlar, yuvalardan çıkmışlar, hem etraf-ı fezâ-da pek süratli geçerler, her nasılsa ki onlar birbirine dokunmaz.

Ger birisi yolunu kazara bir şaşırsa, –el-iyâzü billâh!– şu âlem-i şehâdet ödü de patlayacak. Tesadüfe bağlıdır; bundan dahi hayır gelmez.

Me'yusâne nazarı o cihetten çevirdik, elîm hayrete düştük. Başımız da eğildi, sinemizde saklandık, nefsimize bakarız. Mütâlâa ederiz.

İşte işitiyoruz: Zavallı nefsimizden binlerle hâcetlerin sayhaları geliyor. Binlerle fâkatlerin enînleri çıkıyor. Teselliye beklerken tevahhuş ediyoruz.

Ondan da hayır gelmedi. Pek ilticakârâne vicdanımıza girdik; içine bakıyoruz, bir çareyi bekleriz. Eyvah! Yine bulmayız; biz medet vermeliyiz.

Zira onda görünür binlerle emelleri, galeyanlı arzular, heyecanlı hissiyat, kâinata uzanmış. Her birinden titreriz, hiç yardım edemeyiz.

O âmâl sıkışmışlar vücûd-u adem içinde; bir tarafı ezele, bir tarafı ebede uzanıp gidiyorlar. Öyle vüs'atları var; ger dünyayı yutarsa o vicdan da tok olmaz.

İşte bu elîm yolda nereye bir baş vurduk, onda bir belâ bulduk. Zira mağ-dûb ve dâllîn yolları böyle olur. Tesadüf ve dalâlet, o yolda nazar-endaz.

O nazarı biz taktık, bu hâle böyle düştük. Şimdi dahi hâlimiz ki mebde ve meâdi, hem Sâni' ve hem haşri muvakkat unutmamız.

Cehennemden beterdir, ondan daha muhriktir, ruhumuzu eziyor. Zira o şeş cihetten ki onlara başvurduk. Öyle hâlet almışız.

Ki yapılmış o hâlet, hem havf ile dehşetten, hem acz ile ra'setten, hem kalâk ve vahşetten, hem yütm ve hem yeisten mürekkep vicdan-sûz.

Şimdi her cihete mukabil bir cepheyi alırız, def'ine çalışırız. •Evvel, kud-retimize müracaat ederiz, vâesefâ görürüz.

Ki âcize zaîfe. •**Sâniyen:** Nefiste olan hâcâtın susmasına teveccüh ediyoruz. Vâesefâ durmayıp bağırlar görürüz.

•**Sâlisen:** İstimdadkârâne, bir halaskârı için bağıır, çağırırız, ne kimse işitiyor, ne cevabı veriyor. Biz de zannediyoruz:

Her bir şey bize düşman, her bir şey bizden garib. Hiçbir şey kalbimize bir teselli vermiyor; hiç emniyet bahşetmez, hakikî zevki vermez.

•**Râbian:** Biz ecrâm-ı ulviyeye baktıkça, onlar nazara verir bir havf ile dehşeti. Hem vicdanın müz'ici bir tevahhuş geliyor: Akıl-sûz, evham-sâz!

İşte ey birâder! Bu dalâletin yolu, mahiyeti şöyledir. Küfürdeki zulmeti, bu yolda tamam gördük. Şimdi de gel kardeşim, o ademe döneriz.

Tekrar yine geliriz. Bu kerre tarîkımız sırat-ı müstakîmdir, hem imanın yoludur. Delil ve imamımız, inâyet ve Kur'ân'dır, şehbaz-ı edvâr-pervaz.

İşte Sultan-ı Ezel'in rahmet ve inâyeti, vakta bizi istedi, kudret bizi çıkardı, lutfen bizi bindirdi kanun-u meşîete: Etvar üstünde perdez.

Şimdi bizi getirdi, şefkat ile giydirdi şu hil'at-i vücudu, emanet rütbesini bize tevcih eyledi. Nişanı niyaz ve namaz.

Şu edvâr ve etvarın, bu uzun yolumuzda birer menzil-i nazdır. Yolumuzda teshilât içindir ki kaderden bir emirnâme vermiş, sayfada cephemiz.

Her nereye geliriz, herhangi tâîfeye misafir oluyoruz, pek uhuvvetkârâne istikbal görüyoruz. Malımızdan veririz, mallarından alırız.

Ticaret muhabbeti, onlar bizi beslerler, hediyelerle süslerler, hem de teşyî ederler. Gele gele işte geldik, dünya kapısındaız işitiyoruz âvâz.

Bak girdik şu zemine; ayağımızı bastık şehâdet âlemine: Şehr-âyîne-i Rahmân, gürültühâne-i insan. Hiçbir şey bilmeyiz, delil ve imamımız,

Meşîet-i Rahmân'dır. Vekil-i delilimiz, nâzenin gözlerimiz. Gözlerimizi açtık, dünya içine saldık. Hatırına gelir mi evvelki gelişimiz?

Garib, yetim olmuştuk; düşmanlarımız çoktu, bilmezdik hâmimizi. Şimdi nur-u imanla o düşmanlara karşı bir rûkn-ü metînimiz

İstinadî noktamız, hem himayetkârımız defeder düşmanları. O iman-ı bilâhtır ki ziyâ-yı ruhumuz, hem nur-u hayatımız, hem de ruh-u ruhumuz.

İşte kalbimiz rahat, düşmanları aldırılmaz, belki düşman tanımaz. Evvel-

ki yolumuzda, vakta vicdana girdik; işittik ondan binlerle feryad u fızar ve âvâz.

Ondan belâya düştük. Zira âmâl, arzular, istîdad ve hissiyat; daim ebedi ister. Onun yolunu bilmezdik, bizden yol bilmemezlik, onda fızar ve niyaz.

Fakat elhamdülillâh, şimdi gelişimizde bulduk nokta-yı istimdad, ki daim hayat verir o istîdad, âmâle; tâ ebedü'l-âbâda onları eder pervaz.

Onlara yol gösterir, o noktadan istîdad hem istimdad ediyor, hem âb-ı hayatı içer, hem kemâline koşuyor; o nokta-yı istimdad, o şevk-engiz remz ü nâz.

İkinci kutb-u iman ki: Tasdik-i haşîrdır, saadet-i ebedî; o sadefin cevheri iman, bürhanı Kur'ân. Vicdan, insanî bir râz.

Şimdi başını kaldır, şu kâinata bir bak, onun ile bir konuş. Evvelki yolumuzda pek müdhiş görünürdü. Şimdi de mütebessim her tarafa gülüyor, nâzenînâne niyaz ve âvâz.

Görmez misin: Gözümüz arı-misâl olmuştur; her tarafa uçuyor. Kâinat bostanıdır, her tarafta çiçekler, her çiçek de veriyor ona bir âb-ı leziz.

Hem ünsiyet, teselli, tahabbübü veriyor. O da alır getirir; şehd-i şehâdet yapar. Balda bir bal akıtır, o esrâr-engiz şebbaz.

Harekât-ı ecrâma, ya nücûm, ya şümûsa nazarımız kondukça, ellerine verirler Hâlık'ın hikmetini. Hem mâye-i ibreti, hem cilve-i rahmeti alır ediyor pervaz.

Güya şu güneş bizlerle konuşuyor: Der: “Ey kardeşlerimiz! Tevahhuşla sıkılmayınız, ehlen sehlen merhaba, hoş teşrif ettiniz. Menzil sizin; ben bir mumdâr-ı şehnaz.

Ben de sizin gibiyim; fakat sâfi isyansız, mutî bir hizmetkârım. O Zât-ı Ehad-i Samed ki mahz-ı rahmetiyle hizmetinize beni müsahhar-ı pür-nur etmiş. Benden hararet, ziya; sizden namaz ve niyaz.”

Yahu, bakın kamere! Yıldızlarla denizler her biri de kendine mahsus birer lisanla: “Ehlen sehlen merhaba!” derler. “Hoş geldiniz, bizi tanımaz mısınız?”

Sırr-ı teâvünle bak, remz-i nizamla dinle. Her birisi söylüyor: “Biz de birer hizmetkâr, rahmet-i Zülcelâl'in birer aynadayız; hiç de üzölmeyiniz, bizden sıkılmayınız.”

Zelzele na'raları, hâdisat sayhaları sizi hiç korkutmasın, vesvese de vermesin. Zira onlar içinde bir zemzeme-i ezkâr, bir demdeme-i tesbih, velvele-i nâz u niyaz.

Sizi bize gönderen o Zât-ı Zülcelâl, ellerinde tutmuştur bunların dizginlerini. İman gözü okuyor yüzlerinde âyet-i rahmet, her biri birer âvâz.

Ey mümin-i kalbi hüşyâr! Şimdi gözlerimiz bir parça dinlensinler, onların bedeline hassas kulağımızı imanın mübarek eline teslim ederiz, dünyaya göndeririz. Dinlesin leziz bir sâz.

Evvelki yolumuzda bir matem-i umumî, hem vaveylâ-yı mevfî zannolunan o sesler, şimdi yolumuzda birer nevaz u namaz, birer âvâz u niyaz, birer tesbihe âğâz.

Dinle, havadaki demdeme.. kuşlardaki civcive.. yağmurdaki zemzeme.. denizdeki gangama.. ra'dlardaki rakraka.. taşlardaki tıktıka.. birer mânîdâr nevaz...

Terennümat-ı hava, naarat-ı ra'diye, nağamât-ı emvac, birer zıkr-i azamet. Yağmurun hezecatı, kuşların seceâtı birer tesbih-i rahmet, hakikate bir mecâz.

Eşyada olan asvat, birer savt-ı vücûddur: Ben de varım derler. O kâinat-ı sâkit, birden söze başlıyor: "Bizi câmid zannetme, ey insan-ı boşboğaz!"

Tuyurları söylettirir ya bir lezzet-i nimet, ya bir nüzûl-ü rahmet. Aynı ayrı seslerle, küçük âğâzlarıyla rahmeti alkışlarlar, nimet üstünde iner, şükür ile eder pervaz.

Remzen onlar derler: "Ey kâinat kardeşler! Ne güzeldir hâlimiz: Şefkatle perverdeyiz, Hâlimizden memnunuz. Sivri dimdikleriyle fezâya saçıyorlar birer âvâz-ı pür-nâz.

Güya bütün kâinat ulvî bir musikîdir, iman nuru işitir ezkâr ve tesbihleri. Zira hikmet reddeder tesadûf vücûdunu, nizam ise tardeder ittîfak-ı evham-sâz.

Ey yoldaş! Şimdi şu âlem-i misâlîden çıkarız, hayalî vehimden ineriz, akıl meydanında dururuz, mizana çekeriz, ederiz yolları ber-endaz.

Evvelki elîm yolumuz mağdûb ve dâllîn yolu, o yol verir vicdana, tâ en derin yerine hem bir hiss-i elîmi, hem bir şedid elemi. Şuûr onu gösterir. Şuûra zıd olmuşuz.

Hem kurtulmak için de muztar ve hem muhtacız; ya o teskin edilsin, ya ihsas da olmasın; yoksa dayanamayız, feryad u fizar dinlenmez.

Hüdâ ise şifadır; hevâ, ibtal-i histir. Bu da teselli ister, bu da tegâfûl ister, bu da meşgale ister, bu da eğlence ister. Hevesât-ı sihirbaz.

Tâ vicdanı aldatsın, ruhu tenvim edilsin, tâ elem hissolmasın. Yoksa o elem-i elîm, vicdanı ihrak eder; fızara dayanılmaz, elem-i yeis çekilmez.

Demek sırat-ı müstakîmden ne kadar uzak düşse, o derece nisbeten şu hâlet tesir eder, vicdanı bağırtırır. Her lezzetin içinde elemi var, birer iz.

Demek heves, hevâ, eğlence, sefâhetten memzuç olan şâşaa-yı medenî, bu dalâletten gelen şu müdhiş sıkıntıya bir yalancı merhem, uyutucu zehir-baz.

Ey aziz arkadaşım! İkinci yolumuzda, o nuranî tarîkte bir hâleti hissettik; o hâletle oluyor hayat, maden-i lezzet. Âlâm, olur lezâiz.

Onunla bunu bildik ki mütefavit derecede, kuvvet-i iman nispetinde ruha bir hâlet verir. Ceset ruhla mültezdir, ruh vicdanla mütelezziz.

Bir saadet-i âcile, vicdanda münderiçtir; bir firdevs-i mânevî, kalbinde mündemiçtir. Düşünmekse deşmektir; şuûr ise, şiar-ı râz.

Şimdi ne kadar kalb ikaz edilirse, vicdan tahrik edilse, ruha ihsas verilse; lezzet ziyade olur, hem de döner ateşi nur, şitası yaz.

Vicdanda firdevslerin kapıları açılır, dünya olur bir cennet. İçinde ruhlarmız, eder pervaz u perdez, olur şehbaz u şehnaz, yelpaz namaz u niyaz.

Ey aziz yoldaşım! Şimdi Allah'a ısmarladık. Gel, beraber bir dua ederiz, sonra da buluşmak üzere ayrılırız...

اللَّهُمَّ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١﴾ آمِينَ

¹ Allahım! "Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet." (Fâtiha sûresi, 1/6) âmin!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ يَا فَؤُودُ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ¹

İsm-i âzâmın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübarek yardımcıları ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediye mazhar eyle, âmîn...

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de dâima muvaffak eyle, âmîn...

Ve defter-i hasenâtlarına İman ve Küfür Muvâzeneleri'nin her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn...

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn...

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn...

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

¹ Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezeli ve ebedi hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!